

Πάντειο Πανεπιστήμιο
Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών
Σχολή Κοινωνικών Επιστημών και Ψυχολογίας
Τμήμα Κοινωνιολογίας – Τομέας Εγκληματολογίας
ΤΜΣ : Η Σύγχρονη Εγκληματικότητα και η Αντιμετώπισή της

Φλώρος Παναγιώτης
Α.Μ : 3213ΜΟ13

Διπλωματική Εργασία

«Η μηδενική ανοχή μέσα από τις στάσεις/απόψεις των φορέων
άσκησης του επίσημου κοινωνικού ελέγχου του εγκλήματος»

Μέλη Τριμελούς Επιτροπής

Επιβλέπουσα Καθηγήτρια
Ζαραφωνίτου Χριστίνα

Μέλη

Καθηγητής Νικολόπουλος Γεώργιος
Δρ. Τσίγκανου Ιωάννα, Δ/ντρια Ερευνών, Εθνικό Κέντρο
Κοινωνικών Ερευνών

Αθήνα 2016

Περιεχόμενα

Περίληψη	1
Εισαγωγή	2
Προβληματισμοί	4

Μέρος Πρώτο : Θεωρητικό Πλαίσιο Μηδενικής Ανοχής

Κεφάλαιο 1^ο. Το μοντέλο της μηδενικής ανοχής. Θεωρητικό υπόβαθρο	6
1.1 Εννοιολογικός προσδιορισμός μηδενικής ανοχής και πεδία εφαρμογής της	6
1.2. Εγκληματολογική τεκμηρίωση της μηδενικής ανοχής	9
1.2.1 Θεωρίες ελέγχου	10
1.2.2 Θεωρίες κινδύνου και η κοινωνία της διακινδύνευσης	12
1.2.3 Θεωρία των σπασμένων παραθύρων (Broken Windows Theory) ...	19
 Κεφάλαιο 2^ο. Η εφαρμογή της μηδενικής ανοχής στις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής και η εξάπλωσή της στην Ευρώπη	27
2.1 Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής	27
2.2 Η εξάπλωση της μηδενικής ανοχής στην Ευρώπη	32
2.2.1 Η επιρροή της μηδενικής ανοχής στο Ηνωμένο Βασίλειο	32
2.2.2 Η Ιταλία ως αποδέκτης επιρροών της μηδενικής ανοχής	35
2.2.3 Το Βέλγιο και η αφομοίωση του μοντέλου της μηδενικής ανοχής ...	38
2.2.4 Η απήχηση του μοντέλου μηδενικής ανοχής στη Γαλλία	40
2.2.5 Τάσεις μηδενικής ανοχής στην Ελλάδα	43
 Κεφάλαιο 3^ο. Κριτική Αποτίμηση	54
3.1 Γενικά	54
3.2 Η εγκληματική συμπεριφορά βάσει κοινωνικών και ευνοϊκών παραγόντων	55
3.3 Οι μειωμένες ηθικές αναστολές	57
3.4 Η Νέα Σχολή του Σικάγο και η οπτική της για την εγκληματικότητα	59

**Μέρος Δεύτερο : Εμπειρική Προσέγγιση Στάσεων των Φορέων Άσκησης του
Επίσημου Κοινωνικού Ελέγχου του Εγκλήματος περί Μηδενικής Ανοχής**

Κεφάλαιο 1^ο. Μεθοδολογία και παρουσίαση της έρευνας	63
1.1 Μεθοδολογία	63
α. Δείγμα	63
β. Μέθοδος	64
γ. Διαδικασία συλλογής δεδομένων	66
δ. Δυσχέρειες	66
1.2 Παρουσίαση έρευνας	67
 Κεφάλαιο 2^ο. Ποιοτική ανάλυση συνεντεύξεων	69
2.1 Παρουσίαση απαντήσεων	69
Α' Μέρος : Δημογραφικά χαρακτηριστικά	69
Β' Μέρος : Πρόσληψη της εγκληματικότητας και της αντεγκληματικής πολιτικής	71
Γ' Μέρος : Αντιμετώπιση της Εγκληματικότητας	86
 2.2 Σχολιασμός των απαντήσεων	100
 Συμπεράσματα Έρευνας	102
Γενικά Συμπεράσματα	108
 Επίλογος	114
 Βιβλιογραφία	116
 Παράρτημα	125

Περίληψη

Η παρούσα διπλωματική εργασία διερευνά το θέμα της μηδενικής ανοχής ως μέτρο αντεγκληματικής πολιτικής. Συγκεκριμένα, αφού προηγηθεί η θεωρητική προσέγγιση του προαναφερθέντος μοντέλου, θα επιδιωχθεί ερευνητική επισκόπηση του μέσα από την άμεση έκθεση των απόψεων των φορέων άσκησης του επίσημου κοινωνικού ελέγχου του εγκλήματος περί μηδενικής ανοχής, δηλαδή διευθυντών σωφρονιστικών καταστημάτων, αξιωματικών και υπαξιωματικών αστυνομίας και δικαστικών λειτουργιών. Για τον σκοπό αυτό η διπλωματική εργασία διακρίνεται σε δύο κύρια μέρη.

Στο πρώτο μέρος επιχειρείται η θεωρητική προσέγγιση της μηδενικής ανοχής μέσα από την ανάλυση θεωριών που πιθανότατα συνδέονται με το προαναφερθέν μοντέλο, καθώς και ανάλυση πρακτικών εφαρμογών μηδενικής ανοχής σε ευρωπαϊκό επίπεδο, συμπληρωματικά προς την πρώτη εφαρμογή του στις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής.

Στο δεύτερο μέρος πραγματοποιείται ποιοτική ανάλυση των συνεντεύξεων που πραγματοποιήθηκαν με τη βοήθεια ημιδομημένης συνέντευξης, η οποία προέκυψε βάσει του πρώτου μέρους της διπλωματικής εργασίας. Πιο συγκεκριμένα, αφού πρώτα συγκεντρώθηκαν τα δημογραφικά χαρακτηριστικά των ερωτηθέντων, επιδιώχθηκε η καταγραφή απόψεων σχετικά με το πώς αιτιολογούν τις αυξητικές τάσεις της εγκληματικότητας, εάν ο εγκλεισμός σε κατάστημα κράτησης βοηθά στην καταπολέμηση της εγκληματικότητας, εάν υπάρχουν πιθανότητες επανένταξης των κρατουμένων και εν τέλει κατά πόσο η αντεγκληματική πολιτική συντελεί στον έλεγχο και στην καταστολή της εγκληματικότητας. Τέλος, κλήθηκαν να τοποθετηθούν σχετικά με την αντιμετώπιση της εγκληματικότητας και εν τέλει αν πρακτικές μηδενικής ανοχής θα αποτελούσαν τη λύση ή την άμβλυνση της προσπάθειας πρόληψης και καταστολής της εγκληματικότητας.

Λέξεις Κλειδιά : μηδενική ανοχή, αντεγκληματική πολιτική, πρόληψη, καταστολή, εγκληματικότητα.

Εισαγωγή

Τα τελευταία χρόνια ιδίως από τις αρχές της δεκαετίας του 90', οι έννοιες της κοινωνικής απειθαρχίας και των «απρεπών» συμπεριφορών στο δημόσιο χώρο απέκτησαν ιδιαίτερη εγκληματολογική σημασία καθώς βάσει αυτών σχηματίστηκαν πολιτικές ασφάλειας των πολιτών με αρχική εφαρμογή τους στη Νέα Υόρκη. Η πολιτική της μηδενικής ανοχής (zero tolerance) συνδυάστηκε με τη θεωρία των «σπασμένων παραθύρων» (broken windows theory) και αξιοποιήθηκαν για την εφαρμογή μιας αντεγκληματικής πολιτικής¹ με αμφίβολη αποτελεσματικότητα και με έντονα χαρακτηριστικά τον λαϊκισμό και την τιμωρητικότητα².

Ως μηδενική ανοχή ορίζεται η στρατηγική η οποία έχει ως στόχο την τήρηση της τάξης με την επιβολή του αυστηρού νόμου, έναντι ακόμα και σε ήσσονος σημασίας παράνομες πράξεις. Πρόκειται για μια στρατηγική η οποία αποτελεί μέρος ενός συνόλου προσεκτικά σχεδιασμένων μεθόδων για την καταπολέμηση της εγκληματικότητας μιας συγκεκριμένης περιοχής³.

Οι κυριότερες θέσεις της θεωρίας των «σπασμένων παραθύρων» επικεντρώνονται στο αίσθημα της ανασφάλειας, το οποίο οφείλεται κυρίως στο φόβο θυματοποίησης, ο οποίος εξαπλώνεται ως αποτέλεσμα της αδιάφορης κοινωνικής στάσης και χαλάρωσης του κοινωνικού ελέγχου, πολλαπλασιάζοντας τις απρεπείς δραστηριότητες, δημιουργώντας κατάλληλες συνθήκες για την αύξηση της εγκληματικότητας⁴.

Ωστόσο, το μοντέλο αυτό συζητείται ολοένα και περισσότερο στη σημερινή εποχή, καθώς οι πρακτικές που εφαρμόζονται στα πλαίσια της αντεγκληματικής

¹ Ως αντεγκληματική πολιτική μπορεί να οριστεί «το σύνολο των διαδικασιών, μέσω των οποίων το κοινωνικό σώμα οργανώνει τις απαντήσεις του στο εγκληματικό φαινόμενο». Βλ. Delmas-Marty, M. *Πρότυπα και Τάσεις Αντεγκληματικής Πολιτικής*, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 1991, σελ. 28 Σύμφωνα με τον Νικολόπουλο Γ., η αντεγκληματική πολιτική επίσης, μπορεί ν' αναφέρεται, γενικά, σε κάθε μέτρο κοινωνικού ελέγχου που στοχεύει στον καθορισμό των ποινικά κολάσιμων πράξεων στην πρόληψη και στην καταστολή τους. Βλ. Νικολόπουλος, Γ., *Εισαγωγικές σημειώσεις για την αντεγκληματική πολιτική και τα δικαιώματα του ανθρώπου*, Παν/μιακές σημειώσεις, Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών, Αθήνα 2005, σελ. 1.

² Η τιμωρητικότητα ως λέξη, παραπέμπει στο ρήμα τιμωρώ (τιμή + ορώ) όπου αρχικά σήμαινε αυτόν που προστατεύει την τιμή του άλλου. Αργότερα άρχισε να παραπέμπει σε αυτόν που επιβάλλει τι ποινή. Ως στάση μπορεί να εκληφθεί ως "απάντηση" σε λάθη του παρελθόντος και όχι ως πρόληψη εγκληματικών πράξεων που ενδεχομένως να διαπραχθούν στο μέλλον. Βλ. Ζαραφονίτου Χ., *Τιμωρητικότητα. Σύγχρονες Τάσεις, Διαστάσεις και Εγκληματολογικοί Προβληματισμοί*, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2008, σελ. 21,23.

³ Grabosky P., 'Zero Tolerance Policing', *Trend and Issues in Crime and Criminal Justice*, Australian Institute of Criminology, Australia, January 1999, σελ. 1.

⁴ Wilson, J., Kelling G., "Broken Windows: The police and neighbourhood safety", *Atlantic Monthly*, March 1982.

πολιτικής φαίνονται αναποτελεσματικές, από τη στιγμή που πλέον κάνουμε λόγο για αύξηση δεικτών εγκληματικότητας, πιθανοτήτων υποτροπής και διαφοροποιημένους – τελειοποιημένους τρόπους διάπραξης εγκληματικών δραστηριοτήτων.

Η συγκεκριμένη διπλωματική εργασία επικεντρώνεται στη διερεύνηση των παραπάνω προβληματισμών μέσα από τη θεωρητική και έπειτα ερευνητική προσέγγιση της μηδενικής ανοχής. Πιο συγκεκριμένα, χωρίζεται σε δύο μέρη τα οποία αποτελούνται από δύο κεφάλαια το καθένα.

Στο πρώτο κεφάλαιο του πρώτου μέρους, πραγματοποιείται εννοιολογική προσέγγιση της μηδενικής ανοχής με μικρές αναφορές σε πεδία εφαρμογής της. Εν συνεχεία, παρατίθεται το θεωρητικό πλαίσιο ώστε να μπορέσει να ακολουθήσει το επόμενο κεφάλαιο στο οποίο αναλύονται πρακτικές εφαρμογές μηδενικής ανοχής σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Στο θεωρητικό πλαίσιο αναλύονται οι θεωρίες ελέγχου, κινδύνου και σπασμένων παραθύρων και ακολουθεί ανάλυση της πρώτης εφαρμογής του μοντέλου μηδενικής ανοχής στις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής.

Στο δεύτερο κεφάλαιο του ίδιου μέρους παρουσιάζονται πρακτικές μηδενικής ανοχής ως μέρος της αντεγκληματικής πολιτικής σε ευρωπαϊκό επίπεδο (Αγγλία, Γαλλία, Βέλγιο, Ιταλία) και ολοκληρώνεται με την παράθεση τάσεων εφαρμογής πρακτικών μηδενικής ανοχής στον ελλαδικό χώρο.

Η εμπειρική προσέγγιση των στάσεων των φορέων του επίσημου κοινωνικού ελέγχου του εγκλήματος αποτελεί το δεύτερο μέρος. Όπως και το πρώτο μέρος, αποτελείται από δύο κεφάλαια. Στο πρώτο κεφάλαιο αναλύεται η μεθοδολογία που ακολουθήθηκε για την πραγματοποίηση των συνεντεύξεων και στο δεύτερο κεφάλαιο αναλύονται οι συνεντεύξεις ώστε να είναι δυνατή η διεξαγωγή των συμπερασμάτων. Οι συνεντεύξεις πραγματοποιήθηκαν με τη βοήθεια οδηγού συνέντευξης ο οποίος αποτελείται από τρία μέρη. Το πρώτο μέρος αφορά τα δημογραφικά χαρακτηριστικά των ερωτηθέντων ενώ το δεύτερο και τρίτο μέρος επικεντρώνονται στην καταγραφή απόψεων σχετικά με το πώς κρίνουν την εξέλιξη της εγκληματικότητας και την εφαρμογή μέτρων αντεγκληματικής πολιτικής, καθώς και πώς πιστεύουν ότι θα μπορούσε να καταστεί αποτελεσματική η αντεγκληματική πολιτική ως προς την πρόληψη και την καταστολή της εγκληματικότητας αντίστοιχα.

Προβληματισμοί

Η σύγχρονη εποχή χαρακτηρίζεται από αύξηση ποσοστών εγκληματικότητας, ποιοτικά διαφοροποιημένη τέλεση αξιόποινων πράξεων και ανασφάλεια του κοινού, συνοδευόμενη από φόβο του εγκλήματος. Θα ήταν σημαντικό, να σημειωθούν οι απόψεις των φορέων άσκησης του επίσημου κοινωνικού ελέγχου του εγκλήματος σχετικά με τους λόγους που οδήγησαν στην παραπάνω κατάσταση, καθώς και σε πιθανούς τρόπους αντιμετώπισής τους.

Η αντεγκληματική πολιτική στην Ελλάδα χαρακτηρίζεται συχνά ως προβληματική, ιδιαίτερα σε σύγκριση με τις υπόλοιπες ευρωπαϊκές χώρες. Γίνεται λόγος ακόμα και για ένα είδος «ευκαιριακής» αντεγκληματικής πολιτικής η οποία αμβλύνει τις προσπάθειες για καταπολέμηση της εγκληματικότητας. Οι απόψεις δίστανται ως προς την αντιμετώπιση αυτής της κατάστασης. Ενδεχομένως η αυστηροποίηση των ποινικών κυρώσεων να αποτελεί τρόπο αντιμετώπισης της εγκληματικότητας. Πρόκειται για μια οπτική προς διερεύνηση καθώς θα πρέπει να ληφθεί υπόψη το σύνολο των παραμέτρων, όπως η διατάραξη της κοινωνικής ισορροπίας, η αύξηση πιθανοτήτων υποτροπής υπό το πρίσμα της άδικης μεταχείρισης ή η αύξηση εμπιστοσύνης προς τους φορείς του επίσημου κοινωνικού ελέγχου του εγκλήματος και η επίτευξη κοινωνικής ισορροπίας και εξάλειψη του αισθήματος ανασφάλειας και φόβου του εγκλήματος. Κάνοντας ωστόσο τους νόμους ηπιότερους, ενδέχεται να δημιουργηθεί η εντύπωση ότι παρόμοιες πράξεις είναι ανεκτές από το κοινωνικό σύνολο. Αντιθέτως, μπορεί να εκληφθεί ως μια αντεγκληματική πολιτική η οποία δείχνει έμπρακτα το ενδιαφέρον της και ως προς τον δράστη, πέραν του θύματος, βοηθώντας τον να κατανοήσει τη βαρύτητα της πράξης του, είτε με εναλλακτικούς τρόπους έκτισης της ποινής είτε με αποκατάσταση της βλάβης που προξένησε (π.χ. οικονομική). Σε αυτό το δίλλημα έρχεται να προστεθεί και η (ανα)αποτελεσματικότητα του εγκλεισμού σε σωφρονιστικό κατάστημα και κατά πόσο ο κρατούμενος θα μπορέσει να μεταβεί από τον περιορισμό στο ελεύθερο περιβάλλον. Συνήθως υπάρχει αντίφαση ως προς την καταλληλότητα και αποτελεσματικότητα της συγκεκριμένης ποινής. Όσοι τάσσονται υπέρ του εγκλεισμού, επιχειρηματολογούν βάσει της ανικανότητας της εγχώρας αντεγκληματικής πολιτικής να ανταπεξέλθει στη τρέχουσα κατάσταση, η οποία χαρακτηρίζεται από αύξηση της εγκληματικότητας και των πιθανοτήτων υποτροπής.

Έτσι, ο εγκλεισμός σε κατάστημα κράτησης αποτελεί έναν από τους βασικούς τρόπους αντιμετώπισης της εγκληματικότητας. Από την άλλη μεριά, ο εγκλεισμός σε σωφρονιστικό κατάστημα θα δώσει μια αντιμετώπιση ευκαιριακού χαρακτήρα η οποία δεν θα εξομαλύνει την κατάσταση αλλά αντιθέτως θα λειτουργήσει επιβαρυντικά προς τον δράστη, υποβοηθώντας τον να τελειοποιήσει της τεχνικές βάσει των οποίων θα προβεί σε αξιόποινες πράξεις. Τέλος, ως προς την επανένταξη του εγκλείστου, τίθεται ο προβληματισμός του κατά πόσο αποτελεί πραγματικότητα η μετάβασή του στον κοινωνικό ιστό, και κατά πόσο υπάρχουν κατάλληλοι μηχανισμοί οι οποίοι θα συμβάλλουν στη πραγματοποίησή της.

Άλλος ένας προβληματισμός αφορά την αντεγκληματική πολιτική που θα έχει στόχο την πρωτογενή πρόληψη. Η συμβολή της πρωτογενούς πρόληψης από τις πρώτες βαθμίδες της εκπαίδευσης πιθανότατα να συμβάλει στην αντιμετώπιση της παραβατικότητας ανηλίκων και γενικά της εγκληματικότητας, υπογραμμίζοντας τις έννομες συνέπειες αξιόποινων πράξεων, και αναδεικνύοντας τις αξίες και τα οφέλη της κομφορμιστικής συμπεριφοράς. Ο παραπάνω προβληματισμός συζητείται ολοένα και περισσότερο τα τελευταία χρόνια, καθώς παρατηρείται αυξανόμενη συμμετοχή ανηλίκων σε αξιόποινες πράξεις, οι οποίες χαρακτηρίζονται είτε ήσσονος σημασίας, είτε πράξεις που ενέχουν κίνδυνο κ.ο.κ.

Το προφίλ των δραστών αποτελεί άλλο ένα θέμα προς διερεύνηση. Συνήθως παρατηρείται υπερεκπροσώπηση ατόμων χαμηλού μορφωτικού και οικονομικού επιπέδου, στους εμπλεκόμενους με το σύστημα ποινικής δικαιοσύνης, τα οποία δικαιολογούν την αποκλίνουσα συμπεριφορά τους, βάσει οικονομικής δυσπραγίας. Ωστόσο, στη σημερινή εποχή γινόμαστε μάρτυρες εγκλημάτων του λευκού περιλαίμιου, με απάτες, φοροδιαφυγή, πολιτικά σκάνδαλα και καταχρήσεις δημόσιου χρήματος.

Εν κατακλείδι, έχοντας υπόψη όλα τα παραπάνω, η εφαρμογή μέτρων μηδενικής ανοχής θα μπορούσε να επιλύσει εν μέρει τις παραπάνω δυσχέρειες καθώς εφαρμόζοντας αυστηρά τους νόμους δεν υπάρχουν περιθώρια επανάληψης παρόμοιων πράξεων. Όμως δρώντας απολύτως κατασταλτικά, και επιβάλλοντας αυστηρά τους νόμους δίχως ελαστικότητα ως προς την έκτιση των ποινών βάσει ελαφρυντικών, δημιουργείται μια κοινωνία “ανθρωποφάγος” η οποία στρέφει στην αντίπερα όχθη τους πολίτες, οι οποίοι με τη σειρά τους αντιμετωπίζουν το κράτος ως εχθρό, δημιουργώντας τη σχέση «δράση – αντίδραση».

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

Θεωρητικό Πλαίσιο Μηδενικής Ανοχής

Κεφάλαιο 1^ο. Το μοντέλο της μηδενικής ανοχής. Θεωρητικό υπόβαθρο.

1.1 Εννοιολογικός προσδιορισμός μηδενικής ανοχής και πεδία εφαρμογής της.

Η μηδενική ανοχή δεν είναι εύκολο να ορισθεί. Ενώ υπάρχει μια γενική συμφωνία ότι αντιπροσωπεύει μια προσέγγιση για την αστυνόμευση, δεν υπάρχει συναίνεση σχετικά με την ακριβή φύση του όρου⁵.

Σύμφωνα με το άρθρο “ Broken Windows : The police and neighborhood safety” των Wilson J. και Kelling G,⁶ η πολιτική της μηδενικής ανοχής μπορεί να θεωρηθεί ως μια συγκεκριμένη στρατηγική αστυνόμευσης που έχει σχεδιαστεί για να απευθυνθεί σε συγκεκριμένους τύπους εγκλημάτων. Σύμφωνα με το παραπάνω άρθρο, η πολιτική της μηδενικής ανοχής δείχνει μια ιδιαίτερη ευαισθησία στη μικρής σημασίας αναταραχή. Εστιάζει στην αυστηρή επιβολή του νόμου και της αστυνόμευσης με έμφαση στην παραγωγή αποτελεσμάτων. Στην ουσία κάνουμε λόγο για προσπάθεια μείωσης του φόβου του εγκλήματος και ενίσχυσης των γειτονιών με μια παράλληλη προσπάθεια μείωσης των επιπέδων εγκληματικότητας⁷. Επομένως, ως μηδενική ανοχή, μπορεί να ορισθεί «η στρατηγική που περιλαμβάνει αμείλικτη συντήρηση της τάξης και επιθετική επιβολή του νόμου απέναντι και σε ήσσονος σημασίας παράνομες πράξεις, με απώτερο στόχο την καταπολέμηση της αταξίας»⁸.

Με την πάροδο του χρόνου ωστόσο, η χρήση και η έννοια της μηδενικής ανοχής έχει εξελιχθεί⁹. Χρησιμοποιείται πλέον για να αναφερθεί σε μια ποικιλία εννοιών ή πρακτικών.

⁵ Marshall J., “Zero Tolerance Policing”, Issue 9, March 1999, σελ. 2, http://www.ocsar.sa.gov.au/docs/information_bulletins/IB9.pdf

⁶ Wilson, J., Kelling G., “Broken Windows: The police and neighbourhood safety”, ό.π.

⁷ Doley R., “Zero Tolerance Policing : An Overview”, σελ. 2, <http://www.parliament.qld.gov.au/ConcordDocs/A03/A031020LA07.PDF>

⁸ “Evidence on zero-tolerance policing”, σελ. 1, <https://www.justiceinspectors.gov.uk/hmic/media/what-works-evidence-on-zero-tolerance-policing.pdf>

⁹ Skiba R., “Zero Tolerance, Zero Evidence- An Analysis of School Disciplinary Practice”, Indiana Education Policy Center, Policy Research Report #SRS2 ,August, 2000, σελ. 2.

Για μερικούς, η μηδενική ανοχή αποτελεί μια ολοκληρωμένη, επιθετική επιβολή του νόμου, ενώ για άλλους μια στρατηγική αστυνόμευσης η οποία αποτελεί μέρος ενός συνόλου προσεκτικά σχεδιασμένων μεθόδων για την καταπολέμηση του εγκλήματος σε μια συγκεκριμένη περιοχή¹⁰. Επίσης μπορεί να ορισθεί ως μια προληπτική στρατηγική πεζής αστυνόμευσης, όπου οι αστυνομικοί έχουν την υποχρέωση να αντιτίθενται με το ίδιο σθένος τόσο στις σοβαρές μορφές εγκληματικότητας όσο και στις παραβάσεις ήσσονος σημασίας¹¹. Εναντιώνεται σε όλο το φάσμα αντικοινωνικών συμπεριφορών που αφήνουν το στίγμα της ανασφάλειας τόσο σε μια γειτονία όσο και σε μια πόλη¹².

Αρχικά, η μηδενική ανοχή εφαρμόστηκε στο Σύστημα Ποινικής Δικαιοσύνης ως προσέγγιση για την επιβολή της νομοθεσίας περί ναρκωτικών¹³. Από την πρώτη εφαρμογή της από την ομοσπονδιακή πολιτική κατά των ναρκωτικών τη δεκαετία του '80, παρουσιάστηκε ως μια μέθοδος αποστολής συγκεκριμένου μηνύματος προς του πολίτες της, το οποίο αναδείκνυε ξεκάθαρα πως ορισμένες συμπεριφορές δεν θα γίνονται δεκτές, και θα τιμωρούνται όλοι οι παραβάτες ανεξαρτήτως ηλικίας¹⁴.

Σύμφωνα με την έρευνα του 1996-1997, "*Βία στα Δημόσια Σχολεία της Αμερικής*" του Εθνικού Κέντρου Στατιστικών περί Εκπαίδευσης, κάνοντας λόγο για πολιτικές μηδενικής ανοχής, εννοείτο η πολιτική η οποία εξουσιοδοτεί προκαθορισμένες συνέπειες ή ποινές για συγκεκριμένα αδικήματα¹⁵.

Η μηδενική ανοχή αντανακλά μια πολιτική με στόχο την αποβολή ή την αναστολή για ένα ευρύ φάσμα παραπτωμάτων που μέχρι τώρα αντιμετωπίζονταν με μικρότερες κυρώσεις (π.χ. κράτηση, παροχή θεραπευτικών υπηρεσιών όπως συμβουλευτική κλπ.). Η συγκεκριμένη οπτική εναρμονίζεται με την εφαρμογή της μηδενικής ανοχής στο σχολικό περιβάλλον όπου οριοθετείται ως μια πολιτική η οποία εφαρμόζει συγκεκριμένη, υποχρεωτική κύρωση για παράβαση κατά κανόνα αποβολή ή αναστολή, με την ελάχιστη ενδεχομένως εκτίμηση των περιστάσεων ή των συνεπειών της αξιόποινης πράξης, ή την πρόθεση, το παρελθόν, την ανικανότητα

¹⁰ Grabosky P., "Zero Tolerance Policing", Trends and Issues in Crime and Criminal Justice, No 102, Australian Institute of Criminology, January 1999, σελ. 1.

¹¹ McLaughlin E., Muncie J., *The Sage Dictionary of Criminology*, Sage Publications, London, Thousand Oaks, New Delhi 2001, σελ. 322.

¹² McLaughlin E., Muncie J., *The Sage Dictionary of Criminology*, ό.π., σελ. 322.

¹³ Boccanfuso C., Kuhfeld M., Multiple Responses, Promising Results : Evidence – Based, Nonpunitive Alternatives To Zero Tolerance, The Atlantic Philanthropies, Washington, DC, March 2011, σελ. 1 επ

¹⁴ Skiba R., "Zero Tolerance, Zero Evidence- An Analysis of School Disciplinary Practice", ό.π., σελ. 2.

¹⁵ Στο ίδιο, σελ. 3.

ή τις προοπτικές του δράστη. Ωστόσο, στα περισσότερα σχολεία, η μηδενική ανοχή δεν περιορίζεται μόνο στην τακτική «Ένα χτύπημα και απομακρύνεσαι»¹⁶ (One strike and you are out). Περιλαμβάνει μια σειρά από νόμους και πολιτικές με στόχο τη διερεύνηση, τον εντοπισμό, την αφαίρεση και την τιμωρία ενοχλητικών σπουδαστών. Η μηδενική ανοχή στο χώρο του σχολείου μπορεί να περιλαμβάνει αποβολές και αναστολές σπουδών για τα πιο σοβαρά αδικήματα ή στους κατ' επανάληψη παραβάτες, καθώς και για ένα ευρύ φάσμα άλλων συμπεριφορών που μέχρι πρότινος αντιμετωπιζόνταν με παραμονή στο σχολικό χώρο για ορισμένη ώρα με τη λήξη των διδακτικών ωρών, απόσυρση των προνομίων, την παροχή συμβουλών, διαμεσολάβησης και άλλων μεθόδων¹⁷. Με την εφαρμογή μέτρων μηδενικής ενοχής στο σχολικό περιβάλλον και την απομάκρυνση των μαθητών που διαταράσσουν την ευταξία στο συγκεκριμένο χώρο, αναμένεται η αποτροπή εξέλιξης παρόμοιων ενεργειών από άλλα άτομα, δημιουργώντας έτσι κλίμα ασφάλειας στους υπόλοιπους σπουδαστές¹⁸. Τα θέματα τα οποία μπορούν να ενεργοποιήσουν την εφαρμογή πολιτικών μηδενικής ανοχής στο σχολικό περιβάλλον είναι : ο εκφοβισμός (Bulling), χρήση ναρκωτικών, η κατανάλωση αλκοόλ, η απαγορευμένη ενδυμασία και η χρήση όπλων (κυρίως στις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής)¹⁹. Εκτός του σχολικού περιβάλλοντος και των παραπάνω κατηγοριών, η πολιτική της μηδενικής ανοχής εφαρμόστηκε και σε άλλα επιμέρους θέματα όπως η περιβαλλοντική ρύπανση, η έλλειψη στέγης, οι εκρηκτικοί μηχανισμοί κ.α²⁰.

¹⁶ Blumenson E., Nilsen E., "One Strike and You ' re Out? Constitutional Constraints on Zero Tolerance in Public Education", Volume 81, Issue 1, Washington University Law Review, January 2003, Hellegers A., Reforming HUD's One-Strike Public Housing Evictions Through Tenant Participation, 90 J. Crim. L. & Criminology 323, Fall 1999, "One Strike and You~re,'Out"" Policy: in Public Housing, U.S. Department of Housing And Urban , Draft, March 1996, http://www.clintonlibrary.gov/assets/DigitalLibrary/BruceReed/Crime/78/C%20647420-public_housing.pdf και "Meeting the Challenge : Public housing authorities respond to the "One Strike and You are Out " initiative, U.S. Department of Housing and Urban Development Office of Public and Indian Housing Office of Community Relations and Involvement Office of Crime Prevention and Security, <https://www.ncjrs.gov/pdffiles1/Photocopy/183952NCJRS.pdf>

¹⁷ Blumenson E., Nilsen E., "One Strike and You ' re Out? Constitutional Constraints on Zero Tolerance in Public Education", Volume 81, Issue 1, Washington University Law Review, January 2003, σελ. 66 επ.

¹⁸ Conoley C., Garcia-Vazquez E., Graham S., Reynolds C., Sheras P, Skiba R., "Are Zero Tolerance Policies Effective in the Schools? An Evidentiary Review and Recommendations", American Psychological Association, APA Council of Representatives, December 2008, σελ. 852.

¹⁹ Χαρακτηριστική είναι η εφαρμογή της μηδενικής ανοχής στο χώρο του σχολείου με το νόμο Gun Free Schools του 1994, σύμφωνα με τον οποίο ο μαθητής ο οποίος φέρει οποιοδήποτε όπλο στο σχολικό περιβάλλον, θα αποβάλλεται για ένα έτος. Βλ. Boccanfuso C., Kuhfeld M., ό.π., σελ. 1 επ.

²⁰ Skiba R., "Zero Tolerance, Zero Evidence- An Analysis of School Disciplinary Practice", ό.π., σελ. 2.

Άλλη μία εκδοχή της μηδενικής ανοχής περιγράφει την πολιτική αυτή ως μια στρατηγική η οποία έχει ως στόχο την αύξηση των ποσοστών συλλήψεων για αδικήματα ήσσονος σημασίας όπως είναι η μέθη, η προσβλητική συμπεριφορά και αθυροστομία, η άσκοπη περιπλάνηση κ.α.²¹, και το πιο σημαντικό είναι ότι περιλαμβάνει μεγαλύτερη λογοδοσία της αστυνομίας σε τοπικό επίπεδο²².

Μια ακόμα άποψη είναι εκείνη που υποστηρίζει πως η μηδενική ανοχή έγινε γρήγορα αντικείμενο καπηλείας από τους φεμινιστικούς αγώνες περί ενδοοικογενειακής βίας, υποστηρίζοντας σκληρή αντιμετώπιση σε οποιαδήποτε μορφή συζυγικής κακοποίησης²³.

Όσον αφορά τη σεξουαλική εκμετάλλευση στον εργασιακό χώρο, μέσω της μηδενικής ανοχής επιδιώκεται η καταπολέμηση των υψηλών επιπέδων σεξουαλικής παρενόχλησης και στην εξαφάνισή της κατά το δυνατό, της «κουλτούρας» που ανέχεται ανάλογες συμπεριφορές²⁴.

Τέλος, σύμφωνα με ορισμένους εγκληματολόγους, το μοντέλο μηδενικής ανοχής που εφαρμόζεται στη Νέα Υόρκη, όπου και αποτελεί πανάκεια για το αστικό έγκλημα²⁵, τείνει να έχει «επιθετική» χροιά ως προς την εφαρμογή της, ως συγκρουσιακή μορφή αστυνόμευσης, η οποία απευθύνεται άμεσα στους ασήμαντους παραβάτες και τροφοδοτεί το Σύστημα Ποινικής Δικαιοσύνης μέσω των συλλήψεων ή των δικαστικών κλήσεων²⁶.

1.2. Εγκληματολογική τεκμηρίωση της μηδενικής ανοχής

Η μηδενική ανοχή φαίνεται να έλκεται από τις θεωρίες ελέγχου και τις θεωρίες διακινδύνευσης, καθώς η σύνδεσή τους καταλήγει αναπόφευκτη από τη στιγμή που το μοντέλο αυτό έκανε την εμφάνισή του στην προσπάθεια πρόληψης (πέραν της καταστολής) ανομικών συμπεριφορών και καταστάσεων αταξίας. Η «κοινωνική απειθαρχία» και οι «απρεπείς δραστηριότητες» οι οποίες προκαλούν αναταραχή και ανισοροπία σε ένα υγιές κοινωνικό περιβάλλον, αποτέλεσαν δυο

²¹ Griffith G. , “ Zero Tolerance Policing ”, Briefing Paper No 14/99, NSW Parliamentary Library Research Service, June 1999, σελ.10.

²² Lincoln R., "Zero tolerance policing threatens personal freedoms," The National Legal Eagle: Vol. 10: Iss. 1, Article 5, 2004, σελ. 11. <http://epublications.bond.edu.au/nle/vol10/iss1/5>

²³ Το ίδιο.

²⁴ “Becoming a Zero Tolerance Union: Ending sexual harassment in your union”, <https://www.nusu.co.uk/pageassets/yourunion/documents/a-z/zero-tolerance-sexual-harrassment-policy-nus.pdf> .

²⁵ Hubbard Ph., “Cleansing the Metropolis: Sex Work and the Politics of Zero Tolerance”, Urban Studies, Vol. 41, No. 9, August 2004, σελ. 1690.

²⁶ Στο ίδιο, σελ. 9.

έννοιες βαρύνουσας εγκληματολογικής σημασίας για τη διαμόρφωση προγραμμάτων αντεγκληματική πολιτικής και ασφάλειας των πόλεων, ιδιαίτερα της Νέας Υόρκης των Η.Π.Α. Πέραν της σημαντικότητάς τους στη πρακτική εφαρμογή, αποτέλεσαν τροχοπέδη για τη διαμόρφωση της θεωρίας των Σπασμένων Παραθύρων (Broken Windows Theory) η οποία αν και αμφισβητούμενη, αξιοποιήθηκε πολιτικά και αποτέλεσε το υπόβαθρο για την δημιουργία και εφαρμογή ενός νέου μοντέλου, του μοντέλου της «Μηδενικής Ανοχής» (Zero Tolerance)²⁷.

1.2.1 Θεωρίες ελέγχου

Η σύνδεση της μηδενικής ανοχής με τις θεωρίες ελέγχου μπορεί να εξηγηθεί έχοντας ως βάση τις θεωρίες μειωμένου αυτοελέγχου και κοινωνικών δεσμών.

Η γενική θεωρία του εγκλήματος (ή θεωρία αυτοελέγχου) των Michael Gottfredson και Travis Hirschi αποτελεί μια από τις πιο σημαντικές εγκληματολογικές θεωρίες. Η θεωρία αυτή στηρίζεται στη λογική που αποτυπώνεται ως εξής : «η ανθρώπινη συμπεριφορά γίνεται κατανοητή ως μια ιδιοτελής επιδίωξη της ευχαρίστησης ή αποφυγής του πόνου»²⁸. Σύμφωνα με αυτή την άποψη οι εγκληματικές πράξεις δεν διαφέρουν από τις απλές πράξεις. Οι ίδιοι προσδιορίζουν το έγκλημα ως πράξη βίας ή απάτης με απώτερο σκοπό την εκπλήρωση του συμφέροντος. Διαπράττουν εγκλήματα ή απάτες καθώς μέσω αυτών των ενεργειών επιτυγχάνονται τα μέγιστα οφέλη με μηδαμινή προσπάθεια²⁹. Η συγκεκριμένη θεωρία δεν περιορίζεται μόνο στις πράξεις που ορίζονται από το νόμο ως εγκληματικές, αλλά και σε εκείνες που ορίζουν οι Gottfredson και Hirschi ως «ανάλογες πράξεις» όπως ατυχήματα ή σκασιарχεία από το σχολείο ή τον χώρο εργασίας κ.α.³⁰.

Όλα τα παραπάνω μπορούν να αποδοθούν στην ανικανότητα του ατόμου να αντισταθεί στη παράνομη πράξη λόγω λανθασμένης ανατροφής του, λόγω ανάγκης για άμεση ικανοποίηση κ.α.³¹.

²⁷ Wacquant L., *Οι Φυλακές της Μιζέριας*, Πατάκη, Αθήνα 2001, σελ. 30

²⁸ Wikström P., Treiber K., *The Role of Self-Control in Crime Causation: Beyond Gottfredson and Hirschi's General Theory of Crime*, *European Journal of Criminology* 2007, Sage, σελ. 239, <http://euc.sagepub.com/cgi/content/abstract/4/2/237>

²⁹ Higgins G., Ricketts M., "Motivation or Opportunity: Which Serves as the Best Mediator in Self-Control Theory?", *Western Criminology Review* 5(2), 77-96 (2004), http://westerncriminology.org/documents/WCR/v05n2/article_pdfs/higgins.pdf

³⁰ Το ίδιο.

³¹ Engel Ch., "Low Self-Control As a Source of Crime A Meta-Study", Max Planck Institute for Research on Collective Goods, Kurt-Schumacher-Str. 10, D-53113 Bonn, February 2012, σελ.2. <http://www.coll.mpg.de>

Βασικός ισχυρισμός της θεωρίας είναι ότι ο μειωμένος αυτοέλεγχος είναι το αρχικό χαρακτηριστικό που οδηγεί στην εγκληματική συμπεριφορά. Τα άτομα αυτά χαρακτηρίζονται από παρορμητικότητα και μειωμένη αίσθηση του κινδύνου. Είναι πιο τρωτά στους πειρασμούς της στιγμής λόγω της αδυναμίας τους να αντιληφθούν τις ακόλουθες συνέπειες των πράξεών τους, με αποτέλεσμα να οδηγούνται συχνότερα στην εγκληματική οδό³².

Τέλος μέσω της θεωρίας αυτής αναδεικνύεται ο ρόλος του περιβάλλοντος στην αιτιολόγηση της εγκληματικότητας. Πιο συγκεκριμένα παρουσιάζουν πιθανή σύνδεση περιβάλλοντος και αιτιολόγησης μειωμένου αυτοελέγχου δεδομένου ότι ο άνθρωπος από τη φύση του επιδιώκει την εκπλήρωση των επιθυμιών του, και ανεξαρτήτως κοινωνικοποίησης χρησιμοποιεί οποιοδήποτε μέσο για την εκπλήρωση των προσδοκιών του. Έτσι λοιπόν ο μειωμένος αυτοέλεγχος είναι αποτέλεσμα προβληματικής κοινωνικοποίησης ως απόρροια ανεπαρκούς προσκόλλησης, εποπτείας και πειθαρχίας από τους γονείς όταν το παιδί βρίσκεται σε ηλικία κάτω των 8 ετών. Το επίπεδο αυτοελέγχου παραμένει σταθερό από την ηλικία των οκτώ ετών σε όλη την ενήλικη ζωή του³³. Έτσι λοιπόν η θεωρία αυτή έχει ως βασικό άξονα την εξής πορεία : Η λανθασμένη κοινωνικοποίηση οδηγεί στον χαμηλό αυτοέλεγχο. Αυτό με τη σειρά του οδηγεί στη διάπραξη παράνομων πράξεων. Αυτά τα άτομα φαίνονται να παραμελούνται με αποτέλεσμα να δρουν ανενόχλητα οδηγώντας τα ποσοστά αταξίας και εγκληματικότητας σε υψηλά επίπεδα³⁴.

Σύμφωνα με τους Gottfredson M. και Hirschi T. ωστόσο, ένα απλό επίπεδο αυτο-ελέγχου δεν μπορεί να αποτελέσει από μόνο του απαραίτητη προϋπόθεση για κομφορμιστική ή παράνομη συμπεριφορά. «Η έλλειψη αυτοελέγχου δεν προϋποθέτει έγκλημα, μπορεί να αντισταθμιστεί με περιστασιακές συνθήκες, αλλά ο υψηλός αυτοέλεγχος μειώνει αποτελεσματικά τη πιθανότητα διάπραξης εγκλήματος»³⁵. Επομένως εκτός από το χαμηλό επίπεδο αυτοελέγχου, μπορεί να «συνδράμει» και η έλλειψη ενός ισχυρού δεσμού με την κοινωνία στην παραβατική συμπεριφορά. Η θέση αυτή του Hirschi φαίνεται να αποτελεί μια επέκταση της θέσης του Durkheim σύμφωνα με την οποία τα άτομα είναι πιο πιθανό να οδηγηθούν στη παραβατική συμπεριφορά όταν η ενσωμάτωσή τους στο κοινωνικό σύνολο έχει καταστεί

³² Wikström P., Treiber K, σελ. 239.

³³ Higgins G., Ricketts M., “Motivation or Opportunity: Which Serves as the Best Mediator in Self-Control Theory?” ό.π.

³⁴ Στο ίδιο, σελ. 240.

³⁵ McMullen J., “A Test of Self-control Theory Using General Patterns of Deviance”, Blacksburg, Virginia 1999, σελ. 6.

προβληματική³⁶. Η σημαντικότητα ύπαρξης ισχυρών δεσμών με την κοινωνία καθίσταται επιτακτική για τη διατήρηση της τάξης καθώς σύμφωνα με τους Wilson και Kelling όταν τα πρότυπα πολιτισμικής συμπεριφοράς και τάξης διατηρούνται σε υψηλά επίπεδα και οι άτυποι έλεγχοι της κοινότητας ισχυροί, τότε είναι εφικτή και η ισορροπία και η ευταξία, ακολούθως και η καταπολέμηση της εγκληματικότητας³⁷. Όταν οι κοινωνικές δυνάμεις αποδυναμώνονται και οι κοινωνικοί δεσμοί χαλαρώνουν, τότε ο έλεγχος καθίσταται προβληματικός, δημιουργούνται λανθασμένα πρότυπα, η αταξία ξεπερνά τα επιτρεπτά όρια και η ενσωμάτωση στο κοινωνικό σύνολο αδύνατη. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα την αύξηση παραβατικότητας και ανομικών συμπεριφορών.

1.2.2 Θεωρίες κινδύνου και η κοινωνία της διακινδύνευσης

Άλλη μία σύνδεση θεωρίας και μοντέλου μηδενικής ανοχής μπορεί να πραγματοποιηθεί βάση της θεωρίας κινδύνου.

Ο κίνδυνος αφορά τόσο τη πιθανότητα όσο και τις συνέπειες πρόκλησης ενός γεγονότος. Πρόκειται για μια έννοια η οποία επινοήθηκε από τον κλάδο της ψυχολογίας και συγκεκριμένα της γνωστικής ψυχολογίας, και η οποία επεκτάθηκε σε άλλα πεδία και υπο-κλάδους όπως η κοινωνιολογία, η ανθρωπολογία ακόμα και η γεωγραφία³⁸.

Οι περισσότεροι εννοιολογικοί προσδιορισμοί περί κινδύνου περιλαμβάνουν ένα είδος εκτίμησης της πιθανότητας επέλευσης ενός αρνητικού γεγονότος³⁹. Ο επίσημος ορισμός που μπορεί να δοθεί για την έννοια του κινδύνου είναι ότι πρόκειται «για ένα μέτρο της πιθανότητας και της σοβαρότητας των δυσμενών επιπτώσεων»⁴⁰. Με άλλα λόγια, ο κίνδυνος είναι ένας υπολογισμός του πόσο πιθανό είναι ένα περιστατικό που πρόκειται να συμβεί, και με δεδομένο την εμφάνισή του, να προκαλέσει ολέθριες συνέπειες. Άλλη μία προσέγγιση περί κινδύνου αναφέρεται στη

³⁶ Chriss J., “The Functions of the Social Bond”, Cleveland State University, Fall 2007, σελ. 692, http://engagedscholarship.csuohio.edu/clsoc_crim_facpub

³⁷ Τζαννετάκη Τ., *Ο Νεοσυντηρητισμός και η Πολιτική της Μηδενικής Ανοχής. Μια Κριτική Θεώρηση των Θέσεων του James Q. Wilson*, Απ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή 2006, σελ. 107.

³⁸ Korstanje E., “Why risk why now? Conceptual problems around the risk perception in tourism industry”, *Revista Brasileira de Pesquisa em Turismo*. v.5, n.1, 2011 σελ. 4.

³⁹ Olstedal S. Moen B., Klempe H., Rundmo T., “Explaining risk perception. An evaluation of cultural theory”, *Rotunde* no. 85, Norwegian University of Science and Technology, Department of Psychology, 2004, σελ. 11.

⁴⁰ Inouye J., “Risk Perception: Theories, Strategies, and Next Steps”, Campbell Institute, σελ. 2. www.thecampbellinstitute.org.

πιθανότητα να βιώσει ένα άτομο την επίδραση του κινδύνου⁴¹. Σύμφωνα με τον J. Adams, «αφετηρία οποιασδήποτε θεωρίας κινδύνου θα πρέπει να αποτελεί το αξίωμα ότι ο καθένας διατρέχει πρόθυμα τους κινδύνους»⁴². Δίνοντας έμφαση σε καταστάσεις αβεβαιότητας, ως κίνδυνος θα μπορούσε να ορισθεί «μια κατάσταση ή ένα γεγονός όπου θέτει σε κατάσταση αβεβαιότητας την ανθρώπινη αξιοπρέπεια και όπου το αποτέλεσμα είναι αβέβαιο»⁴³. Ως εκ τούτου, η αβεβαιότητα είναι στενά συνδεδεμένη με τον κίνδυνο και σε πολλές θεωρίες της συμπεριφοράς, θεωρείται ένας σημαντικός μεσολαβητής των ανθρώπινων αποκρίσεων σε καταστάσεις με άγνωστα αποτελέσματα. Θα μπορούσαμε να πούμε ότι διαφαίνεται συναίνεση σχετικά με την ουσία του κινδύνου ως μια πιθανότητα επερχόμενου ανεπιθύμητου συμβάντος και του μεγέθους των συνεπειών του⁴⁴.

Για να μπορέσει κάποιος να εκτιμήσει με ακρίβεια τον κίνδυνο σε μια κατάσταση ή τον κίνδυνο που προκύπτει από ένα σύνολο δράσεων, σε προσωπικό ποιοτικό επίπεδο, εξαρτάται από την αντίληψη του κινδύνου και του κινδύνου της ανοχής ενός ατόμου. Ως εκτίμηση του κινδύνου μπορούμε να περιγράψουμε την ικανότητα ενός ατόμου να διακρίνει συγκριμένη έκταση του κινδύνου. Αυτή η εκτίμηση δεν γίνεται μέσα από τεχνικές παραμέτρους και πιθανούς αριθμούς, αλλά μέσα στα πλαίσια του ψυχολογικού, κοινωνικού και πολιτιστικού πεδίου. Τα μεμονωμένα κοινωνικά χαρακτηριστικά διαμορφώνουν την αντίληψη του κινδύνου και καθορίζουν τον τρόπο αντίδρασης προς αυτό⁴⁵. Σύμφωνα με τους Douglas και Wildavsky ο αριθμός των πιθανών κινδύνων μπορεί να είναι άπειρος με αποτέλεσμα να πρέπει να δοθεί μια μορφή προτεραιότητας ως προς την αξιολόγηση και αντιμετώπισή τους. Έτσι λοιπόν θεωρούν ότι η κοινωνική συναίνεση μπορεί να αποτελέσει «όπλο» για την διαχείριση των κινδύνων. Επομένως μπορεί να ειπωθεί ότι η αντίληψη του κινδύνου είναι μια κοινωνική διαδικασία⁴⁶.

⁴¹ Sjöberg L., Moen B., Rundmo T., "Explaining risk perception. An evaluation of the psychometric paradigm in risk perception research", Rotunde no. 84 Norwegian University of Science and Technology, Department of Psychology, 2004, σελ. 7.

⁴² Adams, J., *Risk*, London 1995, UCL Press, σελ. 16.

⁴³ Sjöberg L., Moen B., Rundmo T., "Explaining risk perception. An evaluation of the psychometric paradigm in risk perception research", ό.π., σελ. 7

⁴⁴ Sjöberg L., Moen B., Rundmo T., "Explaining risk perception. An evaluation of the psychometric paradigm in risk perception research", ό.π. σελ. 7

⁴⁵ Schmidt M., "Investigating risk perception: a short introduction". October 2004, σελ. 3, http://www.markusschmidt.eu/pdf/Intro_risk_perception_Schmidt.pdf.

⁴⁶ Donald E., "Risk and Culture: An Essay on the Selection of Technical and Environmental Dangers", Yale Law School Faculty Scholarship, Paper 2192, Book Reviews, 1983, σελ. 888, http://digitalcommons.law.yale.edu/fss_papers/2192

Η ανοχή κινδύνου από την άλλη αναφέρεται στην ικανότητα του ατόμου να ανεχθεί ορισμένη έκταση του κινδύνου. Ο μεγαλύτερος κίνδυνος ωστόσο που μπορεί να προκύψει είναι να μην είναι δυνατό να γίνει αντιληπτός ο κίνδυνος με αποτέλεσμα να γίνονται ανεκτές υψηλού κινδύνου συμπεριφορές⁴⁷. Επομένως, θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι ο κίνδυνος αποτελεί διαφορετική κατάσταση σε διαφορετικούς ανθρώπους, και οι όροι και οι ενέργειες περί κινδύνου μαθαίνονται από τις πολιτιστικά και κοινωνικά δομημένες συλλήψεις και τις αξιολογήσεις του κόσμου⁴⁸.

Ο κίνδυνος ωστόσο είναι κάτι άυλο, κάτι που δεν μπορεί να αισθανθεί κάποιος, με αποτέλεσμα να μπορεί να υποστηριχθεί ότι δεν είναι πιθανό να γίνει αντιληπτός. Επομένως υπό άλλη οπτική (διαφοροποιημένη ως προς την οπτική της κοινωνικής κατασκευής) μπορεί να θεωρηθεί υποκειμενικό κατασκευάσμα ως αποτέλεσμα των σκέψεων, των πεποιθήσεων και των κατασκευών του κάθε ατόμου. Αυτό μπορεί να οδηγήσει με τη σειρά του σε μια εκτίμηση η οποία απέχει κατά πολύ από την αντικειμενική εκτίμηση του κινδύνου. Ο αντικειμενικός κίνδυνος είναι ο κίνδυνος ο οποίος ενυπάρχει ανεξαρτήτως τις γνώσεις, τις αντιλήψεις και τις ανησυχίες ως επακόλουθα του κινδύνου. Ως ένα βαθμό ωστόσο, ο αντιληπτός κίνδυνος μπορεί να αποτελέσει αντανάκλαση του πραγματικού κινδύνου ειδικά όταν ο κίνδυνος είναι γνωστός⁴⁹.

Πρόκειται για μια κατάσταση η οποία ενυπήρχε σε όλες τις κοινωνίες. Η διαφορά ωστόσο έγκειται στο γεγονός ότι υπάρχει ουσιαστική διαφορά μεταξύ των κινδύνων του παρελθόντος και της σύγχρονης κοινωνίας. Μπορεί να υποστηριχθεί ότι οι κίνδυνοι του παρελθόντος δεν ήταν βαρύνουσας σημασίας συγκριτικά με την σύγχρονη εποχή. Οι συνέπειες των κινδύνων ήταν αναστρέψιμες, ορατές και το πεδίο που επηρέαζαν ήταν περιορισμένο (π.χ. οι συνέπειες αφορούσαν άτομα σε συγκεκριμένο εργασιακό χώρο)⁵⁰.

Από την άλλη, οι συνέπειες των σύγχρονων κινδύνων είναι μη αναστρέψιμες, αθέατες (π.χ. βλαπτικές ουσίες στα τρόφιμα και στο νερό κ.α.) και επηρεάζουν το

⁴⁷ Inouye J., "Risk Perception: Theories, Strategies, and Next Steps", Campbell Institute, σελ. 2. www.thecampbellinstitute.org.

⁴⁸ Sjöberg L., Moen B., Rundmo T., "Explaining risk perception. An evaluation of the psychometric paradigm in risk perception research", ό.π. σελ. 7.

⁴⁹ Olstedal S., Moen B., Klempe H., Rundmo T., "Explaining risk perception. An evaluation of cultural theory", ό.π. σελ. 11.

⁵⁰ Beck U., *Risk Society. Towards a New Modernity*, London, Sage, 1992, σελ. 21 επ.

σύνολο των οργανισμών στο πλανήτη (χλωρίδα και πανίδα). Στην ουσία κάνουμε λόγο για μια αόρατη "ύπαρξη" η οποία ενεργεί καταστροφικά⁵¹.

Οι κίνδυνοι της σύγχρονης εποχής προέρχονται από ανθρώπινες ενέργειες και επιλογές και όχι από εξωτερικά φαινόμενα όπως συνέβαινε στο παρελθόν. Επιδημίες, πείνα, πόλεμοι, αποτελούσαν κινδύνους του παρελθόντος όπου αντικαθιστούνται πλέον από τις συνέπειες της ανόδου των τεχνολογικών και οικονομικών επιτευγμάτων⁵². Παρόλο που οι σύγχρονοι κίνδυνοι είναι αποτέλεσμα των ανθρωπίνων ενεργειών, οι γενεσιουργές αιτίες παραμένουν απροσδιόριστες λόγω των έντονων αλληλεξαρτήσεων στα πλαίσια των οποίων ενυπάρχουν οι κίνδυνοι. Βάση για την απόδοση ευθυνών στις περιπτώσεις κινδύνων και των συνεπειών τους δεν αποτελεί η σχέση αιτίου - αιτιατού με αποτέλεσμα ο καθένας να αποτελεί αιτία και αποτέλεσμα, να μην υπάρχουν αίτια οδηγώντας στη δημιουργία περισσότερων δυσχερειών ως προς την δυνατότητα καταλογισμού της ευθύνης⁵³.

Σύμφωνα με τον Beck ωστόσο, οι κίνδυνοι που χαρακτηρίζουν τη σύγχρονη εποχή δεν διαθέτουν νομιμοποιητικά θεμέλια και αυτό διότι παλαιότερα ο άνθρωπος για να μπορέσει να βελτιώσει το βιοτικό του επίπεδο συνυπολόγιζε τις αρνητικές επιδράσεις της τεχνολογίας που έκανε χρήση με σκοπό την κάλυψη των αναγκών του, σε αντίθεση με τη σύγχρονη εποχή όπου για να μπορέσει να καλύψει τις ανάγκες που του δημιουργεί το καπιταλιστικό σύστημα και ο καταναλωτικός τρόπος ζωής εμμένει στο να υπομένει τους κινδύνους⁵⁴.

Σύμφωνα με τον ίδιο όμως, οι κίνδυνοι ανισοκατανέμονται στα διάφορα επίπεδα των κοινωνικών στρωμάτων (παλαιά). Πιο συγκεκριμένα, ο πλούτος είναι συσσωρευμένος στη κορυφή της πυραμίδας και οι κίνδυνοι στη βάση της. Από τη στιγμή που στη βάση της πυραμίδας υπάρχει συσσωρευμένο ποσοστό κινδύνων, αναπόφευκτα τα χαμηλά κοινωνικά στρώματα γίνονται δέκτες τους, επιβεβαιώνοντας κατ' αυτό τον τρόπο το μοντέλο ταξικής διαστρωμάτωσης και διαφοροποίησης⁵⁵. Οι κίνδυνοι αυτοί αναφέρονται στις ανθυγιεινές συνθήκες εργασίας, έκθεση σε τοξικά αέρια, στην ακτινοβολία κλπ. Τα κοινωνικά αυτά στρώματα κατοικούν δίπλα στη βιομηχανική ζώνη επηρεάζοντας ακόμα και τη διατροφή τους εφόσον τα απόβλητα των βιομηχανιών επηρεάζουν ακόμα και το περιβάλλον. Βάσει της ίδιας λογικής, με

⁵¹ Beck U., *Risk Society. Towards a New Modernity*, ό.π. σελ. 21

⁵² Beck U., *World risk society*, Polity Press, 1999, σελ 50.

⁵³ Beck U., *Risk Society. Towards a New Modernity*, ό.π. σελ. 31 επ.

⁵⁴ Στο ίδιο, σελ. 20.

⁵⁵ Στο ίδιο, σελ. 34 επ.

τη δημιουργία βιομηχανικών μονάδων στις τριτοκοσμικές χώρες, η συσσώρευση των κινδύνων στα χαμηλά κοινωνικά στρώματα παίρνει παγκόσμιες διαστάσεις. Έχοντας ως στόχο την απαλλαγή από τις άθλιες συνθήκες διαβίωσης, και αγνοώντας τις επερχόμενες συνέπειες, ο λαός των χωρών αυτών υποχωρεί και δείχνει ανεκτικότητα στους κινδύνους. Οι οικονομικοί παράγοντες των βιομηχανιών εκμεταλλεύονται την προαναφερθείσα ανεκτικότητα παραλείποντας οποιοδήποτε ενδεχόμενο προστασίας των εργαζομένων και επιδιώκοντας το μέγιστο κέρδος μέσω των φθηνών εργατικών χεριών. Με τη τακτική αυτή απαλλάσσουν τις δικές τους συνεισφορές από τους επερχόμενους κινδύνους⁵⁶.

Στη σύγχρονη εποχή ωστόσο, οι κίνδυνοι επηρεάζουν αντίστοιχα όλα τα κοινωνικά στρώματα⁵⁷ λόγω των εφαρμογών της τεχνολογίας και των κινδύνων που προμηνύει. Οι συνέπειες των κινδύνων αφορούν τόσο τους ευκατάστατους όσο και τους άπορους εφόσον κανείς πλέον δεν μπορεί να διαφύγει των περιβαλλοντικών επιπτώσεων (ατμοσφαιρική και περιβαλλοντική ρύπανση, μόλυνση των υδάτων κ.α.) αλλά και των επιπτώσεων στην ανθρώπινη αξιοπρέπεια⁵⁸.

Αυτή η κοινωνική κατάσταση που επικρατεί έχει χαρακτηριστεί και ως «κοινωνία της διακινδύνευσης». Ο όρος αυτός κατοχυρώθηκε από τον Γερμανό κοινωνιολόγο Uric Beck και έτυχε ευρύτατης αναγνώρισης, αποτελώντας το ευρύτερο θεωρητικό πλαίσιο για την πρόληψη, την ανάλυση και την προσπάθεια εξήγησης κοινωνικών προβλημάτων όπως είναι και το εγκληματικό φαινόμενο. Σύμφωνα με τον ίδιο, γινόμαστε μάρτυρες μιας μετάβασης από την βιομηχανική κοινωνία στη κοινωνία της διακινδύνευσης κάτι που υποστηρίζει μέσω του βιβλίου του «Κοινωνία της διακινδύνευσης. Καθοδόν προς μία διαφορετική Νεωτερικότητα» το οποίο και εξέδωσε το 1986⁵⁹.

Οι έννοιες «κίνδυνος» και «κοινωνία της διακινδύνευσης» δεν είναι ταυτόσημες. Ενώ η έννοια του κινδύνου αναφέρεται στην αντικειμενική διαπίστωση

⁵⁶ Beck U., *Risk Society. Towards a New Modernity*, ό.π. σελ. 35 επ.

⁵⁷ Η επιχειρηματολογία του Beck δεν έγινε απόλυτα αποδεκτή όσον αφορά την κατανομή των κινδύνων ανάμεσα στα κοινωνικά στρώματα. Και αυτό γιατί οι κίνδυνοι εξακολουθούν να ανισοκατανέμονται ανάμεσα στους πλούσιους και του φτωχούς. Βλ. Rigakos G., Hadden R., «Crime, capitalism and the risk society: Towards the same old modernity?», σελ. 66 επ., στο *Theoretical Criminology* 2001, σελ. 61-84.

⁵⁸ Στο ίδιο, σελ. 36 επ.

⁵⁹ Στο ίδιο, σελ. 9 επ.

ενδεχόμενου κακού, η κοινωνία της διακινδύνευσης αναφέρεται στην ακούσια προβολή στον κίνδυνο⁶⁰.

Ο Beck διακρίνει τρία στάδια κοινωνικής εξέλιξης : την προ - νεωτερικότητα, την νεωτερικότητα και την αναστοχαστική νεωτερικότητα ή κοινωνία της διακινδύνευσης. Εστιάζει το ενδιαφέρον του στη κοινωνία της διακινδύνευσης την οποία και προσδιορίζει υπό το πρίσμα της ασφάλειας. Κάνει λόγο για μια κοινωνία η οποία έχει κύριο χαρακτηριστικό την ανασφάλεια και τον φόβο και διέπεται από έναν αμυντικό ατομικισμό. Πραγματοποιούνται προσπάθειες για διατήρηση των κεκτημένων και για αποφυγή κινδύνων μέσα σε ένα κλίμα έντονου φόβου και αναμονής στο αβέβαιο. Όλα αυτά τα συναισθήματα, σε συνδυασμό με την έλλειψη εμπιστοσύνης, οδηγούν στη δημιουργία ηθικού πανικού οδηγώντας στην αναζήτηση λύσεων ευκαιριακού χαρακτήρα⁶¹.

Το κράτος αδυνατεί να ελέγξει την κατάσταση εντείνοντας τα αισθήματα φόβου και ανασφάλειας των πολιτών και δημιουργώντας ρήγμα στη σχέση κράτος – πολίτης. Βασικό μέλημα πλέον του κράτους αποτελεί η διαχείριση των κινδύνων μέσα σε ένα κλίμα αντικατάστασης του οράματος την νεωτερικότητας περί δικαιοσύνης και ισότητας από τον πολιτικό ρεαλισμό που στοχεύει στην αποφυγή διαπράξεων περισσότερων κακών⁶².

Το έδαφος για την διατήρηση της κοινωνίας της διακινδύνευσης δεν είναι το αποτέλεσμα των λαθών του εκσυγχρονισμού αλλά των επιτυχιών του, δίνοντας έτσι βαρύτητα στην ανθρώπινη βούληση καθώς η επιστήμη και η τεχνολογία τελειοποιούνται βάσει των ανθρώπινων αποφάσεων και ενεργειών. Ωστόσο, η σύγχρονη κοινωνία και τα υποσυστήματά της, αδυνατούν να αντιμετωπίσουν τα τρέχοντα προβλήματα. Ρίχνουν το βάρος της ευθύνης στις επιχειρήσεις και ιδιαίτερα στην αποκλειστική ευθύνη της πολιτικής νομιμότητας⁶³. Η απόδοση ευθυνών εξαπλώνεται σε διάφορα κοινωνικά υποσυστήματα. Όχι μεμονωμένα (π.χ. στην επιστήμη ή την πολιτική ή την οικονομία) αλλά σαν μια «συμπαραγωγή» των υποσυστημάτων. Πρόκειται λοιπόν για επικέντρωση στο γεγονός της συνύπαρξης

⁶⁰ Μανωλεδάκης Ι., «Κοινωνία της διακινδύνευσης: Μεταξύ ασφάλειας και ελευθερίας»,σελ. σελ. 184 επ., στο Ανθόπουλος Χ., Κοντιάδης Ξ., Παπαθεοδώρου Θ. (επιμ.), *Ασφάλεια και δικαιώματα στην κοινωνία της διακινδύνευσης*, Σάκκουλας, Αθήνα 2005, σελ. 183-194.

⁶¹ Beck U., *Risk Society. Towards a New Modernity*, ό.π. σελ. 74 επ.

⁶² Κοντιάδης Ξ., «Το κοινωνικό κράτος πρόληψης ως απάντηση στην κρίση του παραδοσιακού κοινωνικού κράτους. Προς ένα νέο πολιτειολογικό τύπο;»,σελ. , σελ. 71επ. στο Ανθόπουλος Χ.,Κοντιάδης Ξ.,Παπαθεοδώρου Θ. (επιμ.), *Ασφάλεια και δικαιώματα στην κοινωνία της διακινδύνευσης*, Σάκκουλας, Αθήνα 2005 σελ. 69-108.

⁶³ Beck U., “Critical Theory of World Risk Society: A Cosmopolitan Vision”, Volume 16, No 1, Blackwell Publishing, Oxford 2009, σελ. 7.

των ευθυνών και της ατιμωρησίας και όχι της ευθύνη ή της ανευθυνότητας περί κινδύνων. Η αυξημένη κοινωνική διαφοροποίηση ωστόσο, εντείνει την αντιφατική φύση των βασικών οργάνων της σύγχρονης κοινωνίας, κάνοντάς την ορατή ως πιο πρόσφατη εμπειρία των καταστροφών, ενισχυόμενη από την κινδυνολογία των μέσων μαζικής ενημέρωσης. Βασική αντίφαση της σύγχρονης κοινωνίας αποτελεί το γεγονός ότι η νεωτερικότητα με τη βοήθεια των επιστημονικών οργάνων της, αναγκάστηκε να επικεντρωθεί στο δημιούργημά της, τις μέγα – απειλές, παρά την έλλειψη βασικών εννοιών που βοηθούν στην παρακολούθησης και εν γένει στην επαρκή διαχείρισή τους⁶⁴.

Τέλος, οι κίνδυνοι δεν μπορούν να περιοριστούν ως παρενέργειες. Αντ' αυτού γίνονται ένα εσωτερικό πρόβλημα των εσωκλειόμενων κοινωνικών συστημάτων. Κάθε προσπάθεια διαχείρισης των κινδύνων δημιουργεί την ανάγκη για δημιουργία μοντέλων και αφαιρέσεων κάτι που με τη σειρά του οδηγεί σε νέες αβεβαιότητες και ανασφάλειες. Αυτή η οντολογική αβεβαιότητα έχει πάντα παραλήπτη τον άνθρωπο. Οτιδήποτε ωθεί τον κίνδυνο και τον καθιστά απρόβλεπτο, οτιδήποτε προκαλεί την θεσμική κρίση στο επίπεδο του κυβερνόντος καθεστώτος και των αγορών, μετατοπίζει την τελική ευθύνη λήψης των αποφάσεων στα άτομα τα οποία αφέθηκαν στην τύχη τους, με την μερική και μεροληπτική τους γνώση και με αυξημένο το αίσθημα ανασφάλειας και φόβου⁶⁵.

Σύμφωνα με τον Erhard Denninger, μέσα σε αυτό το κλίμα δημιουργήθηκε το κράτος πρόληψης. Το κράτος πλέον δεν περιορίζεται στη γενική και ειδική πρόληψη αλλά διευρύνεται σε μια γενική πολιτικής και νομικής φύσεως στρατηγική πρόληψης από οποιαδήποτε μορφής πολιτικής απειλής⁶⁶.

Όλα αυτά ενδεχομένως να σκιαγράφησαν σε βάθος χρόνου την ανάγκη για μέτρα αυστηρού προληπτικού χαρακτήρα στα οποία συγκαταλέγεται και το μοντέλο της μηδενικής ανοχής.

⁶⁴ Beck U., "Critical Theory of World Risk Society: A Cosmopolitan Vision",ό.π. σελ. 8.

⁶⁵ Στο ίδιο, σελ. 9

⁶⁶ Ανθόπουλος Χ., «Κράτος πρόληψης και δικαίωμα στην ασφάλεια», σελ. 109 επ., στο Ανθόπουλος Χ.,Κοντιάδης Ξ.,Παπαθεοδώρου Θ. (επιμ.), *Ασφάλεια και δικαιώματα στην κοινωνία της διακινδύνευσης*, Σάκουλας, Αθήνα 2005 σελ. 109-135.

1.2.3 Θεωρία των σπασμένων παραθύρων (Broken Windows Theory)

Η θεωρία των «Σπασμένων Παραθύρων» αποτέλεσε βάση της θεωρίας της Μηδενικής Ανοχής. Πιο συγκεκριμένα, το 1969 ο Ph. Zimbardo, ψυχολόγος στο Πανεπιστήμιο του Stanford πραγματοποίησε ένα πείραμα. Τοποθέτησε ένα αυτοκίνητο με ανοιχτό το καπό και χωρίς πινακίδες σε δρόμο της λαϊκής συνοικίας του Bronx στη Ν. Υόρκη και άλλο ένα στην εύπορη συνοικία του Palo Alto της Καλιφόρνια. Το αυτοκίνητο που ήταν τοποθετημένο στη συνοικία του Bronx έγινε αντικείμενο κλοπών και βανδαλισμών μέσα στα πρώτα δέκα λεπτά. Η λεηλάτησή του ξεκίνησε από την κλοπή της μπαταρίας και του ψυγείου και μέσα σε ένα 24ωρο εξαφανίστηκαν όλα τα εξαρτήματα αξίας. Μέσα στις επόμενες μέρες αφαιρέθηκαν τα καθίσματα και οι μοκέτες αφού πρώτα έσπασαν τα τζάμια του, και στο τέλος κατέληξε ως χώρος παιχνιδιού από παιδιά που έμεναν στη συνοικία αυτή. Το αυτοκίνητο ωστόσο που είχε τοποθετηθεί στην εύπορη συνοικία του Palo Alto ύστερα από μια βδομάδα παρέμενε ακόμα ακέραιο. Έτσι λοιπόν ο Zimbardo έσπασε τα τζάμια του αυτοκινήτου και προξένησε διάφορες άλλες φθορές. Ύστερα από μερικές ώρες το αυτοκίνητο βρέθηκε κατεστραμμένο και αναποδογυρισμένο⁶⁷.

Και στις δύο περιπτώσεις οι δράστες είχαν τα ίδια χαρακτηριστικά : ενήλικες, λευκοί, καλοντυμένοι. Από αυτό μπορούμε να καταλάβουμε ότι όπου φαίνεται να υποχωρεί ο έλεγχος τότε χάνεται ο έλεγχος. Μέσα από το πείραμα ο Zimbardo κατέληξε στο συμπέρασμα ότι η αταξία που κυριαρχεί σε ορισμένες αστικές περιοχές συνδέεται άμεσα με την παραβατικότητα και το έγκλημα.

Η συγκεκριμένη θεωρία δεν έτυχε ευρύτατης αναγνώρισης. Ωστόσο αποτέλεσε τη βάση για τη μετέπειτα θεωρία του των «σπασμένων παραθύρων» από τον J. Wilson και τον G. Kelling. Το άρθρο είχε τίτλο 'Broken Windows: The police and neighborhood safety' το οποίο δημοσιεύτηκε στο περιοδικό Atlantic Monthly, το Μάρτιο του 1982.

Οι J. Wilson και G. Kelling χρησιμοποίησαν το πείραμα των σπασμένων παραθύρων για να εξηγήσουν την επερχόμενη παρακμή ως αποτέλεσμα της αδιαφορίας των κατοίκων και των αρμόδιων φορέων προς διατήρηση της ευταξίας. Η αδιαφορία αυτή μπορεί να επηρεάσει ακόμα και τις γειτονιές οι οποίες πάντα διαβιούσαν σε επίπεδα ειρήνης και ασφάλειας, μέσα σε ένα κλίμα συνεργασίας,

⁶⁷ Παπαθεοδώρου Θ., *Δημόσια Ασφάλεια και Αντεγκληματική Πολιτική. Συγκριτική Προσέγγιση*, ό.π. σελ. 263.

βοηθώντας η μία οικογένεια την άλλη, και όντας επιφυλακτικές στην εισβολή ενός ξένου στοιχείου προς διατήρηση της τάξης, που θα μπορούσαν να τις οδηγήσουν να μοιάζουν με επικίνδυνες και αφιλόξενες περιοχές. Όταν υπάρχουν σπασμένα παράθυρα και προδίδουν εγκατάλειψη, είναι βέβαιο πως θα προκληθούν παρόμοιες φθορές και σε άλλα κτήρια. Κάτω από αυτές τις συνθήκες οι πολίτες θα αποφεύγουν την εγκατάσταση σε τέτοιες περιοχές, ή τη συνέχιση διαμονής λόγω του φόβου και της ανασφάλειας. Τα σπασμένα παράθυρα θα προσελκύουν όλο και περισσότερο «περιθωριακές» ομάδες του πληθυσμού, που με την παρεκκλίνουσα συμπεριφορά τους θα συμβάλλουν στην υποβάθμιση της ποιότητας ζωής και στη δημιουργία εστιών εγκληματικότητας⁶⁸.

Έτσι λοιπόν σύμφωνα με τους ίδιους, όταν ένα σπασμένο παράθυρο κτηρίου παραμένει στη συγκεκριμένη κατάσταση για αρκετό καιρό χωρίς κανέναν να επιμελείται για την αποκατάστασή του, δημιουργείται η εντύπωση ότι κανένας δεν ενδιαφέρεται, με αποτέλεσμα να συνεχίζεται η καταστροφή περισσότερων παραθύρων, να καλλιεργούνται και να εξελίσσονται παραβατικές συμπεριφορές, να χάνεται ο έλεγχος και ο φόβος του εγκλήματος⁶⁹ να αυξάνεται ολοένα και περισσότερο εφόσον οι κάτοικοι γίνονται μάρτυρες μιας κατάστασης δίχως όρια με τον κοινωνικό έλεγχο να υποχωρεί⁷⁰. Η αναταραχή⁷¹ που παρατηρείται στα πλαίσια

⁶⁸ Wilson, J.Q., Kelling G., Broken Windows: The police and neighbourhood safety”, ό.π.

⁶⁹ Λέγοντας φόβος του εγκλήματος εννοείται το σοβαρό μεμονωμένο και σε κοινωνικό επίπεδο πρόβλημα, το οποίο καθορίζει το κατά πόσο το κάθε άτομο κινείται ελεύθερα μέσα στα πλαίσια του τόπου όπου ζει, στις αστικές και ημιαστικές περιοχές. Αφορά τις συναισθηματικές αντιδράσεις και γενικότερα τα συναισθήματα ευπάθειας έναντι των επικίνδυνων καταστάσεων και της πιθανότητας θυματοποίησης. Για τους κοινωνικούς επιστήμονες ο φόβος του εγκλήματος και η θυματοποίηση συνδέονται στενά εφόσον οι ομάδες οι οποίες θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν περισσότερο φοβισμένες είναι εκείνες των θυμάτων. Βλ. **Perkins D.**, Taylor R., “Ecological Assessments of Community Disorder: Their Relationship to Fear of Crime and Theoretical Implications”, *American Journal of Community Psychology*, Vol. 24, No. 1, 1996, σελ. 65. Πρόκειται για μια κατάσταση η οποία αφορά τόσο το ατομικό (φόβος θυματοποίησης) όσο και το συλλογικό επίπεδο (έλλειψη δημόσιας ασφάλειας) βλ. **Ζαραφονίτου Χ.**, “Ο Φόβος του Εγκλήματος : Ερευνητικά Πορίσματα και Σύγχρονοι Προβληματισμοί”, σελ. 493 στο Δασκαλάκη Η., Παπαδοπούλου Π., Τσαμπαρλή Δ., Τσίγκανου Ι., Φρονίμου Ε., *Εγκληματίες και Θύματα στο Κατώφλι του 21^{ου} Αιώνα*, ΕΚΚΕ, Αθήνα 2000. Επίσης βλ. Ζαραφονίτου Χ., “Ο φόβος του εγκλήματος: Ένα ελληνικό “παράδοξο””, *ΠοινΔικ & Εγκληματολογία* 1/2009, *Ο Φόβος του Εγκλήματος : Εγκληματολογικές Προσεγγίσεις και Προβληματισμοί με Βάση την Εμπειρική Διερεύνηση του Φαινομένου στο Εσωτερικό της Αθήνας*, Σάκουλας, Αθήνα 2002.

⁷⁰ Wagers M., Sousa W., Kelling G., “Broken Windows”, σελ. 247 επ. στο Wortley R., Mazerolle L., *Environmental Criminology and Crime Analysis*, Willan Publishing, USA 2008.

⁷¹ Κατά τους ερευνητές, η αναταραχή (ή διαταραχή) διαχωρίζεται σε φυσική και κοινωνική. Η φυσική αναταραχή συμπεριλαμβάνει όρους ευδιάκριτους όπως τα εγκαταλελειμμένα σπίτια και αυτοκίνητα, στα απορρίμματα, τα γκράφιτι, τα σπασμένα παράθυρα κ.α. από την άλλη, η κοινωνική διαταραχή αναφέρεται σε κοινωνικές συμπεριφορές που προκαλούν αναταραχή όπως οι ενέργειες των μεθυσμένων, των χρηστών τοξικοεξαρτησιογόνων ουσιών, οι θορυβώδεις νέοι, οι άστεγοι, οι επαίτες κλπ. Βλ. **Wagers M.**, Sousa W., Kelling G., “Broken Windows”, σελ. 253.

αυτά, ως αποτέλεσμα της άτακτης συμπεριφοράς, οδηγεί στην αύξηση του φόβου του εγκλήματος. Επομένως κάνουμε λόγο για επιλογή της παραβατικής οδού εφόσον φαίνεται να αποτελεί αποδεκτή ενέργεια⁷².

Σύμφωνα με τον Kelling και Sousa, κάνοντας λόγο για σπασμένα παράθυρα εννοούν την εστίαση ενδιαφέροντος της αστυνομίας στην άτακτη συμπεριφορά και στις ήσσονος σημασίας παραβάσεις αποκαλούμενες και ως παραβάσεις «ποιότητας ζωής» όπως η πορνεία, επιθετική επαιτεία και δημόσια ούρηση. Τέλος, όπως διαφαίνεται και από το βιβλίο *Fixing Broken Windows : Restoring Order and Reducing Crime in Our Communities*⁷³, των Kelling και Coles, η αναταραχή ευθύνεται για την αύξηση του φόβου του εγκλήματος, ειδικά εκείνη η οποία αποτελεί άγνωστη απειλή, εκείνη η οποία δεν έχει διερευνηθεί. Από τη στιγμή που ο φόβος αυξάνεται, οι κάτοικοι παύουν να κάνουν χρήση των κοινόχρηστων χώρων και αυξάνουν τα μέτρα προστασίας. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα τη μείωση του άτυπου κοινωνικού ελέγχου, ακόμα και της προειδοποίηση ή της απλής επίπληξης παραβατών από τους διαμένοντες. Κατ' αυτό τον τρόπο δημιουργείται πρόσφορο έδαφος για την διάπραξη ακόμα και σοβαρότερων εγκλημάτων. Όταν οι παραβάσεις ήσσονος σημασίας πληθαίνουν, τότε η κατάσταση αυτή αποτελεί σηματοδότη για την παραβατικότητα καθώς ενθαρρύνει τους εν δυνάμει παραβάτες να προβούν σε παράνομες ενέργειες εφόσον δίνει την εντύπωση πως η περιοχή αυτή δεν ελέγχεται από τον επίσημο και μη κοινωνικό έλεγχο. Και αυτό επειδή μειώνει την πιθανότητα ανεύρεσης των δραστών⁷⁴.

Εδώ διαφαίνεται και η σημασία του περιβάλλοντος στη διαμόρφωση της συμπεριφοράς. Ως συμπεριφορά νοείται η προσαρμογή ενός ατόμου ή ενός συστήματος σε ένα περιβάλλον, σύστημα ικανό να λαμβάνει και να ανταποκρίνεται σε μηνύματα του περιβάλλοντος. Διάφορες έρευνες έχουν καταδείξει τη συμβολή του περιβάλλοντος στην ανάπτυξη του εγκεφάλου (π.χ. μια διατροφή βασισμένη σε χαμηλά επίπεδα πρωτεΐνης μπορεί να οδηγήσει στη μειωμένη δημιουργία εγκεφαλικών κυττάρων). Σύμφωνα με τον συμπεριφορισμό, τις θεωρίες αποφάσεων και τη θεωρία των παιγνίων, η συμπεριφορά αποτελεί απάντηση στις τρέχουσες περιβαλλοντικές συνθήκες και στις συνέπειές τους. Επομένως η εγκληματική συμπεριφορά μπορεί να εξηγηθεί στα πλαίσια της ίδιας της συμπεριφοράς και όχι σε

⁷²Wagers M., Sousa W., Kelling G., "Broken Windows", ό.π., σελ. 247 επ.

⁷³Βλ. Kelling G., Coles C., *Fixing Broken Windows : Restoring Order and Reducing Crime in Our Communities*, Touchstone, New York 1996.

⁷⁴Wagers M., Sousa W., Kelling G., "Broken Windows", σελ. 252.

συνάρτηση με άλλες μεταβλητές, εφόσον αποτελεί άμεση απάντηση στις τρέχουσες συνθήκες, έχοντας ως βάση το κέρδος ή τη ζημιά που θα προκύψει από την προαναφερθείσα συμπεριφορά⁷⁵. Σύμφωνα με την περιβαλλοντική προοπτική, η συμπεριφορά προκύπτει από την αλληλεπίδραση προσώπου – περιβάλλοντος. Το περιβάλλον αποτελεί ενεργητικό παράγοντα εγκληματογένεσης και διαμόρφωσης της εγκληματικής πορείας. Επειδή η εγκληματική συμπεριφορά εξαρτάται από περιστασιακούς παράγοντες, το έγκλημα είναι σχεδιασμένο σύμφωνα με το εγκληματογόνο περιβάλλον. Το έγκλημα επικεντρώνεται γύρω από τις ευκαιρίες διάπραξης και διάφορα περιβαλλοντολογικά χαρακτηριστικά τα οποία διευκολύνουν την παράβαση. Βέβαια από περιοχή σε περιοχή και γενικότερα από περιβάλλον σε περιβάλλον τα ποσοστά εγκληματικότητας ποικίλουν. Έτσι διαφαίνεται ότι αυτή η οπτική επικεντρώνεται στην πράξη και όχι στον δράστη. Στόχος της είναι η πρόληψη και όχι η θεραπεία του δράστη⁷⁶.

Καταλαβαίνουμε πως αν δεν καταπολεμηθούν οι εγκληματικές συμπεριφορές, ακόμα και παραβάσεις ήσσονος σημασίας, είναι βέβαιο πως θα επέλθει κοινωνική αναταραχή, αποδιάρθρωση του κοινωνικού ιστού και θα αυξηθεί σημαντικά η ανασφάλεια και ο φόβος του εγκλήματος⁷⁷. Οι πολίτες θα πάνουν να κυκλοφορούν στους δρόμους, οι γειτονιές θα ερημώσουν με αποτέλεσμα οι γειτονιές αυτές να καταστούν πιο ευάλωτες στην εγκληματική εισβολή, τα ναρκωτικά θα αλλάξουν χέρια, οι εκδιδόμενες θα προκαλούν ολοένα και περισσότερο και τα αυτοκίνητα θα λεηλατούνται⁷⁸.

Μέσα σε αυτό το κλίμα άρχισαν να διερευνούνται τα όρια λειτουργίας της αστυνομίας, βοηθώντας την να επεκτείνει το ρόλο της πέραν της απλής περιπολίας ακόμα και σε μείωση της μαζικής βίας. Έτσι λοιπόν το 1970 η Πολιτεία του New Jersey ανακοίνωσε το «Πρόγραμμα για Ασφαλείς και Καθαρές Γειτονιές» η υλοποίηση του οποίου προϋπέθετε πεζές περιπολίες στις γειτονιές. Προέκυψαν αρκετές δυσχέρειες τόσο από τη μεριά των πολιτών (θεωρούσαν ότι ο αστυνομικός

⁷⁵ Andresen M., Brantingham P., Kinney B., *Classics in Environmental Criminology*, CRC Press, USA 2010, σελ. 412 επ.

⁷⁶ Wortley R., Mazerolle L., *Environmental Criminology and Crime Analysis*, Routledge, New York 2011, σελ. 2 επ.

⁷⁷ Σύμφωνα με την έρευνα των Keizer, Lindenberg και Steg, μέσα από μία σειρά πειραμάτων που πραγματοποιήθηκε σε διαφορετικές γειτονιές του Groningen, μελέτησαν τη συμπεριφορά περαστικών ατόμων σε φαινομενικά καταστάσεις αταξίας που είχαν κατασκευάσει οι ίδιοι. Ύστερα από το πέρας των πειραμάτων, κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι όσο αυξάνεται η αταξία, τόσο πολλαπλασιάζονται οι πιθανότητες να παρανομήσει κάποιος σε ανομικές καταστάσεις. Βλ. Keizer K., Lindenberg S., StegScience L., 'The Spreading of Disorder', Science, Vol. 322, 12 December 2008, σ. 1681-1685

⁷⁸ Wilson, J.Q., Kelling G., Broken Windows: The police and neighbourhood safety", ό.π.

όντας πεζός δεν μπορεί να δράσει άμεσα) όσο και από τη μεριά των αστυνομικών (αδυναμία περιπολιών τους χειμερινούς μήνες κ.α.). Με την αξιολόγηση του προγράμματος διαπιστώθηκε ότι οι δείκτες εγκληματικότητας κατά τη διάρκεια του προγράμματος δεν μειώθηκαν προσθέτοντας ακόμα έναν χαρακτηρισμό στους αστυνομικούς ως μαχητές κατά του εγκλήματος. Σταδιακά μειώθηκαν οι έρευνες περί συμπεριφοράς των αστυνομικών και δόθηκε ιδιαίτερη προσοχή στην ανεύρεση σύμφωνα με τους οποίους οι ένστολοι θα μπορούν να επιλύουν ολοένα και περισσότερα εγκλήματα, να πραγματοποιούν περισσότερες συλλήψεις και να συγκεντρώνουν περισσότερα αποδεικτικά στοιχεία⁷⁹.

Ωστόσο η σχέση μεταξύ διατήρησης της τάξης και πρόληψης του εγκλήματος παρέμεινε στο περιθώριο. Η διαδικασία αυτή είναι στενά συνδεδεμένη με την υπόθεση η οποία περιγράφει ότι όταν ένα παράθυρο καταστραφεί, θα ακολουθήσουν αναπόφευκτα και μεταγενέστερες καταστροφές. Το ίδιο συμβαίνει και στην καθημερινή ζωή. Οι πολίτες φοβούνται να κυκλοφορήσουν όταν θεωρούν ότι θα έρθουν αντιμέτωποι με μεθυσμένους, με ατίθασους νεαρούς και με επιθετικούς επαίτες, με αποτέλεσμα στις περιοχές αυτές οι απρεπείς δραστηριότητες να ακμάζουν. Οι επαίτες αποτελούν το πρώτο σπασμένο παράθυρο. Αν ο ανεπίσημος κοινωνικός έλεγχος δεν καταφέρει να τον περιορίσει τότε ο κλέφτης (δεύτερο σπασμένο παράθυρο) θα σκεφτεί ότι είναι λιγότερο πιθανό το υποψήφιο θύμα να καλέσει την αστυνομία με αποτέλεσμα να πραγματοποιήσει την παράνομη πράξη και οι ατίθασοι νέοι (τρίτο σπασμένο παράθυρο) να δρουν ανενόχλητοι θεωρώντας ότι αυτή η κατάρρευση του ελέγχου αποτελεί σηματοδότη για διάπραξη παραβάσεων ως αποδεκτών ενεργειών. Τέλος, σημαντικό στόχο όσον αφορά την «αναβάθμιση» της αστυνομίας ήταν η διασφάλιση της ίσης μεταχείρισης των πολιτών και όχι βάσει εθνικότητας ή φύλλου (περιπτώσεις μισαλλοδοξίας). Το τελευταίο σύμφωνα με τους Willson και Keeling δεν μπορεί να απαντηθεί με απόλυτη βεβαιότητα παρόλο που οι σχέσεις μεταξύ πολιτών και αστυνομίας έχει βελτιωθεί σημαντικά⁸⁰.

Σύμφωνα με τον Adam Crawford, ενώ η θεωρία των «σπασμένων παραθύρων» ασχολείται κατά κύριο λόγο με τον προσδιορισμό της φύσης ενός σύνθετου φαινομένου, το μοντέλο μηδενικής ανοχής εστιάζει στο να βρει λύση για το συγκεκριμένο πρόβλημα⁸¹.

⁷⁹ Στο ίδιο, ό.π. σελ. 1,5.

⁸⁰ Wilson, J.Q., Kelling G., Broken Windows: The police and neighbourhood safety”, ό.π. σελ. 7 επ.

⁸¹ Crawford A., *Crime Privation and Community Safety. Politics, Policies and Practices*, Longman, London and N. York, 1998, σελ. 153.

Ως θεωρία παρέμεινε στο περιθώριο των επιστημονικών αναζητήσεων μέχρι και τη δεκαετία του '90 όπου σαν θέμα επανήλθε και πάλι από το Manhattan Institute. Πιο συγκεκριμένα το Manhattan Institute διοργάνωσε ένα συνέδριο για την ποιότητα της ζωής στη πόλη. Βασική προβληματική αποτέλεσε το γεγονός ότι για να επιτευχθεί κοινωνική συμβίωση και ορθολογική αστική ανάπτυξη θα πρέπει να γίνει πράξη η προστασία της ευταξίας των δημόσιων χώρων και τέλος, ότι «η κοινωνική αταξία που χαρακτηρίζει τις περιοχές όπου διαμένουν οι ασθενέστερες ομάδες του πληθυσμού προσφέρει το κατάλληλο έδαφος για την εμφάνιση και εξάπλωση του εγκληματικού φαινομένου»⁸². Τα πορίσματα αυτού του συνεδρίου αποτέλεσαν τη βάση της επερχόμενης προεκλογικής εκστρατείας του Giuliani στις δημοτικές εκλογές του 1993 που τελικά τον οδήγησε στην νίκη.

Το Manhattan Institute και ο νέος δήμαρχος της Ν. Υόρκης, R. Giuliani, χρηματοδότησαν το έργο των G. Kelling και C. Coles : *Fixing Broken Windows: Restoring order and reducing crime in our communities*. Διευθυντής του NYPD (New York Police Department), ορίζεται ο W. Bratton. Η αστυνομία κάτω από την επίβλεψή του αναδιοργανώνεται επιχειρησιακά, αριθμητικά και τεχνολογικά⁸³. Συνένωσε τα αποκεντρωμένα μέχρι τότε τμήματα της αστυνομίας, δηλαδή την αστυνομία του μετρό (Transit Police) και την αστυνομία των εργατικών κατοικιών (Housing Police) με την κεντρική αστυνομία πόλης (New York Police Department), εστιάζοντας το έργο τους στην αντιμετώπιση της μικρής εγκληματικότητας. Για την επίτευξη του σκοπού αυτού, προσέλαβε 12.000 αστυνομικούς, ανεβάζοντας συνολικά τη δύναμη της αστυνομίας σε 40.000⁸⁴. Επένδυσε στο πρόγραμμα Comstats (computer statistics) και GIS (Geographic Information Systems) τα οποία, στα πλαίσια μίας αυτοματοποιημένης χαρτογράφησης, συγκεντρώνουν ανά εβδομάδα τα στατιστικά στοιχεία της εγκληματικότητας σε γεωγραφικό επίπεδο, βάσει των οποίων κρίνεται η αποτελεσματικότητα του κάθε τμήματος της αστυνομίας⁸⁵. Τα στοιχεία που συγκεντρώνονταν αφορούσαν την ώρα και τη μέρα που τελέσθηκε η παράνομη πράξη, το είδος της παράβασης, τον ακριβές χώρο που διαπράχθηκε, τη δικαιοδοσία

⁸² Παπαθεοδώρου Θ., *Δημόσια Ασφάλεια και Αντεγκληματική Πολιτική. Συγκριτική Προσέγγιση*, ό.π. σελ. 268.

⁸³ Σύμφωνα με τον L. Wacquant, στόχος αυτής της αναδιοργάνωσης είναι να αποκατασταθεί ο φόβος των μεσαίων και ανώτερων τάξεων που αφορά τις παρενοχλήσεις που προέρχονται από τα κατώτερα και κατώτατα στρώματα (φτωχούς) στους δημόσιους χώρους. Βλ. L. Wacquant, ό.π., σελ. 31.

⁸⁴ Αντωνοπούλου Α., *Σύγχρονες Τάσεις Αντεγκληματικής Πολιτικής. Η Πολιτική της Μηδενικής Ανοχής και τα Μέτα Διαχείρισης Κρίσεων*, Σάκκουλα, Αθήνα – Θεσσαλονίκη 2010, σελ. 88.

⁸⁵ Wacquant J., *Οι Φυλακές της Μιζέριας*, ό.π., σελ. 33

της αρμόδιας δικαστικής αρχής, τις διατάξεις που προβλέπονται από την ποινική νομοθεσία, την ταυτότητα του δράστη σε περίπτωση που υπήρχε σε βάρος του κάποια σύλληψη ή σε αντίθετη περίπτωση το προφίλ του υπόπτου. Παρ' όλα αυτά, παρά την χρησιμότητά του, οδήγησε στη διοχέτευση της κατασταλτικής δύναμης σε περιοχές που κρίνονταν προβληματικές ή αυθαίρετα επικίνδυνες και όχι στη βάση αυστηρών επιστημονικών κριτηρίων. Και αυτό γιατί η ανάλυση των στατιστικών στοιχείων που προκύπτουν από την καταγραφή αστυνομικών συμβάντων αποτελεί μία μόνο ένδειξη για την εξαγωγή συμπερασμάτων που αφορούν τους παράγοντες εγκληματογένεσης. Κατ' αυτό τον τρόπο, οι περιοχές κατοικίας των μεταναστών, των χαμηλόμισθων εργατών, των ανέργων και των μονογονεϊκών οικογενειών ανεδείχθησαν στους κύριους χώρους εφαρμογής του αστυνομικού έργου⁸⁶.

Ο Bratton εφάρμοσε τη μηδενική ανοχή και στον χώρο του μετρό. Για να επιτευχθεί αυτό, εντατικοποίησε τις περιπολίες, αύξησε τις πιέσεις για τήρηση του νόμου από τους πολίτες κ.α. Για να πραγματοποιηθεί και αυτό, έγινε λήψη κάποιων μέτρων όπως αύξηση των ένστολων στις περιπολίες, απαγόρευση διανυκτέρευσης στον κλειστό χώρο του μετρό ώστε να αποφευχθεί κάθε ευκαιρία για διάπραξη εγκλήματος, έντονη αστυνόμευση με σκοπό τη μείωση της επαιτείας, των διαπληκτισμών στο χώρο του μετρό, στη τήρηση χρήσης εισιτηρίου κλπ.⁸⁷ Τέλος σημαντική ήταν και η εφαρμογή της μηδενικής ανοχής για περιπτώσεις επιθέσεων στις υπόγειες διαβάσεις⁸⁸. Ύστερα από την επίτευξη της τάξης στο χώρο του μετρό και των υπόγειων διαβάσεων και με την μείωση των graffiti στους χώρους αυτούς, η στρατηγική αυτή εφαρμόστηκε στην πόλη της Νέας Υόρκης μέσω προγραμμάτων που στόχευαν στην «ποιότητα ζωής». Ένα τέτοιο παράδειγμα αποτελεί το «squeegeemen» σύμφωνα με το οποίο στόχος ήταν η μείωση των ατόμων που καθαρίζουν τα παρμπρίζ των αυτοκινήτων όταν σταματούν στους φωτεινούς σηματοδότες, οι οποίοι ζητούσαν χρήματα για τις υπηρεσίες τους⁸⁹.

Αξίζει να σημειωθεί ότι ο Bratton πέτυχε αύξηση 40% του προϋπολογισμού του NYPD, ενώ οι δαπάνες για τις κοινωνικές υπηρεσίες της πόλης την ίδια περίοδο περικόπηκαν κατά το 1/3.

⁸⁶ Παπαθεοδώρου Θ., *Δημόσια Ασφάλεια και Αντεγκληματική Πολιτική. Συγκριτική Προσέγγιση* ό.π., σελ. 273.

⁸⁷ Βιδάλη Σ., *Αστυνομία. Έλεγχος του Εγκλήματος & Δικαιώματα του Ανθρώπου*, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2012, σελ. 89.

⁸⁸ Newburn T., *Criminology*, Willan Publishing, U.K. 2007, σελ. 620.

⁸⁹ Στο ίδιο, σελ. 621.

Ο Bratton έθεσε έξι βασικούς στόχους : την επανάκτηση των ανοιχτών χώρων της Ν. Υόρκης, τον περιορισμό των όπλων στους δρόμους, τη μείωση της νεανικής βίας στα σχολεία και στους δρόμους, το διωγμό των πωλητών ναρκωτικών ουσιών έξω από την πόλη, το σπάσιμο του κύκλου της οικογενειακής βίας και τη μείωση του αυτό- αναπαραγόμενου (auto-related) εγκλήματος στη Ν. Υόρκη⁹⁰.

Η μηδενική ανοχή, εξαπλώθηκε και σε άλλες πόλεις των Η.Π.Α., με σημαντικότερα παραδείγματα το Las Vegas, το Los Angeles, το San Francisco, τη Ν. Ορλεάνη, την Ινδιανάπολη και τη Μινεάπολη.

⁹⁰ Greene, J., “Zero Tolerance: A Case Study of Police Policies and Practices in New York City”, *Crime & Delinquency*, Vol. 45, No. 2, 1999.

Κεφάλαιο 2^ο. Η Εφαρμογή της μηδενικής ανοχής στις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής και η εξάπλωσή της στην Ευρώπη.

2.1 Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής

Ενδεικτικό παράδειγμα εφαρμογής του μοντέλου μηδενικής ανοχής στις Η.Π.Α. αποτελεί η πολιτική κατά των ναρκωτικών με τίτλο «war on drugs». Ο «πόλεμος κατά των ναρκωτικών» είχε ως αποτέλεσμα τις μαζικές φυλακίσεις των χρηστών τοξικοεξαρτησιογόνων ουσιών, στην μετατροπή των ποινών σε πιο αυστηρές και την αύξηση των έγχρωμων και φτωχών στο χώρο των σωφρονιστικών καταστημάτων. Η επίδραση της πολιτικής αυτής στην αύξηση των εγκλείστων που κατηγορήθηκαν για χρήση ναρκωτικών επιβεβαιώνεται από το γεγονός ότι από τους 313 κρατούμενους / 100.000 κατοίκους το 1985 αυξήθηκε στους 645 /100.000 κατοίκους το 1997 φθάνοντας στις μέρες μας τους 700 κρατούμενους / 100.000 κατοίκους⁹¹.

Σημαντική είναι η εφαρμογή της μηδενικής ανοχής στο σχολικό περιβάλλον. Το 2002, όταν εξελέγει ο Bloomberg M. δήμαρχος της Νέας Υόρκης, 3.876 υπάλληλοι σχολικής ασφάλειας επιτήρησαν σχολεία της Νέας Υόρκης. Έως το 2009 ο αριθμός των φυλάκων αυξήθηκε κατά 35% (5.249) παρά τη μείωση του πληθυσμού των σπουδαστών και των εγκλημάτων που διαπράττονταν στο σχολικό περιβάλλον. Οι φύλακες αυτοί φορούσαν στολή της NYPD χωρίς ωστόσο να οπλοφορούν. Είχαν το δικαίωμα να σταματήσουν, να θέσουν ερωτήσεις και να θέσουν υπό κράτηση ύποπτους μαθητές⁹².

Τον Ιανουάριο του 2004 ο Bloomberg M. παρουσίασε το πρόγραμμα «Σχολική Πρωτοβουλία Αντίκτυπου» (Impact Schools Initiative), βάση του οποίου εισήχθη η αδέξια τακτική αστυνόμευσης σε επιλεγμένα σχολεία βάσει μεγαλύτερου ποσοστού εγκληματικών ενεργειών στο εσωτερικό τους. Τα συγκεκριμένα σχολεία καλύπτονταν από μεγαλύτερο αριθμό έγχρωμων μαθητών και από χαμηλότερο

⁹¹ Ζαραφωνίτου Χ., “Κοινωνικές Αντιλήψεις για την Ποινική Δικαιοσύνη και Τιμωρητικότητα” σελ.4, από Ποινικές Επιστήμες, Θεωρία και Πράξη, Προσφορά Τιμής στην Άννα Ψαρούδα – Μπενάκη, Σάκκουλας, Αθήνα – Κομοτηνή, 2008, σελ. 1215-1230.

⁹² “Criminalizing the Classroom: The Rise of Aggressive Policing and Zero Tolerance Discipline in New York City Public Schools”, VOLUME 56, 2011/12, σελ. 1383, http://www.nylslawreview.com/wp-content/uploads/sites/16/2012/04/564.Criminalizing-the-Classroom.Ofer_.pdf

κόστος ανά μαθητή. Σε περίπτωση που ένας μαθητής εφαρμόσει απρεπή συμπεριφορά, τότε απομακρύνεται σε εναλλακτικό σχολείο⁹³.

Στο ίδιο μήκος κύματος κυμάνθηκε και η εφαρμογή της «απόλυτης ασφάλειας» (maximum security) στα σχολεία του Brooklyn. Η πολιτική αυτή προέβλεπε τον ηλεκτρονικό έλεγχο των μαθητών και των προσωπικών τους αντικειμένων, που εισέρχονταν στο χώρο του σχολείου, σύστημα συναγερμού στο σχολικό περιβάλλον, προσαγωγές και συλλήψεις μαθητών που πρόβαιναν σε παραβάσεις στο χώρο του σχολείου, ανύποπτοι έφοδοι αστυνομικών στο σχολικό χώρο για καταστολή χρήσης ή κατοχής ναρκωτικών ή όπλων κλπ. Πιο συγκεκριμένα, τον Απρίλιο το 2006 ο Bloomberg M. ανήγγειλε ένα ακόμα πρόγραμμα σχολικής αστυνόμευσης το οποίο επικεντρωνόταν στην ανίχνευση μετάλλων τα οποία πιθανόν να βρίσκονταν υπό την κατοχή των μαθητών. Η διαδικασία ανίχνευσης ωστόσο παρέμεινε άγνωστη προς τους μαθητές προς αιφνιδιασμό τους. Οι μαθητές τίθενται υπό έλεγχο ακόμα και οι τσάντες τους από μηχανήματα ανιχνευτή όμοιο με εκείνον που διαθέτουν τα αεροδρόμια. Ωστόσο δεν θεωρήθηκε αποδοτικός τρόπος ελέγχου καθώς χαρακτηρίστηκε ως μια θορυβώδη διαδικασία που προκαλεί πανικό στους μαθητές, αλλά και χρονοβόρα διαδικασία καθώς λόγω αναμονής των μαθητών προς εξέταση, χάνονταν διδακτικές ώρες⁹⁴.

Παρόλο που η πολιτική αυτή θεωρήθηκε απαραίτητο συστατικό των πολιτικών της μηδενικής ανοχής, συνέβαλε στην ένταση των φυλετικών και κοινωνικών διακρίσεων, από τη στιγμή που η καταστολή απευθυνόταν κατά κύριο λόγο σε συγκεκριμένες κοινωνικές ομάδες. Σύμφωνα με την έρευνα που πραγματοποίησε η New York Daily News, ένα μεγάλο ποσοστό (80%) των νέων αфроαμερικανών και λατινοαμερικανών έγινε τουλάχιστον μία φορά αντικείμενο ελέγχου ή σύλληψης από την αστυνομία⁹⁵.

Τα στατιστικά μείωσης της εγκληματικότητας τα οποία αφορούσαν την περίοδο εφαρμογής του μοντέλου της μηδενικής ανοχής στη Νέα Υόρκη, ήταν εντυπωσιακά.

⁹³ “Criminalizing the Classroom: The Rise of Aggressive Policing and Zero Tolerance Discipline in New York City Public Schools”, ό.π.

⁹⁴ “Criminalizing the Classroom: The Rise of Aggressive Policing and Zero Tolerance Discipline in New York City Public Schools”, ό.π., σελ. 1385.

⁹⁵ Παπαθεοδώρου Θ., *Δημόσια Ασφάλεια και Αντεγκληματική Πολιτική. Συγκριτική Προσέγγιση* ό.π. σελ. 276.

Χρονικό Διάστημα	Αδίκημα	Ποσοστό Μείωσης
1990 - 1996	Ανθρωποκτονία	56%
1993 -1997	Διάρρηξη	47,89%
1993 -1997	Βιασμός	14,43%
1993 -1997	Ληστεία	23,27%
1993-1997	Κλοπή Αυτοκινήτου	54,12%

Πίνακας 1. Στατιστικά Εγκληματικότητας στη Νέα Υόρκη⁹⁶

Πιο συγκεκριμένα, για την συνολική εγκληματικότητα παρουσιάζεται μια μείωση 37 % για το χρονικό διάστημα 1994-1996, μείωση 56% για τις ανθρωποκτονίες (1990-1996)⁹⁷, ενώ το διάστημα 1993-1997 οι διάρρηξεις μειώθηκαν κατά 47,89%, οι βιασμοί κατά 14,43%, οι ληστείες κατά 23,37 % και τέλος οι κλοπές οχημάτων κατά 54,12 %⁹⁸.

Ωστόσο, πέρα από την σημαντική μείωση που φαίνεται να επέφερε η εφαρμογή του μοντέλου της μηδενικής ανοχής, προκύπτουν προβληματισμοί οι οποίοι έχουν να κάνουν τόσο με το αν η μείωση αυτή προκύπτει από την εφαρμογή του προαναφερθέντος μοντέλου, όσο και σχετικά με τις προσβολές που μπορεί να προκαλέσει σε ατομικό και συλλογικό επίπεδο.

Πιο συγκεκριμένα, ως προς το πρώτο σκέλος που αφορά τη μείωση της εγκληματικότητας, το ερώτημα που μπορεί να τεθεί είναι το κατά πόσο η μείωση οφείλεται στην εφαρμογή του μοντέλου της μηδενικής ανοχής, τη στιγμή που την ίδια περίοδο που διαφαίνεται η μείωση της εγκληματικότητας στη Νέα Υόρκη, σημειώθηκε ανάλογη πτώση και σε 17 από τις 25 μεγαλύτερες πόλεις των Ηνωμένων Πολιτειών Αμερικής, η οποίες δεν είχαν εφαρμόσει το συγκεκριμένο μοντέλο αντεγκληματικής πολιτικής⁹⁹. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η πόλη του San Diego το οποίο ενώ είχε σχεδόν τα ίδια ποσοστά εγκληματικότητας, χρησιμοποιώντας διαφορετικές πρακτικές μείωσε τα επίπεδα εγκληματικότητας¹⁰⁰.

⁹⁶ Παπαθεοδώρου Θ., *Δημόσια Ασφάλεια και Αντεγκληματική Πολιτική. Συγκριτική Προσέγγιση*, ό.π., σελ. 274

⁹⁷ Ζαραφωνίτου Χ., *Πρόληψη της Εγκληματικότητας σε Τοπικό Επίπεδο. Οι Σύγχρονες Τάσεις της Εγκληματολογικής Έρευνας*, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2003, σελ. 165.

⁹⁸ Παπαθεοδώρου Θ., *Δημόσια Ασφάλεια και Αντεγκληματική Πολιτική. Συγκριτική Προσέγγιση*, ό.π., σελ. 274.

⁹⁹ Young J., *The exclusive society*, ό.π., σελ. 125

¹⁰⁰ Crawford A., *Crime Privation and Community Safety. Politics, Policies and Practices*, Longman, London and N. York, 1998, σελ. 154

Πιο συγκεκριμένα τη περίοδο 1990 - 1995, μειώθηκαν τα ποσοστά εγκληματικότητας κατά 36,8 % τη στιγμή που η αστυνομική δύναμη αυξήθηκε μόνο κατά 6,2 %, σε αντίθεση με τη Νέα Υόρκη όπου η μείωση της εγκληματικότητας κυμάνθηκε σε παρόμοια ποσοστά (37,4%) έχοντας όμως αυξήσει τη δύναμη της αστυνομίας κατά 39,5 %¹⁰¹.

Επιπλέον, η σύνδεση μεταξύ βίαιης και σοβαρής εγκληματικότητας με χαμηλού επιπέδου «αντικοινωνικότητες» καταλήγει να προβάλλει ένα νέο χαρακτήρα του μοντέλου αυτού, την επιθετικότητά του ως προς τη συγκεκριμένη «ομάδα» ατόμων, προσβάλλοντας έτσι την ανθρώπινη αξιοπρέπεια και το δικαίωμα του αυτοκαθορισμού του κάθε πολίτη, θεμελιώδης αρχές ενός φιλελεύθερου κράτους δικαίου¹⁰². Στο σημείο αυτό θα μπορούσε να αναφερθεί η φράση του Bratton¹⁰³ «Στη Νέα Υόρκη ξέρουμε που βρίσκεται ο εχθρός», επιδεικνύοντας τους ανθρώπους των φαναριών, τους άστεγους, τους επαίτες, τα μικρά βαποράκια ναρκωτικών, τις εκδιδόμενες γυναίκες και τους δημιουργούς «γκράφιτι»¹⁰⁴. Σε αυτό το σημείο σημαντική είναι η οπτική των πολιτών όπου διαφαίνεται από την αύξηση των μηνύσεων κατά των αστυνομικών για αξιόποινες πράξεις κατά ορισμένων πολιτών. Πιο συγκεκριμένα, παρατηρήθηκε αύξηση των μηνύσεων κατά των αστυνομικών της NYPD καθώς οι μηνύσεις για αξιόποινες πράξεις αστυνομικών εις βάρος πολιτών από 5.983 κατά το διάστημα 1991-1993, ανήλθαν σε 8.316 το διάστημα 1994-1996. Επιπλέον, τα ένδικα μέσα που ασκήθηκαν για την προστασία των ατομικών δικαιωμάτων των πολιτών λόγω καταχρηστικής συμπεριφοράς εις βάρος τους από τους αστυνομικούς έφθασε το 75 % του αριθμού της προηγούμενης περιόδου¹⁰⁵.

Πολλοί ωστόσο εστιάζουν στις συλλήψεις ατόμων (στα πλαίσια εφαρμογής της μηδενικής ανοχής) που προέβησαν σε απρεπείς συμπεριφορές, ακόμα και πταισματικού χαρακτήρα, ιδίως όταν οι απρεπείς συμπεριφορές πραγματοποιούνταν από έγχρωμους, και αυτό γιατί αποτελούν την «επικίνδυνη τάξη», το εγκληματικό στερεότυπο της αμερικανικής κοινωνίας. Χωρίς ωστόσο να σημαίνει ότι η εφαρμογή της μηδενικής ανοχής αφορά περισσότερο τους έγχρωμους παραβάτες και λιγότερο

¹⁰¹ Greene, J., “Zero Tolerance: A Case Study of Police Policies and Practices in New York City”, ό.π. σελ. 182

¹⁰² Ζαραφονίτου Χ., Πρόληψη της Εγκληματικότητας σε Τοπικό Επίπεδο. Σύγχρονες Τάσεις της Εγκληματολογικής Έρευνας, ό.π., σελ. 165 επ .

¹⁰³ Σε διάλεξή του στο ίδρυμα Heritage το 1995.

¹⁰⁴ Wacquant L., *Οι Φυλακές της Μιζέριας*, ό.π., σελ. 32

¹⁰⁵ Greene, J., “Zero Tolerance: A Case Study of Police Policies and Practices in New York City”, ό.π. σελ. 175.

τους λευκούς, διαμορφώνεται μια εικόνα στην οποία διαφαίνεται η υπερεκπροσώπιση των έγχρωμων σε συλλήψεις ακόμα και σε πταισματικές παραβάσεις. Σύμφωνα με επίσημα στατιστικά στοιχεία του Υπουργείου Δικαιοσύνης των Η.Π.Α. για το έτος 1996, σε περιπτώσεις συλλήψεων ατόμων ως υπόπτους για διάπραξη αξιόποινων πράξεων, το 40,9% ήταν λευκοί και το 58,5% ήταν έγχρωμοι¹⁰⁶.

Ωστόσο, τα όρια μεταξύ επιθετικού αστυνομικού ελέγχου για διασφάλιση της ευταξίας και της κατάχρησης κατά την άσκηση της αστυνομικής εξουσίας είναι εύκολο να ξεπεραστούν με αποτέλεσμα το μοντέλο μηδενικής ανοχής να υφίσταται αμφισβήτηση¹⁰⁷.

Αξιο λόγου είναι το γεγονός της διοχέτευσης τεράστιων χρηματικών ποσών και κονδυλίων που επενδύθηκαν για να μπορέσει να εφαρμοστεί το συγκεκριμένο μοντέλο (μηδενικής ανοχής), κονδύλια τα οποία αφαιρέθηκαν ως επί το πλείστον από κοινωνικές παροχές, που θα μπορούσαν να βελτιώσουν τις συνθήκες ζωής και το βιοτικό επίπεδο του πληθυσμού. Μέσα σε πέντε χρόνια η πόλη αυξάνει κατά 40% τον αστυνομικό προϋπολογισμό της, ο οποίος έτσι θα φτάσει τα 2,6 δισεκατομμύρια δολάρια, όντας τέσσερις φορές μεγαλύτερος από τις πιστώσεις των δημόσιων νοσοκομείων¹⁰⁸.

Τέλος, οι επιπτώσεις της εφαρμογής του μοντέλου της μηδενικής ανοχής στο σωφρονιστικό σύστημα όπως προαναφέρθηκε ήταν σημαντικές.

Η φυλακή, αν και αποτελούσε έναν αναποτελεσματικό θεσμό, αποτελούσε και αναγκαστική δίοδο σε περιπτώσεις διάπραξης σοβαρών αδικημάτων. Παρά ταύτα, το ενδιαφέρον στράφηκε και στους εναλλακτικούς τρόπου έκτισης της ποινής όπως η αναστολή υπό επιτήρηση, η κοινωνική εργασία, η επιβολή προστίμου κ.α., κάτι που σύντομα διαψεύστηκε λόγω της ποινικοποίησης ολοένα και περισσότερων συμπεριφορών. Αυτό συντέλεσε στον υπερπληθυσμό των φυλακών τόσο στις Η.Π.Α. όσο και στην Ευρώπη¹⁰⁹.

Από το 1973 έως και το 1997 ο αριθμός των εγκλείστων ξεπέρασε το 500 %¹¹⁰. Το 1995 οι εγκλείστοι έφτασαν το 1,5 εκατομμύριο αγγίζοντας το 1998 τα 2

¹⁰⁶ Harcourt B., *Illusion of Order. The False Promise of Broken Windows Policing*, Massachusetts and London : Harvard University Press, Cambridge, 2001, σελ. 173.

¹⁰⁷ Kubrin E., *Making Order of Disorder : A Call for Conceptual Clarity*, Volume 7, τόμος 2, Criminology and Public Policy 2008, σελ. 208.

¹⁰⁸ Wacquant L., *Οι Φυλακές της Μιζέριας*, ό.π., σελ. 34 – 35.

¹⁰⁹ Garland D., *The culture of control. Crime and social order in contemporary society*, Oxford University Press 2001, σελ. 14.

¹¹⁰ Garland D., *The culture of control. Crime and social order in contemporary society*, ό.π., σελ. 14.

εκατομμύρια. Όπως είχε τονίσει και ο Wacquant , «αν το σωφρονιστικό σύστημα των Η.Π.Α. ήταν πόλη, θα αποτελούσε τη τέταρτη μεγαλύτερη μητρόπολη της χώρας »¹¹¹.

Η υπερβολική αυτή αύξηση των εγκλείστων αποτέλεσε πρωτόγνωρο φαινόμενο για μια δημοκρατική κοινωνία, ειδικά σε μια περίοδο κατά την οποία οι καταγεγραμμένοι δείκτες της εγκληματικότητας σημείωναν πτώση¹¹².

Αυτή η αύξηση μπορεί να δικαιολογηθεί από τη φυλάκιση τοξικομανών και μικροπαραβατών. Οι συγκεκριμένες κατηγορίες ανθρώπων «απειλούσαν» τη δημόσια ασφάλεια και επομένως έχρηζαν θεραπευτικής παρέμβασης. Οι έξι στους δέκα κρατούμενους ήταν έγχρωμοι ή Λατίνοι, λιγότεροι από τους μισούς είχαν πλήρη εργασιακή απασχόληση τη στιγμή της φυλάκισης τους, ενώ τα δύο τρίτα προέρχονται από οικογένειες με εισόδημα χαμηλότερο από το μισό του «ορίου ανέχειας»¹¹³.

2.2 Η εξάπλωση της μηδενικής ανοχής στην Ευρώπη

Το μοντέλο της μηδενικής ανοχής με ταχύτατους ρυθμούς υιοθετήθηκε και σε άλλες πόλεις των Η.Π.Α. (π.χ. Βαλτιμόρη, Νέα Ορλεάνη, Σαν Φρανσίσκο κλπ.), φτάνοντας σε σημείο να μεταπηδήσει στην Ευρώπη και να εφαρμοστεί ανάλογα με τις ανάγκες της κάθε μιας χώρας. Στόχος και στον ευρωπαϊκό χώρο είναι η μείωση της μικρομεσαίας εγκληματικότητας, η εμπέδωση της ασφάλειας από τους ίδιους τους πολίτες ανακαταλαμβάνοντας τους δημόσιους χώρους, έχοντας ως ορόσημο να απαλλάξουν αυτούς τους χώρους από εστίες εγκληματικότητας¹¹⁴.

2.2.1 Η επιρροή της μηδενικής ανοχής στο Ηνωμένο Βασίλειο

Η χώρα που επηρεάστηκε σε μεγάλο βαθμό από το μοντέλο της μηδενικής ανοχής είναι το Ηνωμένο Βασίλειο. Ο Jack Straw, συνεργάτης του Tony Blair επισκέφτηκε το καλοκαίρι του 1995 τον Bratton και την NYPD, καθώς ήταν ενθουσιασμένος από τα δημοσιεύματα του αμερικανικού τύπου τα οποία “θεοποιούσαν” την υπό εφαρμογή αντεγκληματική πολιτική της Νέας Υόρκης. Επιστρέφοντας στη χώρα του εντάσσει στον προεκλογικό αγώνα του Εργατικού κόμματος την «μηδενική ανοχή» και υποστηρίζει πως αν κερδίσει το κόμμα του θα

¹¹¹ Wacquant L., *Οι Φυλακές της Μιζέριας*, ό.π., σελ 100.

¹¹² Garland D., *The culture of control. Crime and social order in contemporary society*, ό.π., σελ. 14,

¹¹³ Wacquant L., *Οι Φυλακές της Μιζέριας*, ό.π., σελ. 103

¹¹⁴ Παπαθεοδώρου Θ, *Δημόσια Ασφάλεια και Αντεγκληματική Πολιτική*, ό.π. σελ. 278

εξασφαλίσει την απομάκρυνση επαιτών, χρηστών και ανθρώπους των φαναριών για χάρη των νομοταγών πολιτών. Λίγα χρόνια αργότερα ο Blair¹¹⁵, όντας υποψήφιος πρωθυπουργός και έχοντας ως κεντρικό σύνθημα εκστρατείας «αυστηροί με το έγκλημα, αυστηροί με τις αιτίες του εγκλήματος», επιβεβαίωσε την αποδοχή της Βρετανίας για την εφαρμογή του προαναφερθέντος μοντέλου¹¹⁶.

Με την εκλογή των Εργατικών, ψηφίζεται ένας από τους πιο αυστηρούς νόμους, ο Crime and Disorder Act (CDA) του 1998. Περιγράφεται ως ολοκληρωμένο και ευρύ πρόγραμμα μεταρρυθμίσεων και ως τη μεγαλύτερη επαγρύπνηση στην αντιμετώπιση του εγκλήματος για 50 χρόνια¹¹⁷. Ρίχνοντας το βάρος στις επιθυμίες των πολιτών επιχειρείται αυτή η νέα στρατηγική μηδενικής ανοχής καθώς οι ίδιοι κουράστηκαν να ζουν σε συνθήκες αταξίας. Ο συγκεκριμένος νόμος εισήγαγε διατάξεις που απευθύνονταν στις αντικοινωνικές συμπεριφορές οι οποίες προέρχονταν από ανηλίκους ή και ενηλίκους που πιθανότατα θα μπορούσαν να παρενοχλήσουν (με τις πράξεις τους) το σύνολο της κοινότητας¹¹⁸. Η αντιμετώπιση της αταξίας (disorder) σε συνδυασμό με την αντιμετώπιση της εγκληματικότητας, αποτελούν κεντρικά σημεία του προαναφερθέντος νόμου και κύριο στόχο της αντεγκληματικής πολιτικής. Βάσει του παραπάνω νόμου ως αρμόδιες αρχές για την καταπολέμηση της εγκληματικότητας ορίζονται η αστυνομία και οι τοπικές αρχές¹¹⁹.

Σύμφωνα με την παράγραφο 5 του CDA η οποία θεσπίστηκε τον Ιούλιο του 1998, ανατέθηκε το νομικό καθήκον των τοπικών αρχών (αστυνομία, υγειονομικές αρχές, επιτροπές δικαστικής επιτήρησης) συνεργασίας ώστε να καταπολεμήσουν την αταξία και την εγκληματικότητα στην περιοχή τους¹²⁰. Μερικές περιοχές (της Αγγλίας και της Ουαλίας) εφάρμοζαν ήδη αυτή τη μέθοδο αντιμετώπισης της αταξίας και της εγκληματικότητας με αποτέλεσμα να έχουν να πραγματοποιήσουν μικρές

¹¹⁵ Στις 6 Ιανουαρίου του 1997 ρωτήθηκε αν είναι σύμφωνος με την πολιτική της μηδενικής ανοχής όπου και απάντησε καταφατικά.

¹¹⁶ Bowling B., "The Rise and the Fall of New York Murder. Zero Tolerance or Crack's Decline": British Journal of Criminology, Vol. 39, NO. 4, 1999, σελ. 531. <http://www.umass.edu/legal>

¹¹⁷ Muncie J., "Institutionalized intolerance: youth justice and the 1998 Crime and Disorder Act, Critical Social Policy 1999", σελ. 147, <http://csp.sagepub.com/content/19/2/147.abstract>

¹¹⁸ Muncie J., "Institutionalized intolerance: youth justice and the 1998 Crime and Disorder Act", ό.π., σελ. 159.

¹¹⁹ Skinns L., "Responsibility, Rhetoric and Reality: Practitioners' Views on Their Responsibility for Crime and Disorder in the Community Safety Partnerships", British Society of Criminology, <http://www.britisoccrim.org/volume6/007.pdf>, σελ. 2,

¹²⁰ Phillips C., "From Voluntary to Statutory Status: reflecting on the experience of three Partnerships established under the Crime and Disorder Act 1998", σελ. 164 στο Hughes G., McLoughlin E., Muncie J., *Crime Prevention and Community Safety*, Sage Publications, London, Thousand Oaks, New Delhi, 2002.

αλλαγές με την εμφάνιση του παραπάνω νόμου στην υφιστάμενη πρακτική¹²¹. Ο συγκεκριμένος νόμος, όπως και η μεταρρύθμιση του νομοθετικού πλαισίου της μεταχείρισης των ανήλικων παραβατών το 1999, προέβλεπαν την απαγόρευση κυκλοφορίας ανηλίκων κάτω των 10 ετών τις νυχτερινές ώρες (21:00-06:00) χωρίς τη συνοδεία γονέα. Σε περίπτωση που βρεθεί ανήλικος εκτός σπιτιού τις απαγορευμένες ώρες, οποιοσδήποτε αστυνομικός έχει το δικαίωμα και την υποχρέωση να τον επιστρέψει στο σπίτι του¹²². Σύμφωνα με τον Newburn ο νόμος αυτός αποτελεί ορόσημο καθώς για πρώτη φορά αποτελεί κυρίαρχη αποστολή για ολόκληρο το ποινικό σύστημα ανηλίκων επιδιώκοντας την πρόληψη της παραβατικότητας παιδιών και εφήβων¹²³.

Συμπληρωματική νομοθετική πράξη στον Crime and Disorder Act του 1998 αποτελεί η Anti-Social Behavior Act (ASBO) του 2003. Βάσει της νέας αυτής νομοθετικής πράξης η αστυνομία αποκτά νέες υπερεξουσίες μηδενικής ανοχής έναντι της αταξίας. Περιλαμβάνει επίσης διατάξεις που στοχεύουν στην αντιμετώπιση περιστατικών ενοχλητικών θορύβων. Αποτελεί ένα μέσο για τα σχολεία, τους γονείς παιδιών που συμπεριφέρονται αντικοινωνικά και δημιουργεί τους μηχανισμούς με την βοήθεια των οποίων θα πραγματοποιηθεί το σχέδιο. Επίσης επεκτείνει τα μέτρα για την καταπολέμηση των γκράφιτι απαγορεύοντας την πώληση μπογιάς στους ανηλίκους¹²⁴. Σε περίπτωση που μια αντικοινωνική συμπεριφορά αποτελεί επίμονο πρόβλημα σε συγκεκριμένη περιοχή, οι αστυνομικές αρχές είναι υποχρεωμένες να δημιουργήσουν ζώνη διασποράς, εφόσον έχουν συμβουλευτεί τις τοπικές αρχές και υπάρχει συγκατάθεση. Η ισχύς των ζωνών αυτών είναι 6 μήνες αλλά σε περιπτώσεις που οι περιστάσεις το απαιτούν μπορεί να παραταθεί έως και να γίνει μόνιμη για την διατήρηση της ευταξίας¹²⁵. Εφόσον δημιουργηθεί η ζώνη διασποράς, οι αστυνομικές αρχές έχουν το δικαίωμα να προβούν σε διάλυση συνάθροισης πλέον των δύο ατόμων, εφόσον κριθεί ότι προκαλείται ή είναι πιθανό να προκληθεί στο κοινό φόβος, παρενόχληση, ανησυχία ή αμηχανία. Σε περίπτωση που κάποιο άτομο ζει εκτός της οριοθετούμενης ζώνης και κινεί υποψίες εντός της ζώνης, η αστυνομία μπορεί να το

¹²¹ Berry G., Briggs P., Erol R., Van Staden L., "The effectiveness of partnership working in a crime and disorder context , A rapid evidence assessment"(Research Report 52, Home Office, November 2009, σελ. 2, https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/116549/horr52-report.pdf

¹²² Youth Rights UK, "Child Curfews and Dispersal Zones December ", Briefing paper No. 2, 2005, σελ. 3, http://thenewobserver.co.uk/wp-content/uploads/2012/06/curfews_dispersals.pdf.

¹²³ Newburn, T., "Young people, crime and youth justice", σελ. 560 στο Maguire M., Morgan R., Reiner P., *The Oxford Handbook of Criminology*, Oxford University Press, Oxford 2002.

¹²⁴ Anti-Social Behavior Act 2003, σελ. 2, <http://www.fairplayforchildren.org/pdf/1218210740.pdf>

¹²⁵ Youth Rights UK, "Child Curfews and Dispersal Zones December ", ό.π. σελ. 4.

προειδοποιήσει να μην επιστρέψει στη ζώνη αυτή εάν δεν περάσουν εικοσιτέσσερις ώρες¹²⁶. Βάσει του παραπάνω νόμου, προβλέπονται απαγορευτικές διατάξεις για τα graffiti, για τον θόρυβο, και το δικαίωμα ενός αστυνομικού να συνοδεύσει στην οικία του τον ανήλικο κάτω των 16 ετών που βρισκόταν εκτός οικίας μεταξύ 9 μμ έως 6 πμ χωρίς να συνοδεύεται από γονέα ή κάποιον υπεύθυνο ενήλικα. Σε περίπτωση που οι ανήλικοι δεν εισακούσουν στην εντολή προς διάλυση της συνάθροισης ή επιστρέψει κάποιος εντός εικοσιτετραώρου τότε επιβάλλεται ποινή των 3 μηνών φυλάκισης ή πρόστιμο που δεν υπερβαίνει τα 2.500 δολάρια¹²⁷.

Στις απαγορευτικές διατάξεις για τον θόρυβο συμβαδίζει η Operation Spotlight στη Γλασκώβη η οποία κατέβαλε προσπάθειες για μείωση περιστατικών διατάραξης κοινής ησυχίας τις νυχτερινές ώρες φθάνοντας στη σύλληψη ατόμων που προκαλούσαν θόρυβο στο δρόμο, και οι δράσεις «εκκαθάρισης» περιοχών από «αντικοινωνικότητες» στο King Cross από την Metropolitan Police¹²⁸.

Τέλος στην Αγγλία, στο πλαίσιο της κατανόησης του ατόμου για την ευθύνη του για συμπεριφορές που προκαλούν κοινωνική αταξία ή για την ανοχή του σε καταστάσεις απειθαρχίας, αναπτύχθηκε η πολιτική του Neighborhood Watch και η ανάπτυξη δικτύων συνεργασίας με τις επιτροπές πολιτών συνοικιών, ώστε να βρεθούν και να αντιμετωπιστούν οι παράγοντες που ευνοούν το εγκληματικό φαινόμενο και οδηγούν στην αύξηση του αισθήματος της ανασφάλειας. Στα καθήκοντα των πολιτών εντάσσονται δράσεις όπως : πρωτοβουλίες για την καλύτερη φύλαξη των συνοικιών, τον κατάλληλο φωτισμό σημείων που θα μπορούσε να αποτελέσει εστία παραβατικότητας, την ενημέρωση δημοτικών υπηρεσιών για την απόσυρση αυτοκινήτων που έχουν εγκαταλειφθεί κ.α.¹²⁹.

2.2.2 Η Ιταλία ως αποδέκτης επιρροών της μηδενικής ανοχής

Στην περίπτωση της Ιταλίας, φαίνεται να καθυστέρησε η καθιέρωση πολιτικών ασφαλείας. Το πρώτο πρόγραμμα που πραγματοποιήθηκε είχε τίτλο «Ασφαλείς Πόλεις» το 1994 στην Emilia-Romagna όπου μέχρι το 1999 ακολούθησαν άλλα 28

¹²⁶ Το ίδιο.

¹²⁷ Youth Rights UK, "Child Curfews and Dispersal Zones December ",ό.π. σελ. 5.

¹²⁸ Βλ. περισσότερα Newburn J., 'Learning from Uncle Sam? Exploring US influences on British crime control policy', Future Governance Paper 8, Economic & Social Research Council (ESRC), 2001.

¹²⁹ Παπαθεοδώρου Θ., *Δημόσια Ασφάλεια και Αντεγκληματική Πολιτική. Συγκριτική Προσέγγιση* ό.π. σελ. 280

παρόμοια προγράμματα¹³⁰. Το προαναφερθέν πρόγραμμα διερευνούσε σε βάθος την εγκληματικότητα και τα κοινωνικά φαινόμενα, είχε συμβουλευτικό χαρακτήρα απευθυνόμενο στους εκπροσώπους της τοπικής κοινωνίας με αποτέλεσμα να δίνει το έναυσμα στις πόλεις για ανάληψη πρωτοβουλιών, δραστηριοποιούσε τους εθνικούς επίσημους φορείς να υιοθετήσουν στρατηγικές πρόληψης και ασφάλειας ώστε να δημιουργούν κλίμα εμπιστοσύνης στο κοινό, μεριμνούσε για την επιμόρφωση αστυνομικών, κοινωνικών λειτουργών, συντονιστών και διαμεσολαβητών και τέλος έδινε τη δυνατότητα στους πολίτες να συμμετάσχουν σε προγράμματα αντεγκληματικής πολιτικής¹³¹.

Έντονη ανησυχία των πολιτών και των αρμόδιων αρχών προκάλεσε μια σειρά δολοφονιών στο Μιλάνο το 1999 οδηγώντας τις αρχές σε αναζήτηση λύσεων στο χώρο της Νέας Υόρκης. Ο δήμαρχος της Νάπολης, Antonio Bassolino εφάρμοσε το μοντέλο μηδενικής ανοχής και σε περιπτώσεις παράβασης του Κώδικα Οδικής Κυκλοφορίας (σε πολίτες που δεν οδηγούν σωστά σε δημόσιο οδικό δίκτυο) πέραν των περιπτώσεων μικρο – μεσαίας παραβατικότητας¹³².

Μια πιο σύγχρονη εκδοχή αποτελεί ο περιορισμός των Ρομά στις παρυφές των αστικών περιοχών, διαβιώντας σε άσχημες συνθήκες, αποκόπτοντάς τους από το δικαίωμα στην στέγαση, την υγειονομική περίθαλψη, την εκπαίδευση κ.α. καθώς θεωρούνται ως απειλή για το κοινωνικό σύνολο και την διατήρηση της τάξης, ως υπεύθυνους για την αύξηση των δεικτών της εγκληματικότητας. Μέσα σε αυτό το κλίμα, οι ιταλικές αρχές έχουν αναλάβει «οπισθοδρομικά» μέτρα στο όνομα της ασφάλειας, τα οποία όχι μόνο δεν έχουν βοηθήσει την κατάσταση αλλά έχουν εντείνει τις διακρίσεις εναντίων των Ρομά. Παρά το γεγονός ότι διεθνείς οργανισμοί και μη κυβερνητικές οργανώσεις έχουν αναφερθεί εκτενώς σε εκθέσεις τους σχετικά με την καταπάτηση των δικαιωμάτων των Ρομά, οι Ιταλικές αρχές υπέγραψαν το 2007 «Σύμφωνα Ασφαλείας», τα οποία στόχευαν στον εντοπισμό και στην αντιμετώπιση των απειλών. Σε μερικές περιοχές μέσα σε αυτές τις απειλές συνυπολογίζονταν και οι Ρομά. Μέσω των προαναφερθέντων συμφώνων, προβλέπεται μεταξύ άλλων, η ενίσχυση της συνεργασίας μεταξύ κράτους και αστυνομίας, που είχε ως αποτέλεσμα την αύξηση των εξώσεων των Ρομά σε

¹³⁰ Ζαραφονίτου Χ., *Πρόληψη της Εγκληματικότητας σε Τοπικό Επίπεδο, Οι Σύγχρονες Τάσεις της Εγκληματολογικής Έρευνας*, ό.π., σελ. 148.

¹³¹ Ζαραφονίτου Χ., *Πρόληψη της Εγκληματικότητας σε Τοπικό Επίπεδο, Οι Σύγχρονες Τάσεις της Εγκληματολογικής Έρευνας*, ό.π. σελ. 149.

¹³² Wacquant L., *Οι Φυλακές της Μιζέριας*, ό.π., σελ. 41.

διάφορες ιταλικές πόλεις (Μιλάνο, Ρώμη κ.α.) γνωστό και ως «Σχέδιο Νομάδων». Εν κατακλείδι, το 2010 η Διεθνής Αμνηστία σε έκθεσή της τόνισε την καταπάτηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων μέσω του προαναφερθέντος σχεδίου διαιωνίζοντας κατ' αυτό τον τρόπο τις άσχημες συνθήκες διαβίωσης¹³³.

Τέλος το 2008, λόγω της αύξησης των θανάτων που προκλήθηκαν από τροχαία ατυχήματα, εφαρμόστηκαν μέτρα μηδενικής ανοχής ενάντια στην οδήγηση σε κατάσταση μέθης. Η Ιταλική κυβέρνηση θέσπισε ορισμένα μέτρα στον νέο Κώδικα Οδικής Κυκλοφορίας τον Ιούλιο του ίδιου έτους έχοντας ως στόχο τη μείωση των τροχαίων ατυχημάτων. Αυτά τα μέτρα περιλαμβάνουν μηδενική ανοχή σε όσους οδηγούς και είναι κάτω των 21 ετών και σε όσους έχουν δίπλωμα οδήγησης λιγότερο από τρία χρόνια, μηδενική ανοχή σε όσους μεταφέρουν ανθρώπινες ζωές ή εμπορεύματα (ταξί, λεωφορεία, φορτηγά κ.α.) με πλήρες φορτίο άνω των 3,5 τόνων. Σε περίπτωση που κάποιος οδηγός καταναλώνει αλκοόλ κατά τη διάρκεια της οδήγησης είναι πολύ πιθανό να χάσει το επαγγελματικό δίπλωμα οδήγησης ακόμα και τα επαγγελματικά του δικαιώματα. Το ίδιο ισχύει και για εκείνους οι οποίοι αρνούνταν να προβούν σε αλκοτέστ και ύστερα διαπιστώθηκε ότι είχαν 1,50 g/l αλκοόλ στο αίμα τους. Επίσης απαγορεύεται η πώληση οινοπνευματώδη ποτών σε αυτοκινητόδρομους κατά μήκος των εθνικών οδών από τις 22:00 μέχρι τις 06:00. Σε περίπτωση που γίνει κατανάλωση ποτού σε κάποιο εστιατόριο ή δημόσιο χώρο, ο οδηγός υποχρεούται να προβεί σε αλκοτέστ για να κριθεί αν είναι σε κατάλληλη θέση να συνεχίσει την οδήγηση. Εάν συλληφθεί οδηγός ο οποίος οδηγούσε υπό την επήρεια αλκοόλ ή ναρκωτικών ουσιών, θα πρέπει να τιμωρηθεί με φυλάκιση από 6 μήνες έως ένα έτος. Σε περίπτωση που προκληθεί και ατύχημα η ποινή θα πρέπει να αυξηθεί σε 5 χρόνια, αφαίρεση του οχήματος και του διπλώματος οδήγησης. Ύστερα από το διάστημα αυτό θα δοκιμάζονται μέσω μαθημάτων οδήγησης και αφού κριθούν κατάλληλοι θα τους επιστρέφεται το δίπλωμα¹³⁴.

Μέτρα μηδενικής ανοχής ενάντια στην οδήγηση σε κατάσταση μέθης έχουν παρθεί σε όλα τα κράτη της Ευρωπαϊκής Ένωσης με κεντρικό άξονα το ευρωπαϊκό σχέδιο δράσης μείωσης της επιβλαβούς χρήσης αλκοόλ 2012-2020. Πιο

¹³³ Βλ. αναλυτικά Amnesty International, "Italy : Zero tolerance for Roma, Forced evictions and discrimination against Roma in Milan", United Kingdom 2011, σελ. 5 επ. http://www.amnesty.eu/content/assets/Roma_Milan_Housing_cover_and_contents_web.pdf

¹³⁴ European Alcohol Policy Alliance, "Italy: Zero tolerance against drink-driving", 31/08/2010, http://www.eurocare.org/media_centre/eurocare_newsletter/2010/august_september_2010/news_from_europe/italy_zero_tolerance_against_drink_driving

συγκεκριμένα οι στρατηγικές αυτές έχουν ως στόχο τη μείωση των τροχαίων ατυχημάτων και των θανάτων που μπορεί να επιφέρουν μέσω¹³⁵ :

- Της μείωσης των ανεκτών ποσοστών αλκοόλ στο αίμα κατά την οδήγηση,
- Της εφαρμογής ορίων ποσοστού αλκοόλ στο αίμα μέσω των αλκοτέστ και σημείων ελέγχου νηφαλιότητας,
- Την ενημέρωση και επιμόρφωση του κενού μέσω καμπανιών,
- Της επιβολή τιμωριών και προστίμων (όπως πρόστιμα αμέσως μετά τον έλεγχο, μείωση πόντων από το δίπλωμα, ακόμα και αφαίρεση του διπλώματος οδήγησης σε συγκεκριμένες περιπτώσεις), παρεμβάσεις με δικαστική εντολή και δικλείδα ασφαλείας περί ποσοστών οινοπνεύματος για συγκεκριμένες περιόδους.

2.2.3 Το Βέλγιο και η αφομοίωση του μοντέλου της μηδενικής ανοχής

Στην περίπτωση του Βελγίου υπήρξε επιφυλακτικότητα όσον αφορά την εφαρμογή του συγκεκριμένου μοντέλου. Έτσι λοιπόν μπορούμε να πούμε ότι η εφαρμογή του μοντέλου της μηδενικής ανοχής στο Βέλγιο υπήρξε αποσπασματική, εφαρμόζοντας μια ευρύτερη πολιτική ασφάλειας τη δεκαετία του '90, η οποία για την καταπολέμηση της εγκληματικότητας συνδύασε τη κοινοτική παρέμβαση με την διεύρυνση της ποινικής παραμέτρου¹³⁶.

Αρχικά, μπορούμε να πούμε ότι μέχρι και το 1980 οι μόνες ενδείξεις περί ενασχόλησης με θέματα πρόληψης ήταν μέσω προστατευτικών διατάξεων ανηλικότητας και γενικότερα μέσω του ποινικού δικαίου. Από το 1980 άρχισε να επιδιώκεται αναδόμηση του αστυνομικού σώματος καθώς και ανάθεση των αρμοδιοτήτων σχετικά με την πρόληψη της παραβατικότητας ανηλίκων σε κοινωνικές υπηρεσίες (μέχρι πρότινος αποτελούσε δικαστική αρμοδιότητα)¹³⁷. Λόγω διαφόρων δύσκολων καταστάσεων που προέκυψαν την εποχή αυτή (ανθρωποκτονίες, τρομοκρατικές επιθέσεις και διάφορα αιματηρά επεισόδια) καλλιεργήθηκε το

¹³⁵ European action plan to reduce the harmful use of alcohol 2012–2020. Copenhagen, WHO Regional Office for Europe, 2012. Επίσης βλέπε Podda F., “Drink Driving: Towards Zero Tolerance”, European Transport Safety Council , 24 April 2012, http://archive.etsc.eu/documents/Drink_Driving_Towards_Zero_Tolerance.pdf

¹³⁶ Παπαθεοδώρου Θ., “Οι «Στέγες Δικαιοσύνης» και η εξέλιξη του προτύπου της «Δικαιοσύνης της Εγγύτητας» στο Βέλγιο”, Ποινική Δικαιοσύνη 2, τ.2,2009, σελ. 167.

¹³⁷ Ζαραφωνίτου Χ., *Πρόληψη της Εγκληματικότητας σε Τοπικό Επίπεδο, Οι Σύγχρονες Τάσεις της Εγκληματολογικής Έρευνας*, ό.π. σελ. 115.

αίσθημα ανασφάλειας ως απόρροια της αναποτελεσματικότητας του ποινικού συστήματος να αντιμετωπίσει τις προαναφερθείσες καταστάσεις. Άμεση απάντηση αποτέλεσε η θεσμοθέτηση των «συμβουλίων πρόληψης» και των «συμβάσεων ασφαλείας» μέσα σ' ένα πλαίσιο πρόληψης σε τοπικό επίπεδο, πρόληψη η οποία εστίασε σε μέτρα περιστασιακού χαρακτήρα έχοντας ως στόχο τη μείωση των ευκαιριών διάπραξης αδικημάτων¹³⁸.

Το 1996 δημιουργείται η «αστυνομία της εγγύτητας» και παράλληλα η «ποινική δικαιοσύνη της εγγύτητας». Ένα χρόνο πριν, για να υφίσταται αποτελεσματική συνεργασία μεταξύ των διαφορετικών αστυνομικών σωμάτων δημιουργήθηκαν οι «δι-αστυνομικές ζώνες» σηματοδοτώντας τη στροφή της αντεγκληματικής πολιτικής της χώρας προς την κοινοτική αστυνόμευση¹³⁹.

Το 2000, το Υπουργείο Δικαιοδύνης κατάρτισε το «Ομοσπονδιακό Σχέδιο για την Ανασφάλεια και τη Σωφρονιστική Πολιτική», το οποίο αναγνωρίζει ότι το πρόβλημα της ανασφάλειας δεν περιορίζεται μόνο στις διακυμάνσεις των ποσοστών της μικρομεσαίας εγκληματικότητας και στην εγκληματικότητα ορισμένων ομάδων, αλλά και σε πολλούς άλλους παράγοντες όπως η ανεργία, η αστικοποίηση, η υποβάθμιση ποιότητας ζωής κ.α¹⁴⁰.

Μεταξύ των εννέα κατηγοριών εγκληματικών πράξεων που περιγράφονται στο προαναφερθέν σχέδιο¹⁴¹, δίνεται ιδιαίτερη προσοχή σε 4 κατηγορίες εγκλημάτων τα οποία θεωρούνται αίτια για την αύξηση του συναισθήματος ανασφάλειας και που οδηγούν βαθμιαία στην υποβάθμιση της ποιότητας ζωής των πολιτών. Αυτά είναι τα εξής : παραβατικότητα ανηλίκων, χρήση ναρκωτικών ουσιών, τροχαίες παραβάσεις, σωματικές επιθέσεις και βλάβες. Σύμφωνα λοιπόν με το δόγμα της μηδενικής ανοχής, προκύπτει η αναγκαιότητα αυστηρότερης αντιμετώπισης των εν λόγω συμπεριφορών, ώστε να επιτευχθεί η μείωση των συνεπειών τους στη ζωή των πολιτών¹⁴².

Μέτρα μηδενικής ανοχής για την οδήγηση υπό την επήρεια ουσιών λαμβάνονται και στο Βέλγιο. Τα κατώτατα όρια για συγκεκριμένες ουσίες αναφέρονται σε σχετικό

¹³⁸ Αναλυτικότερα βλ. Ζαραφωνίτου Χ., *Πρόληψη της Εγκληματικότητας σε Τοπικό Επίπεδο, Οι Σύγχρονες Τάσεις της Εγκληματολογικής Έρευνας*, ό.π. σελ. 117.

¹³⁹ Ζαραφωνίτου Χ., *Πρόληψη της Εγκληματικότητας σε Τοπικό Επίπεδο, Οι Σύγχρονες Τάσεις της Εγκληματολογικής Έρευνας*, ό.π. σελ. 119.

¹⁴⁰ Παπαθεοδώρου Θ., *Δημόσια Ασφάλεια και Αντεγκληματική Πολιτική. Συγκριτική Προσέγγιση* ό.π. σελ. 283.

¹⁴¹ Οργανωμένο έγκλημα, οικονομικό έγκλημα, σεξουαλικά εγκλήματα, ναρκωτικά, παραβατικότητα ανηλίκων, σωματικές βλάβες, εμπορία και εκμετάλλευση ανθρώπων, εγκλήματα που τελέσθηκαν με βία.

¹⁴² Παπαθεοδώρου Θ., *Δημόσια Ασφάλεια και Αντεγκληματική Πολιτική. Συγκριτική Προσέγγιση*, σελ. 283 επ.

νόμο. Ωστόσο από τις εξαρτησιογόνες ουσίες που συγκαταλέγονται σε κοινό πλαίσιο με άλλες χώρες (Γερμανία, Γαλλία, Φινλανδία, Σουηδία) εκείνες που υπάρχουν και στις Βελγικές διατάξεις είναι ελάχιστες (αμφεταμίνη, κοκαΐνη, μορφίνη, κ.α)¹⁴³. Η αρνητική στάση απέναντι στη χρήση ναρκωτικών διαφαίνεται και από τη τάση της βελγικής κυβέρνησης προς παύση ανεκτικότητας στα μαλακά ναρκωτικά που ίσχυε από το 2003. Για παράδειγμα, η κατοχή 3 γρ. κάνναβης που προορίζονταν για προσωπική χρήση, δεν διώκονταν εκτός από την Αμβέρσα. Έτσι λοιπόν η κυβέρνηση αποφάσισε να επεκτείνει τη μηδενική ανοχή της Αμβέρσας σε ολόκληρη τη χώρα¹⁴⁴.

Τέλος, σε δήλωσή του τον Μάιο του 2015, ο πρωθυπουργός του Βελγίου Charles Michel τόνισε την εφαρμογή μέτρων μηδενικής ανοχής σχετικά με τις πράξεις αντισημιτισμού¹⁴⁵ βεβαιώνοντας την εβραϊκή κοινότητα για ύπαρξη ασφάλειας και για την συνέχιση ύπαρξης στρατιωτών στα εβραϊκά ιδρύματα. Όπως τόνισε και ο ίδιος «Δεν μπορούμε να ανεχθούμε την ατιμωρησία τουλάχιστον όσον αφορά τις πράξεις του αντισημιτισμού. Οι πράξεις αυτές θα πρέπει να αντιμετωπιστούν με τη μεγαλύτερη σοβαρότητα και να αντιμετωπίζονται με μηδενική ανοχή». «Το μήνυμά μου είναι απλό: θα πρέπει να επιτρέψουμε σε κάθε άνθρωπο να ζει τη ζωή του με τον τρόπο που επιθυμεί. Το αίσθημα της ανασφάλειας που χαρακτηρίζει τα μέλη μιας κοινότητας δεν μπορεί να είναι ο λόγος που τους αναγκάζει να φύγουν. Ως πρωθυπουργός, δεν μπορώ να το δεχτώ αυτό. Είμαι εδώ για να προστατεύω όλους τους πολίτες»¹⁴⁶.

2.2.4 Η απήχηση του μοντέλου μηδενικής ανοχής στη Γαλλία

Η Γαλλία, αν και γοητευμένη από το μοντέλο της μηδενικής ανοχής, δεν χρησιμοποίησε επίσημα το προαναφερθέν μοντέλο.

¹⁴³ Lillsunde P., Gunnar T., “Drugs and driving: the Finnish perspective”, σελ. 214 στο Remberg B., Stead A., *Bulletin on Narcotics, Science in drug control: the role of laboratory and scientific expertise*, Volume LVII, Nos. 1 and 2, United Nations, New York 2005.

¹⁴⁴ “Zero tolerance for soft drugs across the land”, <http://deredactie.be/cm/vrtnieuws.english/News/1.2115084>, 10/10/2014

¹⁴⁵ Τον Σεπτέμβριο του 2014 η Anti-Defamation League (ADL) κάλεσε το Βέλγιο πριν ακόμα προβεί σε εκλογές για να υιοθετήσει μια εθνική στρατηγική ενάντια στον αντισημιτισμό λαμβάνοντας μέτρα όπως εκπαίδευση κατά της βίας, εκπαίδευση αναγνώρισης εγκλημάτων μίσους, επιβολή νόμων για τα εγκλήματα μίσους και επαρκές επίπεδο προστασίας για τις εβραϊκές συναγωγές και τα κοινοτικά όργανα. Βλ. “Belgian PM promises to confront anti-Semitism”, 05/04/2015, <http://www.ynetnews.com/articles/0,7340,L-4653489,00.html>.

¹⁴⁶ “Belgium PM: Zero tolerance for anti-Semitism”, <http://www.eurojewcong.org/belgium/12960-belgium-pm-zero-tolerance-for-anti-semitism.html>, 18/05/2015, τελευταία πρόσβαση 28/07/2015 19:00.

Τη δεκαετία του '90 η έννοια της δημόσιας ασφάλειας διαδραματίζει πρωταγωνιστικό ρόλο σε πολιτικό επίπεδο με αποτέλεσμα να επηρεάσει σημαντικά την αντεγκληματική πολιτική της χώρας.

Αρχικά, μέριμνα περί πρόληψης και σχετική αναφορά περί ανασφάλειας των πολιτών άρχισε να διαφαίνεται με την έκθεση Peyrefitte το 1977. Λίγα χρόνια αργότερα η Επιτροπή Δημάρχων Ασφαλείας (Mayors' Commission on Security) υπό την προεδρία του G. Bonnemaïson εκδίδει τη σχετική έκθεση με τίτλο : Face à la délinquance: prévention, répression, solidarité. Η συγκεκριμένη έκθεση συνέστησε μια πολιτική πρόληψης η οποία επρόκειτο να εφαρμοστεί πριν από την εκδήλωση βίας και εγκληματικότητας, δηλαδή στις αρχικές αιτίες τους. Μέσω της έκθεσης Bonnemaïson επιδιώχθηκε για πρώτη φορά ισορροπία μεταξύ καταστολής και πρόληψης διατηρώντας στη θέση του βασικού παράγοντα το κράτος¹⁴⁷.

Το 1995 με τον νόμο Debre που αφορούσε τη δημόσια ασφάλεια, καθιερώνεται ως θεμελιώδης δικαίωμα του πολίτη η ασφάλεια, και το κράτος υποχρεούται να εγγυάται την ασφάλεια μέσω της διαφύλαξης της κοινής ειρήνης και την τήρηση της δημόσιας τάξης¹⁴⁸. Με το νόμο αυτό ενισχύεται ο κατασταλτικός ρόλος της αστυνομίας και η επιτήρηση των δημόσιων χώρων γίνεται κύριο μέλημα, ακόμα και με την βοήθεια ειδικών δυνάμεων.

Το 1996, υπό κυβέρνηση Juppe, δίνεται ιδιαίτερη έμφαση στην καταπολέμηση των προ-εγκληματικών καταστάσεων πέρα από την καταπολέμηση της εγκληματικότητας ώστε να μπορέσει με αυτό τον τρόπο να γίνει κατανοητή η ασφάλεια. Η αστυνομία προσανατολίζεται προς συγκεκριμένες ομάδες στόχου (ανήλικους, επαίτες, τοξικομανείς κλπ.) για την αποφυγή προ-εγκληματικών δραστηριοτήτων κάνοντας έτσι τη μηδενική ανοχή να εμφανίζεται στις περιπτώσεις αυτές, χωρίς ωστόσο να αποκαλείται ως τέτοια. Εμφανίστηκε έτσι ως μια πιθανή λύση σε καταστάσεις οι οποίες θα μπορούσαν να εντείνουν το φόβο και την ανασφάλεια των πολιτών (αναταραχές σε κλειστούς και δημόσιους χώρους όπως το μετρό, συμπλοκές ανηλίκων και νέων με την αστυνομία, βανδαλισμοί κ.α.)¹⁴⁹.

Στις 24 και 25 Οκτωβρίου 1997 το Υπουργείο Εσωτερικών οργάνωσε συνέδριο με τίτλο «Ασφαλείς Πόλεις για Ελεύθερους Πολίτες» όπου και

¹⁴⁷ Kulach J., Whiskin N., Marks E., "Securities Local Policies. Cultures of Prevention Urban Crime Prevention Policies in Europe : Towards a Common Cultures", European Forum for Urban Safety, Lalo editions, France 2006, σελ. 25, http://efus.eu/files/fileadmin/efus/pdf/gb_pub_justy.pdf

¹⁴⁸ Παπαθεοδώρου Θ., *Δημόσια Ασφάλεια και Αντεγκληματική Πολιτική. Συγκριτική Προσέγγιση* ό.π., σελ. 287.

¹⁴⁹ Το ίδιο

ανακοινώθηκε η δημιουργία του Συμβουλίου για την Ασφάλεια. Σύμφωνα με τους Υπουργούς Εσωτερικών και Δικαιοσύνης τα αίτια του συναισθήματος ανασφάλειας δεν βρίσκονται στο ίδιο το έγκλημα αλλά σε παράγοντες όπως η αίσθηση ατιμωρησίας, η αδυναμία της αστυνομίας να καταπολεμήσει τη μικρομεσαία εγκληματικότητα κ.ο.κ.¹⁵⁰.

Το 1998 στις πιο σημαντικές ανησυχίες των πολιτών, η αταξία καταλαμβάνει τη δεύτερη θέση και οι δημοτικές αρχές εξακολουθούν να επιδιώκουν τη δημόσια ασφάλεια σε μια περίοδο που η ανεργία καταλαμβάνει τη πρωτιά τόσο στις ανησυχίες των πολιτών όσο και των δημοτικών αρχών. Μέχρι το 2001 όπου η οικονομία καλυτέρευσε ικανοποιητικά, ο φόβος του εγκλήματος καταλαμβάνει τη πρώτη θέση. Μέσα στη προσπάθεια αντιμετώπισης αυτών των θεμάτων το Υπουργείο Εσωτερικών της Γαλλίας, έχοντας γνώση της εμπειρίας που κατείχε η Νέα Υόρκη από την εφαρμογή του μοντέλου μηδενικής ανοχής, απέστειλε εκπροσώπους της Γαλλικής αστυνομίας με σκοπό την εμπέδωση τεχνικών γύρω από την ασφάλεια, τη μελέτη όμοιων του Community Policing μεθόδων και μάθηση λειτουργίας του συστήματος Compstat¹⁵¹.

Το 2002 η Γαλλική κυβέρνηση στρέφεται προς μια αντεγκληματική πολιτική η οποία ακολουθεί κατευθύνσεις της μηδενικής ανοχής, έχοντας στο επίκεντρό της το ζήτημα της (αν)ασφάλειας. Τα περισσότερα μέτρα που πάρθηκαν αφορούσαν την εξασφάλιση της ασφάλειας και την καταπολέμησης της καθημερινής μικρομεσαίας εγκληματικότητας¹⁵². Σύμφωνα με το διάταγμα της 17^{ης} Ιουλίου του 2002 συστάθηκαν τα Συμβούλια Τοπικής Ασφάλειας και Πρόληψης του Εγκλήματος. Αρμοδιότητα των εν λόγω συμβουλίων είναι η πρόληψη της παραβατικότητας ανηλίκων, πρόληψη των εθισμών, η δικαιοσύνη της εγγύτητας, παροχή βοήθειας στα θύματα και τέλος οδική ασφάλεια¹⁵³. Επιπλέον, το 2003 επιδιώχθηκε αυστηρή αντιμετώπιση της μικρομεσαίας εγκληματικότητας καθιστώντας την ασφάλεια ως «πολιτικό εργαλείο για τη διεύρυνση του κοινωνικού ελέγχου και την ποινικοποίηση

¹⁵⁰ Παπαθεοδώρου Θ., *Δημόσια Ασφάλεια και Αντεγκληματική Πολιτική. Συγκριτική Προσέγγιση* ό.π., σελ. 288.

¹⁵¹ Παπαθεοδώρου Θ., *Δημόσια Ασφάλεια και Αντεγκληματική Πολιτική. Συγκριτική Προσέγγιση* ό.π., σελ. 288

¹⁵² Παπαθεοδώρου Θ., *Δημόσια Ασφάλεια και Αντεγκληματική Πολιτική. Συγκριτική Προσέγγιση* ό.π., σελ. 295.

¹⁵³ Kulach J., Whiskin N., Marks E., "Securities Local Policies. Cultures of Prevention Urban Crime Prevention Policies in Europe : Towards a Common Cultures", ό.π., σελ. 26.

του κοινωνικού χώρου»¹⁵⁴. Πιο συγκεκριμένα βάσει του νόμου αυτού μπορούν να αυτοματοποιηθούν οι πληροφορίες που προκύπτουν από την προανακριτική εξέταση με απώτερο στόχο τη διευκόλυνση των αρχών κατά τη σύλληψη υπόπτων τέλεσης σεξουαλικών εγκλημάτων, ή εγκλημάτων που στρέφονταν κατά της δημόσιας τάξης. Επίσης με το νόμο αυτό προβλέπεται Εθνικό Αυτοματοποιημένο Αρχείο Γενετικών Αποτυπωμάτων καταδικασθέντων σεξουαλικών εγκλημάτων και τέλος μέσω του νόμου αυτού πραγματοποιήθηκε ποινικοποίησης πλήθους συμπεριφορών όπως επιθετική επαιτεία σε δημόσιους χώρους, την ηχορύπανση που προκαλείται από κέντρα ψυχαγωγίας, την κατάληψη δημόσιων χώρων από άστεγους κλπ., και γίνεται λόγος για ποινική ευθύνη των γονέων για παραβάσεις των ανήλικων τέκνων τους¹⁵⁵.

Τέλος, ύστερα από τις τρομοκρατικές επιθέσεις που έλαβαν χώρα στη Γαλλία τον Νοέμβριο του 2015, ακολούθησε μια σειρά από ενέργειες πρόληψης νέων τρομοκρατικών επιθέσεων, οι οποίες περιλάμβαναν συλλήψεις ύποπτων ατόμων ακόμα και σε περιορισμό τους. Ύστερα από το «μακελειό» της 13^{ης} Νοεμβρίου η γαλλική κυβέρνηση κήρυξε κατάσταση έκτακτης ανάγκης και προχώρησε σε διάφορες ενέργειες οι οποίες είχαν σκοπό την αποφυγή τρομοκρατικών επιθέσεων κατά της Γαλλίας. Έτσι, απαγόρευσε τις δημόσιες διαδηλώσεις και παραχώρησε «νέες» εξουσίες στους αστυνομικούς ώστε να ερευνούν και να επιτηρούν κατά το δοκούν. Σε αυτά τα πλαίσια πραγματοποιήθηκε κατ' οίκον περιορισμός σε 24 ακτιβιστές στα πλαίσια του νόμου έκτακτης ανάγκης, καθώς σύμφωνα με τον υπουργό εσωτερικών Καζνέβ Μπ. θεωρήθηκαν ύποπτοι για τον σχεδιασμό και την πραγματοποίηση βίαιων επιθέσεων κατά τη διάρκεια διαπραγματεύσεων που ξεκίνησαν στις 29/11/2015. Όλα αυτά, επειδή σύμφωνα με τον ίδιο, οι ακτιβιστές υπήρξαν βίαιοι σε διαδηλώσεις του παρελθόντος και είχαν δηλώσει πως δεν πρόκειται να σεβαστούν την κατάσταση έκτακτης ανάγκης¹⁵⁶.

2.2.5 Τάσεις μηδενικής ανοχής στην Ελλάδα

Η αντεγκληματική πολιτική στον ελλαδικό χώρο επιδιωκόταν αρχικά μέσω της εξάλειψης των κοινωνικών παραγόντων που μπορούν να συμβάλουν ή να

¹⁵⁴ Παπαθεοδώρου Θ., *Δημόσια Ασφάλεια και Αντεγκληματική Πολιτική. Συγκριτική Προσέγγιση* ό.π., σελ. 296.

¹⁵⁵ Παπαθεοδώρου Θ., *Δημόσια Ασφάλεια και Αντεγκληματική Πολιτική. Συγκριτική Προσέγγιση* ό.π., σελ. 296

¹⁵⁶ “Σε κατ' οίκον περιορισμό 312 πολίτες στη Γαλλία”, στο <http://www.newsbomb.gr/kosmos/news/story/646982/se-kat-oikon-periorismo-312-polites-sti-gallia>

οδηγήσουν στην εμφάνιση εγκληματικότητας¹⁵⁷. Τα τελευταία χρόνια (από τα τέλη της δεκαετίας του 1990) πραγματοποιήθηκε στροφή προς την κοινωνική πρόληψη του εγκλήματος με δραστηριοποίηση στους τομείς της κακοποίησης παιδιών , γυναικών και ηλικιωμένων, της βίας στις αθλητικές εκδηλώσεις καθώς και στην παραβατικότητα ανηλίκων¹⁵⁸.

Στην Ελλάδα, η μηδενική ανοχή εφαρμόστηκε αποσπασματικά κατά περιόδους, μέσα σε ένα κλίμα σημαντικών κοινωνικών και πολιτικών ιδιαιτεροτήτων. Στόχος και εδώ είναι η καταπολέμηση της αταξίας, της ανασφάλειας¹⁵⁹ και εν γένει της μικρο-μεσαίας εγκληματικότητας.

Ωστόσο, έχοντας σαν χώρα περάσει μέσα από μια δύσκολη και μακροχρόνια διαταραγμένη πολιτική περίοδο, όπως ήταν φυσικό, αποτελούσε κλασικό παράδειγμα αταξίας και μη πολιτισμένης συμπεριφοράς¹⁶⁰.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η αύξηση του αριθμού των ένστολων μέσω της δημιουργίας της συνοριακής αστυνομίας με το νόμο 2622/1998, μέσω της δημοτικής αστυνομίας (ν. 2647/1998) και των «ειδικών φρουρών» (ν.2734/1999)¹⁶¹.

Ένα άλλο παράδειγμα το οποίο θα μπορούσε να αποτελέσει εφαρμογή του μοντέλου μηδενικής ανοχής, αλλά δεν χαρακτηρίστηκε ως τέτοιο, είναι το σχέδιο «Ασφαλείς Πόλεις» το οποίο ανακοινώθηκε το 1999 από τον Υπουργό Δημόσιας Τάξης υπό τον Μ. Χρυσοχοϊδη. Κύριο μέλημα του σχεδίου αυτού ήταν να αναδιαμορφώσει το αστυνομικό σώμα, βάζοντας για πρώτη φορά το κριτήριο αποδοτικότητας για αξιωματικούς της Ελληνικής Αστυνομίας, να χαρτογραφήσει την εγκληματικότητα που λάμβανε χώρα στις συνοικίες, να δημιουργήσει Τοπικά

¹⁵⁷ Zarafonitou Ch., “«New» tendencies in prevention policy in Greece: Local Crime Prevention Councils and the partnership model”,σελ. 1563 στο Τιμητικός Τόμος για την Αλίκη Γιωτοπούλου – Μαραγκοπούλου, *Δικαιώματα του Ανθρώπου, Έγκλημα – Αντεγκληματική Πολιτική*, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2003. http://www.researchgate.net/publication/262687329_New_tendencies_in_prevention_policy_in_Greece_Local_Crime_Prevention_Councils_and_the_partnership_model

¹⁵⁸ Zarafonitou Ch., “«New» tendencies in prevention policy in Greece: Local Crime Prevention Councils and the partnership model”,ό.π., σελ. 1564.

¹⁵⁹ Σύμφωνα με τη Βιδάλη Σ., μέχρι και τα τέλη της δεκαετίας του '80, αν εξαιρέσει κανείς τις κατά περιόδους εξάρσεις ορισμένων εγκληματικών συμπεριφορών, ο φόβος του εγκλήματος και η εγκληματικότητα δεν αποτελούσαν ένα γενικό πρόβλημα για την ελληνική κοινωνία. Βλ. Βιδάλη Σ., *Έλεγχος του εγκλήματος και δημόσια αστυνομία. Τομείς και συνέχειες στην Αντεγκληματική Πολιτική*, Τόμος Α, Αντ. Ν. Σάκκουλας, Αθήνα - Κομοτηνή 2007, σελ. 6. * Θα πρέπει να σημειωθεί ωστόσο ότι ούτε και η εγκληματικότητα ήταν ίδια με τη σημερινή. Θα ήταν λάθος να αποσυνδεθούν οι δύο παράμετροι.

¹⁶⁰ Τζανετάκη Τ., *Ο Νεοσυντηρητισμός και η Πολιτική της Μηδενικής Ανοχής. Μια Κριτική Θεώρηση των Θέσεων του James Q. Wilson*, Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή 2006, σελ. 123.

¹⁶¹ Zarafonitou Ch., “«New» tendencies in prevention policy in Greece: Local Crime Prevention Councils and the partnership model”,ό.π., σελ. 1566.

Συμβούλια Πρόληψης της Εγκληματικότητας (ΤοΣΠΕ) και να ενισχύσει τη πρόληψη μέσω των πεζών περιπολιών για την αποφυγή «γκετοποίησης»¹⁶²» ορισμένων περιοχών.¹⁶³ Βασικό στόχος των ΤοΣΠΕ είναι η εκτίμηση του μεγέθους της εγκληματικότητας μέσω της καταγραφής και της μελέτης της, η οργάνωση και εφαρμογή πρωτοβουλιών από τους αρμόδιους φορείς, με απώτερο στόχο την πρόληψη ή την καταστολή της μικρομεσαίας εγκληματικότητας¹⁶⁴.

Από το καλοκαίρι του 1998 το μοντέλο της μηδενικής ανοχής άρχισε να εφαρμόζεται σε παραβάσεις του Κώδικα Οδικής Κυκλοφορίας, ειδικά σε περιπτώσεις θανατηφόρων τροχαίων ατυχημάτων. Τον Οκτώβριο του 2010 και ιδιαίτερα από τον Ιούνιο του 2004 εφαρμόστηκαν από το Υπουργείο Δημόσιας Τάξης μέτρα 24ωρης αστυνόμευσης τα οποία αποσκοπούσαν : στην ομαλή κυκλοφορία οχημάτων ιδιαίτερα σε ώρες αιχμής και στην αποφυγή κυκλοφοριακών προβλημάτων που προέκυπταν από διάφορες συναθροίσεις¹⁶⁵.

Όπως φαίνεται μέσα από στοιχεία τα οποία έχει ανακοινώσει η Ευρωπαϊκή Στατιστική Υπηρεσία, οι θάνατοι που έχουν επέλθει από τροχαία ατυχήματα στην Ελλάδα αυξάνονται σημαντικά χρόνο με το χρόνο. Όπως αναφέρεται για το έτος 1998, ο αριθμός των ανθρώπων που έχασαν τη ζωή τους σε τροχαίο ατύχημα έφθασε τους 2.226¹⁶⁶. Ο λόγος του μεγάλου ποσοστού θανάτων πέραν του προαναφερθέντος παραδείγματος, ενδεχομένως να οφείλεται σε μεγάλο ποσοστό στη έλλειψη οδικής παιδείας¹⁶⁷. Από το στόχαστρο της μηδενικής ανοχής δεν ξέφυγε ούτε το θέμα της λαθρομετανάστευσης. Το τέλος της δεκαετίας του '90 χαρακτηρίστηκε από αυστηρή μεταναστευτική πολιτική κάτι που φαίνεται και από το καλοκαίρι του 1999 όπου εφαρμόστηκαν «μαζικοί έλεγχοι νομιμότητας» μεταναστών. Απώτερος σκοπός αυτής της εφαρμογής ήταν να συλλάβουν και να απελάσουν τους παράνομους μετανάστες.

¹⁶² Με τον όρο ghetto υποδηλώνεται «η αστική περιοχή στην οποία διαμένει απομονωμένη μια μειονότητα». Ζαραφονίτου Χ., “Υπάρχουν “ghettos” στο κέντρο της Αθήνας; Μια εγκληματολογική αναδόμηση των κοινωνικών αναπαραστάσεων των κατοίκων της περιοχής”, σελ. 1, <http://www.theartofcrime.gr/assets/prodimosieusi%20xz%2022.pdf> από το Βασιλείου Θ.Α., Σταματάκης Ν., Λεξικό Επιστημών του Ανθρώπου, Gutenberg, Αρχείο Θεωρητικής Παιδείας, Αθήνα 1992.

¹⁶³ Παπαθεοδώρου Θ., *Δημόσια Ασφάλεια και Αντεγκληματική Πολιτική. Συγκριτική Προσέγγιση*, ό.π., σελ. 301.

¹⁶⁴ Ζαραφονίτου Χ., *Πρόληψη της Εγκληματικότητας σε Τοπικό Επίπεδο, Οι Σύγχρονες τάσεις της Εγκληματολογικής Έρευνας*, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2003, σελ. 159.

¹⁶⁵ Παπαθεοδώρου Θ., *Δημόσια Ασφάλεια και Αντεγκληματική Πολιτική. Συγκριτική Προσέγγιση*, ό.π., σελ. 302.

¹⁶⁶ Παρασκευόπουλος Ν., *Οι Πλειοψηφίες στο Στόχαστρο, Τρομοκρατία και Κράτος Δικαίου*, Πατάκης, Αθήνα 2003, σελ. 180 επ.

¹⁶⁷ Για περισσότερα περί οδική παιδείας βλ. Παρασκευόπουλος Ν., 2003, ό.π., σελ. 159 επ.

Με το πέρασμα των χρόνων, ειδικά εν όψει των Ολυμπιακών Αγώνων, ο μαζικός έλεγχος επεκτάθηκε και προς άλλες ομάδες πολιτών. Ωστόσο, δεν ήταν λίγες οι φορές που για την εφαρμογή των ελέγχων πολλοί ειδικοί τόνιζαν την ανησυχία τους για την ασφάλεια των δικαιωμάτων και των ελευθεριών των πολιτών.

Στο διάστημα προετοιμασίας των Ολυμπιακών Αγώνων θα μπορούσε κανείς να αποδώσει μια χροιά μηδενικής ανοχής καθώς πραγματοποιήθηκε εκκαθάριση του κέντρου της Αθήνας θεωρώντας πως η ασφάλεια μπορεί να επέλθει με την ευταξία του χώρου. Έτσι λοιπόν, για να επιτευχθεί αυτό, έγιναν προσπάθειες για απομάκρυνση επαιτών, αστέγων, ναρκομανών, εκδιδόμενων, αδέσποτων ζώων κλπ. Κατά το διάστημα των Ολυμπιακών Αγώνων η Ελληνική Αστυνομία πραγματοποίησε δύο επιχειρήσεις. Η πρώτη είχε τον τίτλο «Δράσεις της Ελληνικής Αστυνομίας κατά του Παραεμπορίου». Στόχος της αστυνομίας μέσω της επιχείρησης αυτής ήταν να καταπολεμήσει το παραεμπόριο, υποβοηθούμενη από τη Δημοτική Αστυνομία, από το συνεργείο καθαριότητας της πόλης, το Σώμα Δίωξης του Οικονομικού Εγκλήματος και το Υπουργείο Ανάπτυξης¹⁶⁸.

Η δεύτερη επιχείρηση με τίτλο «Πρόγραμμα της Ελληνικής Αστυνομίας για την Αστυνόμευση κεντρικών πλατειών», είχε ως στόχο την έντονη αστυνομική παρουσία μέσω πεζών περιπολιών για να ελέγχονται παράλληλα οχήματα και πεζοί, και τέλος για να πραγματοποιηθεί πιο μεθοδευμένη προσπάθεια για την καταπολέμηση των ναρκωτικών¹⁶⁹.

Οι επιχειρήσεις αυτές συνεχίστηκαν και με το πέρας των Ολυμπιακών Αγώνων καθώς κρίθηκε από την Ελληνική Αστυνομία πως επέφεραν σημαντικά αποτελέσματα.

Άλλο ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα που θα μπορούσε να ερμηνευτεί υπό τη καθοδήγηση του μοντέλου μηδενικής ανοχής και το οποίο ξεκίνησε από το 2004 και πραγματοποιείται έκτοτε σε ετήσια βάση, αποτελούν οι επιχειρήσεις "ΠΟΛΙΣ" της ΕΛ.ΑΣ. Σύμφωνα με το Υπουργείο Δημόσιας Τάξης, η επιχείρηση αυτή αποτελεί μέρος ενός πλαισίου αντεγκληματικής πολιτικής με απώτερο στόχο τη μείωση της εγκληματικότητας, εφαρμόζοντας «στοχευόμενες δράσεις που καλύπτουν όλους τους τομείς της αστυνομικής δραστηριότητας»¹⁷⁰. Οι συγκεκριμένες επιχειρήσεις δεν

¹⁶⁸ Υπουργείο Δημόσιας Τάξης, Προγράμματα της Ελληνικής Αστυνομίας για την αστυνόμευση Κεντρικών Πλατειών της Αθήνας και Δράσεις της Ελληνικής Αστυνομίας κατά του Παραεμπορίου, Δελτία Τύπου 13-12-2004, <http://www.ypes-dt.gr>

¹⁶⁹ Στο ίδιο

¹⁷⁰ Στο ίδιο

πραγματοποιήθηκαν μόνο στην Αθήνα αλλά σε ολόκληρη τη χώρα και πιο συγκεκριμένα σε περιοχές που είχαν χαρακτηριστεί ως εγκληματογόνες¹⁷¹. Τη νύχτα της 10^{ης} Φεβρουαρίου του 2005 οι πρώτες επιχειρήσεις στο πλαίσιο αυτό, πραγματοποιήθηκαν στην Αθήνα, τη Θεσσαλονίκη, στη Λάρισα και το Ηράκλειο. Ελέγχθηκαν 21.106 άτομα, 1652 καταστήματα, 5.003 οχήματα, και πραγματοποιήθηκαν 549 συλλήψεις όταν οι διαπιστωθείσες παραβάσεις έφθασαν τις 2.821. Μετά από λίγο χρονικό διάστημα, ανάλογες έρευνες πραγματοποιήθηκαν στους νομούς Αργολίδας, Κορινθίας, Αρκαδίας, Λακωνίας, Μεσσηνίας, Αχαΐας, Ηλείας, κλπ.

Στις 07/04/2005, πραγματοποιήθηκε επιχείρηση με κωδικό «ΠΟΛΙΣ» σε όλη την Ελλάδα, τα αποτελέσματα της οποίας δημοσιεύτηκαν από το Υπουργείο Δημόσιας Τάξης την επόμενη μέρα. Τα συγκεντρωτικά αποτελέσματα έχουν ως εξής :

Επιχείρηση «ΠΟΛΙΣ» - 07/04/2005	
Δυνάμεις που διατέθηκαν	5.230
Ελεγχθέντα Άτομα	34.642
Ελεγχθέντα Καταστήματα	3.730
Ελεγχθέντα Οχήματα	23.186
Ανευρεθέντα Οχήματα (που είχαν κλαπεί)	32
Παραβάσεις που Βεβαιώθηκαν	10.210
Αριθμός Συλληφθέντων Ατόμων	1.304

Πίνακας 2. Συγκεντρωτικά αποτελέσματα επιχειρήσεων «ΠΟΛΙΣ» σε όλη την Ελλάδα 07/04/2005¹⁷²

Όπως φαίνεται από τον πίνακα 2, για να πραγματοποιηθεί η επιχείρηση ΠΟΛΙΣ οι δυνάμεις που διατέθηκαν ανέρχονταν στους 5.230. Οι δυνάμεις αυτές περιλάμβαναν αστυνομικούς και συνοριακούς φύλακες. Από τα άτομα τα οποία συνελήφθησαν, οι περισσότεροι ήταν ημεδαποί σε βάρος των οποίων εκκρεμούσαν καταδικαστικές αποφάσεις¹⁷³.

Άλλη μία επιχείρηση με κωδικό «ΠΟΛΙΣ» πραγματοποιήθηκε στις 08/07/2005. Η αστυνομική δραστηριότητα επικεντρώθηκε στις παραθαλάσσιες περιοχές, στην Αττική και τη Θεσσαλονίκη. Επικεντρώθηκε στις πλαζ και στις ακτές καθώς την περίοδο αυτή συγκεντρώνεται σημαντικός αριθμός πολιτών. Σύμφωνα με

¹⁷¹ Δημόπουλος Χ., *Αστυνομικό Δίκαιο*, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2007, σελ. 73

¹⁷² Υπουργείο Δημόσιας Τάξης, Συνεχίζονται οι Αστυνομικές Επιχειρήσεις «ΠΟΛΙΣ» σε όλη την Ελλάδα, Δελτίο Τύπου 08-04-2005, <http://www.yptp.gr>

¹⁷³ Υπουργείο Δημόσιας Τάξης, Συνεχίζονται οι Αστυνομικές Επιχειρήσεις «ΠΟΛΙΣ» σε όλη την Ελλάδα, Δελτίο Τύπου 08-04-2005, <http://www.yptp.gr>

τα στοιχεία που δημοσίευσε το Υπουργείο Δημόσιας Τάξης και Προστασίας του Πολίτη έχουμε τα εξής :

Επιχείρηση «ΠΟΛΙΣ» - 08/07/2005	
Δυνάμεις που διατέθηκαν	4.265
Ελεγχθέντα άτομα	33.534
Ελεγχθέντα καταστήματα	3.209
Ελεγχθέντα οχήματα	24.901
Ανευρεθέντα οχήματα (που είχαν κλαπεί)	12
Παραβάσεις που βεβαιώθηκαν	9.978
Αριθμός συλληφθέντων ατόμων	873

Πίνακας 3. Συγκεντρωτικά αποτελέσματα επιχειρήσεων «ΠΟΛΙΣ» σε όλη την Ελλάδα 08/07/2005¹⁷⁴

Όπως και στον πίνακα 2, έτσι και στον πίνακα 3 όταν γίνεται αναφορά σε δυνάμεις που διατέθηκαν, εννοείται η συμμετοχή τόσο αστυνομικών όσο και σε συνοριακών φυλάκων. Στη συγκεκριμένη επιχείρηση οι περισσότεροι από τους συλληφθέντες είχαν εμπλακεί σε θέματα ναρκωτικών, είτε για κατοχή είτε για εμπορία. Στην επιχείρηση αυτή δεν έλειψαν και οι συλλήψεις για πορνεία. Στην Αττική συνελήφθησαν έξι γυναίκες οι οποίες παρουσίαζαν γυμνό ατομικό πρόγραμμα χορού σε πελάτες, προς όφελος ιδιοκτήτη καταστήματος όπως και ο υπεύθυνος και τρεις υπάλληλοι του καταστήματος. Στη Θεσσαλονίκη συνελήφθησαν δύο άτομα υπεύθυνοι του καταστήματος, κατηγορούμενοι για μαστροπεία διότι προήγαγαν στη πορνεία τρεις εργαζόμενες γυναίκες εντός του καταστήματος έναντι αμοιβής 90 ευρώ έκαστη. Και τέλος στην Κρήτη συνελήφθη ο υπεύθυνος λειτουργίας καταστήματος και μια ημεδαπή την οποία προήγαγε στην πορνεία εντός του καταστήματος.

Αν κατακλείδι, σύμφωνα με την Ελληνική Αστυνομία, τα στοιχεία που προέκυψαν από τις επιχειρήσεις «ΠΟΛΙΣ» για όλο το έτος 2005 έχουν ως εξής :

Επιχειρήσεις «ΠΟΛΙΣ» 2005	
Δυνάμεις που διατέθηκαν	30.678
Ελεγχθέντα άτομα	226.776
Ελεγχθέντα καταστήματα	22.814
Ελεγχθέντα οχήματα	150.780
Ανευρεθέντα οχήματα (που είχαν κλαπεί)	124
Παραβάσεις που βεβαιώθηκαν	63.005
Αριθμός συλληφθέντων ατόμων	7.538

Πίνακας 4. Συγκεντρωτικά αποτελέσματα Αστυνομικών Επιχειρήσεων «ΠΟΛΙΣ» σε όλη την Ελλάδα για το έτος 2005¹⁷⁵

¹⁷⁴ Υπουργείο Δημόσιας Τάξης, Αστυνομικές Επιχειρήσεις «ΠΟΛΙΣ» σε όλη την Ελλάδα. Ειδικότερος στόχος η ασφάλεια στις παραθαλάσσιες περιοχές, Δελτίο Τύπου 09-07-2005, <http://www.yptp.gr>

Ωστόσο, σύμφωνα με τον Συνήγορο του Πολίτη, η παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των δικονομικών κανόνων που καθορίζουν τα όρια της δράσης των αστυνομικών κατά τη διάρκεια ερευνών, επιβεβαιώνουν τον τιμωρητικό χαρακτήρα των επιχειρήσεων «ΠΟΛΙΣ», αναδεικνύοντας τον κατασταλτικό χαρακτήρα των ενεργειών της αστυνομίας, χωρίς ουσιαστικά αποτελέσματα κατά της εγκληματικότητας¹⁷⁶.

Τέλος, άλλο ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα επιχείρησης της Ελληνικής Αστυνομίας που παραπέμπει στο μοντέλο μηδενικής ανοχής είναι η επιχείρηση με κωδικό «Ξένιος Ζεύς». Ξεκίνησε στις 2 Αυγούστου 2012 στον Έβρο και στις 03/08 στην Αττική με στόχο την απομάκρυνση παράνομων μεταναστών τόσο από τη μεθοριακή γραμμή όσο και από το κέντρο της Αθήνα αντίστοιχα.

Στην Αθήνα η επιχείρηση επικεντρώθηκε στις περιοχές γύρο από τις πλατείες Ομόνοιας, Μεταξουργείου, Βάθης καθώς και στον σταθμό Λαρίσης.

Είναι σημαντικό να αναφέρουμε πως οι μέρες που είχε στη διάθεσή του ένας παράνομος μετανάστης να συλλέξει τα απαραίτητα για τη διαμονή του στην Ελλάδα έγγραφα, μειώθηκαν από 30 σε 7. Σύμφωνα με τον νόμο 3386/2005, ο εκάστοτε τοπικός αστυνομικός διευθυντής έχει το δικαίωμα να απελάσει έναν αλλοδαπό άμεσα για λόγους εθνικής ή δημόσιας ασφάλειας. Σκοπός της επιχείρησης αυτής είναι να εμποδίσει την είσοδο παράνομων μεταναστών από τη Συρία και άλλες χώρες και επιπλέον να προχωρήσει σε «εκκαθάριση» του κέντρου της Αθήνας από τις ομάδες αυτές. Σύμφωνα με τον εκπρόσωπο Τύπου της Ελληνικής Αστυνομίας Μανούρα Χρήστο, εκτός από την απώθηση των παράνομων μεταναστών, την σφράγιση των συνόρων και την απέλαση των παράνομων μεταναστών στις χώρες προέλευσής τους, στόχος είναι η Αθήνα να ξαναγίνει μητρόπολη με ευνομία και ποιότητα ζωής τόσο για τους κατοίκους όσο και για τους επισκέπτες της¹⁷⁷.

Στις 04/08/2012 πραγματοποιήθηκε επιχείρηση με κωδικό «Ξένιος Ζεύς», στο Μοναστηράκι, την Πλατεία Βάθης, στην Ομόνοια, καθώς και στην πλατεία Λαυρίου και στο Πεδίον του Άρεως. Σύμφωνα με στοιχεία που ανακοίνωσε η Ελληνική Αστυνομία πραγματοποιήθηκαν 4.900 προσαγωγές, 1.130 συλλήψεις λόγω έλλειψης απαραίτητων προϋποθέσεων για την παραμονή τους στην Ελλάδα και τέλος

¹⁷⁵ Ελληνική Αστυνομία, Υπουργείο Δημόσιας Τάξης και Προστασίας του Πολίτη, Αστυνομικές Επιχειρήσεις «Πόλις», <http://www.astynomia.gr>

¹⁷⁶ Παπαθεοδώρου Θ., *Δημόσια Ασφάλεια και Αντεγκληματική Πολιτική. Συγκριτική Προσέγγιση*, ό.π., σελ. 307.

¹⁷⁷ «Ξεκίνησε η Επιχείρηση «Ξένιος Ζεύς»», <http://www.tovima.gr/society/article/?aid=469724>

διενεργήθηκαν 52 έρευνες σε οικίες μεταναστών παρουσία εισαγγελικών λειτουργών. Την επόμενη μέρα, πραγματοποιήθηκε η συγκεκριμένη επιχείρηση στο πλαίσιο της οποίας προσήχθησαν 1.130 άτομα από τα οποία τα 395 συνελήφθησαν¹⁷⁸.

Επιπροσθέτως, το Αρχηγείο της Ελληνικής Αστυνομίας, στις 06/01/2013 δημοσίευσε με δελτίου τύπου¹⁷⁹ τα συνολικά στοιχεία που συλλέχθηκαν από την ημέρα εφαρμογής της επιχείρησης μέχρι και τον Δεκέμβριο του 2012. Σύμφωνα λοιπόν με το δελτίο τύπου στην Αττική πραγματοποιήθηκαν 491 έλεγχοι σε σπίτια με την παρουσία δικαστικών λειτουργών. Επίσης η Οικονομική Αστυνομία πραγματοποίησε 206 ελέγχους σε εμπορικά καταστήματα, σε καταστήματα υγειονομικού ενδιαφέροντος και παροχής υπηρεσιών. Από τον έλεγχο αυτό βεβαιώθηκαν 93 φορολογικές παραβάσεις, κατασχέθηκαν 16 ταμειακές μηχανές και συνελήφθησαν 14 άτομα.

Όσον αφορά το γενικότερο κλίμα της επιχείρησης, από τις 65.767 προσαγωγές συνελήφθησαν 50 άτομα (αλλοδαποί και ημεδαποί) για παράνομη οπλοκατοχή, κατοχή ναρκωτικών ουσιών, διακίνηση μη νόμιμων μεταναστών, παροχή καταλύματος σε μεγάλο αριθμό ατόμων και διευκόλυνση της παραμονής τους, κατοχή λαθραίων τσιγάρων, παρεμπόριο, παρακώλυση κυκλοφορίας οχημάτων σε φωτεινούς σηματοδότες, καταδιωκτικά έγγραφα καθώς και για πολεοδομικές παραβάσεις. Επίσης, συνελήφθησαν 4.145 αλλοδαποί, γιατί δεν πληρούσαν τις νόμιμες προϋποθέσεις παραμονής στη Ελλάδα.

Επίσης, πραγματοποιήθηκαν 6.012 απελάσεις μεταναστών στη χώρα προέλευσής τους είτε από την Διεύθυνση Αλλοδαπών Αττικής είτε τη βοήθεια του Διεθνούς Οργανισμού Μετανάστευσης.

Στο θέμα της πορνείας πραγματοποιήθηκαν επίσης σημαντικές επιχειρήσεις. Ελέγχθηκαν 91 οίκοι ανοχής, 2 ξενοδοχεία, 1 κατάστημα υγειονομικού ενδιαφέροντος, 1 νυχτερινό κέντρο και συνελήφθησαν 212 άτομα (αλλοδαποί και ημεδαποί) για παραβάσεις περί ηθών κ.ά. Κινήθηκε η διαδικασία διοικητικής απέλασης για 100 από τα άτομα αυτά (αλλοδαπές). Από υπαίθριους χώρους προσήχθησαν 2.160 εκδιδόμενες γυναίκες (αλλοδαπές και ημεδαπές), σε βάρος των

¹⁷⁸ “Επιχείρηση «Ξένιος Ζεύς» στο Κέντρο της Αθήνας”, <http://www.tovima.gr/society/article/?aid=469808>

¹⁷⁹ Ελληνική Αστυνομία, Υπουργείο Δημόσιας Τάξης και Προστασίας του Πολίτη, “Αποτίμηση της επιχείρησης «Ξένιος Ζευς» από την ημέρα εφαρμογής της (αποτελέσματα πενταμήνου από τον Αύγουστο μέχρι και το Δεκέμβριο 2012)”, Δελτίο Τύπου, 06-01-2013, <http://www.astynomia.gr>

οποίων υποβλήθηκαν ισάριθμες μηνύσεις. Από αυτές 10 βρέθηκαν θετικές στο ιό HIV.

Εν κατακλείδι, στα πλαίσια της επιχείρησης με κωδικό Ξένιος Ζεύς στην Αττική, εντοπίστηκαν 11 αποθήκες και λοιποί χώροι με πάνω από 3,5 εκατομμύρια είδη παρεμπορίου και λαθραία προϊόντα και 9 παράνομα «μίνι καζίνο». Από τα καζίνο κατασχέθηκαν 37 ηλεκτρονικές και 10 επιτραπέζιες ρουλέτες αντίστοιχα, 22 τραπέζια για διενέργεια απαγορευμένων παιγνίων, 11.015 μάρκες, 208 ηλεκτρονικά μηχανήματα «φρουτάκια», 30 κάμερες επιτήρησης εξωτερικών και εσωτερικών χώρων, 10 τηλεοράσεις και το ποσό των 10.745 ευρώ. Τα άτομα που συνελήφθησαν στους χώρους αυτούς, είτε αφορούσαν παίχτες είτε υπεύθυνους των καταστημάτων, ανήλθαν 112.

Όσον αφορά τη περιοχή του Έβρου, η επιχείρηση επέφερε θετικά αποτελέσματα. Στο γενικό σύνολο η εισροή παράνομων μεταναστών μειώθηκε κατά 95 %. Ενώ το 2011 συνελήφθησαν 32.367 αλλοδαποί, το 2012 συνελήφθησαν 1.571.

Συνοπτικά, όλες οι συλλήψεις της επιχείρησης με κωδικό «Ξένιος Ζεύς» 2012, παρουσιάζονται στον παρακάτω πίνακα συγκριτικά με της συλλήψεις ενός έτους πριν την εφαρμογή του:

Συλληφθέντες		
Περίοδος	2011	2012
Αύγουστος	6.735	1.114
Σεπτέμβριος	7.060	222
Οκτώβριος	9.770	103
Νοέμβριος	5.091	62
Δεκέμβριος	3.711	70
Σύνολο	32.367	1.571

Πίνακας 5. Συλληφθέντες των επιχειρήσεων «Ξένιος Ζεύς» 2012 σε σύγκριση με του συλληφθέντες ένα χρόνο πριν την εφαρμογή του.

Ύστερα από ένα χρόνο εφαρμογής της συγκεκριμένης επιχείρησης της ΕΛ.ΑΣ., σημειώθηκαν τα εξής : αρχικά ο αριθμός των αστυνομικών υπαλλήλων που διατέθηκαν ανήλθε στους 2.500. Οι προσαγωγές που πραγματοποιήθηκαν σε πόλεις της Ελλάδας όπως Αθήνα, Πάτρα, Κόρινθο κ.α., ανήλθαν στις 85.000. Συνελήφθησαν 5.475 αλλοδαποί καθώς δεν πληρούσαν τις νόμιμες προϋποθέσεις για την παραμονή τους στη χώρα. Οι μετανάστες οι οποίοι ανέμεναν να απελαθούν ήταν τουλάχιστον 2.500. Τέλος, το διάστημα Αύγουστος 2012 – Ιούλιο 2013, οι συλληφθέντες στα χερσαία σύνορα ήταν 1.950, ενώ στα θαλάσσια σύνορα συνελήφθησαν 8.938

μετανάστες. Αξιόλογο είναι το ποσοστό μείωσης της παράνομης μετανάστευσης στα χερσαία σύνορα του Έβρου το οποίο έφθασε το 95 % στο διάστημα ενός χρόνου εφαρμογής της προαναφερθείσας επιχείρησης¹⁸⁰.

Η επιχείρηση «Ξένιος Ζεύς» δέχθηκε έντονη κριτική ένα χρόνο μετά από το Παρατηρητήριο για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (Human Rights Watch). Σύμφωνα με τον γερμανό Βόλφγκανγκ Μπύτνερ, μεγάλο ποσοστό μεταναστών και ανάμεσά του και μερικοί που αιτούνται άσυλο, δήλωσαν πως έχουν υποστεί κακομεταχείριση και έχουν υποστεί ρατσισμό. Δήλωσε πως δεν εναντιώνεται στους ελέγχους που πραγματοποιούνται, αλλά στη βία που ασκείται κατά τον έλεγχο των λαθρομεταναστών. Τέλος, αυτό που σύμφωνα με τον ίδιο δημιουργεί ανησυχία, είναι ότι, από τους 84.792 μετανάστες που ελέγχθηκαν μόνο περίπου το 6% από αυτούς (4.811) διέμεναν στην Ελλάδα παράνομα. Θεωρεί πως η πρακτική αυτή εφαρμόζεται περισσότερο λόγω της ανόδου της Χρυσής Αυγής, και ελπίζει η Ελληνική Κυβέρνηση να καταδικάζει την βία που ασκείται από το αστυνομικό σώμα, να παρέχεται καλύτερη εκπαίδευση στους αστυνομικούς υπαλλήλους και η Ευρωπαϊκή Ένωση να στηρίζει τις ελληνικές αρχές υλικοτεχνικά και να της υπενθυμίζει ωστόσο ότι ως μέλος της, θα πρέπει να μοιράζεται συγκεκριμένες αξίες¹⁸¹.

Στην ίδια γραμμή κινήθηκε και η *Eva Cossé*¹⁸², σύμφωνα με την οποία θα πρέπει να θεσπιστούν νομικές και πολιτικές μεταρρυθμίσεις οι οποίες θα εξασφαλίζουν ότι όλα τα μέτρα για τον εντοπισμό παράνομων μεταναστών συμμορφώνονται πλήρως με την εθνική και διεθνή νομοθεσία που απαγορεύει τις διακρίσεις. Οι αστυνομικοί οι οποίοι εμπλέκονται στη διαδικασία αυτή (έλεγχος μεταναστών κλπ.) χρειάζονται κατάλληλη εκπαίδευση, κατάλληλο εξοπλισμό και καθοδήγηση σχετικά με το πως να πραγματοποιούν ελέγχους χωρίς να προσβάλλονται τα δικαιώματα του ανθρώπου¹⁸³.

Επίσης προσθέτει πως αντί να επικεντρώνεται στις δραστηριότητες που αναπαράγουν διακρίσεις, όπως οι επιχειρήσεις Ξένιος Ζεύς, η οποία στιγματίζει τους μετανάστες και τους αιτούντες άσυλο, η Ελλάδα σαν χώρα θα πρέπει να επενδύσει

¹⁸⁰ “Επιχείρηση «Ξένιος Ζεύς» ένα χρόνο μετά – Συνολικός απολογισμός της «σκούπας» σε σύνορα και γειτονιές – Τα θετικά και οι «γκάφες»”, <http://www.iefimerida.gr/news>

¹⁸¹ “Επιχείρηση «Ξένιος Ζεύς» ένα χρόνο μετά – Συνολικός απολογισμός της «σκούπας» σε σύνορα και γειτονιές – Τα θετικά και οι «γκάφες»”, <http://www.iefimerida.gr/news>

¹⁸² Εργάζεται σε θέματα που σχετίζονται με τις διακρίσεις, τη μετανάστευση και τα δικαιώματα των μειονοτήτων, με έμφαση στην Ελλάδα.

¹⁸³ Eva Cossé, “Xenios Zeus and the True Meaning of Greek Hospitality”, <http://www.hrw.org/news/2013/07/09/xenios-zeus-and-true-meaning-greek-hospitality>

περισσότερο στο να αντιμετωπίζει ανθρώπινα τους μετανάστες και τους αιτούντες ασύλου, δείχνοντάς τους την αληθινή μορφή της ελληνικής φιλοξενίας.

Κλείνοντας, ύστερα από την παρουσίαση μερικών παραδειγμάτων μέτρων αντεγκληματικής πολιτικής στο χώρο της Ελλάδας, γεννάται το ερώτημα κατά πόσο τελικά η προσπάθεια εξασφάλισης της ασφάλειας και της τάξης μέσω των αστυνομικών επιχειρήσεων είναι αποτελεσματική και αν ναι σε ποιο βαθμό συμβάλει στην ενίσχυση του αισθήματος ασφάλειας των πολιτών.

Σύμφωνα με τον Συνήγορο του Πολίτη, από τα πρώτα χρόνια λειτουργίας του μέχρι και το 2004, έλαβε 176 σχετικές αναφορές πολιτών λόγω της ανάρμοστης συμπεριφοράς των αστυνομικών οργάνων κατά την διάρκεια ελέγχων. Συχνά αναφέρθηκε καταχρηστική, βάνανυση και ανάρμοστη συμπεριφορά κατά τη διενέργεια ελέγχων, καθώς τα μέσα που χρησιμοποιούνται κατά τους ελέγχους δεν μπορούν να δικαιολογηθούν με το πρόσχημα της άγνωστης ταυτότητας του ατόμου που βρίσκεται υπό έλεγχο¹⁸⁴.

Πολλές αναφορές περιλαμβάνουν καταγγελίες για αυθαίρετες προσαγωγές για εξακρίβωση στοιχείων των ελεγχόμενων πολιτών. Ορισμένες προσαγωγές μάλιστα πραγματοποιήθηκαν με χειροπέδες και με χρήση βίας, με απειλή ξυλοδαρμού ακόμα και από σχόλια τα οποία προσέβαλαν τη φυλή ή τις γενετήσιες επιλογές των ελεγχόμενων. Σε αρκετές περιπτώσεις έχει καταγγελθεί η αυθαίρετη συναγωγή συμπερασμάτων ή ακόμα και η κατηγοριοποίηση των ελεγχόμενων ανάλογα με φυλετική του καταγωγή, το γενετήσιο προσανατολισμό τους ή την εθνική του προέλευση¹⁸⁵.

Ένα μεγάλο ποσοστό από τους καταγγέλλοντες, αναφέρονται στη μακρόχρονη παραμονή τους στα αστυνομικά καταστήματα κατά τη διάρκεια διερεύνησης των στοιχείων τους. Κάποιες καταγγελίες αναφέρονταν και σε προσαγωγές που ακολουθήθηκαν από καταγραφή στοιχείων στα βιβλία συμβάντων της αστυνομίας, δακτυλογραφήσεις και φωτογραφίσεις¹⁸⁶.

Ύστερα από τα παραπάνω, μπορεί να επιβεβαιωθούν οι ψυχολογικές επιπτώσεις που ενδεχομένως να προκαλούνται από την εφαρμογή των πρακτικών μηδενικής ανοχής από την αστυνομία. Οι επιχειρήσεις που πραγματοποιούνται από την Ελληνική Αστυνομία μπορούν να καθησυχάσουν ένα μέρος του πληθυσμού,

¹⁸⁴ Συνήγορος του Πολίτη, Πειθαρχική – Διοικητική Διερεύνηση Καταγγελιών σε Βάρος Αστυνομικών Υπαλλήλων, Ειδική Έκθεση, Κύκλος Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, Ιούλιος 2004, σελ 27 επ.

¹⁸⁵ Συνήγορος του Πολίτη, ό.π. σελ. 35.

¹⁸⁶ Συνήγορος του Πολίτη, ό.π. σελ. 32.

ωστόσο με την ίδια λογική μπορούν να θίξουν άμεσα άλλο μέρος του πληθυσμού, εκείνο των «ανυπόληπτων» και «ανεπιθύμητων» πολιτών, οι οποίοι αντιμετωπίζονται από αρχή ως τέτοιοι, ή και ως εκκολαπτόμενοι εγκληματίες, δημιουργώντας έτσι την πεποίθηση μιας επιλεκτικής αντεγκληματικής πολιτικής που στρέφεται ενάντια στα δικαιώματά τους¹⁸⁷.

Εν κατακλείδι, ορισμένοι πολίτες θεωρούν ότι η άνιση και αυταρχική μεταχείριση ατόμων με συγκεκριμένα χαρακτηριστικά, υποβιβάζουν και αλλοιώνουν τη ποιότητα ζωής εφόσον με αυτό τον τρόπο παραβιάζονται ατομικά δικαιώματα.

Κεφάλαιο 3^ο. Κριτική αποτίμηση

3.1 Γενικά

Από την δεκαετία του '70 και μετά, η υπόθεση περί μεγιστοποίησης της ωφέλειας (utility maximization) αποτέλεσε οπτική ερμηνείας του εγκλήματος¹⁸⁸. Σε αυτό το πλαίσιο το άτομο αξιοποιεί τις ευκαιρίες που διαθέτει για να ικανοποιήσει τις κυριότερες επιθυμίες/ανάγκες του με τις λιγότερο πιθανές απώλειες. Αυτή η ορθολογική στάθμιση έχει ως αποτέλεσμα το έγκλημα. Έτσι λοιπόν οι θεωρητικοί επικεντρώνονται στις ενέργειες αυτές και στο περιεχόμενο των επιδιώξεων του ατόμου το οποίο τελικά θα επιλέξει τον δρόμο του εγκλήματος για να εκπληρώσει τον σκοπό του. Όλα αυτά μέσα σε ένα πλαίσιο προσπάθειας διαμόρφωσης μιας αποτελεσματικής αντεγκληματικής πολιτικής¹⁸⁹.

¹⁸⁷ Τζανετάκη Τ., *Ο Νεοσυντηρητισμός και η Πολιτική της Μηδενικής Ανοχής. Μια Κριτική Θεώρηση των Θέσεων του James Q. Wilson* ό.π., σελ. 129.

¹⁸⁸ Στους θεωρητικούς που προσεγγίζουν την εγκληματικότητα και την αιτιολόγησή της υπό το πρίσμα της μεγιστοποίησης της ωφέλειας συγκαταλέγεται και ο Wilson, ο ένας εκ των δύο συγγραφέων του άρθρου “Broken Windows: The police and neighbourhood safety”, αλλά και οι νεοπροοδευτικοί της Σχολής του Σικάγο, βλ. Pildes R., *The New Progressives*, Boston Reviews, 1999, σελ. 21. Για πολλούς υπάρχει ταύτιση μεταξύ των νεοσυντηρητικών και των νεοπροοδευτικών ιδιαίτερα όσον αφορά τις θέσεις τους για την αιτιολόγηση του εγκλήματος και την αντιμετώπισή του.

¹⁸⁹ Harcourt B., *Illusion of Order. The False Promise of Broken Windows Policing*, Harvard University Press, Cambridge 2001, σελ. 12 επ

3.1.1 Η εγκληματική συμπεριφορά βάσει κοινωνικών και ευνοϊκών παραγόντων.

Στα μέσα της δεκαετίας του '70 ο Edward Banfield ανέπτυξε μια εγκληματολογική θεωρία η οποία συμβαδίζει με τη θεωρία στων «Σπασμένων Παραθύρων». Στη θεωρία του αυτή συνδέει το έγκλημα με την αταξία θέτοντας ως κεντρικό σημείο της θεωρίας αυτής τα άτομα τα οποία ανήκουν στα κατώτερα κοινωνικοοικονομικά στρώματα. Έτσι λοιπόν ο Banfield επικεντρώθηκε στην ανάλυση των αιτιών της εγκληματικότητας και της αταξίας των σύγχρονων μεγαλουπόλεων σε ατομικό και συλλογικό επίπεδο¹⁹⁰.

Ο Wilson και Kelling περιέγραφαν ως αιτία εγκατάλειψης του κέντρου των πόλεων, τον φόβο του εγκλήματος. Σύμφωνα με τον Banfield, η τάση των εύπορων πολιτών να αναζητούν καλύτερη ποιότητα ζωής στις περιοχές των προαστίων αποτελεί την κύρια αιτία εγκατάλειψης του κέντρου. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα να φθείρονται τα υπάρχοντα οικήματα, να προσελκύουν όλο και περισσότερα άτομα που δεν διαθέτουν τους αναγκαίους οικονομικούς πόρους για τα προς το ζην, ο πληθυσμός να αυξάνεται και οι συνοικίες να παρακμάζουν. Η παρακμή πλαισιώνεται από κατεστραμμένες οικίες, εγκαταλελειμμένα αντικείμενα, σπασμένα μπουκάλια και το φυσικό περιβάλλον παραμελημένο, με τους κατοίκους να αδιαφορούν για τα παραπάνω τη στιγμή που οι θεατές παρατηρούν τα σημάδια παρακμής από την πρώτη στιγμή. Μπορούμε να καταλάβουμε από τα παραπάνω ότι η θεωρία του Banfield (όπως και η θεωρία των Wilson και Kelling) έχει ως βασικά αίτια αύξησης της εγκληματικότητας των σύγχρονων πόλεων την αδιαφορία και την εγκατάλειψη¹⁹¹.

Η διαφορά της προσέγγισης του Banfield συγκριτικά με εκείνη των Wilson και Kelling έγκειται στο γεγονός ότι ο πρώτος επικεντρώνεται στην έννοια της κοινωνικής τάξης βάση οικονομικών κριτηρίων. Βασικό συστατικό των κοινωνικών ομάδων είναι το ήθος, δηλαδή οι καθορισμένοι κώδικες συμπεριφοράς βάσει των οποίων το άτομο κινείται και συμπεριφέρεται στο παρόν και στο μέλλον. Το συστατικό αυτό διαφοροποιεί τη κάθε ομάδα από το σύνολο των υπολοίπων¹⁹².

Τα άτομα που ανήκουν στα χαμηλότερα κοινωνικά στρώματα προσανατολίζονται εσφαλμένα προς το παρόν και αγνοώντας το μέλλον, εστιάζουν σε παρορμητικό και ανεύθυνο τρόπο διαβίωσης, αδιαφορώντας για φροντίδα του

¹⁹⁰ Banfield E., *The Unheavenly City Revisited*, A Revision of the Unheavenly City, Little, Brown and Company, Boston 1974, και Αντωνοπούλου Α., *Σύγχρονες Τάσεις Αντεγκληματικής Πολιτικής. Η Πολιτική της Μηδενικής Ανοχής και τα Μέτα Διαχείρισης Κρίσεων*, ό.π.

¹⁹¹ Banfield E., *The Unheavenly City Revisited*, A Revision of the Unheavenly City, ό.π., σελ. 51 επ.

¹⁹² Στο ίδιο, σελ. 54

μέλλοντος. Συνήθως χαρακτηρίζονται ως απροσάρμοστα άτομα, βίαια, ανεύθυνα προς τις υποχρεώσεις τους κλπ. Κατά τον Banfield, η αδιάφορη στάση ζωής των συγκεκριμένων ατόμων έχει άμεσο αντίκτυπο στο περιβάλλον που διαβιών. Αδιαφορούν και καταστρέφουν δημόσιες εγκαταστάσεις που ενυπάρχουν στο περιβάλλον τους, αντιδρώντας με τρόπο που δεν συνάδει με τους όρους της ομάδας, αντιδράσεις που λίγα χρόνια αργότερα οι υποστηρικτές της μηδενικής ανοχής προσδιόρισαν απειλή για την ποιότητα ζωής των πολιτών¹⁹³.

Η προαναφερθείσα προσκόλληση των ατόμων των χαμηλών κοινωνικοοικονομικών τάξεων στο παρόν, οδηγεί το άτομο στο να θεωρεί οποιαδήποτε απρεπή συμπεριφορά φυσιολογική. Η εγκληματική διέξοδος επιλέγεται από τους ίδιους καθώς επιζητούν άμεσα αποτελέσματα (παρόν), αγνοώντας τις συνέπειες που θα επηρεάσουν το μέλλον του (π.χ. φυλάκιση). Η αδιαφορία αυτή για το μέλλον σε συνδυασμό με τη προσωπικότητα του ατόμου καθορίζουν τη «ροπή» προς την εγκληματικότητα. Ωστόσο, καθοριστικό ρόλο προς την εγκληματική οδό αποτελούν και οι ευκαιρίες που του παρουσιάζονται (οικονομική κατάσταση, απουσία κοινωνικού ελέγχου κλπ.) καταλήγοντας στο συμπέρασμα ότι οι ευνοϊκές συνθήκες σε συνδυασμό με τη ροπή του ατόμου, αποτελούν βασικές μεταβλητές που αυξάνουν την πιθανότητα επιλογής της εγκληματικής οδού για επίτευξη των στόχων. Συνεπώς, για τον Banfield οι δύο βασικοί παράγοντες που οδηγούν στη παρεκκλίνουσα συμπεριφορά είναι η κοινωνική τάξη που προέρχεται το άτομο καθώς και οι συνθήκες που ευνοούν ή όχι την παράβαση¹⁹⁴.

Στην προσπάθειά του για αναφορά σε μέτρα αντεγκληματικής πολιτικής αναφέρει ότι από τους δύο παράγοντες που κατά τη γνώμη του οδηγούν στη παρεκκλίνουσα συμπεριφορά, θα πρέπει να εστιάσουν στις ευνοϊκές συνθήκες, καθώς η ταξική θέση του ατόμου δύσκολα μεταβάλλεται. Επομένως, για την χάραξη μέτρων αντεγκληματικής πολιτικής θα πρέπει να επικεντρωθούν στις κινητήριες δυνάμεις που ωθούν το άτομο να προβεί στην εγκληματική πράξη. Αυτό μπορεί να επιτευχθεί είτε αυξάνοντας τα οφέλη από τη μη διάπραξη του εγκλήματος είτε από την αύξηση των συνεπειών των εγκληματικών ενεργειών προ το άτομο που τις διαπράττει¹⁹⁵.

¹⁹³ Banfield E., *Here the People Rule : Selected Essays*, Second Edition, American Enterprise Institute, Washington D.C. 1991, σελ. 315.

¹⁹⁴ Banfield E., *The Unheavenly City Revisited*, A Revision of the Unheavenly City, ό.π., σελ. 180 επ.

¹⁹⁵ Στο ίδιο, σελ. 196

Εκτός από τα παραπάνω, ο Banfield πρότεινε και μερικές προτάσεις/μέτρα προληπτικού χαρακτήρα οι οποίες συνοψίζονται στα εξής¹⁹⁶ :

- Παρότρυνση των εν δυνάμει θυμάτων για μέτρα αυτοπροστασίας,
- Εντατικές περιπολίες σε περιοχές με αρκετές καταγραφές εγκληματικών δραστηριοτήτων,
- Έλεγχος στοιχείων σε πολίτες (ακόμα και σωματικό έλεγχο),
- Άμεση απάντηση των φορέων άσκησης του επίσημου κοινωνικού ελέγχου του εγκλήματος (π.χ. αποφυγή καθυστερήσεων μεταξύ προδικασίας και κύριας διαδικασίας).

Τέλος, κοινά σημεία των δύο θεωριών φαίνεται να αποτελεί η ταύτιση των ατόμων που αποδίδονται ευθύνες καθώς και ο χαρακτηρισμός της μετακίνησης πληθυσμού στα προάστια ως πιθανή αιτία αύξησης της εγκληματικότητας καθώς και η ανάγκη για αύξηση περιπολιών. Πιο συγκεκριμένα τα άτομα των χαμηλών κοινωνικοοικονομικών τάξεων του Banfield αντιστοιχούν στα αντικοινωνικά άτομα της θεωρίας των Wilson και Kelling. Ο Banfield υποστηρίζει ότι μια από τις βασικές αιτίες του εγκληματικού φαινομένου αποτελεί η εγκατάλειψη του αστικού κέντρου. Η θέση αυτή αποτελεί βασικό σημείο της θεωρίας των σπασμένων παραθύρων και αυτό γιατί ενισχύει τη σχέση μεταξύ αταξίας και εγκληματικότητας. Τέλος, η πρόταση περί εντατικών περιπολιών σε περιοχές με υψηλό δείκτη παράνομων και εγκληματικών δραστηριοτήτων του Banfield συνάδει απόλυτα με τις θέσεις της μηδενικής ανοχής.

3.1.2 Οι μειωμένες ηθικές αναστολές

Τρία χρόνια μετά τη δημοσίευση του άρθρου «Broken Windows : The police and neighbourhood safety», ο Wilson προσπάθησε να εστιάσει περισσότερο στους παράγοντες εγκληματογένεσης ως επιλογή του κάθε ατόμου και όχι σαν κοινωνικό πρόβλημα με απώτερο σκοπό την επιβεβαίωση των προλεγομένων του περί μηδενικής ανοχής. Αυτό το επιδίωξε σε συνεργασία με τον Herrnstein Richard όπου προσπάθησαν να αναπτύξουν μια εγκληματολογική θεωρία η οποία θα είχε ως επίκεντρο την ανθρώπινη φύση και τους εξωγενείς παράγοντες που την επηρεάζουν. Εδώ, παρόλο που υπάρχει στην ουσία ταύτιση με την άποψη του Banfield,

¹⁹⁶ Banfield E., *The Unheavenly City Revisited*, A Revision of the Unheavenly City, ό.π. σελ. 269 επ. και Αντωνοπούλου Α., ό.π. 114 επ.

επιδιώκεται με μια διαφορετική οπτική προς την κοινωνική τάξη, αποφορτισμένη από υπερβολές και με ήπια σύνδεση με την εγκληματικότητα ως προς την τονικότητα και τον τρόπο έκφρασης (της σύνδεσης)¹⁹⁷.

Η προσέγγισή τους βασίζεται κυρίως στην ψυχολογία και επικεντρώνονται στην ανθρώπινη φύση η οποία μέσα από διαφορετικές ατομικές διαδικασίες δημιουργεί πλήθος παραγόντων (κοινωνικών και ατομικών) οι οποίοι επηρεάζουν την κρίση του ατόμου κατά τη διαδικασία χαρακτηρισμού των συνεπειών της εγκληματικής πράξης ως θετικές ή αρνητικές προς το άτομο που την διαπράττει¹⁹⁸.

Εστιάζουν στην ψυχολογική, βιολογική και κοινωνική προδιάθεση περί εγκλήματος. Ενώ συνυπολογίζουν του κοινωνικούς και οικονομικούς παράγοντες (κοινωνικό περιβάλλον) ως παράγοντες προδιάθεσης για εγκληματική συμπεριφορά, τονίζουν την ανίσχυρη παρουσία τους στο προληπτικό κομμάτι και κατ' επέκταση στη διαμόρφωση της αντεγκληματικής πολιτικής. Και αυτό καθώς θεωρούν ότι οι παράγοντες αυτοί δύσκολα μεταβάλλονται¹⁹⁹.

Ως βασικό αξίωμα θεωρούν το όφελος του ατόμου εάν διαλέξει την εγκληματική ή όχι οδό για την εκπλήρωση των στόχων του. Η επιλογή ανάμεσα στη παρεκκλίνουσα ή μη συμπεριφορά θεωρείται αποτέλεσμα ενός συνόλου των χαρακτηριστικών του ατόμου όπως είναι η ηλικία, η συμπεριφορά, ο χαμηλός δείκτης ευφυΐας. Αυτά τα χαρακτηριστικά είναι που διαφοροποιούν τα άτομα που διαβιούν κάτω από τις ίδιες κοινωνικοοικονομικές συνθήκες ως προς την επιλογή ή όχι της εγκληματικής οδού, ως αποτέλεσμα της ροπής προς το έγκλημα. Εδώ διαδραματίζει σημαντικό ρόλο η κοινωνικοποίηση του ατόμου και κατά πόσο έχει αποτελέσει παράγοντα ηθικοποίησης του ατόμου και κατευθυντήρια γραμμή προς μια κομορμιστική συμπεριφορά. Όταν οι θεσμοί κοινωνικοποίησης αποτύχουν στην απόκρουση αρνητικών συμπεριφορών και στην ανάδειξη της σημασίας των ηθικών αξιών, το άτομο οδηγείται στην κοινωνική απειθαρχία, στις εξαρτήσεις και στις απρεπείς συμπεριφορές²⁰⁰. Στη περίπτωση αυτή κάνουμε λόγο για άτομα που δεν μπορούν να λειτουργήσουν σύμφωνα με του κανόνες της εκάστοτε κοινωνίας με μειωμένο αυτοέλεγχο και έλλειψη των αναχαιτιστικών δυνάμεων.

¹⁹⁷ Wilson J., Herrnstein R., Crime and Human Nature, The Definitive Study of the Classes of Crime, Simon and Schuster, New York 1985, σελ. 28

¹⁹⁸ Wilson J., Herrnstein R., Crime and Human Nature, The Definitive Study of the Classes of Crime,ό.π. σελ.507.

¹⁹⁹ Wilson J., Herrnstein R., Crime and Human Nature, The Definitive Study of the Classes of Crime,ό.π. σελ. 376 επ.

²⁰⁰ Στο ίδιο, σελ. 438.

Μέσα σε αυτή τη προσπάθεια ανάλυσης της αιτιολογικής προσέγγισης της εγκληματικότητας, οι Wilson και Herrnstein επιδιώκουν τη εύρεση των ενδιάμεσων παραγόντων εκείνων που επηρεάζουν μακροπρόθεσμα τα ποσοστά εγκληματικότητας είτε κάνοντας λόγο για παράγοντες που δημιουργούν το κατάλληλο έδαφος για παρεκκλίνουσα συμπεριφορά, είτε εκείνους που οδηγούν το άτομο να δημιουργήσει θετική εικόνα ως προς τα αποτελέσματα της αξιόποινης πράξης (ικανοποίηση – εκπλήρωση των προσδοκιών του), είτε για τους παράγοντες που βοηθούν το άτομο να αντιληφθεί τις αρνητικές συνέπειες των πράξεών του και ιδιαίτερα στην κατανόηση των θετικών συνεπειών που θα προκύψουν από την αποχή²⁰¹.

3.1.3 Η Νέα Σχολή του Σικάγο και η οπτική της για την εγκληματικότητα.

Πέραν των νεοσυντηρητικών υποστηρικτών της μηδενικής ανοχής, η πολιτική της μηδενικής ανοχής αποτέλεσε πεδίο εφαρμογής και υποστήριξης της Νέας Σχολής του Σικάγο, η οποία συμφωνούσε ως προς εφαρμογή προγραμμάτων αντεγκληματικής πολιτικής για την διατήρηση της τάξης όσο και για την αυστηρή αντιμετώπιση των μικροπαραβατών²⁰². Η Νέα Σχολή του Σικάγο τόνισε τη σημασία της αλλαγής της προσλαμβάνουσας παραβατικών και εγκληματικών συμπεριφορών δια μέσου των μέτρων μηδενικής ανοχής, στην εστίαση της αντεγκληματικής πολιτικής σε θέματα διατήρησης της τάξης και στον περιορισμό συμπεριφορών κοινωνικής απειθαρχίας και παραβατικής συμπεριφοράς. Εναντιώθηκε στις απόψεις του Wilson περί εφαρμογής ποινών όπως η ευρύτατη εφαρμογή της στερητικής της ελευθερίας, της στυνγής εφαρμογής αντεγκληματικής πολιτικής σε επίπεδο επιβολής των ποινών, ο οποίος θέτει στην ουσία τη στερητική της ελευθερίας ποινή στο επίκεντρο της αντεγκληματικής πολιτικής²⁰³.

Οι θέσεις περί εγκλήματος και συγκεκριμένα οι προσπάθειες αιτιολόγησης του εγκλήματος από τη μεριά τους φαίνεται να συμφωνεί σε διάφορα σημεία με τους Banfield και Wilson. Πιο συγκεκριμένα, οι νεοπροοδευτικοί της Νέας Σχολής του Σικάγο θεωρούν ότι η επιλογή της εγκληματικής ή όχι οδού είναι αποτέλεσμα των κινητήριων δυνάμεων, της ροπής προς την εγκληματική συμπεριφορά και όχι της ελεύθερης βούλησης του ατόμου. Ωστόσο, όσον αφορά τη προδιάθεση, την επιλογή

²⁰¹ Στο ίδιο, σελ. 409 επ.

²⁰² Harcourt B., *Illusion of Order. The False Promise of Broken Windows Policing*, ό.π., σελ. 45.

²⁰³ Τζαννετάκη Τ., *Ο Νεοσυντηρητισμός και η Πολιτική της Μηδενικής Ανοχής*, ό.π., σελ. 81 επ.

του ατόμου για παρεκκλίνουσα συμπεριφορά, η Νέα Σχολή του Σικάγο επικεντρώνεται στη σημασία που αποδίδουν τα άτομα στα δρώμενα, δηλαδή στο κοινωνικό νόημα που αποδίδουν στις πράξεις τους, προς άλλους και αντιστρόφως. Κάνοντας λόγο για κοινωνικό νόημα εννοείται η ερμηνεία που δίνει το άτομο για τις πληροφορίες που λαμβάνει για τις αξίες ενός προσώπου. Τα άτομα καλούνται να ερμηνεύσουν συμπεριφορές μέσα στα πλαίσια των κοινωνικών κανόνων οι οποίοι καθορίζουν τα όρια της συμπεριφοράς και κατ' επέκταση τον τρόπο συμπεριφοράς τους.²⁰⁴ Μέσω του κοινωνικού νοήματος εμπλουτίζεται η διαδικασία απολογισμού του εγκλήματος δημιουργώντας κατ' αυτό τον τρόπο το υπόβαθρο για να διευκρινιστούν οι λόγοι που μπορούν να παρακινήσουν ή όχι ένα άτομο να υπακούσει στους νόμους²⁰⁵.

Εφόσον η Νέα Σχολή του Σικάγο δίνει ιδιαίτερη σημασία στο κοινωνικό νόημα που αποδίδεται σε μια πράξη που αντιβαίνει στους νόμους, προκύπτει ότι μόνο όταν ένα μέτρο ή το σύνολο των μέτρων αντεγκληματικής πολιτικής καταφέρει να αλλάξει το κοινωνικό νόημα μιας παράνομης πράξης και μεταβάλει τη στάση του κοινωνικού ελέγχου του εγκλήματος (επίσημου και μη), τότε θα μπορέσει να χαρακτηριστεί ως αποτελεσματική²⁰⁶.

Τέλος, δύο από τους πιο δυναμικούς εκπροσώπους της Νέας Σχολής του Σικάγο (Kaban D. και Meares T.), υποστηρίζουν τα μέτρα μηδενικής ανοχής είναι ελαστικότερα από άλλες πρακτικές, και το τεκμηριώνουν κάνοντας σύγκριση με την στερητικής της ελευθερίας ποινή. Ένα ιδιαίτερο παράδειγμα αποτελούν οι διατάξεις για την αντιμετώπιση της δράσης των συμμοριών. Πιο συγκεκριμένα, γίνεται ιδιαίτερη αναφορά στο ηλικιακό πλαίσιο των εφήβων, έχοντας ως άξονα την αλλαγή των κοινωνικών νοημάτων που προσδίδει ένα μέρος των εφήβων για τις συμμορίες. Πρόκειται για εστίαση σε εκείνη τη μορφή συμπεριφοράς η οποία τροφοδοτείται από τις κοινωνικές επιρροές. Η δραστηριότητα των συμμοριών απεικονίζει ουσιαστικά την επιθυμία των ατόμων να αποτελέσουν μέλος της συμμορίας. Ορισμένοι έφηβοι εκφράζουν θαυμασμό για τις συμμορίες και τις δράσεις τους και θεωρούν ότι είναι αποδεκτές από την κοινωνία. Για να μειωθεί η δραστηριότητα των συμμοριών θα πρέπει να ρυθμιστούν δια μέσω του νόμου τα κοινωνικά νοήματα τα οποία

²⁰⁴ Meares T., Kahan D., , "Law and (Norms of) Order in the Inner City" , *Faculty Scholarship Series*. Paper 482, 1998 σελ. 815 στο http://digitalcommons.law.yale.edu/fss_papers/482

²⁰⁵ Meares T., Kahan D., , "Law and (Norms of) Order in the Inner City" , *Faculty Scholarship Series*, ό.π., σελ. 815

²⁰⁶ Lessing L., *Social Meaning and Social Norms*, University of Pennsylvania Law Review, 1996, σελ. 2183 επ. Στο http://scholarship.law.upenn.edu/penn_law_review/vol144/iss5/16

κατασκευάζουν αυτή την εντύπωση²⁰⁷. Ωστόσο ο συναισθηματικός παράγοντας αποτελεί σημαντικό στοιχείο προς διερεύνηση καθώς τα συναισθήματα κατασκευάζονται από τα πρότυπα. Πιο συγκεκριμένα σε μια συνοικία η οποία υπερεκπροσωπεί από άτομα-μέλη συμμοριών τα οποία δρουν επιθετικά και ανεξέλεγκτα, υπάρχει πιθανότητα να δημιουργηθεί το υπόβαθρο μίμησης των υπολοίπων προς αυτές τις πρακτικές όντας αδύναμοι και ευάλωτοι²⁰⁸.

Η αντεγκληματική πολιτική στοχεύει στην αλλαγή του κοινωνικού νοήματος που προσδίδουν οι έφηβοι για τις συμμορίες και την δράση τους. Επομένως οι νεοπροοδευτικοί θεωρούν ότι ένα μέτρο που θα βοηθήσει στην αλλαγή των πεποιθήσεων των εφήβων περί συμμοριών είναι η απαγόρευση των άσκοπων συγκεντρώσεων νεαρών μελών συμμοριών σε δημόσιους χώρους. Εφόσον τα υπόλοιπα μέλη της κοινωνίας δεν θα βλέπουν σε δημόσιους χώρους μέλη συμμοριών, η εικόνα της κοινωνικής αποδοχής αυτών των μελών, με τη πάροδο του χρόνου, θα καταρρεύσει. Από τη στιγμή που τα μέλη των συμμοριών δεν μπορούν να εκφράσουν εύκολα και δημόσια τις προθέσεις τους η εικόνα αρχίζει να καταρρέει, φθάνοντας στο σημείο να μην προκαλούν θαυμασμό ακόμα και στα ίδια τους τα μέλη²⁰⁹.

Στα κοινά σημεία των εκφραστών της Νέας Σχολής του Σικάγο και των εκφραστών της μηδενικής ανοχής εμπερικλείονται και η σχέση μεταξύ εγκλήματος και αταξίας καθώς και η επεξήγηση της ανυπακοής των κανόνων σε περιπτώσεις επαιτείας, πορνείας, μέθης κλπ. Όσον αφορά την πρώτη περίπτωση οι νεοπροοδευτικοί εστιάζουν στο κοινωνικό νόημα που οι πολίτες αποδίδουν στην κοινωνική ευταξία και αταξία. Στα πλαίσια αυτά επισημαίνουν την σημαντικότητα μέτρων διατήρησης της τάξης μέσω πρακτικών εφαρμογών μηδενικής ανοχής. Επομένως η κοινωνική ευταξία περιγράφεται ως η περίπτωση που η κοινότητα δεν ανέχεται το έγκλημα και ότι πρόκειται για μια κοινότητα η οποία επιβάλει κανόνες κομφορμιστικής συμπεριφοράς. Στην αντίθετη περίπτωση κάνουμε λόγο για ανεκτική κοινότητας προς την αταξία, την παραβατικότητα και το έγκλημα²¹⁰.

Στη δεύτερη περίπτωση ταύτισης των δύο προσεγγίσεων (Νέα Σχολή του Σικάγο και των Wilson και Kelling) οι νεοπροοδευτικοί κάνουν διάκριση μεταξύ των ατόμων που υπακούουν στους νόμους και σε εκείνους που τους παραβαίνουν και

²⁰⁷ Meares T., Kahan D., , "Law and (Norms of) Order in the Inner City" , *Faculty Scholarship Series*, ό.π., σελ. 819.

²⁰⁸ Το ίδιο.

²⁰⁹ Meares T., Kahan D., , "Law and (Norms of) Order in the Inner City", ό.π. σελ. 820 επ.

²¹⁰ Meares T., Kahan D., , "Law and (Norms of) Order in the Inner City", ό.π. σελ. 819.

επιλέγουν πρακτικές αταξίας και παραβατικότητας. Το κοινωνικό νόημα της αταξίας ωθεί τους παραβάτες να συνεχίσουν την διάπραξη παράνομων πράξεων προς ευχαρίστησή τους ή προς εκπλήρωση κάποιων στόχων και ταυτόχρονα απομακρύνει τους νομοταγείς πολίτες από τις περιοχές που χαρακτηρίζονται από αταξία και κοινωνική απειθαρχία. Έτσι λοιπόν, στις περιπτώσεις που η ευταξία και η κομφορμιστική συμπεριφορά αποτελούν κύριο χαρακτηριστικό κάποιων κοινωνιών, και στις οποίες ο επίσημος κοινωνικός έλεγχος του εγκλήματος αντιδρά σε κάθε είδους παράβαση τότε τόσο οι παραβάτες όσο και οι σύννομοι πολίτες, εφόσον παρατηρούν ότι δεν πρόκειται για μια κοινωνία ανεκτική προς τις παρεκκλίσεις, προσαρμόζονται αναλόγως προς τους κανόνες και τις κοινωνικά και νομικά αποδεκτές συμπεριφορές²¹¹.

Εν κατακλείδι, μια πλήρης αντεγκληματική πολιτική σύμφωνα με τις απόψεις των εκφραστών της Νέας Σχολής του Σικάγο, είναι εκείνη η οποία θα μπορέσει να μετατρέψει τα λανθάνουσα κοινωνικά νοήματα με σκοπό την οριοθέτηση των ανοχών απέναντι στο έγκλημα και τέλος να βοηθά τα άτομα να κατευθύνονται και να δρουν σύμφωνα με τους νόμους.

²¹¹ Kahan D., “Social Influence, Social Meaning and Deterrence”, Virginia Law Reviews, τ.2., σελ. 371.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

Εμπειρική Προσέγγιση Στάσεων των Φορέων Άσκησης του Επίσημου Κοινωνικού Ελέγχου του Εγκλήματος περί Μηδενικής Ανοχής

Κεφάλαιο 1^ο. Μεθοδολογία και παρουσίαση της Έρευνας

1.1 Μεθοδολογία

α. Δείγμα²¹² :

Οι συνεντεύξεις πραγματοποιήθηκαν σε υπαλλήλους των φορέων άσκησης του επίσημου κοινωνικού ελέγχου του εγκλήματος στο νομό Λακωνίας²¹³ στην πόλη της Σπάρτης. Πιο συγκεκριμένα, πραγματοποιήθηκαν έξι (6) συνεντεύξεις σε αξιωματικούς και υπαξιωματικούς της Ελληνικής Αστυνομίας, τέσσερις (4) σε δικαστικούς υπαλλήλους και δύο (2) σε διευθυντές καταστημάτων κράτησης. Το προφίλ των συνεντευζομένων έχει ως εξής :

Ελληνική Αστυνομία :

- Ασυνόμο Α΄
- Ασυνόμο Β΄
- Υπασυνόμο Β΄
- Αρχιφύλακα
- Υπαρχιφύλακα
- Αστυφύλακα

Δικαστήρια :

- Πρόεδρο Πρωτοδικών
- Αντεισαγγελέα
- Πρωτοδίκη
- Ειρηνοδίκη

²¹² Αν και σαν όρος αποφεύγεται στην ποιοτική έρευνα, το «δείγμα» είναι «δόκιμο» και ολιγάριθμο. Βλ. παρακάτω (β) Μέθοδος.

²¹³ Λόγω μη ύπαρξης καταστημάτων κράτησης στο νομό Λακωνίας, οι δύο συνεντεύξεις από τους διευθυντές πραγματοποιήθηκαν εκτός του νομού. Ο νομός δεν αναφέρεται λόγω επιθυμίας των συνεντευζομένων να μην αποκαλυφθεί η ταυτότητά τους και ο τρόπος πραγματοποίησης της συνέντευξης.

Κατάστημα Κράτησης :

- Διευθυντή

β. Μέθοδος :

Η σύσταση του δεύτερου μέρους της συγκεκριμένης διπλωματικής εργασίας πραγματοποιήθηκε με τη βοήθεια της ποιοτικής έρευνας.

Η επιλογή της ποιοτικής έρευνας στηρίχθηκε στο γεγονός ότι πρόκειται για μέθοδο η οποία στοχεύει στη περιγραφή, στην ανάλυση, στην ερμηνεία και στη κατανόηση κοινωνικών φαινομένων. Τα κοινωνικά φαινόμενα, για να μπορέσουν να ερμηνευθούν, εντάσσονται σε συγκεκριμένο ιστορικό – κοινωνικό πλαίσιο χωρίς να υπάρχει η δυνατότητα για γενικευμένες διατυπώσεις, με αποτέλεσμα να επιτυγχάνεται σε βάθος μελέτη του υπό εξέταση φαινομένου, κάτι που δεν είναι εφικτό στην ποσοτική έρευνα²¹⁴. Βασικό χαρακτηριστικό της ποιοτικής έρευνας είναι ότι στηρίζεται σε μικρό αριθμό περιπτώσεων με απώτερο στόχο την δημιουργία συνολικής εικόνας για τη κάθε περίπτωση²¹⁵.

Το μεθοδολογικό εργαλείο μέσω του οποίου πραγματοποιήθηκε η έρευνα είναι η συνέντευξη και πιο συγκεκριμένα η ημιδομημένη συνέντευξη. Η σημαντικότητα της μεθόδου έγκειται στο γεγονός ότι παρέχει διευκολύνσεις τόσο στον ερευνητή κατά τη διάρκεια διατύπωσης των ερωτήσεων, εφόσον πρόκειται για ευέλικτη μορφή συνέντευξης, επιτρέπει στον ερευνητή να εμβαθύνει περισσότερο επί του θέματος ακόμα και να αλλάξει κάποιες διευκρινιστικές ερωτήσεις ή να αλλάξει και την σειρά των ερωτήσεων, όσο και ως προς τον ερωτώμενο δίνοντάς του τη δυνατότητα να εκφραστεί ελεύθερα και να αναφέρει οτιδήποτε θεωρεί εκείνος σχετικό και σημαντικό²¹⁶.

Έγινε χρήση της σκόπιμης δειγματοληψίας και δειγματοληψίας χιονοστιβάδας. Λέγοντας σκόπιμη δειγματοληψία (purposive sample), εννοούμε ότι έγινε επιλογή περιπτώσεων που θεωρήθηκαν χαρακτηριστικές ως προς το ερευνώμενο θέμα. Από την άλλη, έγινε χρήση της δειγματοληψίας χιονοστιβάδας (snowball sample), λόγω δυσκολίας εύρεσης των προαπαιτούμενων ατόμων. Πιο

²¹⁴ Μακράκης Β., "Απομυθοποιώντας το Μεθοδολογικό Μονισμό", σελ. 20 στο Παπαγεωργίου Γ., Μέθοδοι στη Κοινωνιολογική Έρευνα, Τυπωθήτω, Αθήνα 1996.

²¹⁵ Κυριαζή Ν., *Η κοινωνιολογική έρευνα, κριτική επισκόπηση των μεθόδων και των τεχνικών*, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 2005, σελ. 52.

²¹⁶ Κυριαζή Ν., *Η κοινωνιολογική έρευνα, κριτική επισκόπηση των μεθόδων και των τεχνικών, ό.π.*, σελ. 262.

συγκεκριμένα, έγινε επιλογή ατόμων με προκαθορισμένα χαρακτηριστικά (στη συγκεκριμένη περίπτωση υπάλληλοι των φορέων του επίσημου κοινωνικού ελέγχου του εγκλήματος), τα οποία πρότειναν με τη σειρά τους ορισμένα επιπλέον άτομα. Με το πέρας των συνεντεύξεων και αυτά τα άτομα σύστησαν μερικά ακόμα άτομα κ.ο.κ.²¹⁷.

Η μέθοδος που χρησιμοποιήθηκε για την ανάλυση των δεδομένων που προέκυψαν από τις συνεντεύξεις είναι η ανάλυση περιεχομένου. Θεωρείται εύκαμπτη μέθοδος για την ανάλυση των στοιχείων ενός κειμένου²¹⁸. Περιγράφεται ως «επιστημονική μελέτη του περιεχομένου της επικοινωνίας σε σχέση με τις έννοιες, το πλαίσιο και τις προθέσεις που περιλαμβάνονται στα μηνύματα»²¹⁹.

Πρόκειται για ένα σύνολο διαδικασιών για την συστηματοποίηση και κατηγοριοποίηση των πληροφοριών κατά τέτοιο τρόπο ώστε να δίνεται η δυνατότητα στον ερευνητή για διατύπωση συμπερασμάτων, σχετικά με τον προφορικό και τον γραπτό λόγο, αλλά και άλλου είδους υλικό (π.χ. βίντεο)²²⁰.

Έτσι λοιπόν συστάθηκε ο οδηγός συνέντευξης ο οποίος χωρίστηκε σε τρία μέρη :

- Το πρώτο μέρος αναφέρεται στα δημογραφικά χαρακτηριστικά των ερωτώμενων,
- Το δεύτερο μέρος επικεντρώνεται στο πώς κρίνουν οι συνεντευξιαζόμενοι την εξέλιξη της εγκληματικότητας και την δράση της αντεγκληματικής πολιτικής (12 ερωτήσεις) και,
- Το τρίτο και τελευταίο μέρος διερευνά τις απόψεις των συνεντευξιαζόμενων σχετικά με την αντιμετώπιση της εγκληματικότητας (10 ερωτήσεις).

²¹⁷ Κυριαζή Ν., *Η κοινωνιολογική έρευνα, κριτική επισκόπηση των μεθόδων και των τεχνικών*, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 2005, σελ. 118 επ.

²¹⁸ Hsieh H-F., Shannon S., “Three Approaches to Qualitative Content Analysis”, σελ. 1277 στο http://www.iisgcp.org/pdf/glssn/Supplemental_Reading_on_Coding_2.pdf

²¹⁹ Prasad D., “Content Analysis. A method in Social Science Research” σελ. 1 από Lal Das K., Bhaskaran, V., *Research methods for Social Work*, Rawat, New Delhi 2008, pp.173-193, <http://www.css.ac.in/download/Content%20Analysis.%20A%20method%20of%20Social%20Science%20Research.pdf>

²²⁰ “Content Analysis: A Methodology for Structuring and Analyzing Written Material”, General Accounting Office, March 1989, σελ. 6, <http://archive.gao.gov/d48t13/138426.pdf>

γ. Διαδικασία συλλογής δεδομένων :

Η διαδικασία πραγματοποίησης των συνεντεύξεων πραγματοποιήθηκε κατά το χρονικό διάστημα 10/10/2015 έως 09/11/2015. Οι συνεντεύξεις, στο μεγαλύτερο μέρος τους, έγιναν ύστερα από τηλεφωνική επικοινωνία κυρίως στους χώρους εργασίας των συνεντευξιζόμενων, δηλαδή στο Αστυνομικό Τμήμα Σπάρτης και στο Δικαστικό Μέγαρο Σπάρτης. Μερικές ολοκληρώθηκαν εκτός χώρου εργασίας καθώς ήταν ανέφικτη η είσοδος (κατάστημα κράτησης), όπως και σε μερικούς αστυνομικούς οι οποίοι υπηρετούν σε Μικτά Αστυνομικά Τμήματα των περιχώρων

Η διάρκεια κάθε συνέντευξης κυμαινόταν από 30 έως 40 λεπτά ανάλογα με την διαθεσιμότητα του καθενός λόγω υπηρεσιακών αναγκών. Δεν χρησιμοποιήθηκε μαγνητόφωνο και οι απαντήσεις καταγράφονταν άμεσα.

Εδώ θα πρέπει να σημειωθεί ότι σκοπός της κάθε συνέντευξης είναι η καταγραφή της προσωπικής άποψης του κάθε ερωτώμενου χωρίς να σημαίνει ότι εκπροσωπεί την εκάστοτε υπηρεσία.

Η ανάλυση των δεδομένων που συλλέχθηκαν από τις συνεντεύξεις πραγματοποιήθηκε με τη μέθοδο της ανάλυσης περιεχομένου.

δ. Δυσχέρειες :

Το μεγαλύτερο πρόβλημα που προέκυπτε κατά τη διάρκεια προετοιμασίας της συνέντευξης ήταν η έκφραση φόβου δημοσιοποίησης της ταυτότητας των συνεντευξιζόμενων. Υπήρξαν λίγες περιπτώσεις όπου η συνέντευξη ακυρώθηκε λόγω του προαναφερθέντος φόβου. Ο φόβος αυτός αποτέλεσε μεγάλο εμπόδιο όσον αφορά την εξεύρεση του απαραίτητου αριθμού ατόμων για την υλοποίηση της έρευνας. Ωστόσο, σημαντικό θα ήταν να σημειωθεί ότι κατά τη διάρκεια γνωριμίας με τους ερωτηθέντες, διευκρινίστηκε πως πρόκειται για μέρος της διπλωματικής εργασίας, το οποίο θα βοηθήσει στην ολοκλήρωσή της, καθώς αποτελεί αναπόσπαστο μέρος της, εφόσον διακρίνεται από θεωρητικό και ερευνητικό μέρος. Επίσης επισημάνθηκε πως η εκπόνηση της συγκεκριμένης εργασίας αποτελεί μέρος της ολοκλήρωσης των σπουδών του προγράμματος μεταπτυχιακών σπουδών «Η Σύγχρονη Εγκληματικότητα και η Αντιμετώπισή της». Τέλος διασαφηνίστηκε πως οι απαντήσεις δεν θα χρησιμοποιηθούν με τέτοιο τρόπο ώστε να προδίδεται η ταυτότητα των συνεντευξιζόμενων και πως τηρηθεί το απόρρητο των προσωπικών τους δεδομένων.

Ορισμένες φορές οι υπηρεσιακές ανάγκες στάθηκαν εμπόδιο στην ολοκλήρωση συνεντεύξεων με αποτέλεσμα το ραντεβού να ακυρώνεται και να επανακαθορίζεται σε ώρες εκτός υπηρεσίας.

Το μεγαλύτερο μέρος των συνεντευξιαζόμενων έδειξε ιδιαίτερο ενδιαφέρον για το θέμα της διπλωματικής εργασίας χαρακτηρίζοντάς το ως καίριο αλλά ταυτόχρονα διαχρονικό, με αποτέλεσμα να δείξουν έμπρακτα τη προθυμία τους για συμμετοχή στη συγκεκριμένη διαδικασία, δίνοντας συνεντεύξεις σε ώρες υπηρεσίας ακόμα και θυσιάζοντας τον ελεύθερο χρόνο τους.

1.2 Παρουσίαση της έρευνας

Το ερευνητικό μέρος της παρούσας εργασίας πραγματοποιήθηκε με τη βοήθεια ημιδομημένης συνέντευξης η οποία υλοποιήθηκε με τη βοήθεια οδηγού συνέντευξης. Ο οδηγός συνέντευξης αποτελείται από τρία μέρη :

Μέρος Α' : Δημογραφικά χαρακτηριστικά

Στο πρώτο μέρος καταγράφονται τα προσωπικά στοιχεία των συνεντευξιαζόμενων. Η καταγραφή των προσωπικών στοιχείων στηρίζεται στα εξής :

1. Φορέας του Επίσημου Κοινωνικού Ελέγχου του Εγκλήματος,
2. Επάγγελμα
3. Φύλο
4. Ηλικία
5. Οικογενειακή Κατάσταση
6. Σπουδές
7. Προϋπηρεσία

Μέρος Β' : Πρόσληψη της εγκληματικότητας και της αντεγκληματικής πολιτικής

Στο δεύτερο μέρος πραγματοποιούνται δώδεκα ερωτήσεις ανοικτού τύπου. Οι ερωτήσεις αυτές δίνουν τη δυνατότητα στον ερωτώμενο να εκφράσει τις απόψεις του για το πώς κρίνει την εξέλιξη της εγκληματικότητας ποιοτικά και ποσοτικά, αν θεωρούν ότι έχουν αυξηθεί συγκεκριμένα εγκλήματα, για τα χαρακτηριστικά των

δραστών, για την αντεγκληματική πολιτική σε τοπικό και διεθνές επίπεδο, για την αποτελεσματικότητα και την πιθανότητα αυστηροποίησης ή όχι των ποινών, για την ποινή του εγκλεισμού σε καταστήματα κράτησης και τέλος για το κατά πόσο κρίνουν ικανοποιητική την συνεργασία των φορέων του επίσημου κοινωνικού ελέγχου του εγκλήματος.

Μέρος Γ' : *Αντιμετώπιση της εγκληματικότητας*

Το τρίτο και τελευταίο μέρος του οδηγού συνέντευξης περιλαμβάνει δέκα ερωτήσεις ανοικτού τύπου οι οποίες αποσκοπούν στη συλλογή απόψεων σχετικά με το ποια πιστεύουν ότι θα έπρεπε να είναι η αντιμετώπιση της εγκληματικότητας, ποιες παρεμβάσεις θα μπορούσαν να γίνουν, κατά πόσο η εκπαίδευση θα μπορούσε να συμβάλει στη πρόληψη της εγκληματικότητας, ποια θα έπρεπε κατά τη γνώμη τους να είναι η αντιμετώπιση σε συγκεκριμένα παραδείγματα παρεκκλίνουσας συμπεριφοράς ανηλίκων κ.α. Το τρίτο μέρος του οδηγού συνέντευξης ολοκληρώνεται με την προσωπική εννοιολόγηση της μηδενικής ανοχής καθώς και τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα που απορρέουν από την εφαρμογή της ως μέτρο αντεγκληματικής πολιτικής.

Κεφάλαιο 2^ο. Ποιοτική ανάλυση συνεντεύξεων

Στο σημείο αυτό, θα πραγματοποιηθεί ανάλυση των απαντήσεων που δόθηκαν κατά τη διάρκεια της συνέντευξης. Για τεχνικούς λόγους, σε ορισμένες περιπτώσεις προβάλλονται πίνακες οι οποίοι προηγούνται της εκάστοτε ανάλυσης, ώστε να διευκολύνεται ο αναγνώστης στην παρακολούθηση των αποτελεσμάτων.

2.1 Παρουσίαση απαντήσεων

Α' Μέρος : Δημογραφικά χαρακτηριστικά

1. Φορέας επίσημου κοινωνικού ελέγχου

Για την εκπλήρωση του ερευνητικού μέρους της διπλωματικής εργασίας πραγματοποιήθηκαν συνεντεύξεις σε δώδεκα άτομα. Από αυτά οι μισοί προέρχονται από την αστυνομική αρχή, τέσσερις προέρχονται από δικαστική αρχή και δύο από καταστήματα κράτησης.

2. Επάγγελμα

- **Αστυνομική αρχή** . Απαρτίζεται από διαφορετικές βαθμίδες. Πιο συγκεκριμένα :
 - Αστυνόμος Α'
 - Αστυνόμος Β'
 - Υπαστυνόμος Β'
 - Αρχιφύλακας
 - Υπαρχιφύλακας
 - Αστυφυλακής
- **Δικαστική Αρχή** . Συμπεριλαμβάνονται τέσσερις διαφορετικές βαθμίδες:
 - Πρόεδρος Πρωτοδικών
 - Αντεισαγγελέας
 - Πρωτοδίκης
 - Ειρηνοδίκης

▪ **Κατάστημα Κράτησης :**

- Δύο διευθυντές φυλακών

3. Φύλο

Από τους δώδεκα συνεντευξιαζόμενους οι τέσσερις είναι γυναίκες και οι υπόλοιποι οκτώ είναι άνδρες.

4. Ηλικία

Για διευκόλυνση ανάλυσης της συγκεκριμένης μεταβλητής έγινε η εξής κατηγοριοποίηση : Ηλικίες κάτω των τριάντα ετών (<30), ηλικίες από τριάντα έως σαράντα εννέα ετών (30-49) και ηλικίες μεγαλύτερες από πενήντα ετών (>50).

Έτσι λοιπόν οι ηλικίες του συνόλου των ερωτηθέντων έχουν ως εξής :

<30	3 άτομα
30 - 49	8 άτομα
>50	1 άτομο

Τρεις στους δώδεκα συγκαταλέγονται στην κατηγορία κάτω των τριάντα ετών. Στην κατηγορία τριάντα έως σαράντα εννέα ετών συμπεριλαμβάνονται οκτώ άτομα, ενώ στην κατηγορία άνω των πενήντα ετών συγκαταλέγεται ένα άτομο.

5. Οικογενειακή κατάσταση

Σε αυτή την ερώτηση οι μεταβλητές είναι οι εξής : Έγγαμος/η, Άγαμος/η, Διαζευγμένος/η, Χήρος/α. Οι απαντήσεις ωστόσο αφορούν τις δύο πρώτες μεταβλητές. Πιο συγκεκριμένα :

Έγγαμος/η	7 άτομα
Άγαμος/η	5 άτομα

Επτά στους δώδεκα δήλωσαν πως είναι έγγαμοι, ενώ πέντε στους δώδεκα δήλωσαν άγαμοι.

6. Σπουδές

Όλοι οι ερωτηθέντες δήλωσαν ότι είναι απόφοιτοι ΑΕΙ/ΤΕΙ. Δύο στου δώδεκα δήλωσαν κάτοχοι μεταπτυχιακού τίτλου.

7. Προϋπηρεσία

Όπως και στην ερώτηση 4, για την διευκόλυνση ανάλυσης των απαντήσεων, τα έτη προϋπηρεσίας κατηγοριοποιήθηκαν σε τρεις ομάδες : προϋπηρεσία κάτω των δέκα ετών (<10), προϋπηρεσία από δέκα έως είκοσι εννέα έτη (10 - 29) και προϋπηρεσία άνω των τριάντα ετών (>30). Έτσι λοιπόν έχουμε τα εξής στοιχεία :

<10	4 άτομα
10-29	7 άτομα
>30	1 άτομο

Όπως παρατηρούμε, τέσσερις στους δώδεκα έχουν προϋπηρεσία κάτω των δέκα ετών, επτά στους δώδεκα έχουν προϋπηρεσία από δέκα έως είκοσι εννέα έτη και ένας στους δώδεκα έχει προϋπηρεσία άνω των τριάντα ετών.

Β' Μέρος : Πρόσληψη της εγκληματικότητας και της αντεγκληματικής πολιτικής

1. Πώς κρίνετε την εξέλιξη της εγκληματικότητας στις μέρες μας ;

Στη συγκεκριμένη ερώτηση οι ερωτηθέντες αναφέρθηκαν τόσο στην ποιοτική όσο και στη ποσοτική εξέλιξη της εγκληματικότητας.

Ως προς την ποιοτική εξέλιξη της εγκληματικότητας υποστηρίζουν ότι πλέον έχουμε πιο οργανωμένες ενέργειες με «σύμμαχο» την τεχνολογία η οποία αναπτύσσεται ραγδαία. Θεωρούν ότι η εγκληματικότητα διαφοροποιείται από τόπο σε τόπο και από χρόνο σε χρόνο, κάνοντας την εγκληματικότητα να εξελίσσεται ανάλογα προς τις αλλαγές της κοινωνίας. Χαρακτηριστική είναι η φράση ενός αξιωματικού

αστυνομίας ο οποίος τόνισε πως *«ο χρόνος και η εγκληματικότητα είναι δυο "αδελφές" οι οποίες συμπορεύονται ακέραια προς το χρόνο»*. Και συνεχίζει *«η εγκληματικότητα "κινείται" αναλόγως προς τις αλλαγές που υφίσταται κάθε κοινωνία στην οποία διαπράττεται, φθάνοντας στο σημείο να αποτελεί καθρέφτη της εκάστοτε πολιτικής»*.

Ως προς τη ποσοτική διάσταση της εγκληματικότητας, το σύνολο των συνεντευξιαζόμενων υποστήριξε πως οι δείκτες της εγκληματικότητας έχουν αυξηθεί δραματικά κυρίως λόγω οικονομικής κρίσης. Και αυτό, διότι το μεγαλύτερο ποσοστό των πολιτών αδυνατεί να ανταπεξέλθει στις καθημερινές υποχρεώσεις, με αποτέλεσμα να οδηγούνται καθημερινά σε παράνομες δραστηριότητες έχοντας, όπως υποστήριξε ένας δικαστικός λειτουργός, *«ως ηθικό αυτουργό το πολιτικό - πελατειακό σύστημα που χαρακτηρίζει την ελληνική κοινωνία»*.

2. Ποια είδη εγκλημάτων θεωρείτε ότι έχουν την μεγαλύτερη όξυνση και γιατί ;

Ερωτώμενοι	Φοροδιαφυγή	Εγκλήματα κατά της γενετήσιας ελευθερίας	Απάτες	Εγκλήματα κατά της ιδιοκτησίας
1	√			
2	√			
3	√			
4	√			
5		√		
6			√	
7			√	
8			√	
9				√
10				√
11				√
12				√

Όσον αφορά την άποψη των ερωτηθέντων για το ποια εγκλήματα έχουν την μεγαλύτερη όξυνση, λιγότεροι από τους μισούς απάντησαν πως η φοροδιαφυγή έχει αυξηθεί ιδιαίτερα τα τελευταία χρόνια. Αυτό αιτιολογείται από τους ίδιους λόγω αδυναμίας των πολιτών να εξοφλήσουν τους ολοένα και περισσότερους φόρους που επιβάλλονται στον ελληνικό λαό. Σύμφωνα με έναν δικαστικό λειτουργό, *«όλη αυτή*

η οικονομική κατάσταση καθιστά τη φτώχεια και την ανέχεια βασικά χαρακτηριστικά της ελληνικής κοινωνίας».

Άλλη μία οπτική επικεντρώνεται στα εγκλήματα κατά της γενετήσιας ελευθερίας. Έτσι λοιπόν, ένας στους δώδεκα θεωρεί ότι τα εγκλήματα αυτά χρήζουν ιδιαίτερης προσοχής και επικεντρώνεται στη σωματεμπορία και στη διάθεση πορνογραφικού υλικού. Όσον αφορά τη διάθεση πορνογραφικού υλικού τονίζει πως η αύξηση των ποσοστών τέτοιου είδους αδικημάτων οφείλεται στην εξέλιξη της τεχνολογίας και στην απρόσωπη κατάσταση που επικρατεί στο διαδίκτυο. Θεωρεί πως οι δράστες τέτοιων αδικημάτων δρουν ανεξέλεγκτα μέχρι τη σύλληψή τους λόγω της πεποίθησής τους ότι δεν θα συλληφθούν ποτέ.

Άλλο ένα έγκλημα το οποίο σημειώθηκε στις απαντήσεις της συγκεκριμένης ερώτησης αποτελεί η απάτη. Πιο συγκεκριμένα, τρεις στους δώδεκα θεωρούν ότι οι απάτες (πλαστογραφίες, ψευδορκίες κλπ.) έχουν αυξηθεί ιδιαίτερα τα τελευταία χρόνια και αιτιολογούν και πάλι βάσει της οικονομικής κρίσης. Ωστόσο τονίζουν ότι οι απάτες πάντα έκαναν την εμφάνισή τους ανά τους αιώνες με την διαφορά ότι στην εποχή μας ασκούνται με μεγαλύτερη ευκολία λόγω των μέσων που διαθέτουν οι πολίτες. Ενδιαφέρον προκαλεί η απάτη που παρατηρείται τα δύο τελευταία χρόνια στη πόλη της Σπάρτης η οποία έχει ως εξής: ένας επιτήδειος χτυπά την πόρτα ενός ηλικιωμένου ζευγαριού και λέγοντάς τους πως είναι υπάλληλος της εφορίας, ζητά να του καταβληθεί υποτιθέμενο χρέος του παιδιού τους. Αφού λάβει το ποσό εξαφανίζεται.

Στη ίδια ερώτηση, τέσσερις στους δώδεκα θεωρούν ότι τα εγκλήματα κατά της ιδιοκτησίας χαρακτηρίζονται από μεγαλύτερη όξυνση τα τελευταία χρόνια. Η βασική αιτιολόγηση των εκφραστών της συγκεκριμένης άποψης είναι η οικονομική κρίση και η αθλιότητα που πλήττει τον ελληνικό λαό. Τόνισαν την αύξηση των ληστειών και κλοπών που διαπράττονται τα τελευταία χρόνια λόγω οικονομικής δυσπραγίας. Χαρακτηριστική είναι η άποψη ενός υπαξιωματικού αστυνομίας ο οποίος καταδεικνύει ως αιτιολογικό παράγοντα αύξησης των ληστειών και κλοπών την εισροή μεταναστών στην Ελλάδα και την συμμετοχή τους στον εργασιακό χώρο, καταλαμβάνοντας έτσι σημαντικό αριθμό θέσεων εργασίας, αποκλείοντας έτσι ημεδαπούς από τον εργασιακό χώρο. Αυτό σύμφωνα με τον ίδιο οδηγεί το άτομο που δεν εργάζεται στην τέλεση πράξεων όπως οι προαναφερθέντες. Άλλη μία οπτική σκιαγραφεί το άτομο ως ένα ον το οποίο είχε συνηθίσει να ζει πλουσιοπάροχα και

όταν λόγω οικονομικής κρίσης η κατάσταση αυτή κατέρρευσε, αναπόφευκτα οδηγήθηκε στην παραβατικότητα λόγω μειωμένων ηθικών αναστολών.

3. Ποια θεωρείτε ότι είναι τα χαρακτηριστικά των δραστών;

Ερωτώμενοι	Άτομα χαμηλού κοινωνικού και οικονομικού επιπέδου	Άτομα προερχόμενα από διασπασμένες / οικογένειες παραβατών	Άτομα ευκατάστατα
1	√		
2	√		
3	√		
4	√		
5	√		
6	√		
7	√		
8	√		
9	√		
10		√	
11			√
12			√

Στο ερώτημα σχετικά με τα χαρακτηριστικά των δραστών, το μεγαλύτερο μέρος των απαντήσεων, (9 στους 12) θεωρεί πως πρόκειται για άτομα χαμηλού κοινωνικού και μορφωτικού επιπέδου. Οι περισσότεροι συγκαταλέγουν σε αυτή τη κατηγορία ανέργους, φτωχούς, μετανάστες και αθίγγανους. Δικαιολογούν τις παράνομες πράξεις ως προσπάθεια επιβίωσης αλλά και ως πράξη συνήθειας και μίμησης πέραν της επιβίωσης (αθίγγανοι).

Από την άλλη μεριά, ένα μικρότερο ποσοστό (2 στους 12) κρίνει πως άτομα ευκατάστατα υπερεκπροσωπούνται στα ποσοστά παραβατικότητας και εγκληματικών ενεργειών. Πρόκειται για τα εγκλήματα του λευκού περιλαιμίου (white collar crimes) όπου σύμφωνα με τη γνώμη των ερωτηθέντων τα τελευταία χρόνια έχουν αυξηθεί στη χώρα μας και αυτό, λόγω της ανασφάλειάς τους για απώλεια τις ισχύος τους, λόγω οικονομικής κρίσης. Όπως χαρακτηριστικά είπε ένας δικαστικός λειτουργός «*οι καθώς πρέπει της υψηλής κοινωνίας είναι υπεράνω πάσης υποψίας*».

Τέλος, ένας στους δώδεκα έθεσε το φαινόμενο της προβληματικής οικογένειας καθώς και της οικογένειας η οποία απαρτίζεται από παραβάτες. Σύμφωνα

με αυτή την οπτική ορισμένες φορές τα άτομα τα οποία εμπλέκονται σε τέτοιου είδους δραστηριότητες προέρχονται από προβληματικές οικογένειες οι οποίες δεν βοήθησαν το παιδί να διαμορφώσει δομημένο χαρακτήρα, δεν το βοήθησε να κοινωνικοποιηθεί σωστά, με αποτέλεσμα να προσπαθεί να βρει διέξοδο δια της εγκληματικής οδού. Τέτοιου είδους οικογένειες μπορούν να θεωρηθούν εκείνες που απαρτίζονται από παραβάτες με αποτέλεσμα πολλές φορές το παιδί να μιμείται αποκλίνουσες συμπεριφορές θεωρώντας πως δρουν φυσιολογικά.

4. Πώς θα χαρακτηρίζατε την αντεγκληματική πολιτική στην Ελλάδα, στην Ευρώπη και στην Αμερική ;

Ερωτώμενοι	Ελλάδα	Ευρώπη	Αμερική
1	Προβληματική	Ικανοποιητική	Αποτελεσματική
2	Προβληματική	Ικανοποιητική	Αποτελεσματική
3	Προβληματική	Ικανοποιητική	Αποτελεσματική
4	Προβληματική	Ικανοποιητική	Αποτελεσματική
5	Προβληματική	Ικανοποιητική	Αποτελεσματική
6	Προβληματική	Ικανοποιητική	Αποτελεσματική
7	Προβληματική	Ικανοποιητική	Βάρβαρη
8	Προβληματική	Ικανοποιητική	Αυστηρή - Τιμωρητική
9	Προβληματική	Ικανοποιητική	Αυστηρή - Τιμωρητική
10	Προβληματική	Ικανοποιητική	Αυστηρή - Τιμωρητική
11	Προβληματική	Ικανοποιητική	Αυστηρή - Τιμωρητική
12	Ικανοποιητική	Αυστηρή	Βάρβαρη

Ξεκινώντας από την αντεγκληματική πολιτική της Ελλάδας οι απαντήσεις ήταν άμεσες με συντριπτικό χαρακτηρισμό της ως προβληματική (έντεκα στους δώδεκα). Πολλές φορές δόθηκε έμφαση στην ανικανότητα του συστήματος να τιμωρήσει άμεσα, που σύμφωνα με τον ισχυρισμό τους δημιουργείται κατ' αυτό τον τρόπο πρόσφορο έδαφος για συνέχιση εγκληματικών δραστηριοτήτων. Επίσης όπως υποστήριξε ένας αξιωματικός αστυνομίας, **«η πρώτη τρύπα (του συστήματος) η οποία προκαλεί διαρροή του συστήματος είναι η πρόληψη»**. Σύμφωνα με την αντίληψη αυτή, την οποία εμμέσως πλην σαφώς υποστήριξαν όλοι όσοι χαρακτήρισαν την αντεγκληματική πολιτική στην Ελλάδα ως προβληματική, από τη στιγμή που η πρόληψη είναι ελλιπής, δεν είναι εύκολο οι φορείς του επίσημου

κοινωνικού ελέγχου του εγκλήματος να δράσουν κατασταλτικά (και προληπτικά εν γένει) με αποτέλεσμα να δημιουργείται ένας φαύλος κύκλος. Σοβαρό επίσης πρόβλημα θεωρούν πως αποτελεί η καθυστέρηση εκδίκασης υποθέσεων από τα ελληνικά δικαστήρια με αποτέλεσμα πολλές φορές ο φερόμενος ως δράστης να συνεχίζει να εγκληματεί εφόσον θεωρεί ότι οι πράξεις του είναι ανεκτές από το κοινωνικό σύνολο, από τη στιγμή που δεν γίνονται προσπάθειες “εξουδετέρωσής” τους.

Τέλος, ένας στους δώδεκα υποστήριξε πως η αντεγκληματική πολιτική στην Ελλάδα είναι ικανοποιητική και ευέλικτη, και πως έχει περιθώρια βελτίωσης.

Σε Ευρωπαϊκό επίπεδο η αντεγκληματική πολιτική θεωρείται ικανοποιητική από το σύνολο των ερωτηθέντων. Πιο συγκεκριμένα, έντεκα στους δώδεκα θεωρούν ότι η αντεγκληματική πολιτική σε ευρωπαϊκό επίπεδο είναι ικανοποιητική. Δηλώνουν πως είναι βελτιωμένη τα τελευταία χρόνια και αποτελεί ένα σημαντικό παράδειγμα για την ελληνική πραγματικότητα, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι είναι αποτελεσματική ως προς τη μείωση ή τον έλεγχο της εγκληματικότητας. Ωστόσο, υπάρχει και η άποψη πως η αντεγκληματική πολιτική στην Ευρώπη είναι αυστηρή και πως καταστρατηγεί ανθρώπινα δικαιώματα στο όνομα της ευταξίας και της κοινωνικής ισορροπίας.

Ολοκληρώνοντας, ενδιαφέρον προκαλούν οι απαντήσεις όσον αφορά την αντεγκληματική πολιτική στις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής. Οι μισοί ερωτηθέντες αναφέρουν πως η αντεγκληματική πολιτική που εφαρμόζεται στις Η.Π.Α επιφέρει αποτελέσματα. Πιστεύουν ότι η υπερβολική αστυνόμευση και ο διαρκής έλεγχος σε χώρους έντονου και μη, συνωστισμού διατηρεί την κοινωνική ισορροπία και αποτρέπει την οποιαδήποτε προσπάθεια για παράβαση η οποία μπορεί να εξελιχθεί σε εγκληματική δραστηριότητα. Από τους έξι ερωτηθέντες που δήλωσαν πως η αντεγκληματική πολιτική στις Η.Π.Α είναι αποτελεσματική, οι τέσσερις τόνισαν την αποτελεσματικότητα των φορέων του επίσημου κοινωνικού ελέγχου του εγκλήματος και ιδιαίτερα του δικαστικού κλάδου, ο οποίος δρα τάχιστα και επιβάλλει ποινές οι οποίες εκτίονται. Ωστόσο, το υπόλοιπο ποσοστό (1/2) θεωρεί ότι πρόκειται για αυστηρή αντιμετώπιση όλων των παραβάσεων (από την παράβαση του κώδικα οδικής κυκλοφορίας μέχρι και την ανθρωποκτονία) κάτι που δεν αντιπροσωπεύει ένα δίκαιο σύστημα απονομής της ποινικής δικαιοσύνης.

5. Τι πιθανότητες έχει ένα άτομο να επανενταχθεί στη κοινωνία μετά την έκτιση της ποινής του;

Ερωτώμενοι	Ελάχιστες	Καμιά
1	√	
2	√	
3	√	
4	√	
5	√	
6	√	
7	√	
8	√	
9	√	
10	√	
11		√
12		√

Στο θέμα της επανένταξης του ατόμου ύστερα από την έκτιση της ποινής του, δέκα στους δώδεκα ερωτώμενοι απάντησαν ότι οι πιθανότητες επανένταξης στον κοινωνικό ιστό είναι ελάχιστες. Η άποψη αυτή στηρίχθηκε σε δύο κατευθύνσεις. Η μία αφορά την ανικανότητα του σωφρονιστικού συστήματος να δώσει στον δράστη εφόδια τα οποία θα τον βοηθήσουν να επανενταχθεί στην κοινωνία. Υποστηρίζουν πως ο χρόνος έκτισης της ποινής είναι «πολύτιμος». Για να βοηθήσουν το άτομο να κατανοήσει τη βαρύτητα των πράξεών του θα πρέπει να το επιδιώξουν μέσω της εκπαίδευσης. Σύμφωνα με την άποψή τους, εφόσον το άτομο θα επιμορφώνεται και θα γίνεται αποδέκτης νέων αντικειμένων (π.χ. μαθαίνοντας μια τέχνη) τότε επιτυγχάνεται “κάθαρση”. Και κατ’ αυτό τον τρόπο θα μπορέσει να ενταχθεί ευκολότερα στον εργασιακό χώρο. Από την άλλη, θεωρούν ότι πολλές φορές η κοινωνία δεν βοηθά στην επανένταξη του αποφυλακισθέντος ατόμου, καθώς δεν έχει οργανωθεί με κατάλληλους μηχανισμούς ώστε να τους βοηθά στα πρώτα βήματα της ελεύθερης διαβίωσης.

Τέλος, δύο στους δώδεκα απάντησαν πως δεν υπάρχει καμία πιθανότητα επανένταξης του ατόμου στην κοινωνία. Και αυτό γιατί θεωρούν ότι λόγω του συνωστισμού με στυγνούς εγκληματίες στο εσωτερικό των φυλακών, το άτομο δεν σωφρονίζεται αλλά «εκπαιδεύεται» και τελειοποιεί τις μεθόδους διάπραξης

εγκληματικών δραστηριοτήτων. Χαρακτηριστική είναι η άποψη ενός αξιωματικού αστυνομίας, η οποία διατυπώθηκε ως εξής « *Η φυλακή όχι μόνο δεν σωφρονίζει, αλλά προάγει στυγνούς εγκληματίες. Ο απλός παραβάτης εκπαιδεύεται και προάγεται ως ολοκληρωμένος εγκληματίας*».

6. Κατά τη γνώμη σας οι ποινές που επιβάλλονται σε περιπτώσεις παράβασης των νόμων είναι ικανοποιητικές;

Ερωτώμενοι	Ικανοποιητικές	Μη ικανοποιητικές
1	√	
2	√	
3	√	
4	√	
5	√	
6	√	
7	√	
8	√	
9	√	
10	√	
11		√
12		√

Στο συγκεκριμένο ερώτημα, οι δέκα στους δώδεκα ερωτηθέντες απάντησαν πως θεωρούν τις επιβαλλόμενες ποινές ικανοποιητικές. Χαρακτηριστική είναι η φράση ενός δικαστικού λειτουργού σύμφωνα με την οποία «*έχουμε ένα από τα καλύτερα Συντάγματα σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Δεν πρέπει να αγνοούμε τις δυνατότητες που παρέχει για μια ανθρώπινη κοινωνία με όρους οι οποίοι δεν καταστρατηγούν τα ανθρώπινα δικαιώματα*». Ωστόσο, τονίζουν ότι ενώ είναι ικανοποιητικές, το πρόβλημα είναι ότι συνήθως δεν εκτίονται. Άλλη μία άποψη θεωρεί ότι ενώ είναι ικανοποιητικές οι ποινές που επιβάλλονται θα μπορούσαν να είναι και πιο αυστηρές αν σκεφτεί κανείς ότι το κοινό νιώθει ασφαλές όταν επιβάλλονται αυστηρές ποινές. «*Οι ποινές που επιβάλλονται είναι ικανοποιητικές. Ο λαός νιώθει ασφάλεια όταν υπάρχει άμεση ποινική αντιμετώπιση κατά των δραστών. Και λέω πως είναι ικανοποιητικές σε τοπικό επίπεδο γιατί κάνουμε λόγο για σκληρό ελληνικό ποινικό σύστημα. Άρα συμβαδίζει με τις προτιμήσεις του κοινού*».

Από την άλλη, δύο στους δώδεκα ισχυρίστηκαν ότι οι ποινές δεν είναι καθόλου ικανοποιητικές καθώς συνήθως μιλάμε για ποινές οι οποίες επιβάλλονται σε ένα ευρύ φάσμα παράνομων πράξεων, κάτι που δεν θεωρούν σωστό εφόσον οι πράξεις που τιμωρούνται με την ίδια ποινή έχουν και άλλη βαρύτητα στο κοινωνικό σύνολο. Σε αυτή τη θέση στήριξαν και την άποψή τους ότι το ικανοποιητικό θα ήταν να μιλάμε για εξατομίκευση ποινών – παράνομων πράξεων. Αν και πιστεύουν ότι για την ελληνική πραγματικότητα είναι αρκετά δύσκολο έως ακατόρθωτο, θεωρούν ότι έτσι θα μπορούσε να επιτευχθεί αντιμετώπιση της εγκληματικότητας. Τέλος, υποστηρίχθηκε και η άποψη πως σε εγκλήματα κατά της γενετήσιας ελευθερίας και αξιοπρέπειας θα έπρεπε οι ποινές να είναι πιο αυστηρές και να δοθεί έμφαση στη μεγαλύτερη προστασία σε παιδιά και γυναίκες όσον αφορά τη βία που τους ασκείται.

7. Θεωρείτε πως σε κάποιες περιπτώσεις παραβάσεων θα έπρεπε οι ποινές να είναι αυστηρότερες ή ηπιότερες για την επίτευξη της κοινωνικής ισορροπίας ;

Ερωτώμενοι	Να μείνουν ως έχουν	Να γίνει εξατομίκευση αξιόποινης πράξης – ποινικής κύρωσης	Να γίνουν πιο αυστηρές
1	√		
2	√		
3		√	
4		√	
5		√	
6		√	
7		√	
8		√	
9		√	
10			√
11			√
12			√

Σχετικά με την αυστηροποίηση ή όχι των ποινών, λιγότεροι από τους μισούς ερωτηθέντες απάντησαν πως οι ποινές θα πρέπει να μείνουν ως έχουν, καθώς μια

οποιοδήποτε αλλαγή στον ελλαδικό χώρο είναι πιθανότερο να επιφέρει ταραχή, τουλάχιστον μέχρι την αφομοίωσή τους από το σύστημα ποινικής δικαιοσύνης. Πιο συγκεκριμένα τόνισαν ότι οι ποινές είναι προσαρμοσμένες στην ελληνική πραγματικότητα και όπως έχουν, διατηρούν τις ισορροπίες.

Ακρως αντίθετη άποψη είναι εκείνη που υποστηρίζει πως οι ποινές πρέπει να γίνουν πιο αυστηρές. Πιο συγκεκριμένα τρεις στους δώδεκα θεωρούν ότι οι ποινές πρέπει να είναι αυστηρές και να έχουν τιμωρητική χροιά. Η άποψή τους αυτή στηρίζεται σε συγκεκριμένα αδικήματα : στα εγκλήματα κατά της γενετήσιας ελευθερίας και στα ναρκωτικά. Ως προς το θέμα των ναρκωτικών, θεωρούν ότι οι ποινές είναι ευνοϊκές και ότι κάτι πρέπει να γίνει ώστε να δείξουν δια μέσω των ποινών ότι τέτοιες παραβάσεις δεν πρέπει να είναι ανεκτές. Χαρακτηριστική είναι η φράση ενός υπαξιωματικού αστυνομίας η οποία έχει ως εξής : **«Φθάσαμε στο σημείο να χαϊδεύουμε τους εμπλεκόμενους με τα ναρκωτικά, εφόσον δεν τιμωρούνται όπως τους αρμόζει»**. Όσον αφορά τα εγκλήματα κατά της γενετήσιας ελευθερίας, θεωρούν ότι δεν έχει δοθεί η δέουσα προσοχή και οι ποινές θα έπρεπε να είναι ακόμα και εξουδετερωτικές. Θεωρούν τις ποινές ήπιες και αυτό το στηρίζουν στο γεγονός ότι τα τελευταία χρόνια γινόμαστε μάρτυρες πολλών τέτοιων περιστατικών.

Τέλος, περισσότεροι από τους μισούς ανέφεραν πως το ιδανικότερο θα ήταν να πραγματοποιηθεί μια εξατομίκευση ποινών – εγκλημάτων. Θεωρούν ότι η εγκληματικότητα είναι ανεξέλεγκτη στην Ελλάδα και αυτό γιατί υπάρχουν λίγες ποινές οι οποίες αφορούν ένα πλήθος ποινικοποιημένων συμπεριφορών. Σύμφωνα με τους ίδιους, για να είναι πιο δίκαιη η αντιμετώπιση των δραστών, δίκαιη και ως προς το θύμα, θα έπρεπε να αντιμετωπίζονται από συγκεκριμένες διατάξεις και όχι να εντάσσεται η συμπεριφορά τους σε έναν νόμο ο οποίος είναι κοινός και για άλλες παράνομες συμπεριφορές. Ωστόσο, υποστήριξαν πως γνωρίζουν ότι κάτι τέτοιο για την Ελλάδα είναι ουτοπικό και πως δεν υπάρχει κατάλληλο «έδαφος» για να πραγματοποιηθεί.

Σε αυτό το σημείο παρατηρούμε ότι υπάρχει αντίφαση σε σχέση με τις απαντήσεις της ερώτησης 6. Πιο συγκεκριμένα, ενώ στην ερώτηση 6, οι δέκα από τους δώδεκα ερωτώμενους απάντησαν πως οι ποινές είναι ικανοποιητικές, στην επόμενη ερώτηση σχετικά με το αν θα πρέπει να αυστηροποιηθούν ή όχι οι ποινές, μόνο δύο στους δώδεκα υποστήριξαν ότι οι ποινές θα πρέπει να παραμείνουν ως έχουν. Κατά τη διάρκεια της συνέντευξης, εφόσον διαπιστώθηκε η αντίφαση και ερωτήθηκαν επ' αυτού, υποστήριξαν ότι χαρακτηρίζοντας τις ποινές ως

«ικανοποιητικές» δηλώνουν πως επιδέχονται βελτιώσεις και ότι σε περίπτωση που ανταποκρίνονταν στο επιθυμητό θα τις χαρακτήριζαν ως «αποτελεσματικές».

8. Θεωρείτε ότι το κοινό θα αισθανόταν ασφαλές μετατρέποντας τις ποινές είτε σε ηπιότερες είτε σε πιο αυστηρές;

Ερωτώμενοι	Ναι	Σε ένα βαθμό ναι	Όχι
1	√		
2	√		
3		√	
4			√
5			√
6			√
7			√
8			√
9			√
10			√
11			√
12			√

Στη συγκεκριμένη ερώτηση το μεγαλύτερο ποσοστό των ερωτηθέντων τοποθετήθηκε αρνητικά ως προς την αυστηροποίηση ή όχι των ποινών με απώτερο στόχο την δημιουργία αισθήματος ασφάλειας και εμπιστοσύνης του κοινού προς τις αρμόδιες αρχές. Ωστόσο, υπήρξαν και θετικές απαντήσεις. Πιο συγκεκριμένα, δύο στους δώδεκα ερωτώμενους θεωρούν ότι σε συγκεκριμένες περιπτώσεις (π.χ. ναρκωτικά) η αυστηροποίηση των ποινών θα επέφερε ισορροπία του κοινωνικού ιστού και κατ' επέκταση αίσθημα ασφάλειας στους πολίτες. Σύμφωνα με την άποψη μιας δικαστικού λειτουργού **«το κοινό, σαν μάζα, νιώθει ικανοποίηση και ασφάλεια όταν επιβάλλονται αυστηρές κυρώσεις»**. Σύμφωνα με την ίδια, κάνοντας τους νόμους ηπιότερους ίσως και να δοθεί η εντύπωση πως οι παραβάσεις των νόμων είναι ανεκτές κι έτσι να χαθεί η κοινωνική ισορροπία. Επιπλέον, ένας στους δώδεκα ισχυρίστηκε ότι συμφωνεί ως ένα βαθμό με τα παραπάνω, ωστόσο θεωρεί ότι δεν είναι ο μόνος τρόπος που θα μπορούσε να επιτευχθεί επικράτηση τους αισθήματος ασφάλειας. Συγκεκριμένα, έθεσε ως παράδειγμα ότι η συμμετοχή του κοινού, με την έκφραση απόψεων και προτάσεων για μια αποτελεσματική αντεγκληματική πολιτική προς τους φορείς του επίσημου κοινωνικού ελέγχου του εγκλήματος, θα βοηθούσε σημαντικά στην επίτευξη ισορροπίας.

Τέλος, εννέα στους δώδεκα ανέφεραν ότι οποιαδήποτε αλλαγή, είτε κάνοντας τις ποινές ηπιότερες είτε πιο αυστηρές, δεν θα αποτελέσει παράγοντα αισθήματος ασφάλειας προς τους πολίτες. Θεωρούν ότι οι ποινές δεν προσφέρουν απαραίτητα ασφάλεια. Θα πρέπει να πραγματοποιηθούν μεθοδευμένες ενέργειες για να επιτευχθεί αίσθημα ασφάλειας. Για παράδειγμα, σημαντικό θα ήταν :

- Να παρέχονται πόροι στους φορείς του επίσημου κοινωνικού ελέγχου του εγκλήματος,
- Να γίνεται σωστή αστυνόμευση ώστε να αποκατασταθεί η αρνητική γνώμη του κοινού,
- Τα δικαστήρια να έχουν σωστό αριθμό προσωπικού ώστε να εκδικάζει γρήγορα υποθέσεις και να μη αρχειοθετούνται.

Ωστόσο, εκφράστηκε και άποψη ότι κάνοντας για παράδειγμα τους νόμους ηπιότερους, θα δημιουργηθεί η εντύπωση πως οι παραβάσεις είναι ανεκτές από το κοινωνικό σύνολο, επομένως οι παράνομες πράξεις θα αυξηθούν. Χαρακτηριστική είναι η φράση ενός αξιωματικού αστυνομίας *«Θεωρώ ότι πρέπει να μείνει ως έχει διότι σαν λαός, σαν πολίτες είμαστε αρκετά επιρρεπείς. Αν γίνουν πιο αυστηροί ή πιο ήπιοι δεν πρόκειται να αλλάξει κάτι. Πρέπει να μείνουν έτσι ακόμα και στις μικροπαραβάσεις. Να μείνουν έτσι αλλά να εφαρμόζονται και ορθά»*.

9. Ο εγκλεισμός σε σωφρονιστικό κατάστημα αποτελεί αποτελεσματικό τρόπο αντιμετώπισης της εγκληματικότητας ;

Ερωτώμενοι	Ναι υπό προϋποθέσεις	Όχι
1	√	
2	√	
3	√	
4	√	
5	√	
6	√	
7		√
8		√
9		√
10		√
11		√
12		√

Η ποινή του εγκλεισμού φαίνεται να βρίσκει σύμφωνο το 1/2 των ερωτηθέντων, αλλά, όπως τόνισαν, υπό προϋποθέσεις. Πιο συγκεκριμένα, θεωρούν ότι σε εγκλήματα όπως η παιδεραστία, η ανθρωποκτονία, ο βιασμός κ.α. ο μόνος τρόπος για να αντιμετωπιστούν είναι ο εγκλεισμός σε σωφρονιστικό κατάστημα. Και αυτό γιατί η χώρα μας δεν έχει τις κατάλληλες υποδομές ώστε να αντιμετωπίσει τέτοια εγκλήματα. Επίσης εκφράστηκε και η άποψη πως ο εγκλεισμός, σε συνδυασμό με ειδικευμένο προσωπικό (π.χ. ψυχολόγους και συχνές συνεδριάσεις) και με επικοινωνία των εγκλείστων με τους φορείς επανένταξης ώστε να μην αποκοπούν από τον κοινωνικό ιστό, θα ήταν το ιδανικότερο ως προς τις παραβάσεις που έχουν περιγραφεί παραπάνω.

Από την άλλη, οι υπόλοιποι ερωτώμενοι (1/2) φαίνεται να διαφωνούν, και αυτό επειδή ομόφωνα διατύπωσαν την άποψη πως κάτι τέτοιο είναι καταστροφικό για οποιονδήποτε και μόνο τα αντίθετα αποτελέσματα θα μπορούσε να επιφέρει. Θεωρούν ότι ο συνωστισμός δραστών βαρύτατων εγκλημάτων με δράστες ηπιότερων παραβάσεων των νόμων, λειτουργεί επιβαρυντικά προς τους δεύτερους και οι λόγοι είναι προφανείς.

10. Η μεγαλύτερη λογοδοσία των φορέων του επίσημου κοινωνικού ελέγχου του εγκλήματος (αστυνομία, δικαστήρια, καταστήματα κράτησης) θα μπορούσε να συμβάλει στη δημιουργία μιας αποτελεσματικότερης αντεγκληματικής πολιτικής;

Ερωτώμενοι	Ναι	Όχι
1	✓	
2	✓	
3	✓	
4	✓	
5	✓	
6	✓	
7	✓	
8	✓	
9	✓	
10		✓
11		✓
12		✓

Σχετικά με τη μεγαλύτερη λογοδοσία των φορέων του επίσημου κοινωνικού ελέγχου του εγκλήματος, εννέα στους δώδεκα ανέφεραν ότι η μεγαλύτερη λογοδοσία θα ήταν αποτελεσματική σε τέτοιο βαθμό ώστε να μπορούσε να αντιμετωπιστεί η εγκληματικότητα. Θεωρούν ότι η λογοδοσία είναι ελλιπής δημιουργώντας ένα κλίμα διακριτικής ευχέρειας. Έτσι οι

στάσεις του κοινού εκφράζουν δυσπιστία προς τους φορείς του επίσημου κοινωνικού

ελέγχου του εγκλήματος, δημιουργώντας φαύλο κύκλο. Επιπλέον, θεωρούν ότι μεγαλύτερη λογοδοσία θα πρέπει να πλαισιώνεται από εναλλακτικούς τρόπους αντιμετώπισης και προτάσεις τις οποίες θα προτείνουν οι υφιστάμενοι στους προϊστάμενους. Χαρακτηριστική είναι η άποψη ενός δικαστικού λειτουργού σύμφωνα με την οποία *«Όποιος ασκεί νομοθετική, εκτελεστική ή δικαστική εξουσία πρέπει να είναι έτοιμος να λογοδοτήσει ανά πάσα στιγμή. Αυτό θα δημιουργήσει το αίσθημα ασφάλειας και εμπιστοσύνης στους πολίτες. Γιατί στην Ελλάδα αυτό είναι το κακό. Οι περισσότεροι νιώθουν το κράτος σαν εχθρό»*.

Αντίθετη άποψη εξέφρασαν τρεις ερωτώμενοι οι οποίοι ισχυρίστηκαν ότι το πρόβλημα δεν θα λυθεί με τη μεγαλύτερη λογοδοσία. Συγκεκριμένα θεωρούν ότι αυτό που θα βοηθούσε θα ήταν η μείωση των πολιτικών παρεμβάσεων. Υποστηρίχθηκε ότι από τη μεριά της αστυνομίας η λιγότερη λογοδοσία θα έκανε το έργο της αποτελεσματικότερο και αμεσότερο.

11. Υπάρχει συνεργασία μεταξύ των φορέων του επίσημου κοινωνικού ελέγχου του εγκλήματος;

Ερωτώμενοι	Ναι	Όχι
1	√	
2	√	
3	√	
4	√	
5	√	
6	√	
7	√	
8	√	
9	√	
10	√	
11		√
12		√

Όσον αφορά την συνεργασία μεταξύ των φορέων του επίσημου κοινωνικού ελέγχου του εγκλήματος οι απαντήσεις ήταν καθοριστικές. Δέκα στους δώδεκα απάντησαν πως υπάρχει συνεργασία μεταξύ των φορέων του επίσημου κοινωνικού ελέγχου του εγκλήματος και κρίνουν πως είναι ικανοποιητική. Θεωρούν ωστόσο πως η συνεργασία αυτή έχει

περιθώρια βελτίωσης ώστε να γίνει πλήρως παραγωγική. Ορισμένοι ερωτηθέντες τόνισαν πως υπάρχει συνεργασία μεταξύ αστυνομίας και δικαστηρίων αλλά η συνεργασία με τα καταστήματα κράτησης είναι περισσότερο τυπική και αυτό γιατί η επικοινωνία τους περιορίζεται στις περιπτώσεις μεταγωγών.

Αντίθετη άποψη εκφράστηκε από δύο ερωτώμενους οι οποίοι θεωρούν ότι η συνεργασία είναι από προβληματική έως μηδενική. Σύμφωνα με την άποψη ενός δικαστικού λειτουργού, οι αστυνομικές αρχές πολλές φορές θεωρούν ότι τα δικαστήρια αντιμετωπίζουν με πολύ επιείκεια κάποιες υποθέσεις. Χαρακτηριστική είναι η φράση του ίδιου η οποία έχει ως εξής : **«Το πρόβλημα είναι ότι δεν έχει καταλάβει ο καθένας ποιος είναι ο ρόλος του. Που ξεκινούν και που σταματούν οι αρμοδιότητές του. Γι' αυτό και υπάρχει ασυνεννοησία. Αν υπάρξει καλύτερη κατανόηση των αρμοδιοτήτων του καθενός θα υπάρξει και καλύτερη συνεργασία».**

Από τη μεριά της αστυνομίας υποστηρίχτηκε πως ορισμένες φορές η συνεργασία δεν είναι εφικτή εξ' αιτίας της προσωπικότητας ορισμένων δικαστικών λειτουργών.

12. Θα μπορούσε να αποτελέσει πιθανή αιτιολόγηση αναποτελεσματικότητας της αντεγκληματικής πολιτικής η μη συνεργασία μεταξύ των φορέων άσκησης του επίσημου κοινωνικού ελέγχου του εγκλήματος ;

Ερωτώμενοι	Ναι	Όχι
1	√	
2	√	
3	√	
4	√	
5	√	
6	√	
7	√	
8	√	
9	√	
10		√
11		√
12		√

Η συγκεκριμένη ερώτηση τέθηκε ανεξαρτήτως από το κατά πόσο θεωρούν ότι υπάρχει συνεργασία μεταξύ των φορέων άσκησης του επίσημου κοινωνικού ελέγχου του εγκλήματος. Κλήθηκαν να απαντήσουν κατά πόσο η μη συνεργασία θα αποτελούσε αιτιολογικό παράγοντα αναποτελεσματικότητας της αντεγκληματικής πολιτικής.

Σε αυτή την ερώτηση, οι απαντήσεις κυμάνθηκαν ως εξής :

Εννέα στους δώδεκα θεωρούν πως μια κακή συνεργασία μεταξύ των φορέων του επίσημου κοινωνικού ελέγχου του εγκλήματος οδηγεί στην διαιώνιση της αναποτελεσματικότητας της αντεγκληματικής πολιτικής. Θεωρούν ότι αν δεν υπάρχει συνεργασία μεταξύ τους, τότε δεν θα μπορέσει να είναι αποτελεσματικό το έργο των

εκάστοτε φορέων. Κατ' αυτό τον τρόπο, το κοινό θα διακατέχεται από μία σύγχυση και πολλές φορές αυτό θα έχει ως επακόλουθο την μη εμπιστοσύνη του κοινού προς το πρόσωπό τους. Την παραπάνω θέση προσπάθησε να στηρίξει ένας δικαστικός λειτουργός στην εξής άποψη : *«Η κατάσταση ασυνεννοησίας και κατ' επέκταση μη συνεργασίας μεταξύ των φορέων άσκησης του επίσημου κοινωνικού ελέγχου του εγκλήματος δημιουργεί ανασφάλεια στο κοινό και μη εμπιστοσύνη προς τους προαναφερθέντες φορείς. Όλο αυτό μπορεί να περιγραφεί αλληγορικά με τον θεσμό της οικογένειας. Όταν το ανήλικο τέκνο ακούσει διαφορετικές απόψεις από τον κάθε γονέα δεν ξέρει ποιον να εμπιστευτεί. Και του δημιουργείται αίσθημα αμφισβήτησης».*

Από την άλλη μεριά, τρεις στους δώδεκα δήλωσαν πως δεν υπάρχει σύνδεση μεταξύ αναποτελεσματικότητας της αντεγκληματικής πολιτική και μη συνεργασίας των φορέων του επίσημου κοινωνικού ελέγχου του εγκλήματος. Χαρακτηριστική είναι η άποψη ενός δικαστικού λειτουργού (η οποία βρίσκει σύμφωνο και έναν αξιωματικό αστυνομίας) σύμφωνα με την οποία *«δεν υπάρχει καμία δικαιολογία. Αν κάθε υπάλληλος κάνει σωστά τη δουλειά του δεν θα υπάρχει κανένα πρόβλημα».* Άλλη μία άποψη υποστηρίζει πως *«δεν υφίσταται αντεγκληματική πολιτική στην Ελλάδα παρά μόνο ενέργειες ευκαιριακού χαρακτήρα».*

Γ' Μέρος : Αντιμετώπιση της Εγκληματικότητας

1. Πώς πιστεύετε ότι θα μπορούσε να αντιμετωπιστεί η εγκληματικότητα ;

Η ερώτηση αυτή δέχθηκε πληθώρα απαντήσεων. Υπήρξαν ορισμένες κοινές απαντήσεις, αλλά το μεγαλύτερο μέρος των απαντήσεων έθετε και μια καινούρια πρόταση. Πιο συγκεκριμένα, τρεις στους δώδεκα ερωτηθέντες απάντησαν πως θα πρέπει να δοθεί έμφαση στη μόρφωση. Θεωρούν ότι όσο υπάρχει μόρφωση τόσο πιο εύκολη είναι η εύρεση εργασίας. Ο πολίτης που εργάζεται δεν έχει ανάγκη να προβεί σε παράνομες ενέργειες. Επίσης, όπως ισχυρίστηκε μια δικαστική λειτουργός *«η μόρφωση βοηθά το άτομο να σκέφτεται σωστά, να γνωρίζει τα όρια του παράνομου και του νόμιμου, να σέβεται και να κατανοεί τι θα πει ανθρώπινη*

αξιοπρέπεια». Επιπλέον, το 1/6 των ερωτηθέντων έθεσε το θέμα της εκπαίδευσης και μόρφωσης των αστυνομικών. Συγκεκριμένα, υποστήριξαν πως το αστυνομικό σώμα χρήζει μορφωμένων, ακόμα και εξειδικευμένων ατόμων προς διευκόλυνση διερεύνησης του εγκληματικού φαινομένου. Από το απλό στέλεχος αστυνομικού σώματος μέχρι και τον ανώτερο αξιωματικό, πρέπει να διακρίνονται από διαύγεια σκέψης απαλλαγμένη από ταμπού. Το ειδικευμένο προσωπικό (π.χ. δίωξη ηλεκτρονικού εγκλήματος) είναι απαραίτητο καθώς θα διερευνήσει με μεγαλύτερη ευκολία και αποτελεσματικότητα συγκεκριμένες μορφές εγκληματικότητας (π.χ. ηλεκτρονικό έγκλημα). Σύμφωνα με έναν αξιωματικό αστυνομίας **«δεν γίνεται ο αστυνομικός να καταπιάνεται με χίλιες δυο αρμοδιότητες. Δεν μπορεί να είναι και ανακριτικός υπάλληλος, και να περιπολεί και να φρουρεί. Ίσως ήρθε η ώρα να διχοτομηθεί η αστυνομία σε δικαστική και κατασταλτική».**

Άλλη μία οπτική για την αντιμετώπιση της εγκληματικότητας αφορά την αξιοποίηση της τεχνολογίας. Πιο συγκεκριμένα, δύο στους δώδεκα θεωρούν ότι το υλικό υπάρχει αλλά η ελλιπής οργάνωση είναι εκείνη η οποία κάνει το έργο της αστυνομίας δυσκολότερο. Και σε αυτή την οπτική έθεσαν ως παράδειγμα το ηλεκτρονικό έγκλημα. **«Ένας αστυνομικός ο οποίος δεν γνωρίζει τί είναι και πώς λειτουργεί το facebook δεν μπορεί να κατανοήσει τους κινδύνους που μπορούν να απειλήσουν άτομα οποιασδήποτε ηλικίας».** Θεωρούν πως η αστυνομία θα πρέπει να ακολουθεί τις εξελίξεις της τεχνολογίας καθώς εξελίσσεται ραγδαία, όπως και τις σύγχρονες μορφές διαπροσωπικής βίας που φαίνεται να συμπορεύονται.

Ένας στους δώδεκα αναφέρει ότι ένας αποτελεσματικός τρόπος μείωσης της εγκληματικότητας είναι η επιβολή μικρών ποινών οι οποίες θα επιβάλλονται άμεσα, θα εκτίονται και θα χαρακτηρίζονται από ισονομία. Θεωρεί ότι στην Ελλάδα οι ποινές σε ορισμένα αδικήματα είναι υψηλές και όταν επιβάλλονται συνήθως δεν εκτίονται. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα να διαταράσσονται οι ισορροπίες εφόσον δεν αντιμετωπίζονται σωστά οι δράστες σοβαρών εγκληματικών δραστηριοτήτων. Έτσι, ορισμένες φορές, παρατηρούμε έκτιση παρόμοιων ποινών με εκείνες ηπιότερων παράνομων δραστηριοτήτων.

Εν συνεχεία, ένας στους δώδεκα υποστηρίζει ότι όταν υπάρχει ισότητα ευκαιριών τότε επικρατεί ισορροπία στον κοινωνικό ιστό. Όπως υποστηρίζει ένας δικαστικός λειτουργός **«από τις πρώτες οργανωμένες κοινωνία παρατηρούμε την επιβολή του ισχυρού έναντι του αδύναμου».** Έτσι, εφόσον τα μέσα για την επίτευξη των στόχων είναι δεν είναι διαθέσιμα, επιλέγουν την εγκληματική οδό.

Άλλη μία άποψη (1 στους 12) υποστηρίζει πως αν οι φορείς του επίσημου κοινωνικού ελέγχου του εγκλήματος συνεργάζονται και λειτουργούν εντός των ορίων δεοντολογίας, τότε σίγουρα θα επιτευχθεί μια πρώτη σημαντική κίνηση για αδρανοποίηση και τη μετ' έπειτα αντιμετώπιση της εγκληματικότητας. *«Όλα θα λειτουργούν όπως πρέπει όταν ο καθένας θα κάνει τη δουλειά του και έπειτα θα συνεργάζεται με τους υπόλοιπους φορές κοινωνικού ελέγχου του εγκλήματος»*. Το ίδιο άτομο έθεσε και άλλη μία παράμετρο. Την μεγαλύτερη επιμέλεια της πολιτείας για την επανένταξη των εγκλειστών στο ελεύθερο περιβάλλον. Τόνισε πως *«η Ελλάδα έχει να πραγματοποιήσει πολλά "βήματα" για να μπορεί να κάνει λόγο για κοινωνική επανένταξη κρατουμένων»*.

Τέλος, ένας στους δώδεκα αναφέρει ότι η δημιουργία περισσότερων φυλακών είναι ένας αποτελεσματικός τρόπος αντιμετώπισης της εγκληματικότητας. Αυτή η οπτική στηρίζεται στο γεγονός ότι δεν θα χρειαστεί να δημιουργηθεί και να εφαρμοστεί ξανά νόμος αποσυμφόρησης των καταστημάτων κράτησης δίχως κριτήρια.

2. Πού θα μπορούσαν να γίνουν παρεμβάσεις και σε ποιο στάδιο;

Στη συγκεκριμένη ερώτηση σημειώθηκαν αρκετές απαντήσεις, αν και υπήρχε ταύτιση απόψεων σε ένα μικρό βαθμό. Πιο συγκεκριμένα :

- Τρεις στους δώδεκα έθεσαν το πρόβλημα της έλλειψης προσωπικού τόσο στους φορείς του επίσημου κοινωνικού ελέγχου του εγκλήματος όσο και σε άλλους εμπλεκόμενους φορείς. Συγκεκριμένα, υποστηρίζουν ότι από τη στιγμή που υπάρχει μεγάλη έλλειψη προσωπικού, δεν είναι δυνατό να επιτελούνται οι διεργασίες οι οποίες είναι απαραίτητες για να αντιμετωπιστεί η κάθε παράβαση. Από τη στιγμή που τα δικαστήρια, ειδικά της περιφέρειας, υπολειτουργούν, οι υποθέσεις αργούν να εκδικαστούν με αποτέλεσμα να μην ξεκαθαρίζει το τοπίο και να επιτυγχάνεται υπερπληθυσμός των φυλακών, αύξηση του αισθήματος ανασφάλειας και μη εμπιστοσύνης του κοινού έναντι των φορέων άσκησης του επίσημου κοινωνικού ελέγχου του εγκλήματος κ.α. Το ίδιο ισχύει και για την αστυνομία. Σύμφωνα με τους ίδιους, δεν μπορεί ούτε να προληφθεί, ούτε να αντιμετωπιστεί αποτελεσματικά το εγκληματικό

φαινόμενο όταν η δύναμη του προσωπικού δεν αγγίζει πολλές φορές ούτε το ½ από το προβλεπόμενο. Τέλος υποστηρίχθηκε και η άποψη πως πρέπει να δοθεί μέριμνα και στην αύξηση του προσωπικού ορισμένων οργανισμών (π.χ. ΟΚΑΝΑ) ώστε να συντελέσουν και οι ίδιοι στην αντιμετώπιση της εγκληματικότητας.

- Το ½ των ερωτηθέντων τόνισε τη σημασία της ουσιαστικής εκπαίδευσης από τις πρώτες βαθμίδες. Θεωρούν ότι η αδυναμία του εκπαιδευτικού συστήματος διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στη παρεμπόδιση διαμόρφωση μιας υγιούς προσωπικότητας. Επίσης τονίζουν ότι η εισαγωγή μαθημάτων (π.χ. κυκλοφοριακής αγωγής) από μικρή ηλικία, θα βοηθούσε στη μείωση των περιπτώσεων παράβασης του Κώδικα Οδικής Κυκλοφορίας (Κ.Ο.Κ). Όπως τόνισε και ένας αξιωματικός αστυνομίας *«γνωρίζοντας από μικρή ηλικία πως υπάρχει μία κάμερα η οποία καταγράφει την κάθε μας κίνηση, μπορούν να προληφθούν πολλές παράνομες δραστηριότητες. Αν ξέρουμε από μικρή ηλικία ότι υπάρχουν κάμερες στους δρόμους, δύσκολα θα μπει κανείς στο δίλλημα αν θα αναπτύξει ταχύτητα ή όχι. Αν γνωρίζει κάποιος ότι σε κάθε τετράγωνο υπάρχει αστυνόμευση, δύσκολα θα σχεδιάσει ληστεία. Όλα αυτά όμως σε ένα πλαίσιο κατά το οποίο πρώτα θα έχει συνειδητοποιήσει το άτομο τη βαρύτητα της πράξης»*. Από τους εκφραστές της παραπάνω απάντησης, οι τέσσερις έδωσαν και ιδιαίτερη βαρύτητα στην εκπαίδευση της αστυνομίας. Θεωρούν ότι θα πρέπει να δοθεί μεγαλύτερο ενδιαφέρον στον επιστημονικό τομέα πέραν του πρακτικού, είτε μέσω επιμορφωτικών σεμιναρίων, είτε μέσω υποχρεωτικών εκπαιδεύσεων ανά τακτά χρονικά διαστήματα, ώστε να έχουν το κατάλληλο μορφωτικό υπόβαθρο για επίτευξη σφαιρικής οπτικής επί των πραγμάτων και όχι βάσει στερεοτύπων ή μηχανικών εμπειρικών κινήσεων.
- Ένας στους δώδεκα ανέφερε ότι πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη σημασία στην ασυνεννοησία μεταξύ των φορέων του επίσημου κοινωνικού ελέγχου του εγκλήματος. Σύμφωνα με τον ίδιο, η ασυνεννοησία αυτή εμποδίζει τη σωστή λειτουργία του ποινικού συστήματος με αποτέλεσμα να επικρατεί ένας φαύλος κύκλος. Θα πρέπει να βρεθεί τρόπος ώστε η αντιμετώπιση του προβλήματος να αποτελεί κοινό στόχο, για να μπορούμε να κάνουμε λόγο για αποτελεσματική αντεγκληματική πολιτική.

- Ένας στου δώδεκα αναφέρθηκε στην εφαρμογή των νόμων. Πιστεύει πως δεν εφαρμόζονται πλήρως οι νόμοι από τους εκάστοτε φορείς και πως πρέπει να είναι ευδιάκριτες οι αρμοδιότητες του καθενός. Σύμφωνα με τον ίδιο « *η Ελλάδα έχει ένα από τα καλύτερα συντάγματα της Ευρώπης, προβλέπει με απόλυτη ενκρίνεια τα όρια που χρειάζονται. Απλώς πρέπει να εφαρμόζονται οι νόμοι. Να εφαρμόζονται οι νόμοι, να είναι ευδιάκριτες οι αρμοδιότητες του καθενός και να μην υπάρχουν παρεκκλίσεις. Αυτό χρειάζεται. Δεν χρειάζονται επεμβάσεις. Το αντίθετο. Δεν χρειάζονται παρεμβολές*».
- Τέλος, ένας στους δώδεκα τόνισε το μεγάλο πρόβλημα στο εσωτερικό των φυλακών. Πιστεύει ότι τα καταστήματα κράτησης θα πρέπει να στελεχώνονται με αρκετό επιστημονικό προσωπικό ώστε να παρέχεται βοήθεια στους εγκλείστους σε συμβουλευτικό ή οποιοδήποτε άλλο επίπεδο. Κατ' αυτό τον τρόπο θα είναι έτοιμοι να μεταβούν στο ελεύθερο περιβάλλον.

3. Πιστεύετε ότι η ενημέρωση από τις πρώτες βαθμίδες της εκπαίδευσης θα μπορούσε να αποτρέψει την επιλογή της εγκληματικής οδού για την ικανοποίηση των αναγκών;

Το σύνολο των ερωτηθέντων συμφώνησε πως η εκπαίδευση κατέχει καθοριστική θέση στην προσπάθεια αντιμετώπισης της εγκληματικότητας. Το σχολείο έχει άμεσο σκοπό και στόχο να διαμορφώνει, μαζί με την οικογένεια, υγιείς και ολοκληρωμένες προσωπικότητες. Όσο πιο μορφωμένος και καλλιεργημένος είναι ένας άνθρωπος, τόσο λιγότερες πιθανότητες έχει να παρεκκλίνει. Όσο μεγαλύτερη ενημέρωση υπάρχει από μικρές ηλικίες αποτρέπεται μελλοντική συμμετοχή στην παραβατικότητα και αργότερα στην εγκληματικότητα. Η χαμηλού επιπέδου μόρφωση αποτελεί γενεσιουργό παράγοντα εγκληματικότητας διότι δεν υπάρχουν σαφείς στόχοι και γενικότερα κριτήρια κατηγοριοποίησης των καταστάσεων, με αποτέλεσμα να εμπλέκονται δίχως βούληση σε ανομικές καταστάσεις. Άρα, εμμέσως, το σχολείο έχει τη δυνατότητα να δημιουργεί ολοκληρωμένους πολίτες οι οποίοι δύσκολα θα εγκληματήσουν. Χαρακτηριστική είναι η φράση ενός δικαστικού λειτουργού «*Όπου ανοίγει ένα σχολείο κλείνει μια φυλακή*».

4. Έστω ότι μια παρέα ανηλίκων φωνασκούν σε κεντρικό δρόμο τις πρώτες πρωινές ώρες έχοντας καταναλώσει αλκοόλ. Ποια θα έπρεπε να είναι η αντιμετώπιση των ανηλίκων αυτών στη περίπτωση που :

- α. προκαλούσαν φθορές σε κτήρια;**
- β. προκαλούσαν φθορές σε αγάλματα;**
- γ. έβαζαν φωτιά σε κάδους απορριμμάτων;**
- δ. προέβαιναν σε δημόσια ούρηση;**
- ε. επιτίθεντο σε περαστικούς;**
- στ. κατέστρεφαν πινακίδες σήμανσης ;**
- ζ. δημιουργούσαν γκράφιτι σε δημόσιους χώρους ;**

Στη συγκεκριμένη ερώτηση όλοι οι ερωτηθέντες απάντησαν συνολικά και όχι ξεχωριστά στο κάθε ερώτημα. Αρχικά ερωτήθηκαν σε κάθε ένα ξεχωριστά αλλά η απαντήσείς τους ήταν μονολεκτικές και διστακτικές. Υπήρχε ομοφωνία (στο μεγαλύτερο μέρος) πως πρόκειται για παραβατικότητα ανηλίκων και η λύση βρίσκεται εξωδικαστικά. Επίσης τόνισαν ότι ο εγκλεισμός σε κατάστημα κράτησης θα ήταν καταστροφικός, όχι μόνο λόγω ηλικίας, αλλά τόνισαν το δικαίωμα σε μια δεύτερη ευκαιρία. Ωστόσο, δύο ερωτώμενοι απάντησαν πως η μόνη λύση είναι η σύλληψη και η παραπομπή τους στη δικαιοσύνη γιατί μόνο έτσι θα επιτευχθεί αποτροπή προς το κοινωνικό σύνολο. Πιο αναλυτικά :

- Λιγότεροι από τους μισούς ερωτηθέντες στήριξαν την άποψή τους στο τρίπτυχο «Σύσταση - κοινωνική εργασία – αποκατάσταση προσκληθείσας βλάβης». Πιο συγκεκριμένα θεωρούν ότι η παραβατικότητα ανηλίκων αντιμετωπίζεται μόνο με τη θεωρητική και πρακτική κατανόηση της πράξης. Με αυτό εννοούν ότι αφού πρώτα τους γίνει σύσταση και επέμβουν οι κοινωνικές υπηρεσίες (κοινωνικοί λειτουργοί – ψυχολόγοι) για κατανόηση των βλαβών που προκάλεσαν, να παραπέμπονται στους δήμους για κοινωνική εργασία η οποία θα συνδέεται έμμεσα με τις φθορές που προκάλεσαν (π.χ. σε περίπτωση που ο νεαρός παραβάτης συμμετείχε σε καταστροφή πινακίδων σήμανσης, τότε να προσφέρει κοινωνική εργασία στη δημοτική ενότητα στην οποία διαμένει ώστε να βοηθάει στη τοποθέτησή τους, στην συντήρησή τους κλπ. Άλλο ένα παράδειγμα που τέθηκε είναι για την περίπτωση επίθεσης σε περαστικούς. Οι ανήλικοι οι οποίοι επιτέθηκαν σε

περαστικούς θα μπορούσαν να προσφέρουν κοινωνική εργασία σε σωματεία ή Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις οι οποίες ασχολούνται με την καταπολέμηση της βίας).

- Δύο στους δώδεκα ανέφεραν ότι η κοινωνική αντίδραση έναντι των παραπάνω παραβάσεων θα πρέπει να στηρίζεται σε δύο κατευθύνσεις. Στη περίπτωση που ο ανήλικος δράστης ανήκει σε «διασπασμένη» οικογένεια, θα πρέπει να γίνεται άρση της επιμέλειας από την οικογένεια και μεταγωγή του σε ειδικά διαμορφωμένο χώρο, ο οποίος θα διατίθεται για την παρακολούθησή του από ειδικευμένο προσωπικό. Εάν όμως η οικογένεια είναι «αρτιμελής», τότε προτείνουν την παραμονή του στο οικογενειακό του περιβάλλον και παρακολούθηση από επιμελητή ανηλίκου για μικρό χρονικό διάστημα.
- Μια άλλη οπτική (ένας στους δώδεκα) περιλαμβάνει τη διεξαγωγή σεμιναρίων, παρουσία γονέων, μέσω των οποίων θα δίνεται η δυνατότητα στους ανήλικους να διαχωρίζουν την παράβαση από την έννομη πράξη. Επίσης, η διεξαγωγή ημερίδων ανάδειξης των πολιτισμικών αγαθών κρίνονται επίσης απαραίτητες. Σε αυτή την άποψη έρχεται να προστεθεί άλλη μία οπτική η οποία υποστηρίζει πως σε όλα τα προλεγόμενα θα βοηθούσε η εισαγωγή ειδικών μαθημάτων στη πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση όπως κυκλοφοριακή αγωγή, ανάδειξη και προστασία πολιτισμικών αγαθών, ώστε να λειτουργούν προληπτικά.
- Επιπλέον, υποστηρίχθηκε και η άποψη (ένας στους δώδεκα) περί συμβουλευτικής – ψυχολογικής υποστήριξης των ατόμων αυτών, καθώς πιστεύουν ότι είναι μια αντίδραση εσωτερικών ανέκφραστων προβλημάτων, τα οποία, ορισμένες φορές, χαρακτηρίζουν την εφηβεία.
- Ένας στους δώδεκα υποστήριξε πως ο μοναδικός στόχος των φορέων θα πρέπει να είναι η αποτροπή. Θα πρέπει με συγκεκριμένες ενέργειες να δείξουν στο κοινωνικό σύνολο ότι τέτοιες δράσεις δεν είναι ανεκτές. Ύστερα οι κοινωνικές υπηρεσίες θα πρέπει να παρακολουθήσουν τον ανήλικο και την οικογένειά του για να διαπιστώσουν τυχόν ενδοοικογενειακά προβλήματα, τα οποία πιθανότατα οδήγησαν τον ανήλικο στη διάπραξη των προαναφερθέντων παραβάσεων.
- Τέλος, δύο στους δώδεκα ανέφεραν πως η απάντηση θα πρέπει να είναι άμεση και αυστηρή. Πιο συγκεκριμένα, θεωρούν ότι οι ανήλικοι δράστες θα πρέπει

να συλληφθούν, να προσαχθούν στο τμήμα, να σχηματιστεί δικογραφία και να παραπεμφθούν στη δικαιοσύνη, για να γίνει ξεκάθαρο ότι δεν υπάρχει ανοχή σε καμία είδους πράξη η οποία μπορεί να αποβεί μοιραία σε οποιοδήποτε επίπεδο.

5. Η αδιαφορία προς αξιόποινες πράξεις όπως οι προαναφερθείσες (ερώτηση 4), θα μπορούσε να αποτελέσει τη βάση για τη δημιουργία μια εγκληματικής σταδιοδρομίας ;

Στη συγκεκριμένη ερώτηση το σύνολο των ερωτηθέντων θεωρεί ότι οι ανήλικοι δοκιμάζουν την ανοχή της πολιτείας όταν συμμετέχουν σε παρόμοιες δραστηριότητες. Όταν δουν ότι δεν τιμωρούνται, θεωρούν ότι οι πράξεις τους αυτές είναι ανεκτές από το κοινωνικό σύνολο. Έτσι η μικροπαράβαση επαναλαμβάνεται έως ότου εξελιχθεί σε εγκληματικότητα. Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα που έθεσε ένας αξιωματικός αστυνομίας. Πιο συγκεκριμένα *«Ο δράστης μπορεί να νιώσει ότι δεν υπάρχει έλεγχος και να επαναλάβει την παράβαση. Μπορεί να υποθέσει ότι αφού μπορώ να κάνω γκράφιτι σε έναν τοίχο μπορώ και να τον φθείρω λίγο, και αφού μπορώ να προκαλέσω φθορά μπορώ και να τον καταστρέψω»*.

6. Πώς θα μπορούσαν να προληφθούν οι προαναφερθείσες πράξεις (ερώτηση 4) ;

Η συγκεκριμένη ερώτηση χαρακτηρίζεται από ταύτιση απόψεων με εξαίρεση την άποψη ενός αξιωματικού αστυνομίας, ο οποίος θεωρεί ότι ο πιο αποτελεσματικός τρόπος είναι η μεγαλύτερη αστυνόμευση. Πιο συγκεκριμένα :

- Έντεκα στους δώδεκα αναφέρει ότι η καταλληλότερη αντιμετώπιση σε τέτοιου είδους παράνομες συμπεριφορές είναι η συνεργασία σχολείου και οικογένειας. Από τις αρχές που εμπλουτίζεται το άτομο από το οικογενειακό περιβάλλον, μέχρι και τις αξίες που διαχέονται από το σχολικό περιβάλλον, μπορεί να διαμορφωθεί μια υγιής προσωπικότητα η οποία θα αναγνωρίζει τα

όρια των έννομων και παράνομων πράξεων. Επίσης η διδασκαλία συγκεκριμένων μαθημάτων στα σχολεία, από την πρωτοβάθμια εκπαίδευση κατά το δυνατό, **«θα οδηγήσει το άτομο να κατανοεί και να εφαρμόζει τους νόμους με τη βούλησή του και όχι μηχανικά, με αποτέλεσμα η έννομη συμπεριφορά να αποτελεί τρόπο έκφρασης ενός κοινωνικοποιημένου πολίτη»**. Ένα από αυτά τα μαθήματα, τα οποία θα ήταν ωφέλιμο να διδάσκονται σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης είναι η ανάδειξη και προστασία πολιτισμικών αγαθών. Θεωρούν ότι η πολιτισμική κληρονομιά είναι ότι πιο σημαντικό διαθέτει η κάθε χώρα, είναι η ταυτότητά της, και πρέπει όλοι να γνωρίζουν τη σημασία της προστασίας τους. Οι περισσότεροι τόνισαν τη σημαντικότητα υλοποίησης επιμορφωτικών σεμιναρίων, τα οποία αναλόγως του ηλικιακού επιπέδου που θα απευθύνονται, θα βοηθούν στη διαχείριση συναισθημάτων θυμού και περιπτώσεων βίας.

- Μια άλλη οπτική όπως προαναφέρθηκε (1 στους 12) αφορά την αύξηση της αστυνόμευσης και την τοποθέτηση αστυνομικών ανά οικοδομικό τετράγωνο, δείχνοντας κατ' αυτό τον τρόπο ότι οι γειτονιές προστατεύονται και δεν είναι ανεκτές παράνομες συμπεριφορές η οποίες θα διαταράζουν την ισορροπία της εκάστοτε περιοχής. Επίσης εξέφρασε την άποψη πως ο θεσμός του αστυνομικού της γειτονιάς είναι ότι πιο σημαντικό και καινοτόμο έχει πραγματοποιηθεί τα τελευταία χρόνια στον ελλαδικό χώρο.

7. Γνωρίζετε τι είναι η μηδενική ανοχή;

Στη συγκεκριμένη ερώτηση όλοι οι ερωτώμενοι απάντησαν καταφατικά.

8. Πώς θα την ορίζατε;

Στη συγκεκριμένη ερώτηση οι απαντήσεις έχουν ως εξής :

- «Πιστή εφαρμογή των νόμων χωρίς δεύτερη ευκαιρία».
- «Καμία ανοχή σε παράνομες πράξεις και άμεση επιβολή του νόμου».
- «Αστυνομία : στείρα στοιχειοθέτηση ενός εγκλήματος και λανθασμένος χαρακτηρισμός ενός ατόμου ως παραβάτη – εγκληματία.”

“Δικαστήρια : επιβολή ποινών δίχως εξέταση άλλων παραγόντων που οδήγησαν στη πράξη (οικογενειακοί, οικονομικοί παράγοντες κλπ)».

- «Καμία ανοχή σε καμία παραβατική συμπεριφορά».
- «Πλήρη και αυστηρή εφαρμογή των νόμων»
- «Πρόκειται για μια αφηρημένη έννοια. Μπορεί να ορισθεί ως καμία ανοχή σε παράνομες πράξεις η οποίες μπορεί να εξελιχτούν σε εγκληματικές».
- «Για εμένα η μηδενική ανοχή είναι το συνώνυμο της αναλγησίας. Όπου έχει εφαρμοστεί καθεστώς ή νοοτροπία μηδενικής ανοχής υποκρύπτει οπωσδήποτε αναλγησία και οπωσδήποτε μια φασίζουσα νοοτροπία. Δείχνει μια αδυναμία του οποιοδήποτε φορέα να ελιχθεί, να είναι ευέλικτος απέναντι στο άτομο που έχει να αντιμετωπίσει. Είναι μια εύκολη λύση. Το δύσκολο είναι να εξετάσεις τη κάθε περίπτωση ξεχωριστά και να μην εξομοιώνεις ανόμοια πράγματα».
- «Καμία ανοχή σε παραβατικές πράξεις. Αυστηρός και αναποτελεσματικός συντηρητισμός».
- «Αποτελεί πρακτική η οποία είναι απόλυτη χωρίς να δίνει την ευκαιρία στο άτομο για επανόρθωση. Ακραία πρακτική η οποία μπορεί να φέρει αντίδραση και όχι συνειδητοποίηση».

Βάσει των παραπάνω εννοιολογικών προσδιορισμών, διακρίνονται δύο οπτικές : η μία οπτική παρουσιάζει τη μηδενική ανοχή ως μέτρο το οποίο επιβάλλεται προληπτικά σε πράξεις ήσσονος σημασίας ώστε να μην εξελιχθούν σε εγκληματικές και η δεύτερη οπτική παρουσιάζει τη μηδενική ανοχή ως μοντέλο αντεγκληματικής πολιτικής το οποίο εφαρμόζει αυστηρά τους νόμους δίχως τη δυνατότητα μεταμέλειας του δράστη.

Ως προς την προληπτική διάσταση, θεωρούν ότι εφαρμόζεται σε καταστάσεις οι οποίες θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν ήσσονος σημασίας, ώστε να μην εξελιχθούν στο μέλλον σε εγκληματικές. Σύμφωνα με την άποψη ενός υπαξιωματικού αστυνομίας, *«εάν δεν δείξει η πολιτεία ότι δεν επιτρέπει την οποιαδήποτε ύποπτη κίνηση, ακόμα και την πιο ασήμαντη, τότε θα δοθεί η εντύπωση στο κοινό ότι είναι αποδεκτή. Έτσι από παραβατική συμπεριφορά θα εξελιχθεί σε εγκληματική. Αποτρέποντας τη διάπραξη απρεπών δραστηριοτήτων είναι ένα είδος πρόληψης».*

Σύμφωνα με τη δεύτερη οπτική, η μηδενική ανοχή χαρακτηρίζεται από αυστηρή επιβολή των νόμων χωρίς να δίνεται η δυνατότητα στον δράστη να επανορθώσει. Όπως ανέφεραν οι ίδιοι, πρόκειται για ένα μοντέλο αντεγκληματικής πολιτικής το οποίο δεν αφήνει περιθώρια δεύτερης ευκαιρίας στον δράστη, με αποτέλεσμα να προκαλεί αισθήματα θυμού και βία. *«Πρόκειται για ένα μέτρο το οποίο μόνο θυμό και έντονη αντίδραση μπορεί να επιφέρει. Δεν δίνει δεύτερη ευκαιρία στον δράστη με αποτέλεσμα προκαλεί έντονη αντίδραση».*

Για ένα μικρότερο ποσοστό η μηδενική ανοχή είναι μια ανούσια πολιτική, η οποία διακρίνεται για τον ευκαιριακό χαρακτήρα της, αμβλύνει κάθε προσπάθεια για αντιμετώπιση της εγκληματικότητας και αυξάνει τα ποσοστά διακριτικής ευχέρειας. *«Αυτή η πολιτική δίνει παραπάνω δικαιώματα στους υπαλλήλους και λιγότερες υποχρεώσεις. Ο καθ' ένας λειτουργεί σύμφωνα με τα συμφέροντά του, χαρακτηρίζοντας πολλές φορές τα άτομα ως παραβάτες του νόμου δίχως να είναι και λειτουργώντας μηχανικά χωρίς να εξετάζονται όλοι οι πιθανοί παράγοντες που οδήγησαν το άτομο να εγκληματήσει».*

Τέλος, άλλη μία τοποθέτηση παρουσιάζει τη μηδενική ανοχή ως συνώνυμο της αναλγησίας. Πρόκειται για μέτρο το οποίο αντιμετωπίζει «επιδερμικά» την εγκληματικότητα, αδιαφορώντας για όρια της αξιοπρέπειας του άλλου, εφόσον συμβάλλει στον στιγματισμό του, ανεξαρτήτως αν θα κριθεί αργότερα ένοχος ή όχι. Έτσι διαφαίνεται μια αδυναμία του συστήματος να ελιχθεί, αναλόγως με τη κάθε περίπτωση που καλείται να αντιμετωπίσει, με αποτέλεσμα να αντιμετωπίζει το σύνολο των υποθέσεων με την ίδια λογική.

9. Θεωρείτε πως το μοντέλο της μηδενικής ανοχής θα μπορούσε να αποτελέσει παράγοντα μείωσης της εγκληματικότητας ;

Ερωτώμενοι	Ναι	Όχι
1		√
2		√
3		√
4		√
5		√
6		√
7		√
8		√
9		√
10	√	
11	√	
12	√	

Εννέα στους δώδεκα δήλωσαν κατηγορηματικά πως το μοντέλο της μηδενικής ανοχής δεν ενδείκνυται ως μέσο αντιμετώπισης της εγκληματικότητας. Δηλώνοντας όχι, στηρίζουν τη θέση τους στο εγχείρημα ότι πρόκειται για ένα ακραίο μοντέλο το οποίο δεν δίνει τη δυνατότητα στον δράστη να

επανορθώσει με αποτέλεσμα να δημιουργεί αντιδράσεις θυμού και απόγνωσης. Μια χαρακτηριστική φράση ενός αξιωματικού αστυνομίας η οποία εμπεριέχει όλα τα παραπάνω είναι η εξής : *«η δράση φέρνει αντίδραση»* . Σύμφωνα με έναν δικαστικό λειτουργό *«η μηδενική ανοχή είναι βαθύτατα αντιδραστική ως μέτρο, ως τακτική. Εκφράζει καθεστώτα άλλου είδους»*. Θεωρούν ότι είναι τόσο ακραίο ως μέτρο, και η εφαρμογή του θα αποτελούσε αυξητικό παράγοντα εγκληματικότητας. Τέλος, επικεντρώθηκαν στη μικρομεσαία εγκληματικότητα και τόνισαν ότι η αντιμετώπισή της με μέτρα μηδενικής ανοχής δεν θα αποτελούσε αποτελεσματικό τρόπο αντιμετώπισης και πως σε ήσσονος σημασίας παραβάσεις, ο μόνος τρόπος κατανόησης και μεταμέλειας, είναι η συμβουλευτική και η επιμόρφωση.

Ωστόσο, λιγότεροι από τους μισούς ανέφεραν πως η εφαρμογή μέτρων μηδενικής ανοχής ίσως επέφερε θετικά αποτελέσματα. Τονίζοντας ότι η απάντησή τους δίνεται με ιδιαίτερη επιφύλαξη, διευκρινίζουν ότι θα συμφωνούσαν με την εφαρμογή μέτρων μηδενικής ανοχής μόνο σε περιπτώσεις «βαριάς εγκληματικότητας». Τέλος, ένας από τους τρεις δήλωσε πως η εφαρμογή μέτρων μηδενικής ανοχής μπορεί να φέρει θετικά αποτελέσματα και αυτό γιατί είναι υπέρ των αυστηρών ποινών.

10. Ποια είναι κατά τη γνώμη σας τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα που μπορούν να προκύψουν από την εφαρμογή πρακτικών μηδενικής ανοχής;

Ερωτώμενοι	Μόνο Πλεονεκτήματα	Μόνο Μειονεκτήματα	Πλεονεκτήματα και Μειονεκτήματα
1	✓		
2	✓		
3	✓		
4		✓	
5		✓	
6		✓	
7		✓	
8		✓	
9			✓
10			✓
11			✓
12			✓

Στη συγκεκριμένη ερώτηση, ως προς τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα που μπορούν να προκύψουν από την εφαρμογή πρακτικών μηδενικής ανοχής, έγινε διαχωρισμός των απαντήσεων βάσει των εξής κατηγοριών : σε αυτούς που θεωρούν ότι προκύπτουν μόνο μειονεκτήματα, σε εκείνους που θεωρούν ότι προκύπτουν πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα και τέλος σε όσους θεωρούν ότι μπορεί να προκύψουν πλεονεκτήματα. Συγκεκριμένα :

- Πέντε στους δώδεκα ερωτηθέντες δήλωσαν πως η μηδενική ανοχή χαρακτηρίζεται μόνο από μειονεκτήματα.
- Τέσσερις στους δώδεκα θεωρούν ότι η μηδενική ανοχή έχει μειονεκτήματα και ίσως ορισμένα πλεονεκτήματα.
- Τρεις στους δώδεκα ανέφεραν ότι η μηδενική ανοχή χαρακτηρίζεται κυρίως από πλεονεκτήματα.

Στους ερωτηθέντες που εξέφρασαν μόνο μειονεκτήματα για οποιαδήποτε πρακτική μηδενικής ανοχής, συγκαταλέγονται οι εξής οπτικές :

Όταν εφαρμόζονται πρακτικές μηδενικής ανοχής σε περιπτώσεις παραβάσεων, το άτομο περιθωριοποιείται. Αποκόπτεται σταδιακά από τον κοινωνικό ιστό και

στιγματίζεται. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα το άτομο να επιλέγει την εγκληματική οδό για την εκπλήρωση των στόχων. Επίσης, οι ερωτηθέντες ανέφεραν ότι με την εφαρμογή πρακτικών μηδενικής ανοχής σε όλο το φάσμα παραβάσεων-εγκληματικών ενεργειών, αδικείται ο εμπλεκόμενος σε ήσσονος σημασίας παραβάσεις. Έτσι το άτομο θα θεωρεί ότι οι φορείς δεν του δίνουν το περιθώριο μεταμέλειας, μια δεύτερη ευκαιρία για να επανορθώσει, με αποτέλεσμα να αισθάνεται αδικημένος. Κατ' αυτό τον τρόπο το άτομο στρέφεται σε παράνομες δραστηριότητες. Τέλος, όσον αφορά τους φορείς του επίσημου κοινωνικού ελέγχου του εγκλήματος, εφαρμόζοντας (απ' τη μεριά τους) πρακτικές μηδενικής ανοχής, αυξάνονται τα ποσοστά διακριτικής ευχέρειας καθώς θα δίνεται, για παράδειγμα, το δικαίωμα σε οποιονδήποτε αστυνομικό να επεμβαίνει σε ότι θεωρεί ο ίδιος απειλητικό προς το κοινωνικό σύνολο. Υποστηρίζουν ότι **«η μηδενική ανοχή δημιουργεί οξύτερες αντιδράσεις και δογματισμούς με αποτέλεσμα να γινόμαστε μάρτυρες κοινωνικής αναταραχής»**.

Ωστόσο, υπήρχαν άτομα τα οποία δήλωσαν πως εφαρμόζοντας πρακτικές μηδενικής ανοχής πέραν των μειονεκτημάτων, μπορούν να προκύψουν ορισμένα πλεονεκτήματα. Πιο συγκεκριμένα :

Μέσω της εφαρμογής πρακτικών μηδενικής ανοχής, μπορούν να αντιμετωπιστούν περιπτώσεις στυγερών εγκλημάτων. Το κοινό αισθάνεται πως η πολιτεία αντέδρασε ταχύτατα στην παράνομη πράξη με αποτέλεσμα να επιτυγχάνεται αίσθημα ασφάλειας. Επιπλέον, όπως υποστηρίζουν οι ίδιοι, επιτυγχάνεται άμεση πάταξη της εγκληματικότητας, αυξάνοντας το αίσθημα εμπιστοσύνης προς τους αρμόδιους φορείς.

Από την άλλη, εκφράζοντας και κάποια μειονεκτήματα, αυτόματα αναιρούν τις απόψεις τους περί πλεονεκτημάτων. Σύμφωνα με αξιωματικό της αστυνομίας **«πρόκειται για μια επιδερμική αντιμετώπιση της εγκληματικότητας, η οποία θα παραγκωνίσει το άτομο από το κοινωνικό γίγνεσθαι και θα αυξήσει και τις πιθανότητες υποτροπής»**. Τα μειονεκτήματα τα οποία αναφέρθηκαν στη συγκεκριμένη κατηγορία απαντήσεων, συμφωνεί απόλυτα με τα προαναφερθέντα μειονεκτήματα (όπως διατυπώθηκαν από την κατηγορία των ερωτηθέντων οι οποίοι εξέφρασαν μόνο μειονεκτήματα).

Τέλος, τρεις στους δώδεκα θεωρούν ότι η εφαρμογή πρακτικών μηδενικής ανοχής μπορεί να επιφέρει πλεονεκτήματα. Πιο συγκεκριμένα, θεωρούν ότι με τη άμεση εφαρμογή των νόμων θα μειωθεί η εγκληματικότητα, καθώς το κοινωνικό

σύνολο θα εμπεδώσει ότι πράξεις οι οποίες μπορούν να διαταράξουν τη κοινωνική ισορροπία δεν είναι ανεκτές. Έτσι, θα εξαλειφθεί το αίσθημα ανασφάλειας και φόβου του εγκλήματος και πλέον θα κάνουμε λόγο για εμπιστοσύνη προς τους φορέες του επίσημου κοινωνικού ελέγχου του εγκλήματος.

2.2 Σχολιασμός των απαντήσεων

Στο σημείο αυτό επιδιώκεται παρουσίαση συγκεκριμένων αντιφάσεων ή φαινομενικών αντιφάσεων κατά τη διάρκεια των συνεντεύξεων. Σε ένα μεγάλο βαθμό οι απαντήσεις των ερωτηθέντων μπορούν να κριθούν ικανοποιητικές. Ωστόσο παρατηρήθηκαν μερικές περιπτώσεις αντιφάσεων οι οποίες ενδεχομένως να είναι αποτέλεσμα του μειωμένου χρόνου που διέθεταν ή ακόμα και στη μη κατανόηση ορισμένων ερωτήσεων παρόλο που η κάθε ερώτηση διατυπωνόταν με απλότητα και διευκρινήσεις όπου κρινόταν απαραίτητο.

Πιο συγκεκριμένα η πρώτη αντίφαση μπορεί να διαπιστωθεί στις απαντήσεις των ερωτήσεων 6 και 7 του Β' μέρους. Στην ερώτηση 6 οι ερωτώμενοι κλήθηκαν να απαντήσουν στο κατά πόσο θεωρούν ότι οι ποινές που επιβάλλονται σε περιπτώσεις παραβίασης των νόμων είναι ικανοποιητικές. Σύμφωνα λοιπόν με τις απαντήσεις τους στη συγκεκριμένη ερώτηση, παραπάνω από τους μισούς (10 στους 12) απάντησαν πως οι ποινικές κυρώσεις που επιβάλλονται είναι ικανοποιητικές. Στη επόμενη ερώτηση ωστόσο, σχετικά με το αν θα πρέπει να αυστηροποιηθούν ή όχι οι ποινές, μόνο δύο στους δώδεκα υποστήριξαν ότι οι ποινές θα πρέπει να παραμείνουν ως έχουν. Η αντίφαση αυτή παρατηρήθηκε κατά τη διάρκεια των συνεντεύξεων και όταν ερωτήθηκαν σχετικά με αυτό, απάντησαν πως οι ποινές που προβλέπονται και κατ' επέκταση *επιβάλλονται* είναι ικανοποιητικές, ωστόσο *δεν εκτίονται*. Επομένως αποδίδουν τον χαρακτηρισμό «ικανοποιητικές» στις ποινές που προβλέπονται από το νόμο και επιβάλλονται σε παραβιάσεις των νόμων. Θεωρούν ότι αυτή η κατάσταση χαρακτηρίζει απόλυτα την ελληνική πραγματικότητα και η λύση ενδεχομένως να βρίσκεται στην αλλαγή των ποινών, είτε επιδιώκοντας εξατομίκευση εγκλημάτων – ποινών, είτε αλλάζοντας τους νόμους έστω και στο ελάχιστο, υπό την προϋπόθεση ότι θα εκτίονται. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι η αιτιολόγηση της παραπάνω αντίφασης δέχθηκε και άλλη μία οπτική σύμφωνα με την οποία ο χαρακτηρισμός των ποινών ως «ικανοποιητικές» δηλώνει πως χρήζουν βελτίωσης και πως αν ανταποκρίνονταν στο επιθυμητό τότε θα τις αποκαλούσαν «αποτελεσματικές».

Άλλη μία περίπτωση η οποία ενδεχομένως να κριθεί αντιφατική είναι οι απαντήσεις των ερωτήσεων 11 και 12 του ίδιου μέρους. Στην ερώτηση 11 καλούνται να απαντήσουν αν θεωρούν ότι υπάρχει συνεργασία μεταξύ των φορέων άσκησης του επίσημου κοινωνικού ελέγχου του εγκλήματος όπου και οι περισσότερες απαντήσεις ήταν καταφατικές (10 στους 12). Από την άλλη, στην ερώτηση 12 ερωτούνται αν η ενδεχόμενη ασυνεννοησία και μη συνεργασία των φορέων θα μπορούσε να αποτελέσει αιτιολογικό παράγοντα της αναποτελεσματικότητας της αντεγκληματικής πολιτικής όπου και ανταποκρίθηκαν επίσης καταφατικά (9 στους 12). Όπως φαίνεται η ερώτηση 12 τέθηκε ανεξαρτήτως από το αν θεωρούν την συνεργασία τους ικανοποιητική ή όχι.

Τέλος μια αντιφατική άποψη η οποία χρήζει σχολιασμού προέρχεται από μία οπτική περί χαρακτηρισμού, του εγκλεισμού σε σωφρονιστικό κατάστημα ως αποτελεσματική ποινή. Πιο συγκεκριμένα στην ερώτηση περί αποτελεσματικότητας της στερητικής της ελευθερίας ποινής, το ½ των ερωτώμενων απάντησε πως πρόκειται για αποτελεσματική λύση και αυτό επειδή δεν υπάρχει άλλος τρόπος να καταπολεμηθούν σοβαρά εγκλήματα στον ελλαδικό χώρο. Εδώ διαφαίνεται μια αντίφαση καθώς η αποτελεσματικότητα του εγκλεισμού δεν μπορεί να στηριχθεί στο εγχείρημα ως αναγκαστικής διεξόδου, αλλά στο κατά πόσο θα βοηθούσε στο σκοπό της ποινής, δηλαδή στο σωφρονισμό του δράστη.

Συμπεράσματα έρευνας

Όπως προκύπτει από τις απαντήσεις των ερωτηθέντων, η αντεγκληματική πολιτική στον ελλαδικό χώρο βρίθει προβλημάτων. Σύμφωνα με τα λεγόμενά τους αποτελεί ένα σύνολο ευκαιριακών δράσεων, οι οποίες αμβλύνουν όλο και περισσότερο τις προσπάθειες για καταπολέμηση της εγκληματικότητας.

Τα βασικά θέματα που τέθηκαν από το σύνολο των ερωτηθέντων σε σχέση με την αντεγκληματική πολιτική, συνοψίζονται στις εξής θεματικές :

- Όξυνση συγκεκριμένων αδικημάτων (φοροδιαφυγή και εγκλήματα κατά της ιδιοκτησίας).
- Η αντεγκληματική πολιτική στην Ελλάδα είναι προβληματική.
- Οι προβλεπόμενες ποινές είναι ικανοποιητικές αλλά συνήθως δεν εκτίονται.
- Η ποινή του εγκλεισμού σε κατάσταση κράτησης αποτελεί αποτελεσματικό τρόπο αντιμετώπισης της εγκληματικότητας σε σχέση με το ισχύον ποινικό σύστημα (1/2 των ερωτηθέντων).
- Ο εγκλεισμός σε κατάσταση κράτησης προάγει μελλοντικούς εγκληματίες.
- Οι πιθανότητες επανένταξης του εγκλείστου ύστερα από την έκτιση της ποινής του είναι ελάχιστες.
- Οι δράστες συνήθως είναι άτομα χαμηλού κοινωνικού και μορφωτικού επιπέδου.

Αρχικά, επισημάναν πως η μεγαλύτερη όξυνση παρατηρείται στα εγκλήματα κατά της ιδιοκτησίας και στη φοροδιαφυγή. Θεωρούν πως λόγω οικονομικής κρίσης, ο ελληνικός λαός αδυνατεί να εξασφαλίσει τα προς το ζην, με αποτέλεσμα να οδηγείται σε ληστείες ή κλοπές, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι οι πράξεις τους χαρακτηρίζονται από το ακαταλόγιστο. Ωστόσο ο προβληματισμός τους επικεντρώνεται στα μέσα που διαπράττονται πλέον τέτοιου είδους αδικήματα, τονίζοντας την εξέλιξη της τεχνολογίας η οποία αναπτύσσεται τάχιστα. Ως προς την φοροδιαφυγή, την οποία στήριξαν κυρίως στην οικονομική κρίση, υποστηρίζουν πως αιτιολογείται έχοντας ως βάση τους συνεχώς αυξανόμενους και νεοσύστατους φόρους, μέσα σε ένα κλίμα μείωσης των μισθών, μείωσης των ευκαιριών για εύρεση εργασίας κ.α.

Ως προς την αντεγκληματική πολιτική, κρίνουν πως είναι προβληματική. Υπήρξε και η άποψη πως πρόκειται για ένα σύνολο ευκαιριακών πρακτικών οι οποίες στην ουσία αμβλύνουν κάθε προσπάθεια για ουσιαστική αντιμετώπιση της εγκληματικότητας. Επίσης θεωρούν ότι η αντεγκληματική πολιτική της Ελλάδας είναι προβληματική λόγω της τάσης «μίμησης» προς την αντεγκληματική πολιτική που εφαρμόζουν ευρωπαϊκές χώρες. Πιστεύουν ότι αυτή η προσπάθεια εμποδίζει την οργάνωση της αντεγκληματικής πολιτικής της Ελλάδας με αποτέλεσμα να προσφεύγουν (οι φορείς του επίσημου κοινωνικού ελέγχου του εγκλήματος) σε πρακτικές ευκαιριακού χαρακτήρα. Τέλος χαρακτηριστική ήταν η άποψη πως δεν μπορούμε να κάνουμε λόγο για αντεγκληματική πολιτική εφόσον δεν υπάρχει. Αυτό φαίνεται από τη φράση ενός αξιωματικού αστυνομίας σύμφωνα με τον οποίο **«...μα πως μπορούμε να μιλάμε για αντεγκληματική πολιτική; Αφού δεν υπάρχει...»**.

Όσον αφορά τις ποινικές κυρώσεις εξέφρασαν την άποψη ότι είναι ικανοποιητικές αλλά επιδέχονται βελτιώσεις. Θεωρούν ότι το ιδανικότερο θα ήταν να υπάρχει εξατομίκευση μεταξύ ποινών και εγκληματικών δραστηριοτήτων αν και σύμφωνα με τους ίδιους είναι ουτοπικό. Οι περισσότερες απόψεις συγκλίνουν στην οπτική πως όσο και αν οι ποινικές κυρώσεις θεωρούνται ικανοποιητικές, από τη στιγμή που δεν εκτίονται, στις περισσότερες περιπτώσεις, δεν μπορούμε να τους αποδώσουμε κάποιον χαρακτηρισμό.

Η ποινή του εγκλεισμού βρίσκει σύμφωνους τους μισούς από τους ερωτηθέντες. Οι μισοί θεωρούν πως αποτελεί αποτελεσματικό τρόπο αντιμετώπισης και αυτό γιατί **«το χαώδες ποινικό σύστημα που χαρακτηρίζει την ελληνική κοινωνία στηρίζεται στον εγκλεισμό διότι δεν μπορεί να αντιμετωπίσει αλλιώς δράστες και καταστάσεις υψηλού κινδύνου»**. Από την άλλη μεριά, το υπόλοιπο ½ των ερωτηθέντων ανέφερε ότι όχι μόνο δεν σωφρονίζει αλλά προάγει μελλοντικούς εγκληματίες. Επίσης θεωρούν ότι το προαναφερθέν δεν είναι το μόνο αρνητικό. Εξίσου σημαντικό πρόβλημα αποτελεί το γεγονός ότι η μετάβαση από τον εγκλεισμό στην ελεύθερη διαβίωση είναι προβληματική, καθώς δεν δίδονται τα απαραίτητα εφόδια στους εγκλείστους ώστε να μπορέσουν να επιβιώσουν και να συμπεριφερθούν κομφορμιστικά. Λέγοντας εφόδια εννοούν ένα φάσμα υπηρεσιών οι οποίες θα βοηθήσουν τον δράστη να «ασορροπήσει» και να είναι ικανός να ζήσει έννομα. Αυτές μπορεί να είναι : ψυχολογική υποστήριξη, εκμάθηση τέχνης, ουσιαστικά κίνητρα για ολοκλήρωση της εκπαίδευσης στο εσωτερικό των καταστημάτων κράτησης, κ.α.

Σχετικά με τις πιθανότητες επανένταξης των εγκλείστων, η πλειοψηφία των ερωτηθέντων δήλωσε πως οι πιθανότητες είναι ελάχιστες. Εκτός του παραπάνω ισχυρισμού, δηλαδή πως δεν υπάρχει ουσιαστική βοήθεια από το εσωτερικό των σωφρονιστικών καταστημάτων (από ψυχολόγους κλπ.), θεωρούν ότι σαν κράτος δεν διαθέτουμε τους κατάλληλους μηχανισμούς ώστε να μπορέσουμε να βοηθήσουμε τους εγκλείστους να επανενταχθούν στη κοινωνία. Αυτή η κατάσταση αποτελεί έναν από τους αιτιολογικούς παράγοντες υποτροπής.

Επιπλέον, το μεγαλύτερο μέρος των ερωτηθέντων θεωρεί πως η συνεργασία των φορέων του επίσημου κοινωνικού ελέγχου του εγκλήματος είναι ικανοποιητική. Σε ερώτηση που τέθηκε ανεξάρτητα από το πώς κρίνουν την συνεργασία μεταξύ των φορέων του επίσημου κοινωνικού ελέγχου του εγκλήματος, η οποία θέτει το ενδεχόμενο η μη καλή συνεργασία των φορέων να αποτελεί αιτιολογικό παράγοντα αναποτελεσματικότητας της αντεγκληματικής πολιτικής, επιβεβαιώνεται από την πλειοψηφία των ερωτηθέντων καθώς κρίνουν την συνεργασία καθοριστική ως προς την πρόληψη και τη καταστολή παράνομων συμπεριφορών. Ωστόσο, σύμφωνα με μία δικαστική λειτουργό, αν ο κάθε υπάλληλος κάνει σωστά τη δουλειά του, γνωρίζοντας τα όρια των αρμοδιοτήτων του, τότε όλα θα λειτουργούν σωστά.

Τέλος, ως προς τα χαρακτηριστικά των δραστών, η πλειονότητα θεωρεί ότι πρόκειται για άτομα χαμηλού μορφωτικού και οικονομικού επιπέδου. Θεωρούν ότι το άτομο το οποίο δεν έχει τη βασική μόρφωση, δεν διαθέτει τα κριτήρια τα οποία θα τον βοηθήσουν να διακρίνει τα όρια μεταξύ έννομης και παράνομης συμπεριφοράς. Σύμφωνα με έναν δικαστικό λειτουργό *«όταν ένα άτομο δεν έχει ολοκληρώσει τις υποχρεωτικές βαθμίδες εκπαίδευσης, δεν έχει στόχους, δεν έχει ενδοιασμούς. Είναι ένα άτομο με χαμηλές ηθικές αναστολές»*. Ως προς την οικονομική κατάσταση του ατόμου, η λογική τους στηρίζεται στο γεγονός ότι όταν ένα άτομο ανήκει στη χαμηλή οικονομική τάξη και δεν μπορεί να εξασφαλίσει τα προς το ζην, αναπόφευκτα θα επιλέξει την εγκληματική οδό για την εκπλήρωση των στόχων (επιβίωση).

Ως προς την αντιμετώπιση της εγκληματικότητας, οι στάσεις των φορέων άσκησης του επίσημου κοινωνικού ελέγχου του εγκλήματος επικεντρώθηκαν στις εξής θεματικές :

- Αναβάθμιση του εκπαιδευτικού συστήματος,
- Επιμόρφωση αστυνομικών,
- Αξιοποίηση της τεχνολογίας,
- Ουσιαστική συνεργασία των φορέων του επίσημου κοινωνικού ελέγχου του εγκλήματος,
- Η μηδενική ανοχή δεν αποτελεί ενδεδειγμένο τρόπο αντιμετώπισης της εγκληματικότητας.

Ως προς την αντιμετώπιση της εγκληματικότητας, δόθηκε ιδιαίτερη προσοχή:

- ***Στην αναβάθμιση και αποτελεσματικότητα του εκπαιδευτικού συστήματος.***

Θεωρούν ότι θα ήταν σημαντική η ενημέρωση από τις πρώτες βαθμίδες εκπαίδευσης, σχετικά με την αξία της έννομης συμπεριφοράς, τις αξίες περί ανθρώπινης αξιοπρέπειας, σεβασμού προς τη διαφορετικότητα του άλλου, με απώτερο σκοπό την δημιουργία υγιούς και ολοκληρωμένης προσωπικότητας, η οποία δεν θα χαρακτηρίζεται από μειωμένες ηθικές αναστολές και θα δρα βάσει κανόνων και αξιών.

- ***Στην επιμόρφωση των αστυνομικών και στη στελέχωση της αστυνομίας από επιστημονικό προσωπικό.*** Με τη συγκεκριμένη πρόταση θέτουν το ζήτημα της δια βίου εκπαίδευσης των αστυνομικών, όχι μόνο ως προς τα αστυνομικά ζητήματα αλλά και ως προς τις γενικές γνώσεις, προσαρμοσμένες προς τα καθήκοντά τους, ώστε να επιτυγχάνεται αντικειμενική προσέγγιση των ζητημάτων που τους απασχολούν καθημερινά στην υπηρεσία τους. Επίσης, τονίζουν τη σημασία επιστημονικού προσωπικού το οποίο θα στελεχώνει συγκεκριμένες υπηρεσίες (π.χ. δίωξη ηλεκτρονικού εγκλήματος) καθώς παρατηρείται αύξηση του ηλεκτρονικού εγκλήματος. Πιστεύουν ότι σε ιδιαίτερες περιπτώσεις, όπως οι σύγχρονες μορφές διαπροσωπικής βίας, θα πρέπει γίνει παρέμβαση από ειδικά εκπαιδευμένους αστυνομικούς καθώς δεν είναι δυνατόν ένα άτομο να γνωρίζει διαφορετικά γνωστικά αντικείμενα σε βάθος. Τέλος, από τη μεριά των δικαστικών λειτουργών γίνεται ιδιαίτερη αναφορά στην έλλειψη προσωπικού, κάνοντας την

υπηρεσία τους να υπολειτουργεί, υποθέσεις να αργούν να εκδικαστούν, και οι απόψεις του κοινού να συγκλίνουν προς την κατεύθυνση της μη εμπιστοσύνης.

- **Αξιοποίηση της τεχνολογίας.** Άλλος ένας τρόπος αντιμετώπισης της εγκληματικότητας είναι η τεχνολογία. Θεωρούν ότι η σωστή χρήση της τεχνολογίας θα οδηγήσει στη διευκόλυνση του έργου των φορέων άσκησης του επίσημου κοινωνικού ελέγχου του εγκλήματος. Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα που έθεσε ένας υπαξιωματικός αστυνομίας : *«η χρήση καμερών ασφαλείας θα μπορούσε να αποδεσμεύσει τον αστυνομικό που φρουρεί το αστυνομικό τμήμα, δίνοντας ακόμα ένα άτομο προς περιπολίες»*. Επίσης *«ένα άτομο το οποίο γνωρίζει προγραμματισμό υπολογιστών, μπορεί να διαλευκάνει υποθέσεις ηλεκτρονικού εγκλήματος κάτι που δεν είναι δυνατό να γνωρίζει ο οποιοσδήποτε αστυνομικός»*. Μένοντας στο χώρο της τεχνολογίας, σύμφωνα με έναν διευθυντή φυλακών *«Είναι αξιοθαύμαστη η ευρύτητα εφαρμογών της τεχνολογίας. Το ηλεκτρονικό βραχιολάκι θα βοηθήσει σημαντικά στην αποσυμφόρηση των φυλακών, ιδιαίτερα σε περιπτώσεις μικροπαραβάσεων. Όλα αυτά πάντα σε συνάρτηση με τη γνώση χειρισμού της συγκεκριμένης τεχνολογίας»*.
- **Ουσιαστική συνεργασία των φορέων άσκησης του επίσημου κοινωνικού ελέγχου του εγκλήματος.** Στο συγκεκριμένο θέμα η πλειοψηφία συμφώνησε πως υπάρχει συνεργασία σε ικανοποιητικό επίπεδο. Ωστόσο, θεωρούν ότι μπορούν να υπάρξουν βελτιώσεις, και αυτές ως προς την οριοθέτηση των αρμοδιοτήτων του κάθε υπαλλήλου. Όπως τόνισε ένας δικαστικός λειτουργός *« Το παν είναι να σταματήσουν να παρεμβαίνουν στο έργο μας οι υπόλοιποι φορείς. Δεν μπορεί να χαρακτηρίζουν την αντιμετώπισή μας ως προς τους εμπλεκόμενους ελαστική. Ο καθένας ας γνωρίζει τα όρια των αρμοδιοτήτων του»*.
- **Η μηδενική ανοχή δεν αποτελεί ενδεδειγμένο τρόπο αντιμετώπισης της εγκληματικότητας.**

Ως προς τον ορισμό, το μεγαλύτερο μέρος των απαντήσεων συγκλίνει προς δύο οπτικές. Εκείνη η οποία επεμβαίνει σε προεγκληματικές καταστάσεις ώστε να μην εξελιχθούν σε εγκληματικές, και σε εκείνη που εφαρμόζει αυστηρά τους νόμους. Στην ουσία πρόκειται για δύο όψεις του ίδιου νομίσματος. Λαμβάνοντας υπόψη τον ορισμό της μηδενικής ανοχής που προκύπτει από το άρθρο των Wilson και Kelling²²¹, η

²²¹ Wilson, J., Kelling G., “Broken Windows: The police and neighbourhood safety”, Atlantic Monthly, March 1982

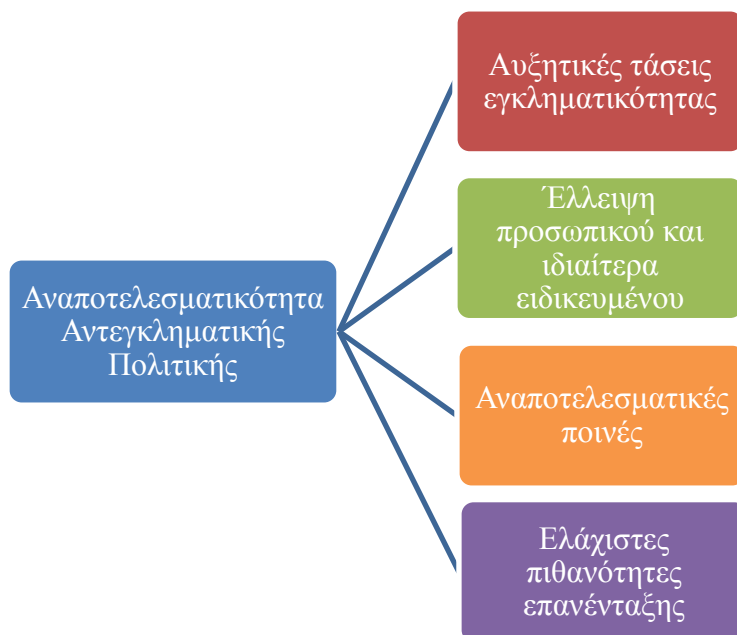
μηδενική ανοχή προσπαθεί να καταπολεμήσει τις απρεπείς δραστηριότητες και την κοινωνική αναταραχή μέσω της αυστηρής εφαρμογής των νόμων. Όλο αυτό πραγματοποιείται με σκοπό τον περιορισμό παρόμοιων συμπεριφορών ώστε να μην εξελιχθούν σε εγκληματικές στο μέλλον.

Σχετικά με την εφαρμογή πρακτικών μηδενικής ανοχής η πλειοψηφία των ερωτηθέντων εξέφρασε περισσότερο ανησυχίες σε ενδεχόμενη εφαρμογή. Θεωρούν ότι η εφαρμογή πρακτικών μηδενικής ανοχής αποτελεί πρόσκαιρη απάντηση σε παράνομες δραστηριότητες και πως αποτελεί αυστηρή επιβολή του νόμου δίχως ουσιαστικά αποτελέσματα. Η εφαρμογή της ακόμα και σε παραβάσεις ήσσονος σημασίας θα επιφέρει τα αντίθετα από τα προσδοκώμενα αποτελέσματα καθώς θα δημιουργηθεί η εντύπωση πως δεν δίδεται ευκαιρία επανόρθωσης στον δράστη. Αυτό θα έχει ως αποτέλεσμα τον στιγματισμό του δράστη και εν συνεχεία την παραβατική αντίδρασή του.

Γενικά συμπεράσματα

Τα πορίσματα που προκύπτουν από τη διπλωματική εργασία μπορούν να κατηγοριοποιηθούν σε δύο θεματικές ενότητες. Η μία επικεντρώνεται στο γεγονός πως **η αντεγκληματική πολιτική κρίνεται αναποτελεσματική**, ενώ η άλλη επικεντρώνεται στην **αντιμετώπισης της αναποτελεσματικότητας**. Ωστόσο μπορεί να ειπωθεί πως συμπίπτουν σε μεγάλο βαθμό με τους προβληματισμούς οι οποίοι οδήγησαν στη μελέτη και διερεύνηση του συγκεκριμένου θέματος.

Αρχικά, κρίθηκε πως **η αντεγκληματική πολιτική είναι αναποτελεσματική**. Πιο συγκεκριμένα θεωρούν πως η αντεγκληματική πολιτική είναι αναποτελεσματική και αυτό διότι συνεχώς γινόμαστε μάρτυρες αυξητικών τάσεων της εγκληματικότητας, επιβάλλονται ποινές οι οποίες εντείνουν την εγκληματικότητα (π.χ. ποινή της φυλάκισης), δεν υπάρχουν μηχανισμοί επανένταξης των κρατουμένων με αποτέλεσμα να αυξάνονται οι πιθανότητες υποτροπής, το προσωπικό των φορέων άσκησης του επίσημου κοινωνικού ελέγχου είναι λιγότερο από το προβλεπόμενο (δικαστήρια) με αποτέλεσμα να υπολειτουργούν αλλά και μη ικανοποιητικό ως προς την ειδίκευση για την στοχευόμενη αντιμετώπιση της εγκληματικότητας (αστυνομία).

Πιο συγκεκριμένα, η αναποτελεσματικότητα αυτή διαφαίνεται από τις συνεχόμενα αυξητικές τάσεις της εγκληματικότητας, και αυτό διότι δεν έχουν γίνει

προσπάθειες προσαρμογής της αντεγκληματικής πολιτικής προς τις σύγχρονες μεθόδους διάπραξης της. Ως προς τη τεχνολογία, αναφέρεται πως δεν γίνεται σωστή χρήση όταν υπάρχει στη διάθεση των φορέων, αν και γίνεται έντονη αναφορά για έλλειψη υλικοτεχνικού εξοπλισμού. Κάνοντας λόγο για λανθασμένη χρήση του τεχνολογικού εξοπλισμού στηρίζονται στην έλλειψη ειδικευμένου προσωπικού το οποίο αξιοποιηθεί προς όφελος των αρμόδιων φορέων. Φράσεις όπως *«Υπολογιστές υπάρχουν, δεν υπάρχουν όμως εξειδικευμένα χέρια ώστε να καταπολεμήσουν το ηλεκτρονικό έγκλημα»*, *«Τί να την κάνω την έρευνα που αποδεικνύει ότι έχουν αυξηθεί τα κρούσματα διαδικτυακής βίας όταν εγώ ο ίδιο δεν ξέρω καν τί είναι το facebook»*, *«Ήρθε η ώρα το επιστημονικό προσωπικό που είναι άνεργο να γίνει χρήσιμο μέσω της απορρόφησής του από την αστυνομία»*, αποδεικνύουν τους παραπάνω ισχυρισμούς. Γίνεται έντονος λόγος για ανάγκη δημιουργίας επιστημονικού χαρακτήρα της αστυνομίας αλλά και ανάγκη για δια βίου εκπαίδευση και επιμόρφωση των αστυνομικών²²². Η έλλειψη του απαραίτητου προσωπικού στα δικαστήρια από την άλλη, αμβλύνει τις προσπάθειες για ουσιαστική συμβολή στη καταπολέμηση της εγκληματικότητας καθώς οι υποθέσεις αργούν να εκδικαστούν, υποθέσεις παραμένουν στο περιθώριο και το κοινό νιώθει ανασφάλεια και μη εμπιστοσύνη προς τους φορείς άσκησης του επίσημου κοινωνικού ελέγχου του εγκλήματος.

Ως προς τις ποινικές κυρώσεις θεωρούν ότι εκείνες που προβλέπονται είναι εν μέρει ικανοποιητικές ωστόσο δεν εκτίονται. Θεωρούν πως το ιδανικότερο θα ήταν να υπάρχουν ηπιότερες ποινές υπό την προϋπόθεση ότι θα εκτίονται και όχι αυστηρές ποινές οι οποίες θα επιβάλλονται με σκοπό την εξουδετέρωση της απειλής έναντι της επανόρθωσης του δράστη²²³. Μία από τις ποινές που θεωρείται αναποτελεσματική είναι η στερητική της ελευθερίας. Όχι μόνο δεν σωφρονίζει αλλά βοηθά στη τελειοποίηση τεχνικών προς εκπλήρωση παράνομων δραστηριοτήτων και μετέπειτα εγκληματικών. Επιπλέον, αναφέρεται πως δεν λειτουργεί αναμορφωτικά αλλά

²²² Παρόμοια πορίσματα προς τη σημαντικότητα επιμόρφωσης και δια βίου εκπαίδευσης των αστυνομικών έχουν προκύψει και σε ελληνική έρευνα για τις αναπαραστάσεις των αστυνομικών για το εγκληματικό φαινόμενο. Βλ. Τσαλίκoglou Φ., Αρτινοπούλου Β., Ζαραφωνίτου Χ., Μαντόglou Α., *Οι αναπαραστάσεις των αστυνομικών για το εγκληματικό φαινόμενο*, Αδημοσίευτη έρευνα του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης, Αθήνα 1974, σελ. 126.

²²³ Σύμφωνα με ερευνητική διαπίστωση, η οποία συνδέει την τιμωρητικότητα με συγκεκριμένες λειτουργίες της ποινής, η ποινή δεν στοχεύει στην επανόρθωση του δράστη, αλλά στην «εξουδετέρωση» της απειλής. Έτσι, μέσω του εγκλεισμού επιδιώκει τον περιορισμό του κινδύνου και όχι τον σωφρονισμό του ατόμου. Βλ. Ζαραφωνίτου Χ., «Τιμωρητικότητα : Ανασφάλεια και Κοσμοθεωρία», σελ. 4 στο www.theartofcrime.gr/assets/prodimosieusi%20x%20z.doc

κατασταλτικά, καθώς δεν βοηθά τον έγκλειστο να συνειδητοποιήσει τις πράξεις του. Μέσα σε αυτό το κλίμα δεν του δίνεται η δυνατότητα να αναβαθμίσει το μαθησιακό του επίπεδο, ώστε μαθαίνοντας μια τέχνη ή σπουδάζοντας ύστερα από την επιτυχή του πρόσβαση στη τριτοβάθμια εκπαίδευση δίνοντας πανελλήνιες εξετάσεις από το εσωτερικό των σωφρονιστικών καταστημάτων²²⁴, να μπορέσει να μεταβεί στο ελεύθερο περιβάλλον και να ισορροπήσει με την ενσωμάτωσή του στον χώρο εργασίας²²⁵.

Τέλος, ως προς το προφίλ των δραστών φαίνεται να υπερεκπροσωπούνται άτομα χαμηλού κοινωνικού και μορφωτικού επιπέδου. Ως προς την κοινωνική θέση²²⁶, θεωρούν ότι τα άτομα τα οποία δεν έχουν τα μέσα (οικονομικά μέσα) για να εκπληρώσουν τους στόχους (επιβίωση), αναπόφευκτα επιλέγουν την εγκληματική οδό. Σχετικά με το μορφωτικό επίπεδο, οι ερωτηθέντες αιτιολογούν ως προς τους ακαθόριστους στόχους και τις μειωμένες ηθικές αναστολές. Θεωρούν ότι το άτομο το οποίο δεν έχει ολοκληρώσει τη βασική εκπαίδευση δεν διαθέτει τα απαραίτητα κριτήρια ως προς την κατηγοριοποίηση των πράξεών του (έννομες ή παράνομες) με αποτέλεσμα να οδηγείται στη παρεκκλίνουσα συμπεριφορά. Επίσης κάνουν λόγο για μειωμένες ηθικές αναστολές οι οποίες αποτελούν ένα από τα βασικά χαρακτηριστικά των ατόμων που προέρχονται από χαμηλότερα κοινωνικά στρώματα²²⁷.

Έτσι, βάσει των παραπάνω διαφαίνεται μια αντεγκληματική πολιτική η οποία αδυνατεί να αντιμετωπίσει την εγκληματικότητα, προσπαθεί μάταια να μιμηθεί

²²⁴ Η μετατροπή της φυλακής σε χώρο επιμόρφωσης με απώτερο στόχο την απόκτηση γνώσεων συγκεκριμένου αντικείμενου προς εύρεση εργασίας ύστερα από την ολοκλήρωση της ποινής, φαίνεται να συγκρούεται με τα οικονομικά προβλήματα που πλήττουν τον ελλαδικό χώρο (ανεργία, οικονομική κρίση κλπ.) αλλά και με τα εσωτερικά προβλήματα των σωφρονιστικών καταστημάτων (δράστες διαφορετικών διαπραχθέντων αδικημάτων, μικρός αριθμός έως και ανύπαρκτος αριθμός ειδικευμένου προσωπικού κ.α.). βλ. Πανούσης Γ., “Η Κοινωνική Επανάσταση ως Αυτοτελές Δικαίωμα των Κρατουμένων”, σελ. 9, στο <http://epanodos.org.gr/documents/10199/22195/%CE%97-%CE%9A%CE%9F%CE%99%CE%9D%CE%A9%CE%9D%CE%99%CE%9A%CE%97>

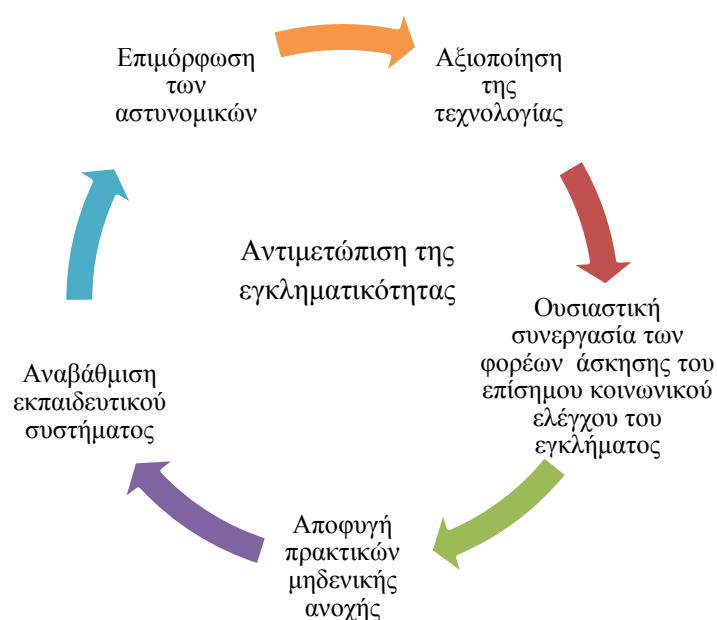
²²⁵ Για να επιτευχθεί αυτό, θα πρέπει να γίνει άρση ειδικών ποινικών νόμων και διατάξεων, που προβλέπουν απαγόρευση άσκησης ορισμένων επαγγεμάτων ακόμα και την λήψη δημόσιας θέσης. Όλα αυτά βέβαια μέσα σε ένα πλαίσιο εφαρμογής των εναλλακτικών τρόπων έκτισης της ποινής οι οποίοι προβλέπονται από τον σωφρονιστικό κώδικα. Βλ. Νικολόπουλος Γ., “Ποινική μεταχείριση και κοινωνική επανάσταση των κρατουμένων: μια προβληματική σχέση”, σελ. 8, στο <http://criminology.panteion.gr/attachments/article/313/%CE%9D%CE%99%CE%9A%CE%9F%CE%9B%CE%9F%CE%A0%CE%9F%CE%A5.pdf>

²²⁶ Σύμφωνα με τον Banfield οι παράγοντες οι οποίοι οδηγούν το άτομο να επιλέξει την εγκληματική οδό είναι η κοινωνική τάξη και οι συνθήκες που ευνοούν τη παρέκκλιση. Τα άτομα αυτά επιζητούν άμεσα αποτελέσματα (εκπλήρωση των στόχων) αδιαφορώντας για τις συνέπειες που θα προκύψουν και θα επηρεάσουν το μέλλον τους (εγκλεισμός σε σωφρονιστικό κατάστημα). Βλ. Banfield E., *The Unheavenly City Revisited, A Revision of the Unheavenly City*, ό.π., σελ. 180 επ.

²²⁷ Σύμφωνα με τους Wilson και Herrnstein, Η επιλογή ανάμεσα στη παρεκκλίνουσα ή μη συμπεριφορά θεωρείται αποτέλεσμα ενός συνόλου των χαρακτηριστικών του ατόμου όπως είναι η ηλικία, η συμπεριφορά, ο χαμηλός δείκτης ευφυΐας. Βλ. Wilson J., Herrnstein R., *Crime and Human Nature, The Definitive Study of the Classes of Crime*, ό.π. σελ. 438.

πρακτικές εφαρμογές αντεγκληματικής πολιτικής οι οποίες εφαρμόζονται σε ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο και οδηγείται σε πρακτικές ευκαιριακού χαρακτήρα. Όλη αυτή η προσπάθεια της Ελλάδας να συμπορευθεί με πρακτικές καταπολέμησης της εγκληματικότητας ευρωπαϊκού ή ακόμα και διεθνούς χαρακτήρα αποτελεί σημαντικό εμπόδιο ουσιαστικής μείωσης των δεικτών της εγκληματικότητας²²⁸.

Ως προς την *αντιμετώπιση της εγκληματικότητας* επικεντρώθηκαν, κατά κύριο λόγο, στην αναβάθμιση του εκπαιδευτικού συστήματος, στην επιμόρφωση των αστυνομικών, στην αξιοποίηση της τεχνολογίας για την αντιμετώπιση της εγκληματικότητας, στην ουσιαστική συνεργασία των φορέων άσκησης του επίσημου κοινωνικού ελέγχου του εγκλήματος, και στην αποφυγή της χρήσης της μηδενικής ανοχής ως μέτρο αντεγκληματικής πολιτικής.

Πιο συγκεκριμένα, το εκπαιδευτικό σύστημα υστερεί ως προς την ευαισθητοποίηση και την ενημέρωση για τις αναμενόμενες συνέπειες που προκύπτουν από τις παράνομες δραστηριότητες. Αναφέρουν πως κρίνεται απαραίτητη η εισαγωγή μαθημάτων κυκλοφοριακής αγωγής προς αποφυγήν τροχαίων παραβάσεων και των συνεπειών που μπορούν να επιφέρουν, τόσο σε ατομικό όσο και

²²⁸ Ωστόσο, μπορεί να υποστηριχθεί πως ένα μεγάλο εμπόδιο, το οποίο αναχαιτίζει τις ατέρμονες προσπάθειες της αντεγκληματικής πολιτικής να καταπολεμήσει την εγκληματικότητα, αποτελεί η προσπάθειά της να λειτουργεί παράλληλα με «κατά παρέκκλιση διαδικασίες» και «εναλλακτικούς τρόπους μεταχείρισης», οδηγώντας την στη ποινικοποίηση ολοένα περισσότερων συμπεριφορών και στον εγκλεισμό σε σωφρονιστικά καταστήματα. Βλ. Νικολόπουλος Γ., «Φυλακή και Τοπική Κοινωνία. Από τη «Σωφρονιστική» Μεταρρύθμιση στα Τοπικά Κοινωνικά Δίκτυα», Ελληνική Επιθεώρηση Εγκληματολογίας, Τεύχος 11-16, 1993-1995

σε συλλογικό επίπεδο, και την εισαγωγή μαθήματος πολιτισμική κληρονομιάς ώστε να αναδεικνύεται η σημασία προστασίας μνημείων, κάτι που θα οδηγήσει και στην κατανόηση σεβασμού ξένης περιουσίας.

Άλλη μία οπτική επικεντρώνεται στην επιμόρφωση των αστυνομικών και στη σημασία της δια βίου εκπαίδευσης. Στη σημερινή εποχή, οι περισσότερες δραστηριότητες συνοδεύονται και εκτελούνται μέσω της τεχνολογίας, με αποτέλεσμα το μόνο μέσο κατανόησης και ερμηνείας τους να είναι η γνώση χειρισμού της. Η σημασία γνώσης χειρισμού διαφαίνεται τόσο ως προς την καταπολέμηση ηλεκτρονικών εγκλημάτων, τη διαλεύκανση άλλων εγκλημάτων μέσω καμερών, όσο και ως προς την διευκόλυνση των ίδιων των φορέων για αποσυμφόρηση εργασίας (π.χ. χρήση καμερών έξω από το αστυνομικό τμήμα και απαλλαγή των αστυνομικών από υπηρεσία σκοπιάς) ώστε να είναι περισσότεροι αστυνομικοί διαθέσιμοι για περιπολίες και άμεσες επεμβάσεις σε καταστάσεις αναταραχής²²⁹.

Επιπλέον, θεωρούν ότι η διατήρηση ουσιαστικών σχέσεων μεταξύ των φορέων άσκησης του επίσημου κοινωνικού ελέγχου του εγκλήματος θα βοηθήσει σημαντικά στην καταπολέμησης της εγκληματικότητας. Αν και κρίνεται ικανοποιητική η συνεργασία τους, επιδέχεται βελτιώσεις και αυτό στηρίζεται σε δύο κατευθύνσεις : λόγω μειωμένου προσωπικού και κατανόησης των ορίων αρμοδιοτήτων του καθενός. Πιο συγκεκριμένα, από τη στιγμή που το προσωπικό των φορέων είναι μειωμένο, μικρός αριθμός ατόμων αναλαμβάνει να φέρει εις πέρας πλήθος εργασιών με αποτέλεσμα να υπάρχουν εντάσεις και συγκρούσεις τόσο στο εσωτερικό των υπηρεσιών όσο και κατά τη διάρκεια επικοινωνίας – συνεννόησης μεταξύ των φορέων (π.χ. δικαστήρια – αστυνομία). Ως προς την κατανόηση των αρμοδιοτήτων του καθενός, αναφέρθηκε πως πολλές φορές η συνεννόηση μεταξύ των φορέων είναι δύσκολη, και αυτό εξαιτίας ορισμένων υπαλλήλων οι οποίοι δεν γνωρίζουν τα όρια των αρμοδιοτήτων τους με αποτέλεσμα να επιφέρουν σύγχυση.

Ενδιαφέρον προκαλούν οι εννοιολογικοί προσδιορισμοί της μηδενικής ανοχής από τη μεριά των ερωτώμενων. Πιο συγκεκριμένα, μερικοί επικεντρώθηκαν στη μηδενική ανοχή η οποία επεμβαίνει σε προεγκληματικές καταστάσεις ώστε να μην

²²⁹ Στη σημερινή εποχή ο αστυνομικός καλείται να κατέχει εξειδικευμένες γνώσεις, να ενημερώνεται για πορίσματα ερευνών τα οποία θα αφορούν θέματα σχετικά με το επάγγελμά του, να στοχεύει στη δια βίου εκπαίδευση και κατάρτιση με απώτερο σκοπό την επαγγελματική αντιμετώπιση των καταστάσεων που ενέχουν κίνδυνο. Όλα αυτά καθώς δεν πρέπει πλέον να «στηρίζεται σε ιδεολογίες και ατεκμηρίωτες απόψεις». Βλ. Καμπανάκης Ι., *Επάγγελμα «Αστυνομικός»*, Ποινική Δικαιοσύνη 12/2003, έτος 6^ο, σελ. 1372.

εξελιχθούν σε εγκληματικές, και άλλοι σε εκείνη που εφαρμόζει αυστηρά τους νόμους. Στην ουσία πρόκειται για δύο όψεις του ίδιου νομίσματος.

Βάσει του άρθρου των Wilson και Kelling, “Broken Windows : The police and neighborhood safety”, πρόκειται για στρατηγική η οποία απευθύνεται σε συγκεκριμένους τύπους εγκλημάτων και δείχνει μια ιδιαίτερη ευαισθησία στη μικρής σημασίας αναταραχή. Όλα αυτά έχουν στόχο τη μείωση του φόβου του εγκλήματος και των επιπέδων εγκληματικότητας μέσα από την ενίσχυση των γειτονιών. Αυτό επιτυγχάνεται μέσω της αυστηρής επιβολής του νόμου και της έντονης αστυνόμευσης²³⁰. Από τα παραπάνω μπορούμε να ορίσουμε τη μηδενική ανοχή ως στρατηγική η οποία στοχεύει στην καταπολέμηση της αταξίας μέσω της διατήρησης της τάξης και της αυστηρής επιβολής του νόμου ακόμα και σε ήσσονος σημασίας παραβάσεις του νόμου²³¹.

Στηριζόμενοι λοιπόν στις παραπάνω απόψεις, η οποιαδήποτε εφαρμογή μέτρων μηδενικής ανοχής θα επέφερε αναταραχή και έντονη αντίδραση από τη στιγμή που αποτελεί πρόσκαιρη αντιμετώπιση τυχών παραβάσεων του νόμου. Εφαρμόζοντας αυστηρά τους νόμους, ακόμα και σε παραβάσεις ήσσονος σημασίας αναδεικνύεται μια προσωρινή αντιμετώπιση της εγκληματικότητας που ως αποτέλεσμα θα επιφέρει **έντονη αντίδραση** από τη μεριά των μικροπαραβατών, εφόσον θα θεωρήσουν πως δεν τους δόθηκε η ευκαιρία να επανορθώσουν είτε μέσω της κοινωνικής εργασίας είτε με την ανάδειξη της σωστής συμπεριφοράς δια μέσω της συμβουλευτικής οδού, και **αύξηση των ποσοστών υποτροπής** εφόσον ο εγκλεισμός σε σωφρονιστικό κατάστημα δεν θα βοηθήσει το άτομο να κατανοήσει τη βαρύτητα των πράξεών του αλλά αντιθέτως, θα το βοηθήσει στην τελειοποίηση των τρόπων διάπραξης εγκλημάτων, με άμεσο αποτέλεσμα την υποτροπή σε περίπτωση αποφυλάκισης.

²³⁰ Wilson, J., Kelling G., “Broken Windows: The police and neighbourhood safety”, Atlantic Monthly, March 1982.

²³¹ “Evidence on zero-tolerance policing”, ό.π. σελ. 1

Επίλογος

Κύριο μέλημα της συγκεκριμένης διπλωματικής εργασίας αποτελεί η διερεύνηση των στάσεων/απόψεων των φορέων άσκησης του επίσημου κοινωνικού ελέγχου του εγκλήματος περί μηδενικής ανοχής. Για την πραγματοποίηση του παραπάνω εγχειρήματος επιδιώχθηκε αρχικά η θεωρητική προσέγγιση της μηδενικής ανοχής ώστε να ακολουθήσει η εμπειρική διερεύνησή της μέσω οδηγού συνέντευξης.

Οι προβληματισμοί που οδήγησαν στη μελέτη του συγκεκριμένου θέματος επιβεβαιώθηκαν από τα ερευνητικά πορίσματα.

Η αντεγκληματική πολιτική θεωρείται αναποτελεσματική καθώς οι δείκτες εγκληματικότητας αυξάνονται χρόνο με το χρόνο, ωθώντας την στην υιοθέτηση ευκαιριακών πρακτικών μέσα σε ένα κλίμα μίμησης πρακτικών εφαρμογών αντεγκληματικής πολιτικής ευρωπαϊκού και διεθνούς χαρακτήρα.

Ως προς την αυστηροποίηση ή όχι των ποινών προέκυψε διττό δίλλημα, τόσο κατά τη διατύπωση των προβληματισμών όσο και στις απαντήσεις των ερωτώμενων κάτι που διαφαίνεται και στις απαντήσεις περί χαρακτηρισμού των ποινών. Μια ενδεχόμενη αυστηροποίηση των ποινών είναι πιθανό να συντελέσει στον περιορισμό των εγκληματικών δραστηριοτήτων, ωστόσο μπορεί και να προκαλέσει έντονη αντίδραση στο βωμό της μη δίκαιης μεταχείρισης βάσει ελαφρυντικών. Έτσι, όπως εξέφρασαν και οι ερωτώμενοι, οι ποινικές κυρώσεις μπορούν να χαρακτηριστούν σε ένα βαθμό ικανοποιητικές υπό την προϋπόθεση ότι η ποινή θα εκτιθεί.

Σχετικά με την αποτελεσματικότητα της στερητικής της ελευθερίας ποινής, κρίνεται αναποτελεσματική ως προς την εκπλήρωση του σκοπού της, δηλαδή το σωφρονισμό του δράστη, ωστόσο είναι αναπόφευκτη δίοδος (σύμφωνα με το ½ των ερωτηθέντων) ιδιαίτερα σε δράστες βαρύτατων εγκλημάτων, εφόσον στον ελλαδικό χώρο αποτελεί έναν από τους πιο «βασικούς» τρόπους αντιμετώπισης της εγκληματικότητας.

Όσον αφορά τις πιθανότητες επανένταξης των εγκλείστων στο ελεύθερο περιβάλλον, θεωρούνται ελάχιστες. Και αυτό διότι ούτε η ίδια η φυλακή ως θεσμός, μπορεί να εφοδιάσει το άτομο με γνώσεις οι οποίες θα βοηθήσουν το άτομο να επανενταχθεί στον κοινωνικό ιστό και στον χώρο εργασίας, ούτε η ίδια η κοινωνία διαθέτει τους κατάλληλους μηχανισμούς με τους οποίους θα βοηθήσουν το άτομο να ξεκινήσει την έννομη ζωή δίχως πιθανότητες υποτροπής.

Κάνοντας αναφορά στον δράστη, φαίνεται να υπερεκπροσωπούνται άτομα χαμηλού κοινωνικού και μορφωτικού επιπέδου τα οποία επιλέγουν την εγκληματική οδό με απώτερο στόχο την άμεση κάλυψη των αναγκών τους. Ωστόσο στη σημερινή εποχή γίνεται λόγος για εγκλήματα του λευκού περιλαιμίου με κύριους δράστες άτομα της υψηλού οικονομικού επιπέδου, άτομα «υπεράνω πάσης υποψίας».

Ενδεχομένως η ενημέρωση από τις πρώτες βαθμίδες εκπαίδευσης να αποτελούσε σημαντική βοήθεια στην προσπάθεια καταπολέμησης της εγκληματικότητας. Όλα αυτά σε ένα πλαίσιο συμβουλευτικής – διαλόγου σε επίπεδα προσχολικής εκπαίδευσης και με την εισαγωγή μαθημάτων από τη δημοτική εκπαίδευση έως και τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Τα μαθήματα αυτά μπορούν να εμπερικλείουν μαθήματα κυκλοφοριακής αγωγής, μαθήματα ανάδειξης πολιτισμικής κληρονομιάς, ακόμα και μαθήματα ψυχολογίας. Η μόρφωση βοηθά το άτομο να σκέπτεται και να εκφράζεται σύννομα, να γνωρίζει τα όρια μεταξύ παράνομης και κομφορμιστικής συμπεριφοράς. Δημιουργώντας ένα παιδαγωγικό σύστημα αξιών, θα υπάρχει αντίκτυπος και στο επιστημονικό προσωπικό, στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, απ' όπου θα αποφοιτούν άτομα ικανά να στελεχώσουν τους φορείς του επίσημου κοινωνικού ελέγχου του εγκλήματος.

Τέλος, στην εποχή που διανύουμε, μια εποχή που χαρακτηρίζεται από φτώχεια, χαλάρωση του κοινωνικού ιστού και αύξηση των ποσοστών αταξίας και εγκληματικότητας, κάνουν την εμφάνισή τους ολοένα και περισσότερες πρακτικές αντεγκληματικής πολιτικής χαρακτηριζόμενες από αυστηρή επιβολή του νόμου, όμοιες και εκείνες του μοντέλου μηδενικής ανοχής. Η ενδεχόμενη αυστηρή επιβολή του νόμου ακόμα και σε παραβάσεις ήσσονος σημασίας (δημόσια ούρηση, επιθετική επαιτεία, δημιουργία γκράφιτι σε δημόσιους χώρους κ.α.) να οδηγήσει στην άμβλυνση κάθε ουσιαστικής προσπάθειας καταπολέμησης της εγκληματικότητας εφόσον θα δημιουργούσε την εικόνα μιας απολύτως κατασταλτικής αντεγκληματικής πολιτικής η οποία θα υπέπιπτε σε «αλυσιδωτές» παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Δρώντας απολύτως κατασταλτικά σε συγκεκριμένες κοινωνικές ομάδες (μετανάστες, αστέγους, επαίτες κλπ.) οδηγεί στην περιθωριοποίηση των συγκεκριμένων ατόμων, στον στιγματισμό τόσο των ίδιων όσο και της περιοχής που διαμένουν, μετατοπίζοντας την εγκληματικότητα στα σημεία διαμονής τους. Ίσως πρόκειται για μια μετατόπιση ευθυνών από την πολιτεία στο άτομο. Όπως έχει

υπογραμμίσει ο Crawford A.²³², η αστυνόμευση που επιχειρήθηκε στα πλαίσια της μηδενικής ανοχής, θα ήταν δυνατό να περιγραφεί και ως στρατηγική «επιλεκτικής μισαλλοδοξίας».

Φαίνεται να κάνουμε πλέον λόγο για ανάγκη ευνοϊκότερης μεταχείρισης²³³ των δραστών κάτι που έρχεται σε αντίθεση με την τοποθέτηση περί αυστηρών νόμων και ταχεία επιβολή τους, με απώτερο στόχο την εξάλειψη περιπτώσεων αισθημάτων ανασφάλειας και φόβου του εγκλήματος. Διαφαίνεται η ανάγκη για εναλλακτικούς τρόπους έκτισης των ποινών, καθώς ποινές όπως η στερητική της ελευθερίας αμβλύνουν κάθε προσπάθεια αντιμετώπισης της εγκληματικότητας, υποβοηθώντας στη δημιουργία εγκληματιών με τελειοποιημένες μεθόδους τέλεσης αξιόποινων πράξεων. Με κοινωφελή εργασία²³⁴, ηλεκτρονική επιτήρηση²³⁵ (σε κατάδικους, υπόδικους, κρατούμενους σε άδεια) κ.α. ενδεχομένως να επιτυγχάνεται ευνοϊκότερη μεταχείριση του δράστη, αποσυμφόρηση των σωφρονιστικών καταστημάτων, μείωση των προβλημάτων επανένταξης του δράστη στον κοινωνικό ιστό, μείωση των πιθανοτήτων υποτροπής συμβάλλοντας στη δημιουργία μιας αντεγκληματικής πολιτικής η οποία θα θέτει στο επίκεντρό της την καταστολή του εγκλήματος μέσω της προάσπισης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

²³² Crawford A., *Crime Prevention and Community Safety. Politics, Policies and Practices*, ό.π., σελ. 155

²³³ Όταν αναφερόμαστε σε μεταχείριση του εγκληματία, δηλαδή τη μεταχείριση ενός έμψυχου αντικειμένου, εννοούμε «τους τρόπους και τα μέσα δράσης πάνω στον εγκληματία με σκοπό την άσκηση επίδρασης στη συμπεριφορά του και γενικότερα στον τρόπο ζωής του, ώστε να επιτευχθεί η βελτίωσή του και η κοινωνική του αποκατάσταση». Βλ. Δασκαλάκης Η., *Μεταχείριση του Εγκληματία*, Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή 1985, σελ.1

²³⁴ Σύμφωνα με το άρθρο 82 παράγραφο 6 του Ποινικού Κώδικα, η κοινωφελής εργασία παρέχει υπηρεσίες στο κράτος, σε οργανισμούς τοπικής αυτοδιοίκησης, σε νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου κ.α. χωρίς αμοιβή. Η παροχή υπηρεσιών μπορεί να απευθύνεται και στο παθόντα ύστερα από σύμφωνη γνώμη του. Την εκτέλεση της κοινωφελούς εργασίας επιβλέπει ο επιμελητής κοινωνικής αρωγής, εκτός αν το δικαστήριο αποφασίσει διαφορετικά.

²³⁵ Νόμος 4205/2013, ΦΕΚ Α 242/2013, στο

http://www.ministryofjustice.gr/site/Portals/0/uploaded_files/uploaded_11/N_4205-2013.pdf

Βιβλιογραφία

Ελληνική Βιβλιογραφία και Αρθρογραφία

1. Ανθόπουλος Χ., Κοντιάδης Ξ., Παπαθεοδώρου Θ., *Ασφάλεια και δικαιώματα στην κοινωνία της διακινδύνευσης*, Σάκκουλας, Αθήνα 2005.
2. Αντωνοπούλου Α., *Σύγχρονες Τάσεις Αντεγκληματικής Πολιτικής. Η Πολιτική της Μηδενικής Ανοχής και τα Μέτα Διαχείρισης Κρίσεων*, Σάκκουλα, Αθήνα – Θεσσαλονίκη 2010
3. Ανθόπουλος Χ., Κοντιάδης Ξ., Παπαθεοδώρου Θ., *Ασφάλεια και δικαιώματα στην κοινωνία της διακινδύνευσης*, Σάκκουλας, Αθήνα 2005
4. Βιδάλη Σ., *Αστυνομία. Έλεγχος του Εγκλήματος & Δικαιώματα του Ανθρώπου*, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2012
5. Βιδάλη Σ., *Έλεγχος του εγκλήματος και δημόσια αστυνομία. Τομείς και συνέχειες στην Αντεγκληματική Πολιτική*, Τόμος Α, Αντ. Ν. Σάκκουλας, Αθήνα - Κομοτηνή 2007
6. Δασκαλάκης Η., *Μεταχείριση του Εγκληματία*, Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή 1985.
7. Δασκαλάκη Η., Παπαδοπούλου Π., Τσαμπαρλή Δ., Τσίγκανου Ι., Φρονίμου Ε., *Εγκληματίες και Θύματα στο Κατώφλι του 21^{ου} Αιώνα*, ΕΚΚΕ, Αθήνα 2000
8. Δημόπουλος Χ., *Αστυνομικό Δίκαιο*, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2007.
9. Ελληνική Αστυνομία, Υπουργείο Δημόσιας Τάξης και Προστασίας του Πολίτη, “Αποτίμηση της επιχείρησης «Ξένιος Ζευς» από την ημέρα εφαρμογής της (αποτελέσματα πενταμήνου από τον Αύγουστο μέχρι και το Δεκέμβριο 2012)”, Δελτίο Τύπου, 06-01-2013, <http://www.astynomia.gr>
10. “Επιχείρηση «Ξένιος Ζευς» ένα χρόνο μετά – Συνολικός απολογισμός της «σκούπας» σε σύνορα και γειτονιές – Τα θετικά και οι «γκάφες»”, <http://www.iefimerida.gr/news>
11. “Επιχείρηση «Ξένιος Ζεύς» στο Κέντρο της Αθήνας”, <http://www.tovima.gr/society/article/?aid=469808>
12. Ζαραφονίτου Χ., *Εμπειρική Εγκληματολογία*, β' έκδ., Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2004.

13. Ζαραφονίτου Χ., “Κοινωνικές Αντιλήψεις για την Ποινική Δικαιοσύνη και Τιμωρητικότητα”, από Ποινικές Επιστήμες, Θεωρία και Πράξη, Προσφορά Τιμής στην Άννα Ψαρούδα – Μπενάκη, Σάκκουλας, Αθήνα – Κομοτηνή, 2008
14. Ζαραφονίτου Χ., *Ο Φόβος του Εγκλήματος : Εγκληματολογικές Προσεγγίσεις και Προβληματισμοί με Βάση την Εμπειρική Διερεύνηση του Φαινομένου στο Εσωτερικό της Αθήνας*, Σάκκουλας, Αθήνα 2002.
15. Ζαραφονίτου Χ., “Ο φόβος του εγκλήματος: Ένα ελληνικό “παράδοξο””, ΠοινΔικ & Εγκληματολογία 1/2009.
16. Ζαραφονίτου Χ., *Πρόληψη της Εγκληματικότητας σε Τοπικό Επίπεδο. Οι Σύγχρονες Τάσεις της Εγκληματολογικής Έρευνας*, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2003.
17. Ζαραφονίτου Χ., Τιμωρητικότητα. Σύγχρονες Τάσεις, Διαστάσεις και Εγκληματολογικοί Προβληματισμοί, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2008.
18. Ζαραφονίτου Χ., “Υπάρχουν “ghettos” στο κέντρο της Αθήνας; Μια εγκληματολογική αναδόμηση των κοινωνικών αναπαραστάσεων των κατοίκων της περιοχής”, <http://www.theartofcrime.gr/assets/prodimosieusi%20xz%2022.pdf>
19. Κυριαζή Ν., *Η κοινωνιολογική έρευνα, κριτική επισκόπηση των μεθόδων και των τεχνικών*, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 2005
20. Νικολόπουλος, Γ., *Εισαγωγικές σημειώσεις για την αντεγκληματική πολιτική και τα δικαιώματα του ανθρώπου*, Παν/μιακές σημειώσεις, Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών, Αθήνα 2005.
21. Νικολόπουλος Γ., “Φυλακή και Τοπική Κοινωνία. Από τη «Σωφρονιστική» Μεταρρύθμιση στα Τοπικά Κοινωνικά Δίκτυα”, Ελληνική Επιθεώρηση Εγκληματολογίας, Τεύχος 11-16, 1993-1995.
22. Νικολόπουλος Γ., “Ποινική Μεταχείριση και Κοινωνική Επανάταξη Κρατουμένων : Μια Προβληματική Σχέση”, στο <http://criminology.panteion.gr/attachments/article/313/%CE%9D%CE%99%CE%9A%CE%9F%CE%9B%CE%9F%CE%A0%CE%9F%CE%A5.pdf>
23. “Ξεκίνησε η Επιχείρηση «Ξένιος Ζεύς»”, <http://www.tovima.gr/society/article/?aid=469724>
24. Πανελλήνια Ομοσπονδία Αστυνομικών Υπαλλήλων, “Εκθεση για την αναδιάρθρωση της Ελληνικής Αστυνομίας”, στο http://www.poasy.gr/web/index.php?option=com_rokdownloads&view=file&Itemid=28&id=62

25. Πανούσης Γ., “Η Κοινωνική Επανάσταση ως Αυτοτελές Δικαίωμα των Κρατουμένων”, στο <http://epanodos.org.gr/documents/10199/22195/%CE%97-%CE%9A%CE%9F%CE%99%CE%9D%CE%A9%CE%9D%CE%99%CE%9A%CE%97>
26. Παπαγεωργίου Γ., Μέθοδοι στη Κοινωνιολογική Έρευνα, Τυπωθύτω, Αθήνα 1996.
27. Παπαθεοδώρου, Θ., *Δημόσια Ασφάλεια και Αντεγκληματική Πολιτική*, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2005
28. Παπαθεοδώρου Θ., “Οι «Στέγες Δικαιοσύνης» και η εξέλιξη του προτύπου της «Δικαιοσύνης της Εγγύτητας» στο Βέλγιο”, *Ποινική Δικαιοσύνη* 2, τ.2, 2009
29. Παρασκευόπουλος Ν., *Οι Πλειοψηφίες στο Στόχαστρο, Τρομοκρατία και Κράτος Δικαίου*, Πατάκη, Αθήνα 2003
30. “Σε κατ’ οίκον περιορισμό 312 πολίτες στη Γαλλία”, στο <http://www.newsbomb.gr/kosmos/news/story/646982/se-kat-oikon-periorismo-312-polites-sti-gallia>
31. Συνήγορος του Πολίτη, Πειθαρχική – Διοικητική Διερεύνηση Καταγγελιών σε Βάρος Αστυνομικών Υπαλλήλων, Ειδική Έκθεση, Κύκλος Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, Ιούλιος 2004
32. Τζαννετάκη Τ., *Ο Νεοσυντηρητισμός και η Πολιτική της Μηδενικής Ανοχής. Μια Κριτική Θεώρηση των Θέσεων του James Q. Wilson*, Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή 2006
33. Τσαλίκोगλου Φ., Αρτινοπούλου Β., Ζαραφονίτου Χ., Μαντόγλου Α., *Οι αναπαραστάσεις των αστυνομικών για το εγκληματικό φαινόμενο*, Αδημοσίευτη έρευνα του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης, Αθήνα 1974.
34. Wacquant L., *Οι Φυλακές της Μιζέριας*, Πατάκη, Αθήνα 2001

Ξενόγλωσση Βιβλιογραφία και Αρθρογραφία

1. Adams, J., *Risk*, London 1995, UCL Press.
2. Amnesty International, “Italy : Zero tolerance for Roma, Forced evictions and discrimination against Roma in Milan”, United Kingdom 2011,

http://www.amnesty.eu/content/assets/Roma_Milan_Housing_cover_and_contents_web.pdf

3. Andresen M., Brantingham P., Kinney B., *Classics in Environmental Criminology*, CRC Press, USA 2010.
4. Anti-Social Behavior Act 2003,
<http://www.fairplayforchildren.org/pdf/1218210740.pdf>.
5. Banfield E., *Here the People Rule : Selected Essays*, Second Edition, American Enterprise Institute, Washington D.C. 1991.
6. Banfield E., *The Unheavenly City Revisited*, A Revision of the Unheavenly City, Little, Brown and Company, Boston 1974.
7. Beck U., “Critical Theory of World Risk Society: A Cosmopolitan Vision”, Volume 16, No 1, Blackwell Publishing, Oxford 2009.
8. Beck U., *Risk Society. Towards a New Modernity*, London, Sage, 1992
9. Beck U., *World risk society*, Polity Press, 1999.
10. “Belgian PM promises to confront anti-Semitism”, 05/04/2015,
<http://www.ynetnews.com/articles/0,7340,L-4653489,00.html>
11. “Becoming a Zero Tolerance Union: Ending sexual harassment in your union”,
<https://www.nusu.co.uk/pageassets/yourunion/documents/a-z/zero-tolerance-sexual-harrassment-policy-nus.pdf>
12. Berry G., Briggs P., Erol R., Van Staden L., “The effectiveness of partnership working in a crime and disorder context , A rapid evidence assessment”(Research Report 52, Home Office, November 2009,
https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/116549/horr52-report.pdf
13. Blumenson E., Nilsen E., “One Strike and You ' re Out? Constitutional Constraints on Zero Tolerance in Public Education”, Volume 81, Issue 1, Washington University Law Review, January 2003
14. Boccanfuso C., Kuhfeld M., Multiple Responses, Promising Results : Evidence – Based, Nonpunitive Alternatives To Zero Tolerance, The Atlantic Philanthropies, Washington, DC, March 2011.
15. Bowling B., “The Rise and the Fall of New York Murder. Zero Tolerance or Crack’s Decline”, British Journal of Criminology, Vol. 39, NO. 4, 1999, σελ.
<http://www.umass.edu/legal>

16. Chriss J., “The Functions of the Social Bond”, Cleveland State University, Fall 2007, http://engagedscholarship.csuohio.edu/clsoc_crim_facpub
17. Conoley C., Garcia-Vazquez E., Graham S., Reynolds C., Sheras P, Skiba R., “Are Zero Tolerance Policies Effective in the Schools? An Evidentiary Review and Recommendations”, American Psychological Association, APA Council of Representatives, December 2008.
18. “Content Analysis: A Methodology for Structuring and Analyzing Written Material”, General Accounting Office, March 1989, <http://archive.gao.gov/d48t13/138426.pdf>
19. Crawford A., *Crime Privation and Community Safety. Politics, Policies and Practices*, Longman, London and N. York, 1998
20. “Criminalizing the Classroom: The Rise of Aggressive Policing and Zero Tolerance Discipline in New York City Public Schools”, VOLUME 56, 2011/12, http://www.nylslawreview.com/wpcontent/uploads/sites/16/2012/04/564.Criminalizing-the-Classroom.Ofer_.pdf
21. Doley R., “Zero Tolerance Policing : An Overview”, <http://www.parliament.qld.gov.au/ConcordDocs/A03/A031020LA07.PDF>
22. Donald E., "Risk and Culture: An Essay on the Selection of Technical and Environmental Dangers", Yale Law School Faculty Scholarship, Paper 2192, Book Reviews, 1983, http://digitalcommons.law.yale.edu/fss_papers/2192
23. Engel Ch., “Low Self-Control As a Source of Crime A Meta-Study”, Max Planck Institute for Research on Collective Goods, Kurt-Schumacher-Str. 10, D-53113 Bonn, February 2012, σελ.2. <http://www.coll.mpg.de>
24. European action plan to reduce the harmful use of alcohol 2012–2020. Copenhagen, WHO Regional Office for Europe, 2012. Επίσης βλέπε Podda F., “Drink Driving: Towards Zero Tolerance”, European Transport Safety Council , 24 April 2012, [http://archive.etsc.eu/documents/ Drink_Driving_Towards_Zero_Tolerance.pdf](http://archive.etsc.eu/documents/Drink_Driving_Towards_Zero_Tolerance.pdf)
25. European Alcohol Policy Alliance, “Italy: Zero tolerance against drink-driving”, 31/08/2010, http://www.eurocare.org/media_centre/eurocare_newsletter/2010/august_september_2010/news_from_europe/italy_zero_tolerance_against_drink_driving

26. Eva Cossé, “Xenios Zeus and the True Meaning of Greek Hospitality”,
<http://www.hrw.org/news/2013/07/09/xenios-zeus-and-true-meaning-greek-hospitality>
27. “Evidence on zero-tolerance policing”, <https://www.justiceinspectors.gov.uk/hmic/media/what-works-evidence-on-zero-tolerance-policing.pdf>
28. Garland D., *The culture of control. Crime and social order in contemporary society*, Oxford University Press 2001.
29. Grabosky P., “Zero Tolerance Policing”, Trends and Issues in Crime and Criminal Justice, No 102, Australian Institute of Criminology, January 1999
30. Greene, J., “Zero Tolerance: A Case Study of Police Policies and Practices in New York City”, *Crime & Delinquency*, Vol. 45, No. 2, 1999
31. Griffith G., “Zero Tolerance Policing”, Briefing Paper No 14/99, NSW Parliamentary Library Research Service, June 1999
32. Harcourt B., *Illusion of Order. The False Promise of Broken Windows Policing*, Massachusetts and London : Harvard University Press, Cambridge, 2001
33. Hellegers A., *Reforming HUD's One-Strike Public Housing Evictions Through Tenant Participation*, 90 J. Crim. L. & Criminology 323, Fall 1999
34. Higgins G., Ricketts M., “Motivation or Opportunity: Which Serves as the Best Mediator in Self-Control Theory?”, *Western Criminology Review* 5(2), 77-96 (2004).
35. Hsieh H-F., Shannon S., “Three Approaches to Qualitative Content Analysis”, στο [http://www.iisgcp.org/pdf/glssn/Supplemental Reading on Coding 2.pdf](http://www.iisgcp.org/pdf/glssn/Supplemental%20Reading%20on%20Coding%202.pdf)
36. Hubbard Ph., “Cleansing the Metropolis: Sex Work and the Politics of Zero Tolerance”, *Urban Studies*, Vol. 41, No. 9, August 2004
37. Hughes G., McLauaghlin E., Muncie J., *Crime Prevention and Community Safety*, Sage Publications, London, Thousand Oaks, New Delhi, 2002.
38. Inouye J., “Risk Perception: Theories, Strategies, and Next Steps”, Campbell Institute, www.thecampbellinstitute.org
39. Kelling G., Coles C., *Fixing Broken Windows : Restoring Order and Reducing Crime in Our Communities*, Touchstone, New York 1996
40. Keizer K., Lindenberg S., StegScience L., “The Spreading of Disorder”, *Science*, Vol. 322, 12 December 2008

41. Korstanje E., "Why risk why now? Conceptual problems around the risk perception in tourism industry", *Revista Brasileira de Pesquisa em Turismo*. v.5, n.1, 2011
42. Kubrin E., "Making Order of Disorder : A Call for Conceptual Clarity", Volume 7, τόμος 2, *Criminology and Public Policy* 2008
43. Kulach J., Whiskin N., Marks E., "Securities Local Policies. Cultures of Prevention Urban Crime Prevention Policies in Europe : Towards a Common Cultures", *European Forum for Urban Safety*, Lalo editions, France 2006, http://efus.eu/files/fileadmin/efus/pdf/gb_pub_justy.pdf
44. Lessing L., "Social Meaning and Social Norms, *University of Pennsylvania Law Review*", 1996, http://scholarship.law.upenn.edu/penn_law_review/vol144/iss5/16
45. Lincoln R., "Zero tolerance policing threatens personal freedoms," *The National Legal Eagle*: Vol. 10: Iss. 1, Article 5, 2004, <http://epublications.bond.edu.au/nle/vol10/iss1/5>
46. Maguire M., Morgan R., Reiner P., *The Oxford Handbook of Criminology*, Oxford University Press, Oxford 2002
47. Marshall J., "Zero Tolerance Policing", Issue 9, March 1999, http://www.ocsar.sa.gov.au/docs/information_bulletins/IB9.pdf
48. McLaughlin E., Muncie J., *The Sage Dictionary of Criminology*, Sage Publications, London, Thousand Oaks, New Delhi 2001.
49. McMullen J., "A Test of Self-control Theory Using General Patterns of Deviance", Blacksburg, Virginia 1999.
50. Meares T., Kahan D., , "Law and (Norms of) Order in the Inner City" , *Faculty Scholarship Series*. Paper 482, 1998, http://digitalcommons.law.yale.edu/fss_papers/482
51. Muncie J., "Institutionalized intolerance: youth justice and the 1998 Crime and Disorder Act, *Critical Social Policy* 1999", <http://csp.sagepub.com/content/19/2/147.abstract>
52. Newburn J., "Learning from Uncle Sam? Exploring US influences on British crime control policy", *Future Governance Paper 8*, Economic & Social Research Council (ESRC), 2001
53. "One Strike and You~re,'Out" Policy: in Public Housing, U.S. Department of Housing And Urban , Draft, March 1996,

[http://www.clintonlibrary.gov/assets/DigitalLibrary/BruceReed/Crime/78/C%20647420-public housing.pdf](http://www.clintonlibrary.gov/assets/DigitalLibrary/BruceReed/Crime/78/C%20647420-public%20housing.pdf)

54. “One Strike and You are Out ” initiative, U.S. Department of Housing and Urban Development Office of Public and Indian Housing Office of Community Relations and Involvement Office of Crime Prevention and Security, <https://www.ncjrs.gov/pdffiles1/Photocopy/183952NCJRS.pdf>
55. Olstedal S. Moen B., Klempe H., Rundmo T., “Explaining risk perception. An evaluation of cultural theory”, Rotunde no. 85, Norwegian University of Science and Technology, Department of Psychology, 2004
56. Perkins D., Taylor R., “Ecological Assessments of Community Disorder: Their Relationship to Fear of Crime and Theoretical Implications”, *American Journal of Community Psychology*, Vol. 24, No. 1, 1996.
57. Prasad D., “Content Analysis. A method in Social Science Research” σελ. 1 από Lal Das K., Bhaskaran, V., *Research methods for Social Work*, Rawat, New Delhi 2008, <http://www.css.ac.in/download/Content%20Analysis.%20A%20method%20of%20Social%20Science%20Research.pdf>.
58. Remberg B., Stead A., *Bulletin on Narcotics, Science in drug control: the role of laboratory and scientific expertise*, Volume LVII, Nos. 1 and 2, United Nations, New York 2005.
59. Rigakos G., Hadden R., “Crime, capitalism and the risk society: Towards the same old modernity?” στο *Theoretical Criminology* 2001
60. Schmidt M., “Investigating risk perception: a short introduction”. October 2004, http://www.markusschmidt.eu/pdf/Intro_risk_perception_Schmidt.pdf.
61. Sjöberg L., Moen B., Rundmo T., “Explaining risk perception. An evaluation of the psychometric paradigm in risk perception research”, Rotunde no. 84, Norwegian University of Science and Technology, Department of Psychology 2004
62. Skiba R., “Zero Tolerance, Zero Evidence- An Analysis of School Disciplinary Practice”, Indiana Education Policy Center, Policy Research Report #SRS2 ,August, 2000.
63. Skinns L., “Responsibility, Rhetoric and Reality: Practitioners’ Views on Their Responsibility for Crime and Disorder in the Community Safety Partnerships”, British Society of Criminology, <http://www.britisoccrim.org/volume6/007.pdf>

64. Wikström P., Treiber K., *The Role of Self-Control in Crime Causation: Beyond Gottfredson and Hirschi's General Theory of Crime*, *European Journal of Criminology* 2007, Sage, <http://euc.sagepub.com/cgi/content/abstract/4/2/237>
65. Wilson J., Herrnstein R., *Crime and Human Nature, The Definitive Study of the Classes of Crime*, Simon and Schuster, New York 1985
66. Wilson, J., Kelling G., “Broken Windows: The police and neighbourhood safety”, *Atlantic Monthly*, March 1982.
67. Wortley R., Mazerolle L., *Environmental Criminology and Crime Analysis*, Routledge, New York 2011
68. Youth Rights UK, “Child Curfews and Dispersal Zones December”, Briefing paper No. 2, 2005, http://thenewobserver.co.uk/wp-content/uploads/2012/06/curfews_dispersals.pdf.
35. Zarafonitou Ch., “«New» tendencies in prevention policy in Greece: Local Crime Prevention Councils and the partnership model”, σελ. 1563 στο Τιμητικός Τόμος για την Αλίκη Γιωτοπούλου – Μαραγκοπούλου, *Δικαιώματα του Ανθρώπου, Έγκλημα – Αντεγκληματική Πολιτική*, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2003. http://www.researchgate.net/publication/262687329_New_tendencies_in_prevention_policy_in_Greece_Local_Crime_Prevention_Councils_and_the_partnership_model
69. “Zero tolerance for soft drugs across the land”, <http://deredactie.be/cm/vrtnieuws.english/News/1.2115084>

Ηλεκτρονικές Διευθύνσεις

1. <http://www.astynomia.gr>
2. <http://www.ypes-dt.gr>
3. <http://www.poasy.gr>
4. <http://criminology.panteion.gr>

Παράστημα

Οδηγός Συνέντευξης – Ερωτηματολόγιο

Α΄ ΜΕΡΟΣ – ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ

1. Φορέας Επίσημου Κοινωνικού Ελέγχου	
Αστυνομική Αρχή	
Δικαστική Αρχή	
Κατάστημα Κράτησης	

2. Επάγγελμα	
Ειδικότητα	
Βαθμός	

3. Φύλο	Άνδρας		Γυναίκα	
---------	--------	--	---------	--

4. Ηλικία	
-----------	--

5. Οικογενειακή Κατάσταση	
Άγαμος /η	
Έγγαμος/η	
Διαζευγμένος /η	
Χήρος/α	

6. Σπουδές	
Πτυχίο ΑΕΙ/ΤΕΙ	
Μετεκπαίδευση	
Μεταπτυχιακό	
Διδακτορικό	

7. Προϋπηρεσία	
----------------	--

Β' ΜΕΡΟΣ – ΠΡΟΣΛΗΨΗ ΤΗΣ ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΝΤΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

1. Πώς κρίνετε την εξέλιξη της εγκληματικότητας στις μέρες μας ; (ποιοτικά και ποσοτικά)
2. Ποια είδη εγκλημάτων θεωρείτε ότι έχουν την μεγαλύτερη όξυνση και γιατί ;
3. Ποια θεωρείτε ότι είναι τα χαρακτηριστικά των δραστών;
4. Πώς θα χαρακτηρίζατε την αντεγκληματική πολιτική στην Ελλάδα, στην Ευρώπη και στην Αμερική ;
5. Τι πιθανότητες έχει ένα άτομο να επανενταχθεί στη κοινωνία μετά την έκτιση της ποινής του;
6. Κατά τη γνώμη σας οι ποινές που επιβάλλονται σε περιπτώσεις παράβασης των νόμων είναι ικανοποιητικές;
7. Θεωρείτε πως σε κάποιες περιπτώσεις παραβάσεων θα έπρεπε οι ποινές να είναι αυστηρότερες ή ηπιότερες για την επίτευξη της κοινωνικής ισορροπίας ;
8. Θεωρείτε ότι το κοινό θα αισθανόταν ασφαλές μετατρέποντας τις ποινές είτε σε ηπιότερες είτε σε πιο αυστηρές;
9. Ο εγκλεισμός σε καταστήματα κράτησης αποτελεί αποτελεσματικό τρόπο αντιμετώπισης της εγκληματικότητας ;
10. Η μεγαλύτερη λογοδοσία των φορέων του επίσημου κοινωνικού ελέγχου του εγκλήματος (αστυνομία, δικαστήρια, καταστήματα κράτησης) θα μπορούσε να συμβάλει στη δημιουργία μιας αποτελεσματικότερης αντεγκληματικής πολιτικής;
11. Υπάρχει συνεργασία μεταξύ των φορέων του επίσημου κοινωνικού ελέγχου του εγκλήματος;
12. Θα μπορούσε να αποτελέσει πιθανή αιτιολόγηση αναποτελεσματικότητας της αντεγκληματικής πολιτικής η μη συνεργασία μεταξύ των φορέων άσκησης του επίσημου κοινωνικού ελέγχου του εγκλήματος ;

Γ' ΜΕΡΟΣ – ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΗΣ ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ

1. Πώς πιστεύετε ότι θα μπορούσε να αντιμετωπιστεί η εγκληματικότητα ;
2. Πού θα μπορούσαν να γίνουν παρεμβάσεις και σε ποιο στάδιο;
3. Πιστεύετε ότι η ενημέρωση από τις πρώτες βαθμίδες της εκπαίδευσης θα μπορούσε να αποτρέψει την επιλογή της εγκληματικής οδού για την επίτευξη των στόχων;
4. Έστω ότι μια παρέα ανηλίκων φωνασκούν σε κεντρικό δρόμο τις πρώτες πρωινές ώρες έχοντας καταναλώσει αλκοόλ. Ποια θα έπρεπε να είναι η αντιμετώπιση των ανηλίκων αυτών στη περίπτωση που :
 - α. προκαλούσαν φθορές σε κτήρια;
 - β. προκαλούσαν φθορές σε αγάλματα;
 - γ. έβαζαν φωτιά σε κάδους απορριμμάτων;
 - δ. προέβαιναν σε δημόσια ούρηση;
 - ε. επετίθεντο σε περαστικούς;
 - στ. κατέστρεφαν πινακίδες σήμανσης ;
 - ζ. δημιουργούσαν γκράφιτι σε δημόσιους χώρους ;
5. Η ανεξέλεγκτη διάπραξη παραβάσεων όπως οι προαναφερθείσες (ερώτηση 4), θα μπορούσαν να αποτελέσουν τη βάση για τη δημιουργία μια εγκληματικής σταδιοδρομίας ;
6. Πως θα μπορούσε να προληφθούν οι προαναφερθείσες πράξεις (ερώτηση 4) ;
7. Γνωρίζετε τι είναι η μηδενική ανοχή;
8. Πως θα μπορούσατε να την ορίσετε;
9. Θεωρείτε πως το μοντέλο της μηδενικής ανοχής θα μπορούσε να αποτελέσει παράγοντα μείωσης της εγκληματικότητας ;
10. Ποια είναι κατά τη γνώμη σας τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα που μπορούν να προκύψουν από την εφαρμογή πρακτικών μηδενικής ανοχής;

«Η παρούσα εργασία δεν αποτελεί –εν όλω ή εν μέρει- προϊόν κλοπής πνευματικής ιδιοκτησίας και κανένα τμήμα της ούτε στο σύνολό της έχει υποβληθεί προς απόκτηση άλλου πτυχίου ή τίτλου σ' αυτό ή οποιοδήποτε άλλο πανεπιστήμιο ή εκπαιδευτικό ίδρυμα της ημεδαπής ή αλλοδαπής».